

DOC. DR. SC. **MATE PARICA**, ODJEL ZA ARHEOLOGIJU, VODITELJ PODMORSKOG ARHEOLOŠKOG ISTRAŽIVANJA NA POTOPLJENOM NEOLITIČKOM NASELJU

Sve svjetske novinske agencije objavile vijest o otkriću arheologa Mate Parice sa Sveučilišta u Zadru

STR. 19

OBJAVLJENA MONOGRAFIJA *DUBROVAČKI POKLISARI: U POTRAZI ZA NOVIM TERITORIJIMA* IZV. PROF. DR. SC. **VALENTINE ŠOŠTARIĆ** S ODJELA ZA POVIJEST

Dubrovačke vlasti od svojih su poklisara očekivale marljivost i razboritost, vjernu službu interesima Grada te da ne postanu gramzivi za osobnim probitkom

STR. 14

IZV. PROF. DR. SC. **MARINA NEKIĆ**, ODJEL ZA PSIHOLOGIJU, ČLANICA VIJEĆA STUDENTSKOG SAVJETOVALIŠTA

Pandemija COVID-a 19 i potresi su traumatski događaji koji su udarili na sigurnost i osnove egzistencije pojedinaca i obitelji

STR. 6

DOC. DR. SC. **ARKADIUSZ KRASICKI**, TEOLOŠKO-KATEHETSKE ODJEL

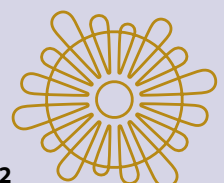
Sunarodnjaci me nakon mise pitaju gdje sam tako dobro naučio poljski, misle da sam Hrvat

STR. 49

INSTITUCIJSKI PROJEKTI SVEUČILIŠTA U ZADRU – JOŠ JEDAN VELIKI ZNANSTVENI KORAK NAPRIJED

Za financiranje znanstvenih projekata u prvoj godini predviđeno više od milijun kuna

STR. 12

Uvodna riječ rektorice

Poštovane kolegice i kolege, djelatnice i djelatnici, studentice i studenti, čitateljice i čitatelji,

kao i u prethodnim izdanjima naše Lanterne, tako i svi prilozi u ovome broju pokazuju iznimnu odgovornost za ostvarenje zajedničkih strateških ciljeva Sveučilišta. Pred nama je tek manji dio raznovrsnih znanstvenih i stručnih rezultata naših kolegica i kolega, kao i studentica i studenata, realiziranih tijekom proteklih pola godine. To dokazuje da pojedinci i timovi nisu uzimali od rada i susprezali se od napora u vremenu obilježenom pandemijom COVID-a 19.

Raznovrsnost priloga odražava duh institucijskog zajedništva

koji svoj puni izraz nalazi u znanstvenoj slobodi i visokoprofesionalnom radu pojedinaca i skupina u svim znanstveno-obrazovnim područjima. Učinkovitost i stvaralačka energija izvire iz vas. Sva raznolikost istraživačkih interesa izvire iz vas. Sve što nam zadržava pogled vaša je zamisao i vaše djelo.

Objavljivanjem Lanterne ostajemo odati ideji da je interno predstavljanje projektnih i drugih rezultata poticajno za sve nas; da nam sva postignuća, bilo osobna ili naših kolega i studenata, prčinjavaju posebno zadovoljstvo; da se iza svakog uspjeha iščitava novi kreativni pothvat.

I ova Lanterna pokazuje da svojim znanstveno-stručnim resursima možemo odgovoriti lokalnim, regionalnim i nacionalnim društvenim, gospodarskim i obrazovnim zahtjevima. Danas više nismo na kušnji glede internacionalizacije na visokoobrazovnoj razini. Internacionalizacija je najrazboritiji korak naše sveučilišne zajednice u smislu znanstveno-istraživačkog i profesionalnog izazova. Suradnja, zajedništvo i združenost ostaju zlatne niti Sveučilišta u promicanju međunarodne povezanosti s partnerskim sveučilištima naše europske alijanse EU-CONEXUS.

Nastavimo ostvarivati našu sveučilišnu misiju učinkovito, inspirativno, entuzijastično!

prof. dr. sc. **Dijana Vican**,
rektorica Sveučilišta u Zadru

DRUGA GODIŠNJA ZAVRŠNA KONFERENCIJA EU-CONEXUS-a
A STRATEGIC UNIVERSITY PARTNERSHIP FOR THE LONG-TERM, 1.
SRPNJA 2021.

Dugoročno strateško sveučilišno partnerstvo

Završna konferencija EU-CONEXUS-a, druga po redu, na temu *A strategic university partnership for the long-term (Dugoročno strateško sveučilišno partnerstvo)* održana je 1. srpnja 2021. online, odnosno na daljinu.

Na sudjelovanje su bili pozvani svi djelatnici sveučilišta članova alijanse EU-CONEXUS te partneri, a konferenciju se moglo pratiti uživo putem službenog EU-CONEXUS-ova kanala na YouTubeu.

Druga godišnja završna konferencija bila je otvorena široj zajednici osoblja partnera EU-CONEXUS-a i pridruženih sveučilišta, ali i široj javnosti odnosno vanjskim savjetodavnim odborima te poslovnim partnerima na nacionalnoj i europskoj razini.

Dobrodošlicu na konferenciju poželio je Jean-Marc Ogier, predsjednik Upravnog odbora EU-CONEXUS-a i rektor Sveučilišta La Rochelle. Nefeli Tsaous, članica Studentskog odbora EU-CONEXUS-a, s Poljoprivrednog sveučilišta u Ateni, priredila je izjavu za studente.

Okrugle stolove i sudionike najavila je Isabella Baer-Eiselt, direktorica EU-CONEXUS-a. Tema 1. okruglog stola bila je *Od vizije do stvarnosti*, a sudjelovali su Tine Delva, savjetnica za politiku (Europska komisija); Radu Vacareanu (EU-CONEXUS), Tehničko sveučilište

civilnog inženjerstva, Bukurešt, te Cecile O'Brien (EU-CONEXUS), Sveučilište La Rochelle.

Na 2. okruglom stolu raspravljalo se o *Inovacijama u studijama*, a njegova voditeljica Neringa Narbutiene predstavila je sudionike: Anu de Luis Margarit (EU-CONEXUS), La Universidad Catolica de „Valencia San Vicente Martir“ te Vasiliku Despinadu (EU-CONEXUS) s Poljoprivrednog sveučilišta u Ateni.

Naziv 3. okruglog stola na završnoj konferenciji bio je *Zajednički doseg za inovacije*.

Za uvod i predstavljanje sudionika bila je zadužena Laura Delvaux. Sudionici 3. okruglog stola bili su voditeljica projekta EU-CONEXUS; Darius Daunys, predsjednik Istraživačkog vijeća EU-CONEXUS-a, prorektor za istraživanje, Sveučilište Klaipeda; Danica Ramljak, članica Vanjskog savjetodavnog odbora EU-CONEXUS-a, viši stručnjak za znanost i inovacije, Svjetska banka te Pasare Luca Sebastian, član rumunjskog pobjedničkog tima EU-CONEXUS-a.

Zaključne riječi izrekli su Andrius Zalitis, savjetnik ministra obrazovanja, znanosti i sporta te Litva Sorin Cimpeanu, član Vanjskog savjetodavnog odbora EU-CONEXUS-a i ministar obrazovanja Rumunjske. Završne napomene na konferenciji iznio je Jean-Marc Ogier, predsjednik Upravnog odbora EU-CONEXUS-a.

Konferencija se prenosila uživo putem službenog EU-CONEXUS-ova kanala na YouTubeu, a bila je otvorena široj zajednici osoblja partnera EU-CONEXUS-a i pridruženih sveučilišta, ali i široj javnosti odnosno vanjskim savjetodavnim odborima te poslovnim partnerima na nacionalnoj i europskoj razini

ZAVRŠEN 1. SEMESTAR EU-CONEXUS MINORSA

U prvom ciklusu 238 studenata upisalo jedan ili više ponuđenih kolegija

Na Sveučilištu u Zadru izvođena su četiri kolegija, a upisalo ih je 90 studenata s drugih partnerskih sveučilišta: *Cultural Geography* nositeljice izv. prof. dr. sc. **Lene Mirošević** s Odjela za geografiju, *Ecological Psychology* nositeljice doc. dr. sc. **Ane Šimunić** s Odjela za psihologiju, *Maritime History* nositelja izv. prof. dr. sc. **Matea Bratanića** s Odjela za povijest i *Introduction to Microbial Biotechnology* nositelja prof. dr. sc. **Slavena Zjalića** s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu

Završetak ove akademske godine i završetak je prvog ciklusa izbornih kolegija koje alijansa Europsko sveučilište za pametno i održivo upravljanje urbanim obalnim prostorima, EU-CONEXUS, nudi u sklopu dvaju *Minor* programa - *Blue Economy and Growth* (Plava ekonomija i rast) i *Coastal Development and Sustainable Maritime Tourism* (Obalni razvoj i održivi turizam).

Kolegiji na engleskom jeziku

Tu izuzetnu mogućnost za stjecanje novih kompetencija i znanja, možda i izvan domene matičnoga studija, za širenje poznanstava među kolegama s partnerskih institucija, kao i za unaprjeđenje znanja engleskog jezika, u prvom je ciklusu prepoznalo 238 studenata koji su upisali jedan ili više ponuđenih kolegija.

Na Sveučilištu u Zadru izvođena su četiri kolegija, a upisalo ih je 90 studenata s drugih partnerskih sveučilišta. To su kolegiji *Cultural Geography* (Kulturna geografija, nositeljice izv. prof. dr. sc. Lene Mirošević s Odjela za geografiju), *Ecological Psychology* (Ekološka psihologija, nositeljice doc. dr. sc. Ane Šimunić s Odjela za psihologiju), *Maritime History* (Povijest pomorstva, nositelja izv. prof. dr. sc. Matea Bratanića s Odjela za povijest) i *Introduction to Microbial Biotechnology* (Uvod u biotehnologiju mikroorganizama, nositelja prof. dr. sc. Slavena Zjalića s Odjela

EU-CONEXUS
European University for Smart
Urban Coastal Sustainability

Paulina Sekulić, studentica druge godine preddiplomskog studija psihologije na zadarskom sveučilištu

za ekologiju, agronomiju i akvakulturu).

Svi kolegiji izvodili su se na daljinu na engleskom jeziku.

Zasad nastava na daljinu

Prema anketi provedenoj među studentima, iskustva su vrlo pozitivna. Paulina Sekulić, studentica druge godine preddiplomskog studija psihologije na zadarskom sveučilištu, ističe kako je EU-CONEXUS zasigurno novo, zanimljivo i nadasve korisno iskustvo.

Riječ je o programu koji se odvija na engleskom jeziku i spaja više europskih sveučilišta, a kolegiji kao izborni predmeti bili su vrlo zanimljivi - kaže Paulina.

Iako bi se nastava trebala odvijati prema načelu studentske razmjene, zbog pandemijskih okolnosti odvijala se online, na daljinu. Tako je, umjesto u nekom od sveučilišnih gradova koji čine EU-CONEXUS, Paulina većinu vremena ove studentske godine provela ili u rodnom Zagrebu ili u Zadru, ali na platformi Zoom.

Idući semestar trebala sam ići u Atenu. Da nije pandemije, sigurno bih išla na razmjenu, i to šest mjeseci ili godinu dana - dodala je.

Zahtjevno je, obveza je mnogo, od seminara do predavanja, a uz to treba pratiti i redovnu nastavu. Ako se ne organizirate dobro, u nekim trenucima zna biti teško, ali definitivno je vrijedno i vremena i truda, a i veoma zanimljivo, upoznajete nove ljude, usavršavate jezik - zaključila je Paulina.

Sudjelovanje u izbornim kolegijima EU-CONEXUS-a izuzetna je mogućnost za stjecanje novih kompetencija i znanja, možda i izvan domene matičnoga studija, za širenje poznanstava među kolegama s partnerskih institucija, kao i za unaprjeđenje znanja engleskog jezika

Zahtjevno je, obveza je mnogo, od seminara do predavanja, a uz to treba pratiti i redovnu nastavu. Ako se ne organizirate dobro, u nekim trenucima zna biti teško, ali definitivno je vrijedno i vremena i truda, a i veoma zanimljivo, upoznajete nove ljude, usavršavate jezik, kaže Paulina Sekulić, studentica druge godine preddiplomskog studija psihologije na zadarskom sveučilištu

EU-CONEXUS NATJECANJE ZA UČENIKE OSNOVNIH ŠKOLA MISLI PAMETNO, KREIRAJ ZELENO/ THINK SMART CREATE GREEN

Učenici OŠ Šime Budinića izradili najbolje projekte o održivom upravljanju obalnim prostorom

Učenici osnovnih škola Zadarske županije 21. travnja 2021. na platformi Zoom u sklopu Međunarodnog natjecanja učenika *Misli pametno, kreiraj zeleno/Think Smart Create Green*, koji je raspisala alijansa europskih sveučilišta EU-CONEXUS, sa svojim su mentorima predstavili projekte o održivom upravljanju obalnim prostorom, a povjerenstvo Sveučilišta u Zadru odabralo je najbolje radove koji su Hrvatsku predstavljali u međunarodnoj konkurenciji svih sveučilišta članova alijanse europskih sveučilišta EU-CONEXUS. Nakon prezentacije radova u obje zastupljene kategorije (dobna skupina 13 - 14 i dobna skupina 14 - 15 godina), pobjednicima su proglašeni timovi iz Osnovne škole Šime Budinića.

Zajednički cilj

Međunarodno EU-CONEXUS natjecanje *Misli pametno, kreiraj zeleno/Think Smart, Create Green* pokrenuto je s ciljem uključivanja mladih u aktivnosti usmjerene podizanju svijesti o izazovima s kojima se suočavaju urbana obalna područja u Europi, kao i o važnosti poznavanja načela održivosti i važnosti održivog razvoja za zajednicu u kojoj žive. Pod sloganom „Donesi

Rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican uručila zahvale i potvrde sudionicima natjecanja

U srijedu, 16. lipnja 2021. u Svečanoj dvorani Sveučilišta rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican uručila je zahvale i potvrde o sudjelovanju predstavnicima zadarskih osnovnih škola Šime Budinića, Petra Preradovića i Krune Krstića, čiji su se učenici i nastavnici uključili u EU-CONEXUS-ovo međunarodno natjecanje osnovnih škola *Think Smart Create Green/Misli pametno, kreiraj zeleno*. U prigodnoj svečanosti rektorica je učenicima i njihovim nastavnicima/mentorima zahvalila na sudjelovanju i uz potvrde o sudjelovanju uručila i prigodne darove Sveučilišta i alijanse EU-CONEXUS te ih pozvala na daljnju suradnju sa Sveučilištem te sudjelovanje u budućim aktivnostima i zajedničkim projektima Sveučilišta i osnovnih škola. Posebne čestitke uputila je timovima pobjednicima nacionalnog natjecanja koji su na međunarodnom natjecanju ostvarili izvrsne rezultate. Naime, na međunarodnom natjecanju u kategoriji 13 - 14 godina, hrvatski tim iz Osnovne škole Šime Budinića u sastavu Helena Kadija, Tonina Kolega, Ivan Čirjak i Frano Kolega pod mentorstvom nastavnice Biljane Agić osvojio je treće, a u kategoriji 14 - 15 godina tim iz iste škole u sastavu Bartol Cuković, Stipe Kasun, Petra Marušić i Ivona Rukavina pod mentorstvom nastavnice Anite Mustač, prvo mjesto. U nacionalnom natjecanju učenika osnovnih škola Zadarske županije sudjelovalo je ukupno 9 timova. Radovi dvaju timova odabrani su za predstavljanje na međunarodnom natjecanju. Osam timova natjecalo se u kategoriji 13 - 14 godina, a jedan tim učenika bio je jedini tim u kategoriji 14 - 15 godina.

Čestitamo svim učenicima i njihovim nastavnicima!

pametne odluke danas za održivo sutra“ učenici su bili pozvani da u radovima podijele svoje ideje i snove o budućnosti njihovih gradova.

Sveučilište u Zadru kao član alijanse EU-CONEXUS (Europsko sveučilište za pametno i održivo upravljanje urbanim obalnim prostorima/*European University for Smart Urban Coastal Sustainability*), koje okuplja šest sveučilišta i tri pridružena člana iz ukupno devet europskih zemalja (Francuska, Grčka, Hrvatska, Litva, Rumunjska, Španjolska, Cipar, Irska i Njemačka) pozvalo je zadarske osnovce da u timovima sastavljenima od četiri učenika i jednog nastavnika na engleskom jeziku pripreme materijale i izlaganja o odabranoj temi iz područja održivog upravljanja obalnim područjima. Učenici u dobnoj skupini od 13 do 14 godina mogli su izraditi poster s opisom glavnih obilježja održivoga grada koristeći crteže ili ispričati priču fotografijama o

Svi sudionici koji su se prijavili na ovaj natječaj su pobjednici, a na povjerenstvu je težak zadatak da samo dva rada predložimo međunarodnom žiriju. Pozivam vas da i ubuduće iznosite svoje prijedloge i inicijative koje bi mogle pomoći u promicanju ideja održivosti; vrata Sveučilišta u Zadru i EU-CONEXUS-a bit će vam uvijek otvorena, poručio je sudionicima natjecanja prorektor za međuinstitucijsku suradnju i transfer tehnologija Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Slaven Zjalić

održivom morskom turizmu i ekonomiji. Učenici u dobi od 14 do 15 godina trebali su snimiti kratki video sa stanovnicima obalnih područja u kojemu se govori o kvaliteti života uz more, s naglaskom na održivost, ili osmisлити pametni kontejner za odlaganje otpada za svoju školu.

- Svi sudionici koji su se prijavili na ovaj natječaj su pobjednici, a na povjerenstvu je težak zadatak da samo dva rada predložimo međunarodnom žiriju. Naš zajednički cilj je izgradnja održivog načina života, zaštita prirode te promicanje aktivnosti koje će smanjiti utjecaj čovjeka na klimatske promjene. Pozivam vas da i ubuduće iznosite svoje prijedloge i inicijative koje bi mogle pomoći u promicanju ideja održivosti; vrata Sveučilišta u Zadru i EU-CONEXUS-a bit će vam uvijek otvorena - poručio je sudionicima natjecanja prorektor za međuinstitucijsku suradnju i transfer tehnologija Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Slaven Zjalić.

Nakon predstavljanja virtualnim putem, povjerenstvo je nominiralo po jedan tim za sudjelovanje na finalnom EU-CONEXUS međunarodnom natjecanju. U kategoriji 13 - 14 godina pobijedio je tim pod vodstvom nastavnice Biljane

Agić iz OŠ Šime Budinića, koji su činili Helena Kadija, Tonina Kolega, Ivan Čirjak i Frano Kolega. Oni su pripremili poster koji prikazuje obilježja održivoga grada, *Sustainable city*. U kategoriji 14 - 15 godina tim iz iste škole koji su činili učenici Petra Marušić, Ivona Rukavina, Stipe Kasun i Bartol Cuković, pod vodstvom nastavnice Anite Mustać, predstavio se videouratkom *Quality of life on the coast - Zadar waterfront and sustainable development* (Kvaliteta života na obali - Zadarska riva i održivi razvoj).

Putovanje za nagradu

Oba ta rada virtualnim putem su se 27. travnja predstavili međunarodnom žiriju, koji je odabrao ukupne pobjednike natjecanja.

Pobjednici dobne skupine 13 - 14 za nagradu su dobili putovanje u jedan od EU-CONEXUS gradova po izboru (Atena, Bukurešt, Klaipeda, La Rochelle, Valencia), a pobjednici kategorije 14 - 15 putovanje u Bruxelles s vođenim posjetom Europskom parlamentu. No, kako je putovanje bilo ograničeno zbog pandemije bolesti COVID-19, žiri je međunarodnu nagradu zamijenio jednakovrijednom nagradom - električnim romobilima za sve članove pobjedničkog tima.

Sudionici natjecanja

U kategoriji 13 - 14 godina iz **Osnovne škole Šime Budinića** sudjelovalo je šest timova. Tri tima sudjelovala su pod voditeljstvom nastavnice Biljane Agić.

Prvi tim u sastavu: Helena Kadija, Tonina Kolega, Ivan Čirjak i Frano Kolega, izlagao je rad *Sustainable City* (Održivi grad). Kao što smo već naveli, na nacionalnom natjecanju osvojili su prvo, a na međunarodnom natjecanju treće mjesto.

Drugi tim u sastavu: Ena Brkić, Lucija Longin, Leona Martinović i Eva Surać, sudjelovao je s radom s istim naslovom, *Sustainable City* (Održivi grad).

Članovi **trećeg tima** - Jelena Antulov, Petar Mesić, Marta Serapiglia i Lara Stipić - također su pripremili rad o istoj temi.

Učenici Nina Bukulin, Tereza Dundov, Kira Mašina i Tea Skoblar pod vodstvom nastavnice Marte Torić sudjelovali su s radom *Problems and Solutions: Sustainable Coastal Tourism and Economy* (Problemi i rješenja: održivi obalni turizam i ekonomija).

Peti tim iz Osnovne škole Šime Budinića pod vodstvom nastavnice Zrinke Klarin sudjelovao je s radom *Sustainable City* (Održivi grad), a rad su izlagali učenici Katarina Kozulić, Nola Morović, Roko Desnica i Dino Đorđević.

Šesti tim iz iste škole, u sastavu Sunčica Gregov, Adrian Grmoja, Nora Stipanov i Mišel Tišma, pred-

stavio je rad *Sustainable Coastal Tourism and Economy: Nin - a City of the Past and of the Future* (Održivi obalni turizam i ekonomija: Nin - grad prošlosti i budućnosti) izrađen pod vodstvom nastavnice Anite Mustać.

U kategoriji 13 - 14 godina na nacionalnom natjecanju sudjelovali su još po jedan tim iz osnovnih škola Petra Preradovića i Krune Krstića. Učenici Ivana Medić, Marta Mustać, Robert Paleka i Nuša Pedišić iz **Osnovne škole Petra Preradovića**, pod vodstvom nastavnice Anite Šimac sudjelovali su s radom *A Sustainable Sealine City of the Future* (Održivi obalni grad budućnosti), dok su učenici **Osnovne škole Krune Krstića** Franko Bajlo, Jana Božica Gečević, Ljubica Knez i Marko Lovrović i Franko Bajlo izlagali rad *Sustainable City* (Održivi grad) izrađen pod vodstvom nastavnice Branke Bajo. U kategoriji 14 - 15 godina, kako je već navedeno, na nacionalnom natjecanju sudjelovao je samo jedan tim iz Osnovne škole Šime Budinića koji je pod mentorstvom nastavnice Anite Mustać izradio videouradak *Quality of Life on the Coast - Zadar Waterfront and Sustainable Development* (Kvaliteta života na obali - Zadarska riva i održivi razvoj). Ponovit ćemo, članovi tog tima Bartol Cuković, Stipe Kasun, Petra Marušić i Ivona Rukavina izvrsnim su predstavljanjem na međunarodnom natjecanju osvojili prvo mjesto.

IZV. PROF. DR. SC. **MARINA NEKIĆ**, ODJEL ZA PSIHOLOGIJU, ČLANICA VIJEĆA STUDENTSKOG SAVJETOVALIŠTA

Izv. prof. dr. sc. Marina Nekić s Odjela za psihologiju zadrarskog sveučilišta članica je Vijeća Studentskog savjetovališta, a u ovo pandemijsko vrijeme, Savjetovalište, iako uvijek pod znatnim opsegom obveza, radi više nego ikada prije.

Članica ste Vijeća Studentskog savjetovališta i čini se da nikad nije bilo više posla s obzirom na okolnosti. Podatak da je od 1. siječnja do 1. veljače 2021. bilo 458 prijava za sudjelovanje, od 337 sudionika i 318 potvrda o sudjelovanju na radionicama Studentskog savjetovališta, govori sam za sebe?

Iako nam je uvijek draže radionice provoditi uživo, čini se da su nam ovi pandemijski uvjeti otvorili mogućnost da budemo znatno dostupniji javnosti i svim zainteresiranima da iz udobnosti doma saznaju i iskuše nešto novo što im može pomoći u njihovu svakodnevnom životu. Pandemijska je, u odnosu na prije, donijela možda malo više usmjerenosti na mentalno zdravlje, iako je to uvijek bio cilj i Studentskog savjetovališta i Sveučilišta u Zadru da omogućiti studentima bolju prilagodbu i podršku na studiju. Međutim, pandemijska je to dodatno pojačala jer nije više samo studentima trebala prilagodba i podrška, nego svima, svi smo se našli u izazovnim vremenima koja su zaista novo nenormalno. I u takvim uvjetima svima nam treba da razumijemo što nam se događa i zato je vjerojatno posjećenost radionica bila izvan svih očekivanja.

Jesu li pandemijska COVID-19 i razorni potresi izazvali takve „tektonske poremećaje“ kod hrvatske mladeži?

Mislim da još ne možemo u potpunosti znati kolike će i kakve posljedice pandemijske biti na sve nas, a pogotovo na djecu i mlade jer pandemijska još traje. U svakom slučaju, nismo ni prije pandemijske živjeli u vakuumu, život nam se svima događao, tako da sve ovisi o tome s koje smo točke startali prošle godine u ožujku te kako i u kakvim uvjetima živimo cijelo ovo vrijeme pandemijske. Međutim, evidentno je da nitko nije ostao zakinut za

Mi nastavnici, bez obzira na to jesmo li psiholozi, trebamo biti osjetljivi na ranjivost studenata

promjene koje su se događale u posljednjih godinu dana, i mladi i stariji, svi su osjetili, više ili manje, da im život nije isti i da im se s vremenom i izazovima troše osobne snage i resursi u suočavanju sa stresnom neizvjesnošću. Još ako tome dodamo varijablu potresa koji je nekoliko puta zahvatio sjever Hrvatske, onda tu već možemo govoriti i o traumatskim događajima koji su udarili na sigurnost i osnove egzistencije pojedinaca i obitelji.

Ako se pak zaista fokusiramo na mlade, onda ima jedan dobar članak koji je izašao početkom godine u kojemu Tanja Sever, klinička psihologinja, progovara o mogućim tempiranim bombama kod mladih, od depresivnosti i anksioznosti do ovisnosti i suicidalnosti. Još je 2015. SZO izvijestio da je svaki peti adolescent pod rizikom od narušenog mentalnog zdravlja pa možemo samo pretpostaviti da broj neće ostati isti nakon svih ovih nedaća.

Stoga je važno je da se bavimo mentalnim zdravljem što ranije jer netretirane teškoće, neznanje kako da se nosimo s neugodnim emocijama, nemogućnost da ispričamo nekome što nas tišti mogu zaista još produbiti postojeće teškoće i učiniti ih dugoročnijima.

Primjerice, sudjelujući u radionici koja je bila osmišljena kao pitanja i odgovori, u sklopu preventivnog programa o mentalnom zdravlju koju je organizirala Ekonomska škola i njihova psihologinja Viktorija Vuk, bilo je važno vidjeti da mladi promišljaju o različitim temama vezanim za mentalno zdravlje te ih osobito zanima kako prepoznati različita stanja poput anksioznosti i depresivnosti; isto tako, trebaju im alati kako da se s tim stanjima nose. Postoji interes za očuvanje mentalnog zdravlja u svim dobnim skupinama, zato trebamo učiniti što je god moguće da i mlade i starije emocionalno opismenimo. Mislim da je na nama odgovornost da pripremimo mlade na kompleksnost života da bi sebi mogli pomoći ili da bi - u konačnici - bili otvoreni da potraže stručnu pomoć. U tom smjeru su promišljali i studenti psihologije, uz superviziju nastavnika s Odjela za psihologiju i kolegica iz Studentskog savjetovališta, te tako putem projekta PsiHelp i programa očuvanja mentalnog zdravlja djece i mladih osmislili

Čini se da su nam ovi pandemijski uvjeti otvorili mogućnost da budemo znatno dostupniji javnosti i svim zainteresiranima da iz udobnosti doma saznaju i iskuse nešto novo što im može pomoći u njihovu svakodnevnom životu. Pandemija je, u odnosu na prije, donijela možda malo više usmjerenosti na mentalno zdravlje, iako je to uvijek bio cilj i Studentskog savjetovališta i Sveučilišta u Zadru da omogući studentima bolju prilagodbu i podršku na studiju. Međutim, pandemija je to dodatno pojačala

radionice koje će polaznicima upravo pomoći da si pomognu.

O kakvom tipu stresova je riječ i kakve posljedice oni ostavljaju na psihi studenata?

Stres može biti sve. Ako ćemo se ipak fokusirati na studente, čak i prije pandemije i potresa studenti su bili rizična skupina za razvoj psihičkih poremećaja zbog različitih stresora s kojima se susreću. Ti stresori mogu biti raznoliki i za svakog studenta različito izazovni i teški, od nove sredine i preseljenja, akademskih zahtjeva, usklađivanja obveza, financijskih teškoća, do obiteljskih i osobnih problema. Neke stresore ne može se izbjeći, poput javnih izlaganja seminara ili polaganja ispita, zahtjevi su veći nego u srednjoj školi, a i pritisak je intenzivniji. Mala količina stresa može biti dobar motivator da zasučemo ruke i suočimo se s novonastalom situacijom te da pokažemo da možemo, dok pak kontinuirana izloženost visokoj razini stresa može imati negativne posljedice i za mentalno i tjelesno zdravlje. Dakle, ako uz sve spomenuto još pridružimo potres i pandemiju, onda ne moramo biti psiholozi da zaključimo da će u takvom scenariju svatko u nekom trenu doći do točke pucanja. Potres je potencijalno traumatski

događaj i to ga razlikuje od stresa jer stres je osobniji, ono što je za mene stresno, ne mora biti i za vas. Traumatski događaji nadilaze naše uobičajeno iskustvo i uznemiravajući su za sve, dakle, nitko nije imun. Reakcije na traumatski događaj ne možemo izbjeći i prilično su univerzalne, čest je osjećaj kao da ne možemo kontrolirati svoj život, kao da netko drugi njime upravlja pa su česte nesanice, dezorijentiranost, strah, kontinuirana briga, osjećaj nemoći, promjene raspoloženja, razdražljivost, glava puna misli koje se neprestano roje itd. U takvim uvjetima važno je da si damo vremena da se prilagodimo novonastaloj situaciji, potrebno je potražiti podršku, biti empatičan prema sebi jer ljudi su često prema sebi nestrpljivi i kritični. To nam sada ne treba, dobro je sjetiti se naših prijašnjih životnih bitaka, kako smo ih onda svladali i kako nam ta iskustva mogu sada pomoći. Isto tako, važno je da si dopustimo da tugujemo jer ne mora nužno naša kuća stradati ili nama bliska osoba, ali sigurno je stradao dio našega života.

Kako pobijediti te stresove?

Kao prvo, treba znati da stres nastaje ako osoba percipira da ne zna ili nema vještinu kako se nositi s različitim zahtjevima

koji mogu biti prijeteći njezinu psihičkom miru, statusu, identitetu, tjelesnoj dobrobiti itd. Rekli bismo jednostavno, stres je u oku promatrača. Nadalje, još bi jednu stvar trebalo istaknuti, a to je da će za nas jednako biti stresni intenzivan događaj ili situacija ili više manjih u kratkom razdoblju u kojem nemamo mogućnost da se oporavimo. Možda nije dobro reći da se treba boriti jer je u svakoj borbi netko gubitnik ili žrtva, stoga bi možda bilo bolje o stresu promišljati tako da razmotrimo jesmo li spremni suočiti se s njim. Jedna od prvih stvari koja nam može pomoći je da razumijemo da je život kompleksan i težak. Kaže Scott Peck da, ako to prihvatimo, ta činjenica prestaje biti važna. Svi mi drukčije reagiramo na stres, i to prilično ovisi o našim prijašnjim iskustvima, o našim osobinama ličnosti i zahtjevima s kojima se trebamo suočiti.

Prva stvar koju bismo trebali napraviti je postaviti si nekoliko pitanja - je li to važno i je li prioritetno, što ja mogu učiniti, imam li vještine i resurse da se s tim nosim? Ovisno o tome kako odgovorimo na ta pitanja ista situacija za nekoga će biti stresna, a za nekoga izazov. Također, možemo slijediti i put koji je, vjerujem, svima manje-više poznat, u kojem se, ako postoji problem, pitamo je li ga ja mogu riješiti, ako ne mogu, mogu li ga riješiti uz pomoć nekoga ili protoka vremena, a ako opet odgovorim pozitivno, onda se angažiram i rješavam. Međutim, ako postoji problem koji ne mogu riješiti jer ne znam, ne može mi nitko pomoći, a ni vrijeme nije saveznik, nema druge nego svoje emocije skupiti i proraditi te krenuti dalje.

Veoma je važno da vidimo dolazi li stres kao izvor naše frustracije, promjena na koje se

Evidentno je da nitko nije ostao zakinut za promjene koje su se događale u posljednjih godinu dana, i mladi i stariji, svi su osjetili, više ili manje, da im život nije isti i da im se s vremenom i izazovima troše osobne snage i resursi u suočavanju sa stresnom neizvjesnošću. Još ako tome dodamo varijablu potresa koji je nekoliko puta zahvatio sjever Hrvatske, onda tu već možemo govoriti i o traumatskim događajima koji su udarili na sigurnost i osnove egzistencije pojedinaca i obitelji

trebamo prilagoditi, pritiska očekivanja od sebe i drugih ili je riječ o tome da trebamo donijeti neku odluku između dva ili više izbora. Ako znamo otkud dolazi, možemo vidjeti što možemo i promijeniti, a ako ne možemo promijeniti situaciju u kojoj se nalazimo, onda možemo sebe. Podrška nam je iznimno važna, međutim, ne svaka podrška. Naime, često se mogu čuti rečenice - ma samo budi pozitivna, sve će biti u redu, prestani se brinuti i sl. To ne pomaže! Dok ne prodramo neugodne emocije, nećemo se moći umiriti i nastaviti dalje. Ako pak ni to ne pomogne, onda bi svakako bilo mudro potražiti stručnu pomoć i podršku.

Kakve psihološke pomoći nudite u Savjetovalištu?

Studentsko savjetovalište od svog je osnutka uvijek bilo usmjereno na podršku studentima da im se olakša vrijeme studiranja i prilagodba na studij. Naime, psihički problemi najčešće će se javiti do 24. godine. Stoga je bilo važno da studenti na Sveučilištu imaju mjesto podrške, a to je upravo Studentsko savjetovalište. Tako se, uz besplatno individualno savjetovanje psihologa i educiranih psihoterapeuta, nude i radionice, podrška studentima s različitim zdravstvenim teškoćama. Studentima je omogućeno i volontiranje, kao i upiti liječniku ako im treba zdravstveni savjet.

Je li učinkovitiji grupni ili individualni rad?

Oba rada su učinkovita, ovisno o tome što njima želite postići i koji vam je cilj. Nekim osobama više odgovara individualni psihoterapijski rad jer, primjerice, tako imaju cijelu sesansu samo za sebe, ne dijele je s drugima, tempo rada je individualiziraniji, povjerenje je lakše ostvariti. S druge strane, u grupnom radu osobi može biti podržavajuća činjenica da nije sama u svom problemu, nego da se i drugi bore sa sličnim. Stoga, nema odgovora, podjednako su učinkovite, a na svakome je da odabere što mu više odgovara.

Kako se sa svim tim nose studenti s invaliditetom? Njima je mnogo teže?

S pandemijom je većina studenata, pa i studenata s invaliditetom, izgubila tu svakodnevnu rutinu odlazaka na predavanje i

Trebamo učiniti što je god moguće da i mlade i starije emocionalno opismenimo. Na nama je odgovornost da pripremimo mlade na kompleksnost života da bi sebi mogli pomoći ili da bi - u konačnici - bili otvoreni da potraže stručnu pomoć. U tom smjeru su promišljali i studenti psihologije, uz superviziju nastavnika s Odjela za psihologiju i kolegica iz Studentskog savjetovališta, te tako putem projekta PsiHelp i programa očuvanja mentalnog zdravlja djece i mladih osmislili radionice koje će polaznicima upravo pomoći da si pomognu

druženja s kolegama, što je važan aspekt studentskog identiteta. Ovisno o teškoći koju studenti s invaliditetom imaju, dijelom će ovisiti i njihov kapacitet da se suoče s dodatnim izazovima. Studentski život sam po sebi uključuje prilagodbu, a ako govorimo o studentima s invaliditetom, ta prilagodba može biti još zahtjevnija. Ovdje govorimo o velikim individualnim razlikama, naime, nema jednog jedinstvenog odgovora, ne možemo reći je li teže. Primjerice, *online* uvjeti i snimanje predavanja omogućuju studentima da i u realnom vremenu, ali i naknadno poslušaju predavanje, što može za studente s invaliditetom biti olakšavajuće. Međutim, isto tako, ako govorimo o studentima koji imaju teškoća s mentalnim zdravljem, ti izolirani uvjeti studiranja bez kontakta s kolegama mogu biti dodatni uteg. Ono što je možda važno istaknuti je činjenica da studenti s invaliditetom imaju kontinuiranu podršku na Sveučilištu preko Studentskog savjetovališta i putem kolegija Vršnjačka pomoć, a vjerujem da je koriste.

Znanstveno se bavite usamljenošću i samoćom, na čemu ste i magistrirali - tema Socijalna i emocionalna usamljenost u adolescenciji: Uloga osobina ličnosti, privrženosti, socijalnih zaliha i socijalnih strategija. Čini se da ste studentima najpotrebni upravo u ovo vrijeme?

Usamljenost je univerzalno iskustvo i nitko nije imun na to stanje, a osobito u ovo vrijeme pandemije. Iako nam ekran mogu pomoći da se vidimo, ništa ne može zamijeniti ljudski kontakt i brigu jednih za druge. Da bismo bili sretni, treba nam povezanost s drugima, s tim da svatko ima neku svoju viziju i mjeru kakav odnos/e želi.

Ako ne ostvarimo odnos kakav želimo, vjerojatno će se posljedno s vremenom javiti osjećaj usamljenosti koji može uključivati neugodna stanja od dosade, očaja, praznine, beznadnosti i sl. Dakle, vidimo da usamljenost reflektira ljudsku potrebu za kontaktom. Koliko su nam odnosi s drugima važni, možemo vidjeti u harvardskoj osamdesetogodišnjoj studiji čiji su rezultati prezentirani u TED Talku *What makes a good life?* Robert Waldinger, voditelj projekta, kaže da su za dugovječnost i životnu sreću presudni dobri odnosi s drugima. Stoga, držimo fizičku distancu uz epidemiološke mjere, ali ne i socijalnu distancu. To je važno za sve nas, a pogotovo za studente. Osjećaj usamljenosti, koji proizlazi iz spoznaje da nikoga nije briga za nas i da nemamo prijatelje s kojima smo na istoj valnoj duljini, čini studente iznimno ranjivima za razvoj drugih psihičkih problema te ujedno pridonosi i slabijem akademskom uspjehu.

Još jedna harvardska studija koja je provedena u vrijeme pandemije na američkim studentima, govori u prilog tome da je nužan moralni imperativ u borbi protiv usamljenosti, a to uključuje brigu za drugoga. Iznađeni rezultatima istraživanja, autori su iznova istaknuli nešto što otprije znamo, a to je da se studenti bore da se uklope u novu sredinu, nastoje održati socijalne kontakte otprije i ujedno steći nove; mnogo je odluka koje trebaju donijeti za profesionalni i privatni život te preuzeti odgovornost za njih. Sve nabrojeno može biti dobra podloga za doživljaj stresa i usamljenost. Zato mi se čini nužnim da i mi nastavnici, bez obzira na to jesmo li psiholozi, budemo osjetljivi na ranjivost studenata, ne u smislu da im gledamo kroz prste i smanjimo akademski standard,

nego da se samo zapitamo što mi kao nastavnici možemo učiniti da svoje studente podržimo i stvorimo uvjete da razvijaju i pokažu svoj potencijal.

Doktorirali ste na temu Tranzicija u roditeljstvo: socijalne usporedbe, pravednost podjele obveza i zadovoljstvo brakom, što je uvijek bila velika tema, međutim, u današnje vrijeme sve je izazov pa i roditeljstvo koje se nekoć podrazumijevalo. Zašto je tome tako?

Ono što ljudi često spominju je da ništa ne valja podrazumijevati jer je podrazumijevanje majka svih problema. Stoga se ni roditeljstvo ne bi trebalo podrazumijevati jer je to jedna od najtežih, ako ne i najteža uloga. U prvome redu stoga što roditeljstvo zahtijeva potpunu predanost i ne ostavlja mogućnost odustajanja. U svakom slučaju, kada govorimo o roditeljstvu, možda je zgodno citirati jednu autoricu koja kaže da je dijete poput granate koja, kad dođe iz roditelja, eksplodira u braku i kada se sve slegne, bračna zajednica je potpuno drukčija nego prije, ne nužno bolja niti lošija, nego upravo drukčija. Izazovi roditeljstva utoliko su veći što su i sami zahtjevi nad pojedincom, bilo da ih osoba sama sebi nameće ili društvu u kojem živi. Ta očekivanja prema kojima roditelj nastoji biti roditelj mogu biti iznimno bremenita. Djeci ne trebaju savršeni roditelji, nego dovoljno dobri koji imaju resurse da se nose sa životnim izazovima, koji su spremni pogriješiti i ispraviti pogrešku, koji su, isto tako, otvoreni da uče i mijenjaju se. Jedna od težih stvari za dijete je neostvaren život i nezadovoljstvo roditelja. Svako vrijeme donosi svoje izazove, pa tako i ovo u kojem danas živimo. Naši djedovi i bake možda su se i mislili kako da prehrane obitelj, a danas se roditelji muče koliko sati pred ekranom trebaju dopustiti djetetu.

U središtu vašeg zanimanja je i psihologija seksualnosti. Hoće li ove godine biti održani Dani seksualnosti pri Sveučilištu?

Kolegij Psihologija ljudske seksualnosti I i II već godinama ide na diplomskoj razini studija kao izborni kolegij za sve studijske grupe. Ideja za kolegij bila je činjenica da o toj temi sustavno i

znanstveno nigdje tijekom školovanja nemamo prilike čuti. Iz tog okvira nastali su i Dani seksualnosti, što je samostalan studentski projekt tj. projekt Udruge studenata psihologije - Kasper. I ove godine održani su od 12. do 23. svibnja s vrlo bogatim programom i izvrsnom organizacijom. Izlaganja su bila *online*, što je omogućilo velikom broju zainteresiranih da poslušaju odlična predavanja. Sva su izlaganja dostupna na kanalu YouTubea Dani seksualnosti, tako da su teme koje su bile dio tih Dana sada dostupne svima.

Koliko su psihološka pomoć, psihoterapijski rad i savjetodavni rad, s obzirom na njihovu „nemjerljivost“, zapravo učinkoviti u konzervativnim društvima poput našega? Je li i, ako jest, u društvu toliko otpor prema struci, psihoterapiji?

Psihološka pomoć je dobrodošla i učinkovita bez obzira na društvo, ali respektirajući društveni okvir u kojemu se odvija. Postoje strana istraživanja koja govore o učinkovitosti psihoterapijskog rada za različite teškoće, bilo da je riječ o samostalnom tretmanu ili u kombinaciji sa psihofarmacima. Ne bih rekla da postoji otpor protiv toga da si čovjek olakša muku i patnju, mislim da više postoji neznanje kako psihologija i psihoterapija mogu pomoći. Stoga mislim kako je vrlo važno da promičemo struku te savjesnim i profesionalnim radom to i opravdamo. Isto tako, radionice koje i studenti psihologije i djelatnici Odjela za psihologiju i Studentsko savjetovanje nude srednjoškolicima, studentima i/ili javnosti općenito imaju za cilj i promicanje struke, i educiranje, ali i davanje konkretnih smjernica kako da si osoba pomogne ili olakša. Veoma je važno da pomognemo ljudima da se bolje razumiju, da razumiju što im se i zašto im se nešto događa jer, u suprotnom, osjećat će se kao da su zatočeni i u bezizlaznoj situaciji.

Na kojem projektu trenutano radite i/ili planirate raditi?

S kolegicom Nealom Ambrosi-Randić sa Sveučilišta u Puli i s kolegicom s Odjela Ivanom Tucak Junaković sudjelujem u projektu o uspješnom starenju, istražujemo faktore koji pridonose da se osjećamo bolje u starijoj dobi.

Studentsko savjetovanje od svog je osnutka uvijek bilo usmjereno na podršku studentima da im se olakša vrijeme studiranja i prilagodba na studij. Naime, psihički problemi najčešće će se javiti do 24. godine. Stoga je bilo važno da studenti na Sveučilištu imaju mjesto podrške, a to je upravo Studentsko savjetovanje. Tako se, uz besplatno individualno savjetovanje psihologa i educiranih psihoterapeuta, nude i radionice, podrška studentima s različitim zdravstvenim teškoćama. Studentima je omogućeno i volontiranje, kao i upiti liječniku ako im treba zdravstveni savjet

Izv. prof. dr. sc. Marina Nekić

Izv. doc. dr. sc. Marina Nekić osnovnu je školu završila u Tuzli 1989., kao i prva dva razreda Gimnazije „Meša Selimović“, a treći i četvrti pohađala je u Općoj gimnaziji „Vladimir Nazor“ u Zadru, gdje je i maturirala 1993. godine.

Studij psihologije na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zadru završila je 1998. obranom diplomskog rada *Usamljenost i samoća: Neki korelati u kasnoj adolescenciji*. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu magistrirala je 2006. godine s temom *Socijalna i emocionalna usamljenost u adolescenciji: Uloga osobina ličnosti, privrženosti, socijalnih zaliha i socijalnih strategija*.

Godine 2009. završila je i edukaciju za geštalt psihoterapeutkinju pri Gestalt Psychotherapy Training Institute Malta.

Doktorat je obranila 2010. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu disertacijom *Tranzicija u roditeljstvo: socijalne usporedbe, pravednost podjele obveza i zadovoljstvo brakom*.

U fokusu njezina interesa su razvojna psihologija, psihologija seksualnosti, psihološka pomoć te psihoterapijski i savjetodavni rad.

Za dugovječnost i životnu sreću presudni su dobri odnosi s drugima. Stoga, držimo fizičku distancu uz epidemiološke mjere, ali ne i socijalnu distancu. To je važno za sve nas, a pogotovo za studente. Osjećaj usamljenosti, koji proizlazi iz spoznaje da nikoga nije briga za nas i da nemamo prijatelje s kojima smo na istoj valnoj duljini, čini studente iznimno ranjivima za razvoj drugih psihičkih problema te ujedno pridonosi i slabijem akademskom uspjehu

Iako se čini dijametralno različito od početnih tema s kojima smo počeli ovaj razgovor, ta nam istraživanja mogu pomoći da vidimo na čemu trebamo raditi prije, koje aspekte života negovati prije, rekli bismo, u što ulagati tijekom života da i u starijoj životnoj dobi živimo zadovoljnije. Također, s kolegicom Severinom Mamić iz Studentskog savjetovanja bavim se odgovorom na pitanje što nas čini psihološki otpornima u ovim pandemijskim vremenima.

13. ROĐENDAN STUDENTSKOG SAVJETOVALIŠTA IZV. PROF. DR. SC. ANITA LAURI KORAJLIJA, ODSJEK ZA PSIHLOGIJU FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, ODRŽALA PREDAVANJE ŠTO SMO NAUČILI U 2020., A MOŽE NAM POMOĆI U 2021.?

Budimo nježni prema sebi i živimo život vrijedan življenja, bez obzira na okolnosti u kojima se nalazimo

Što nam se zapravo promijenilo? Sve, počevši od činjenice da stojim iza kamere, a vi iza ekrana, a ne u predavaonici ili poslije na kavi. Godina iza nas bila je godina promjene i prilagodbe, a pitanje koje mi psiholozi postavljamo je: jesu li sve te promjene bile negativne ili smo nešto iz njih naučili, rekla je izv. prof. dr. sc. Lauri Korajlija

Napisala:
Severina Mamić, mag. psych.,
stručna suradnica u
Studentskom savjetovalištu

U povodu obilježavanja 13. rođendana Studentskog savjetovališta, 8. ožujka, na Dan žena, virtualno smo ugostili izv. prof. dr. sc. Anitu Lauri Korajlija s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ujedno i voditeljicu njihova Savjetovališta za studente.

Kontinuirana potpora studentima

Prije samog predavanja izv. prof. dr. sc. Lauri Korajlije što smo naučili u 2020., a može nam pomoći u 2021.?, sve prisutne pozdravila je prorektorica za studije i studente prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić te je, u ime Uprave, ali i svoje, zahvalila na svemu što Savjetovalište radi kako bi studentima olakšalo studiranje. Osvrnula se i na brojne aktivnosti koje su uspješno provedene iako smo svi svjesni u koliko izazovnom vremenu živimo. Nakon prorektorice, sve sudionike, njih 70, pozdravila je i voditeljica Studentskog savjetovališta doc. dr. sc. Marina Vidaković. Voditeljica Savjetovališta je, pomoću vremeplova, podsjetila sve na 365 dana koji su iza nas, a koji su bili ispunjeni radionicama (Upravljanje stresom, Kako smiriti anksiozni um?, Mentalni trening i sport, cijeli niz radionica u si-

U pandemiji nam je najviše opala kvaliteta korištenja slobodnog vremena. Manje je aktivnosti, izlazaka, kina, kazališta, putovanja... Iznimno je važno da se ne zatvaraju kina i kazališta, ljudima je to potrebno da se izmaknu događanjima oko njih, istaknula je izv. prof. dr. sc. Lauri Korajlija

ječnju i veljači ove godine), obilježavanjima važnih datuma (Svjetski dan mentalnog zdravlja, Međunarodni dan studenata, Međunarodni dan ljudskih prava...) te pružanjem kontinuirane podrške studentima u vidu potpore putem individualnog savjetovanja, pisanja prilagodbi studija studentima s invaliditetom te vođenja grupe podrške za njih. Osim toga, voditeljica je zahvalila svima koji su nam bili podrška u našem radu i u posljednjih godinu dana.

Posljedice pandemije

Nakon kratkog uvoda naše voditeljice, izv. prof. dr. sc. Anita Lauri Korajlija prisjetila se svih faza pandemije, od lockdowna u ožujku prošle godine do povećanja broja smrtnih slučajeva u prosincu te nedavnog popuštanja. Veliki utjecaj na zdravlje

građana imala su i dva velika potresa, od kojih je onaj na petrinjskom području uzdrmao širu zajednicu.

- Što nam se zapravo promijenilo? Sve, počevši od činjenice da stojim iza kamere, a vi iza ekrana, a ne u predavaonici ili poslije na kavi. Godina iza nas bila je godina promjene i prilagodbe, a pitanje koje mi psiholozi postavljamo je: jesu li sve te promjene bile negativne ili smo nešto iz njih naučili - rekla je izv. prof. dr. sc. Lauri Korajlija.

Protokla godina bila je godina kroničnog stresa, koji se postupno akumulira u anksioznost, depresivnost, kroničnu iscrpljenost, nespavanje, osjećaj bespomoćnosti, gubitak kontrole... Nakon takve razine kroničnog stresa u sljedećem razdoblju možemo očekivati povećan negativan utjecaj na zdravlje cijelog organizma.

Najranjivije skupine bile su žene, majke s malom djecom, roditelji, mladi koji nisu imali maturalna putovanja i zabave, a umjesto dolaska na fakultet povukli su se pred ekrane, samci, dok su najbolje prošli oni koji su se uspjeli prilagoditi novim okolnostima, pronaći dnevnu rutinu i napraviti podjelu između posla i obiteljskog druženja

- Ljudi koji su do sada bili odlično i nikada nisu imali psiholoških posljedica, u pandemiji su se, posebice nakon potresa, potpuno raspadali - istaknula je izv. prof. dr. sc. Lauri Korajlija.

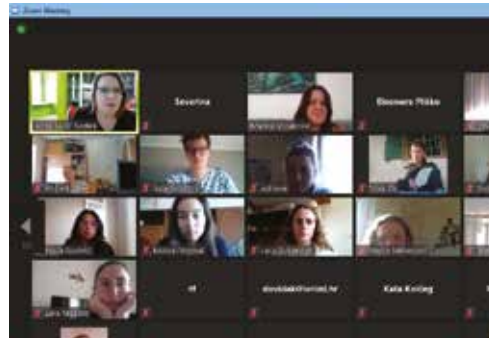
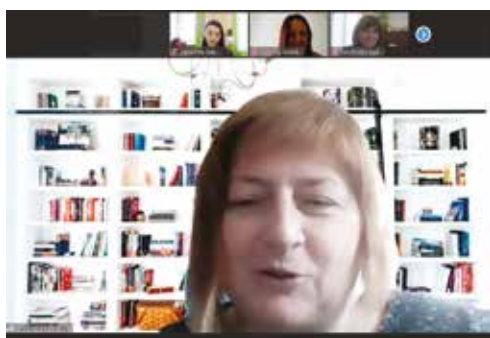
Najranjivije skupine, dodala je, bile su žene, majke s malom djecom, roditelji, mladi koji nisu imali maturalna putovanja i zabave, a umjesto dolaska na fakultet, povukli su se pred ekrane. Ugroženi su i samci koji su ostali bez mogućnosti upoznavanja i druženja, dok su najbolje prošli oni koji su se uspjeli prilagoditi novim okolnostima, pronaći dnevnu rutinu i napraviti podjelu između posla i obiteljskog druženja.

- U pandemiji nam je najviše opala kvaliteta korištenja slobodnog vremena. Manje je aktivnosti, izlazaka, kina, kazališta, putovanja... Iznimno je važno da se ne zatvaraju kina i kazališta, ljudima je to potrebno da se izmaknu događanjima oko njih - rekla je izv. prof. dr. sc. Lauri Korajlija.

Epidemija i infodemija

Također nas je upozнала s pojmom infodemije, prekomjerne količine informacija koje se odnose na neki problem, a čak je i sam generalni direktor Svjetske zdravstvene organizacije Tedros Adhanom Ghebreyesus izjavio da se ne borimo samo s epidemijom, nego i s infodemijom.

Budimo nježni prema sebi te živimo život vrijedan življenja, bez obzira na okolnosti u kojima se nalazimo - na kraju je sve prisutne podsjetila izv. prof. dr. sc. Anita Lauri Korajlija.

INSTITUCIJSKI PROJEKTI SVEUČILIŠTA U ZADRU – JOŠ JEDAN VELIKI ZNANSTVENI KORAK NAPRIJED

Za financiranje znanstvenih projekata u prvoj godini predviđeno više od milijun kuna

Pravilnikom o izboru i vrednovanju znanstvenih projekata na Sveučilištu u Zadru definirano je da se u dvogodišnjem razdoblju može financirati najviše 20 projekata, po pet koji pripadaju humanističkom, pet društvenom i pet svim drugim područjima znanosti te pet koji se provode multidisciplinarno; najmanji pojedinačni ukupni iznos koji se odobrava za financiranje znanstvenog projekta je 70.000 kn, a najveći 100.000 kn

U skladu sa strateškim dokumentima (Strategija razvoja Sveučilišta u Zadru za razdoblje 2017. – 2022.; Strateški program znanstvenih istraživanja u području biomedicine i zdravstva, biotehničkih, interdisciplinarnih, prirodnih i tehničkih znanosti za razdoblje od 2019. do 2023. godine; Strateški program znanstvenih istraživanja u društvu, humanističkom i umjetničkom području 2020. – 2024. Sveučilište u Zadru prepoznalo je potrebu za dodatnim jačanjem istraživačkih potencijala svojih znanstvenika.

Temeljita evaluacija

Pravilnikom o izboru i vrednovanju znanstvenih projekata na Sveučilištu u Zadru određen je postupak izbora i vrednovanja znanstvenih projekata koje će financirati Sveučilište u Zadru iz sredstava za financiranje temeljne znanstvene djelatnosti te je Senat raspisao natječaj za izbor najboljih projekata. Pravilnikom je definirano

da se u dvogodišnjem razdoblju može financirati najviše 20 projekata, po pet koji pripadaju humanističkom, pet društvenom i pet svim drugim područjima znanosti te pet koji se provode multidisciplinarno (što uključuje barem dva zasebna polja znanosti, bez obzira na znanstveno područje), a najmanji pojedinačni ukupni iznos koji se odobrava za financiranje znanstvenog projekta je 70.000,00 kn, a najveći pojedinačni iznos je 100.000 kn. Nakon provedene administrativne provjere prijavljenih projektnih prijedloga, Panel za vrednovanje znanstvenih projekata Sveučilišta u Zadru proveo je prvu evaluaciju prijavljenih znanstvenih projekata, sukladno unaprijed definiranim uputama za bodovanje.

Projektne prijedloge Panel je uputio na istorazinsko vrednovanje (*peer review*), pri čemu su svaki projekt vrednovala dva recenzenta, vrhunska stručnjaka s institucija izvan Sveučilišta u Zadru. Nakon dobivanja povratnih informacija (recenzija), na svojoj sjednici od 19. svibnja 2021. Panel je

razmatrao zaprimljene recenzije te se usuglasio da se, iznimno u ovom natječajnom roku, predloži Senatu da odobri financiranje 22 zaprimljena projektna prijedloga.

Realizacija od 1. rujna 2021. do 31. kolovoza 2023.

Na svojoj sjednici od 25. svibnja 2021. Senat je donio Odluku o financiranju znanstvenih projekata, a za financiranje provedbe znanstvenih projekata u prvoj godini provedbe predviđeno je više od milijun kuna. Na sastanku s članovima Ureda za znanost, projekte i transfer tehnologije dogovoreno je da će projektne prijedloge i dalje pratiti djelatnici Ureda, a da realizacija projekata počinje od 1. rujna 2021. i traje do 31. kolovoza 2023.

Kroz realizaciju i periodično praćenje projektnih prijedloga za očekivati je dodatnu znanstvenu diseminaciju rezultata projekata, kako u časopisima nacionalne, tako i vrhunske međunarodne kvalitete.

ZADARSKO LiTo - DRUŽENJA I RAZMJENE IDEJA IT SEKTORA, PODUZETNIKA I MARKETINGAŠA

Povezivanje, umrežavanje i suradnja kroz zajedničke interese

Informacijske tehnologije sve su bitnije u svakodnevnom životu građana diljem svijeta pa tako i u Hrvatskoj, a i u Zadru.

Zadar je bio središte tvrtki i pojedinaca u tradicionalnim djelatnostima poput turizma, ugostiteljstva i građevine, međutim, bilježi se i znatan porast projekata, proizvoda i usluga iz IT sektora. Tvrtke i pojedinci iz Zadra bave se razvojem različitih online softvera, mobil-

nih aplikacija, web stranica te ostalim povezanim poslovnim i razvojnim aktivnostima, sve su bolji u tome i sve ih je više.

U sklopu projekta *Cooperation for Development of Cro-*

ss Border Business Environment Enhanced - 2CODE, sufinanciranog sredstvima EFRR i IPA II fondova Europske unije, u Zadru se tijekom ljeta planiraju održati zanimljivi događaji stoga

što postoji potencijal za povezivanjem, umrežavanjem i suradnjom kroz zajedničke interese.

Code On Meetup serija je događaja od početka srpnja do početka rujna 2021. koji kroz

Zadar je bio središte tvrtki i pojedinaca u tradicionalnim djelatnostima poput turizma, ugostiteljstva i građevine, međutim, bilježi se i znatan porast projekata, proizvoda i usluga iz IT sektora. Tvrtke i pojedinci iz Zadra bave se razvojem različitih online softvera, mobilnih aplikacija, web stranica te ostalim povezanim poslovnim i razvojnim aktivnostima, sve su bolji u tome i sve ih je više

Prema odluci Senata Sveučilišta, prihvaćeno je financiranje sljedećih projektnih prijedloga

1. IP.01.2021.01 *Politike zapisivanja etnografske građe 1897. - 1954. Učitelji kao stvaraoci etnografskog znanja*, voditeljice izv. prof. dr. sc. Danijele Birt Katić.

2. IP.01.2021.02 *Gradina i luka svetog Ivana na Korčuli - izolirana točka otočnih dodira*, voditelja doc. dr. sc. Igora Borzića.

3. IP.01.2021.03 *Teatro Nuovo/Teatro Verdi - znanstveno-popularni projekt rekonstrukcije djelovanja drugoga zadarskog opernog kazališta prema sačuvanim opernim plakatima*, voditeljice doc. dr. sc. Katiče Burić Čenan.

4. IP.01.2021.04 *Ranjivost i otpornost škola ususret i uslijed prirodnih katastrofa*, voditeljice izv. prof. dr. sc. Karin Doolan.

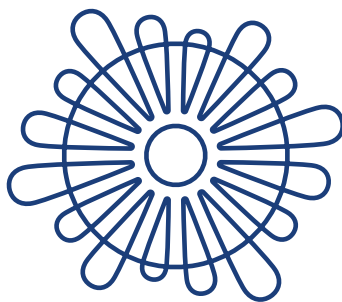
5. IP.01.2021.05 *Likovni i arhitektonski fenomeni istočne obale Jadrana od antičke do ranoga novog vijeka*, voditelja izv. prof. dr. sc. Ivana Josipovića.

6. IP.01.2021.06 *Modrave - kulturni krajolik u povijesnoj perspektivi*, voditelja prof. dr. sc. Kristijana Jurana.

7. IP.01.2021.07 *Mladi i ekonomija iskustva - nova paradigma i inovativni poslovni modeli*, voditeljice prof. dr. sc. Aleksandre Krajnović.

8. IP.01.2021.08 *Sustav pokazatelja održivog razvoja turizma u ruralnim područjima*, voditeljice izv. prof. dr. sc. Božene Krce Miočić.

9. IP.01.2021.09 *Tijelo, identitet i emocije u hrvatskoj i slavenskim književnostima 20. i 21. stoljeća*, voditeljice izv. prof.

dr. sc. Kornelije Kuvač Levačić.

10. IP.01.2021.10 *Roditeljstvo danas: iskustva i izazovi*, voditeljice doc. dr. sc. Ivane Macuka.

11. IP.01.2021.11 *Podglogovik na Biokovu: Graditeljski diskontinuiteti, devastacije i reciklaže*, voditelja izv. prof. dr. sc. Željka Miletića.

12. IP.01.2021.12 *Znanstveno-istraživački modularni pilot-projekt: Modul 1. Zaštita zadarske kulturne baštine od negativnog utjecaja mikroorganizama*, voditeljice izv. prof. dr. sc. Antonije Mlikota.

13. IP.01.2021.13 *Mreže otočne temporalnosti: multidisciplinarno istraživanje iskustava temporalnosti na Dugom otoku i Kornatima*, voditelja doc. dr. sc. Tomislava Oroza.

14. IP.01.2021.14 *Makroekonomska očekivanja i prilagodbe sustava RH prema Bankovnoj uniji i Eurozoni*, voditeljice izv.

prof. dr. sc. Anite Peša.

15. IP.01.2021.15 *Sociološki i tradukološki aspekti recepcije francuske i frankofonskih književnosti u Hrvatskoj nakon 1991. godine*, voditeljice izv. prof. dr. sc. Mirne Sindičić Sabljó.

16. IP.01.2021.16 *Dobrobit zaposlenih roditelja djece s teškoćama u razvoju*, voditeljice izv. prof. dr. sc. Ane Slišković.

17. IP.01.2021.17 *Ventilacija spilja kao moderator zapisa površinskih uvjeta okoliša u spiljskim sedimentima*, voditeljice prof. dr. sc. Maše Surić.

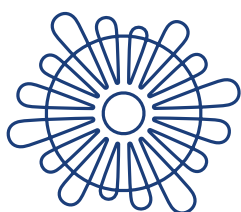
18. IP.01.2021.18 *Uloga nastavnika u poticanju samoreguliranog učenja*, voditeljice izv. prof. dr. sc. Slavice Šimić Šašić.

19. IP.01.2021.19 *Komodifikacija jezika i dijalekata u manjinskim kontekstima*, voditeljice izv. prof. dr. sc. Ivane Škevin Rajko.

20. IP.01.2021.20 *Migracije na razmeđu dvaju svjetova - Mletačke Republike i Osmanskog Carstva - u svjetlu analize stabilnih izotopa*, voditelja doc. dr. sc. Jure Šučura.

21. IP.01.2021.21 *Uspješno starenje: razvoj i validacija integriranog višedimenzionalnog modela*, voditeljice izv. prof. dr. sc. Ivane Tucak Junaković.

22. IP.01.2021.22 *Jezična, pismovna i kodikološka analiza fragmenata zbirke Ivana Berčića zadarske provenijencije u virtualnom istraživačkom okruženju*, voditelja izv. prof. dr. sc. Ivice Vigata.

Nakon dobivanja povratnih informacija (recenzija), na svojoj sjednici od 19. svibnja 2021. Panel je razmatrao zaprimljene recenzije te se usuglasio da se, iznimno u ovom natječajnom roku, predloži Senatu da odobri financiranje 22 zaprimljena projektna prijedloga

predavanja i druženje povezuje zadarske IT kadrove, poduzetnike, programere, dizajnere, marketingaše i druge.

Desetak takvih događaja ima zajednički naziv - Zadarsko LiTo. Globalno uspješne zadarske tvrtke, Zadrani koji rade u velikim IT tvrtkama, žene u IT-u i poduzetništvu, osnivanje IT tvrtki, samo su neke od desetak zanimljivih tema.

U zadarskom CodeHubu na Novom kampusu Sveučilišta prvi je, 2. srpnja, gostovao Toni Trivković, osnivač i predsjednik splitske IT zajednice - Split Tech City koja se može pohvaliti s više od 150 održanih događanja te više od 1000 pojedinačnih članova i tvrtki koje se međusobno potpomazu i surađuju.

Zadarsko LiTo
2.7 - 3.9.2021. / Petkom u 20:00 h
Code Hub, Novi kampus Sveučilišta

Aktualne teme   Umrežavanje

IT, poduzetništvo i marketing   Vrhunska predavanja   Druženje uz snackove i piće

Interreg - IPA CBC
Croatia - Bosnia and Herzegovina - Montenegro
2008

OBJAVLJENA MONOGRAFIJA *DUBROVAČKI POKLISARI: U POTRAZI ZA NOVIM TERITORIJIMA*
IZV. PROF. DR. SC. VALENTINE ŠOŠTARIĆ S ODJELA ZA POVIJEST

Dubrovačke vlasti od svojih su poklisara očekivale marljivost i razboritost, vjernu službu interesima Grada te da ne postanu gramzivi za osobnim probitkom

Monografija *Dubrovački poklisari: u potrazi za novim teritorijima* autorice doc. dr. sc. Valentine Šoštarić s Odjela za povijest zadarskog sveučilišta, posvećena je analizi dubrovačke diplomatske prakse od kraja 14. do sredine 15. stoljeća te usmjerena na analizu specifičnih problema u sferi diplomatske interakcije, realizirane s ciljem ostvarenja teritorijalnih akvizicija, čime je moguća detekcija promjena dubrovačke diplomatske prakse na izmaku kasnog srednjeg vijeka.

Koliko dugo ste radili na knjizi *Dubrovački poklisari: u potrazi za novim teritorijima*. Je li riječ o nastavku istraživanja za vašu doktorsku disertaciju *Uloga poklisara u širenju teritorija Dubrovačke Republike na zaleđe (krajem 14. i početkom 15. stoljeća)*?

Moj interes za dubrovačku diplomatsku povijest seže još u vrijeme izrade doktorske disertacije posvećene prozopografskoj analizi poklisara koji su se istakli u aktivnostima glede akvizicije novih teritorija. Čitajući arhivska vrela i relevantnu literaturu o sličnim problemima u širem europskom kontekstu u godinama koje su slijedile, broj istraživačkih pitanja se gomilao te sam, zahvaljujući usavršavanjima i poticajnim razgovorima sa stručnjacima u polju, imala sve jasniju viziju strukture buduće monografije.

U knjizi tvrdite da je, na neki način, dubrovačka diplomacija zapravo stasala krajem 14. i u prvoj polovici 15. stoljeća. Zašto ste za analizu izabrali upravo to razdoblje?

Dubrovačka diplomacija slijedila je razvojnu putanju drugih

Monografija otvara i daje odgovore na nova pitanja kao što su: širi društveni okvir diplomatske prakse, značenje ceremonijala u sklopu procesa političkog/društvenog pregovaranja, komunikacijske vještine osoba koje su upletene u to pregovaranje, uporaba različitih strategija za ostvarenje postavljenih ciljeva, pa čak i pitanje značenja emocija u procesu pregovaranja. Važnost djela može se promatrati na akademskoj i razini šire društvene zajednice. Na prvoj razini nudi vrijedan doprinos historijskoj znanosti, a na drugoj otvara nove uvide u neke od važnih pojava društvenog života kasnosrednjovjekovnog istočnojadranskog prostora te pridonosi razumijevanju mnogih problema tog društvenog života, otkrivajući gdje leže uzroci i ishodišta kasnijih zbivanja, ali i ukupnog razvoja

onovremenih zapadnoeuropskih diplomacija te je možda najbolje usporediva s praksama talijanskih gradova-država. Sredinom 12. stoljeća neredoviti diplomatski kontakti rezultat su geografski i politički nerazjašnjenog sustava vlasti, nedovoljno razvijenih institucija uprave te primitivnog stanja administracije koja nije raspolagala financijskim i pravnim stručnjacima. Početkom 14. stoljeća oblik službe ujednačen je općeprihvaćenim obrascem komunikacije koji je svoju legitimnost izvodio iz starih običaja i davno uspostavljene tradicije. Na prijelazu 14./15. stoljeća „diplomatska arena“ otvorena je za sve one koji posjeduju dostatnu moć da šalju svoje predstavnike tamo gdje im je interes nametao pregovore. Razvoj do kojega je došlo posljedica je

strukturnih reformi koje su vodile postupnom rastu suverenih država, birokracije i brojčanom rastu entiteta kojima se kao preduvjet opstojnosti nametala diplomatska komunikacija. Dubrovnik nije mnogo zaostajao za modelima koji su se nametnuli kao uzor vrijedan oponašanja, ponajprije Mletačkom Republikom. Valja napomenuti kako su gradske vlasti vodile računa o lokalnim posebnostima te su znale kako dominantne uzuse diplomatskog ophođenja prilagoditi vlastitim potrebama.

Ima li to sazrijevanje dubrovačke diplomacije veze s kompliciranim odnosima kada, nakon Zadarskog mira, Dubrovnik formalno priznaje Ugarsko-hrvatsku krunu, a istodobno lokalni moćnici u dubrovačkom susjedstvu vode svoju politiku, što je opet vezano uz Bosnu itd.?

To pitanje može se razmatrati kao konkretan primjer boljeg razumijevanja objasnidbenog

okvira razvojne niti dubrovačke diplomatske službe, teorijski skiciranog u prethodnom odgovoru. Nakon Zadarskog mira, umješni su dubrovački poklisari individualnim pregovorima s kraljem Ludovikom I. Anžuvincem prvi put uključeni u zajednicu koja se može opisati kao *Archiregnum Hungaricum*, prema malo boljim uvjetima u usporedbi s ostalim dalmatinskim gradovima. Višegradski privilegij postao je referentno mjesto dubrovačke diplomacije koje je pratilo jačanje upravnog i administrativnog aparata te snaženje poslaničke službe. To je rezultiralo uređenom državom koja je pod vodstvom vlastele trijumfurala podjednako na političkom i gospodarskom polju.

Kada govorimo o dubrovačkom susjedstvu, valja napomenuti kako skraja 12. stoljeća bosanski ban (od 1377. godine kralj), a posljedično i svi bosanski velikaši, priznaje suverenitet krune Sv. Stjepana. Premda se svi elementi tog odnosa nisu uvi-

jek poštivali, barem s pravno-teoretskoga gledišta, političko vrhovništvo „ugarske svete krune“ nad Bosnom ostalo je konstantom tijekom 15. stoljeća. Dubrovačka diplomatska inicijativa orijentirana prema bosanskom kralju i velikašima stoga ne iznenađuje. Intenzivne dubrovačke veze sa zaleđem nisu motivirane isključivo teritorijalnim pretenzijama, već i mnogim drugim praktičnim potrebama na razini svakodnevice.

Koliko je zapravo *Archiregnum Hungaricum* „zaslužan“ za širenje Dubrovnika?

Dubrovcani su u kreiranju planova o uvećanju gradskog teritorija studiozno vodili računa o specifičnoj srednjovjekovnoj političkoj kulturi koja je počivala na recipročnim vezama zavisnosti i promjenjivim odnosima utjecaja moći. Kada je Dubrovnik pregovorima u Višegradu ušao u „državnopravni pojam hrvatskoga kraljevstva“ kao *corpus separa-*

tum zbog nepostojanja prijašnjih povelja koje bi uređivale njihov odnos na temelju pripadnosti grada antičkoj Dalmaciji, mogli su Dubrovčani od ugarsko-hrvatskog kralja za svoju odanost očekivati pomoć u stjecanju novih teritorija. Tendencija da se do novih teritorija dođe s osloncem na vladara, ili barem njegovim posredovanjem, uočljiva je sve do sredine drugog desetljeća 15. stoljeća, nakon čega dolazi do potpunog zaokreta u pregovaračkoj strategiji. Dubrovačka diplomatska akcija preusmjerena je na bosanskog kralja, i to uglavnom u situacijama kada se tražila njegova potvrda već sklopljenih sporazuma, i bosanske velikaše koji su uspostavili samostalnu vlast nad dijelom zemlje koja im je dana kao nasljedno dobro nauštrb središnje vlasti. Dubrovačke su vlasti pomno razmatrale kada i kome uputiti poslanike, s kojim argumentima i zahtjevima, na što je snažno utjecao ne samo institucionalno prepoznat hijerarhijski odnos moći, nego i

Dubrovačka diplomacija slijedila je razvojnu putanju drugih onovremenih zapadnoeuropskih diplomacija te je možda najbolje usporediva s praksama talijanskih gradova-država. Dubrovnik nije mnogo zaostajao za modelima koji su se nametnuli kao uzor vrijedan oponašanja, ponajprije Mletačkom Republikom. Valja napomenuti kako su gradske vlasti vodile računa o lokalnim posebnostima te su znale kako dominantne uzuse diplomatskog ophođenja prilagoditi vlastitim potrebama

brojni preklapajući neformalni odnosi unutar postojećeg društvenog i ideološkog konteksta uređenja kasnosrednjovjekovnog svijeta.

Kojim su se metodama Dubrovčani koristili u svojim diplomatskim kanalima?

Dubrovačka diplomatska služba pokazuje sve pojavnosti i probleme aktualne i danas, zbog čega je izuzetno privlačna za proučavanje. U nastojanjima za očuvanje napretka i svijetle budućnosti grada vlasti se nisu mogle osloniti na snažni vojni element, no računale su na istančan diplomatski arsenal koji su vično koristile za dosizanje željenih ciljeva. Metode djelovanja obuhvaćaju proces pregovaranja (javnog i tajnog), multidimenzionalnu komunikaciju (pisanu, verbalnu, ceremonijalno-simboličku, neverbalnu i emocionalnu), darivanje i podmićivanje, uspostavu i održavanje političkih, društvenih, komunikacijskih, kulturoloških i informacijskih mreža, menadžment informacijama, gradnju javnog *imagea* pa i psihološko-emocionalne manipulacije. Vodstvo grada odlikovala je dalekovidnost i trezvenost u promišljanju posljedica pojedinih prijedloga i praktičnih postupaka. Ideja vodilja bila je sa što manje uloženog postići željeni efekt pa su metode i tehnike djelovanja prilagođavali auditoriju, prostorno-vremenskim okolnostima te dominantnim kulturno-društvenim vrijednostima, normama i običajima.

Jesu li mito i darovi, javni i tajni, bili najuvjerljiviji način nagovora da netko lobira za dubrovačke interese?

Ključ uspjeha misije, uz pomno pripremljenu diplomatsku akciju, upute i neprijepornu vještinu poklisara, ležao je u pronaženju zajedničkih interesnih točaka dubrovačkih vlasti i osoba pred kojima su poklisari bili ovlašteni zastupati interese cijele zajednice. Iako su stari običaji, nepisana pravila, davno uspostavljena tradicija, historijsko pravo, emocionalne strategije, verbalna ulaganja materijalizirana u laskanju, oslovljavanju i povlađivanju imala svoju težinu, čini se da su novac, materijalni darovi i drugi oblici beneficija bili temeljni pokretač na željene radnje sugovornika poklisara. Sredinom 15. stoljeća herceg

Izv. prof. dr. sc. Valentina Šošarić

Izv. prof. dr. sc. Valentina Šošarić rođena je u Zagrebu 26. rujna 1984. Osnovnoškolsko i gimnazijsko obrazovanje stječe u Đakovu, gdje je maturirala 2003. godine. Studijsku grupu povijest i hrvatski jezik i književnost završava 2008. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, među 10 posto najboljih studenata. Iste godine upisuje poslijediplomski doktorski studij povijesti na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Dobitnica je brojnih priznanja i stipendija (Osječko-baranjske županije, MZOŠ-a, Grada Đakova, finalistica Top stipendije za top studente...).

Godine 2008. zaposlena je kao profesorica povijesti i hrvatskog jezika i književnosti u Srednjoj školi Oroslavje, a od 2009. kao asistentica na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru. U siječnju 2010. godine obranila je sinopsis doktorske disertacije Uloga poklisara u širenju teritorija Dubrovačke Republike na zaleđe (krajem 14. i početkom 15. stoljeća). U znanstveno zvanje znanstveni suradnik izabrana je u rujnu 2013. godine, a u znanstveno-nastavno zvanje docenta u rujnu 2014. godine. U znanstveno zvanje višeg znanstvenog suradnika izabrana je u veljači 2021. godine, a u znanstveno-nastavno zvanje izvanrednog profesora u travnju 2021. godine.

Stjepan Vukčić Kosača tvrdi da se svatko treba brinuti za svoj interes što najbolje ocrtava „duh vremena“.

Kako su se poklisari informirali i na koji su način koristili „društvene mreže“?

Najnovije, iscrpne i provjerenе informacije bile su preduvjet za ispravno predviđanje budućih događanja i adekvatan odgovor na njih. Za izgradnju komunikacijskih mreža posebno plodotvornima su se pokazale kurije ugarsko-hrvatskoga i bosanskog kralja, ali i Visoka Porta, jer su bile križište protoka informacija i ljudskih resursa. Poslanici su nastojali biti u središtu zbivanja i novosti dobiti od svoga domaćina, žena koje su s njim bile u krvnom ili bračnom srodstvu, njegovih bliskih suradnika na dvoru, stranih poslanika, uglednika drugih vjeroispovijesti, kao što su osmanski paša ili djed Crkve bosanske. Informacije, nagađanja i glasine marljivo su prikupljane, cirkulirane i korištene. Menadžment informacija uključivao je njihovu selektivnu distribuciju, zataškavanje, lažno prikazivanje stvarnog stanja, špijunažu, tajne pregovore, pa čak i trgovanje saznanjima, što je stvaralo ozračje nesigurnosti te moglo dodatno ugroziti ishode misije i poljuljati odnose među članovima komunikacijske mreže, posebno izostankom međusobnog povjerenja.

Koje je karakteristike i kakva umijeća trebao imati primjeran dubrovački poklisar?

Od idealnog poklisara očekivalo se posjedovanje specifičnih osobina, vještina i znanja. Morao je poznavati povijest, običaje i tradiciju te sveukupne prilike zemlje u koju je upućen. Nije smio biti strašljiv i plah, ali ni arogantan. Dubrovačke vlasti

Nakon Zadarskog mira, umješni su dubrovački poklisari individualnim pregovorima s kraljem Ludovikom I. Anžvincem prvi put uključeni u zajednicu koja se može opisati kao *Archiregnum Hungaricum*, prema malo boljim uvjetima u usporedbi s ostalim dalmatinskim gradovima. Višegradski privilegij postao je referentno mjesto dubrovačke diplomacije koje je pratilo jačanje upravnog i administrativnog aparata te snaženje poslaničke službe. To je rezultiralo uređenom državom koja je pod vodstvom vlastele trijumfirala podjednako na političkom i gospodarskom polju

očekivale su od svojih poklisara marljivost, razboritost i opreznost temeljenu na osobnoj mudrosti i pronicljivosti. Poslanici su morali posjedovati sposobnost psihološke introspekcije i donošenja odluka o odabiru pogodnog trenutka za poduzimanje konkretnih akcija, umijeće izbora riječi, verbalne argumentacije i stila oralnog izražavanja. Od poklisara se očekivala skromnost, odlučnost i pripravnost. U kriznim situacijama morao se kloniti burnih reakcija te zadržati integritet i dostojanstvo. Morao je vjerno služiti interesima svoga grada i ne postati gramziv za osobnim probitkom. Uistinu nije bilo lako pronaći kandidate koji bi udovoljavali tim visokim i šarolikim prohtjevima. Kada bi napokon predloženi nositelji poslanstva i bili izabrani, nisu svi bili voljni prihvatiti ukazano povjerenje, što otvara jednu sasvim novu priču.

Tko je sve mogao biti poklisar?

Budući da je monografija posvećena poklisarima koji su birani kao nositelji poslanstva sa zadaćom proširenja teritorijalnih granica, što je jedan od važnijih vanjskopolitičkih zadataka, ne čudi da su svi odreda bili najugledniji dubrovački vlastelini koje je odlikovala zrelost, materijalna situiranost, izgrađena politička karijera, često i prethodno stečeno iskustvo u diplomatskim misijama, ugled u široj društvenoj zajednici te izgrađena mreža osobnih kontakata. Dakle, bila je riječ o društveno-političkoj eliti, a za nositelje nekih manje uglednih poslanstava mogli su biti izabrani manje istaknuti vlastelini, ali i pučani.

Jesu li stečene diplomatske aktivnosti i umijeća Dubrovčana, odnosno njihove diplomacije, bile iskoristive promjenom političkih i vojnih prilika prodorom Osmanlija?

Dubrovačani su prvo službeno diplomatsko poslanstvo na Visoku Portu uputili 1430. godine, što je u europskom kontekstu izuzetno rano. U tom trenutku Dubrovčani su baštinili obrasce diplomatske prakse uobičajene za ostatak *res publice christiane*, dok su Osmanlije tek oblikovale svoju administraciju i diplomatski ceremonijal. Ritualni obrazac na Visokoj Porti glede primitka stranih poslanika kodificiran je tek za vladavine sultana Mehme-

Dubrovačka diplomatska služba pokazuje sve pojavnosti i probleme aktualne i danas, zbog čega je izuzetno privlačna za proučavanje. Ideja vodilja bila je sa što manje uloženog postići željeni efekt pa su metode i tehnike djelovanja prilagođavali auditoriju, prostorno-vremenskim okolnostima te dominantnim kulturno-društvenim vrijednostima, normama i običajima. Iako su stari običaji, nepisana pravila, davno uspostavljena tradicija, historijsko pravo, emocionalne strategije, verbalna ulagivanja materijalizirana u laskanju, oslovljavanju i povlađivanju imala svoju težinu, čini se da su novac, materijalni darovi i drugi oblici beneficija bili temeljni pokretač na željene radnje sugovornika poklisara

da II. Osvajača (1432. - 1481.). Iako su pojedina pravila diplomatskoga rituala postojala i prije nego što će on preuzeti vlast, ona nisu bila sistematizirana.

Pripremajući sve potrebno za odlazak izabranih poslanika, vijećnici su na više mjesta posvjedočili da se nalaze na „tankom ledu“. Nisu bili sigurni koga i čime darivati, treba li dar biti uručen privatno ili javno, istodobno u cjelini ili tijekom protoka vremena. Pogrešne odluke mogle su ih skupo stajati. Društvene skupine, koje su pripadale različitim civilizacijama, različito su tumačile i poruke koje odaje položaj tijela u prostoru. Najveća počast u islamskim društvima pripadala je osobi s lijeve strane, suprotno diplomatskoj praksi koju su Dubrovčani poznavali. Nepoznavanje tog pravila moglo je poklisarima osigurati nesporazume i otežati rad. Vijećnici su jednako mučila pitanja odabira odgovarajuće verbalne argumentacije koja će naići na željenu recepciju, ali i međusobno sporazumijevanje zbog nepoznavanja upravno-administrativnog jezika korištenog na Porti. Stečeno iskustvo i naučeni ceremonijalni obrasci diplomatske interakcije u osmanskoj prijestolnici olakšali su rad kasni-

jim dubrovačkim poslanicima koji su se tamo zaputili, posebice „poklisarima harača“. Početnu nesigurnost zamijenila je uhadanost u službi koja je vremenom stečena zbog upoznavanja s lokalnim prilikama, tradicijama i običajima, drugim riječima, poznavanja simboličkog značenja ceremonijalnih radnji i objekata materijalnog svijeta koji u njima sudjeluju.

Obično se misli da je dubrovačka povijest dobro istražena, međutim, vaš pristup i istraživanja to su demantirali. Jeste li zadovoljni objavljivanjem ove knjige?

Vrijednost rezultata istraživanja prepustila bih riječi struke pa bih se zato u ovoj zgodi referirala na nekoliko opservacija koje je prof. dr. sc. M. Ančić dao u svojoj recenziji. On ističe da o dubrovačkoj diplomaciji postoji bogata literatura, počevši od sada već davnih studija B. Krizmana, istodobno podcrtavajući da se ova monografija bitno razlikuje od te literature.

Naime, u njoj se uočavaju, otvaraju i daju odgovori na nova pitanja kao što su: širi društveni okvir diplomatske prakse (oblikovanje i razvoj sustava koji održava službene političke veze s okruženjem, regrutacija ljudi

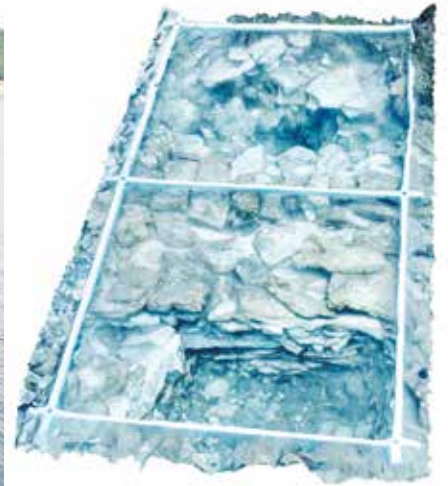
i okruženje iz kojega potječu), značenje ceremonijala u sklopu procesa političkog/društvenog pregovaranja, komunikacijske vještine osoba koje su upletene u to pregovaranje, uporaba različitih strategija za ostvarenje postavljenih ciljeva, pa čak i pitanje značenja emocija u procesu pregovaranja.

Recenzent zaključuje da se važnost djela može promatrati na akademskoj i razini šire društvene zajednice. Na prvoj razini nudi ozbiljan i vrijedan doprinos historijskoj znanosti te je nezaobilazan za sve istraživače koji se bave različitim problemima srednjovjekovne povijesti šireg istočnojadranskog prostora. Na drugoj razini djelo otvara nove uvide u neke od važnih pojava društvenog života kasnosrednjovjekovnog istočnojadranskog prostora te pridonosi razumijevanju cijelog niza problema tog društvenog života, otkrivajući gdje leže uzroci i ishodišta kasnijih zbivanja, ali i ukupnog razvoja. Izuzetno sam zadovoljna konačnim rezultatom za koji smatram da nije konačan. Pišući knjigu uvidjela sam nove mogućnosti i praznine koje bi valjalo popuniti u budućim istraživanjima, na čemu već radim.

Otkud toliki interes jedne Slavonke za povijest Grada. Kome ili čemu možete zahvaliti na tome?

Studirala sam u Osijeku, doktorski studij završila u Zagrebu, radim na Odjelu za povijest u Zadru, istražujem dubrovačku povijest, a u sklopu znanstvenih usavršavanja, gostujućih predavanja i izlaganja na znanstvenim konferencijama boravila sam na više kontinenata. Kao i u životu svakoga pojedinca, određeni ljudi, događaji i odluke pokazuju se kao važne prekretnice. Tome valja pridodati veliku ljubav, rad i požrtvornost koja ne bi urodila plodovima bez svesrdne potpore i pomoći obitelji, prijatelja i radnih kolega.

Od idealnog poklisara očekivalo se posjedovanje specifičnih osobina, vještina i znanja. Morao je poznavati povijest, običaje i tradiciju te sveukupne prilike zemlje u koju je upućen. Nije smio biti strašljiv i plah, ali ni arogantan. Poslanici su morali posjedovati sposobnost psihološke introspekcije i donošenja odluka o odabiru pogodnog trenutka za poduzimanje konkretnih akcija, umijeće izbora riječi, verbalne argumentacije i stila oralnog izražavanja. U kriznim situacijama morao se kloniti burnih reakcija te zadržati integritet i dostojanstvo među članovima komunikacijske mreže, posebno izostankom međusobnog povjerenja

DOC. DR. SC. **MATE PARICA**, ODJEL ZA ARHEOLOGIJU, VODITELJ PODMORSKOG ARHEOLOŠKOG ISTRAŽIVANJA NA POTOPLJENOM NEOLITIČKOM NASELJU SOLINE NA OTOKU KORČULI

Otkriveno prvo neolitičko naselje na otvorenom

Dr. sc. Mate Parica, docent na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru, voditelj je zanimljivog podmorskog arheološkog istraživanja koje se trenutačno provodi na potopljenom neolitičkom naselju Soline na otoku Korčuli. Riječ je o naselju koje je bilo smješteno na umjetno proširenom otočiću s poligonalnom obalom. Danas su ostaci naselja potopljeni i nalaze se od 4 do 5 metara dubine ispod morske razine.

Bogat arheološki materijal

Istraživanjima je otkrivena suhozidna konstrukcija koja okružuje lokalitet. Osim toga, vidljivi su tragovi brojnih suhozida koji pokazuju smjer širenja umjetno stvorene obale. Pokraj dobro očuvanih suhozida pronađen je bogat arheološki materijal, ukrašena keramika, koštane alatke, dugi kremeniti noževi, sječiva, a svi pronađeni nalazi mogu se pripisati razdoblju klasične Hvarske kulture, okvirno u vrijeme oko 4500. godine prije Krista.

- Pronađeno naselje je značajno jer na prostoru ovoga dijela Jadrana nema poznatih većih

Pronađeno naselje je značajno jer na prostoru ovoga dijela Jadrana nema poznatih većih naselja na otvorenom iz razdoblja neolitika, neolitički nalazi uglavnom su špiljskoga podrijetla. Dodatnu važnost lokalitetu daju dobro očuvane konstrukcije kamenih suhozida koje su vrlo vješto podignute pri formiranju i proširenju obale naselja, kaže doc. dr. sc. Parica

Naselje datira iz razdoblja klasične Hvarske kulture, nastalo oko 4500. godine prije Krista. Danas su njegovi ostaci potopljeni i nalaze se od 4 do 5 metara dubine ispod morske razine. Istraživanjima je otkrivena suhozidna konstrukcija koja okružuje lokalitet, a vidljivi su i tragovi brojnih suhozida koji pokazuju smjer širenja umjetno stvorene obale

naselja na otvorenom iz razdoblja neolitika, neolitički nalazi uglavnom su špiljskoga podrijetla. Dodatnu važnost lokalitetu daju dobro očuvane konstrukcije kamenih suhozida koje su vrlo vješto podignute pri formiranju i proširenju obale naselja - kaže

doc. dr. sc. Parica.

I voditelji lokalne arheološke zbirke u Gradskom muzeju grada Korčule smatraju da je lokacija naselja vrlo neobična. Do sada, naime, nije bilo otkrića neolitičkog naselja sagrađenog na otočiću koje je povezano s ko-

pnom uskim nasutim pojasom.

Prirodna zaštita lokaliteta

Za razliku od većine dijelova Mediterana, očuvanju arheološkog lokaliteta pomoglo je nepostojanje velikih valova, mnogi otoci na istočnoj jadranskoj obali štite lokalitete od prirodnog uništenja - objašnjava doc. dr. sc. Mate Parica.

Svjetske novinske agencije i najvažniji svjetski portali prenijeli su rezultate istraživanja doc. dr. sc. Mate Parice sa Sveučilišta u Zadru, a uz njega su, u istraživačkom timu, i dr. sc. Domagoj Perkić (Dubrovački muzeji), Vinka Milišić, Eduard Visković (Kantharos - Hvar) te Marta Kalebota (Gradski muzej Korčula). Ronilačku logističku potporu pruža im Dalibor Čosović iz Lumarde.

Doc. dr. sc. Mate Parica (drugi s lijeva) sa svojim istraživačkim timom

Doc. dr. sc. Mate Parica

Doc. dr. sc. Mate Parica rođen je u Zadru 27. ožujka 1980. godine, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je arheologiju i povijest na Sveučilištu u Zadru s temom Grubo brodsko posuđe iz antičke luke u Pakoštanima. Doktorirao je 2014. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s temom Arheološki tragovi kamenarstva u Dalmaciji od prapovijesti do kraja srednjeg vijeka.

Od hidroarheoloških lokaliteta na kojima je radio valja istaknuti: Pakoštane - luka, kasnoantički brod, Pakoštane - solana, Resnik - helenistička luka, Resnik - zaštitna istraživanja, Jablanac - pristanište, Vranjic, Trogir - Kopilice, Kaštel Sućurac - Trstenik, Caska, Novalja - Luka, Silba - Pocukmarak.

Od lokaliteta na kopnu valja istaknuti: Podvršje - Glavčine, Starigrad, Dračevac - Crno vrilo, Nadin - tumul, Sv. Nikola, Cvijina gradina, Rodaljice, Jazine - Lignum, Crkvina - Pakoštane i dr.

U listopadu 2007. zaposlen je kao znanstveni novak na projektu prof. dr. sc. Zdenka Brusića *Istraživanje liburnskih i antičkih luka na prostoru sjeverne Dalmacije Dalmacije*. Godine 2014. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje docenta.

OKUPACIJA DUHA: IDEOLOŠKA INDOKTRINACIJA U ZADRU 1945. - 1955.
DOC DR. SC. ZLATKA BEGONJE, PROČELNIKA ODJELA ZA POVIJEST

Zapadna civilizacija zasnivala se na brizi za pojedinca, komunizam je ustrajavao na kolektivitetu, a upravo su te razlike stvorile jaz između komunizma i kršćanske etike i zapadne civilizacije

Doc dr. sc. Zlatko Begonja, pročelnik Odjela za povijest, u izdanju Sveučilišta u Zadru objavio je zanimljivu knjigu *Okupacija duha: ideološka indoktrinacija u Zadru 1945. - 1955.*

Zašto ste knjigu počeli citatom Winstona Churchilla o jazu između komunizma i zapadne civilizacije?

Komunizam je u ideji i praksi imao za cilj izbrisati dostignute kulturne i civilizacijske vrijednosti svakog društva koje je napadao i osvajao. To je u prvome redu značilo porušiti, kako su naučavali i zahtijevali, sve staro i izgraditi na ideološkim načelima novo. Na toj osnovi provodili su neke od svojih ključnih odrednica, a jedna od takvih svakako je bila pokušaj mijenjanja svijeta i po njemu čovjeka. Upravo protivno onome što je zastupala i prakticirala zapadna civilizacija, a zasnivalo se na brizi za pojedinca i, sukladno tome, stvaranju pretpostavki za njegov napredak. Potpuno drukčije od toga, komunizam je ustrajavao na kolektivitetu, bilo da je riječ o razmišljanjima ili djelovanjima. Upravo su takve razlike stvori-

le, kako je rekao Winston Churchill, jaz između komunizma s jedne i kršćanske etike i zapadne civilizacije s druge strane.

Nakon fizičke okupacije, dakle, poslije vojničke čizme i metka iz puščane cijevi, slijedi okupacija duha. Što se sve koristilo da bi se jedan, u ovom slučaju narod Zadra i okolice, pokorio komunističkoj ideologiji?

U prvome redu, naglasio bih, u mirnodopskim okolnostima, provodili su se obračuni s vojno poraženom stranom, ali, jednako tako, i s političkim, odnosno svjetonazorskim nestomišljenicima. U tom kontekstu, uz prevladavajuću razinu revolucionarne strasti, nastajima na osobe i pojedince za koje se smatralo da su uspostavljenoj narodnoj vlasti postajali smetnja u bilo kojem obliku, nametalo se ozračje straha koje je oblikovalo cjelokupno stanje življenja u ovoj sredini. Vojni pobjednici pod izražajnim revolucionarnim zanosom, u trenucima uspostave i učvršćenja svoje vlasti, nisu marili za poštivanje međunarodnih konvencija o postupanju s vojno poraženima. Naprotiv, pozivajući se na pojam

oslobođenja, dodjeljivali su sebi pravo o odlučivanju i kažnjavanju kako pojedinaca, tako i skupina osoba koje su smatrali neprijateljskima. Možda je jedan od najboljih primjera koji rasvjetljava takav način ponašanja, odnosno upozorava na uspostavljeno ozračje, bio sažet u izvaji pobjedničke partizanske strane kako su se u NOB-u borili za slobodu, a ne za poštivanje zakona.

U takvim okolnostima, obračuni su postali stvarnost, pravilo ponašanja prema kojemu je narodnim vlastima bilo opravdano kažnjavati druge i drukčije,

među njima i one često nazivane klasnim neprijateljima, odnosno reakcijom. Takvo ponašanje pratila je i agresivna promidžba okrenuta tekovinama NOB-a pa je stoga svatko onaj koji javno nije izražavao zadovoljstvo novim režimom postajao sumnjivcem, odnosno osobom s nedovoljno izraženom razinom revolucionarne strasti i budnosti. To su, dakako, bili samo neki od oblika prisilnoga pokoravanja ljudi komunističkoj ideologiji, narodnoj vlasti, odnosno režimu. Naravno, takvu sudbinu nisu dijelili oni koji su bili pristalice ili dio vladajuće nomenklature.

Partijska i represivna tijela u svemu su tome igrala veliku ulogu. U knjizi ste objavili nekoliko dokumenata koji se izravno odnose na načelnika okružnog Odjeljenja za zaštitu naroda (OZN) Budimira Lončara. Zašto je ratni i politički put „opjevanog“ ministra vanjskih poslova komunističke Jugoslavije još uvijek obavijeni velom tajne? Nije li on kao načelnik OZN-e u svojim napucima OZN-e slao nevine ljude pred tzv. narodne

Na ovoj knjizi radio sam nekoliko godina, s tim da sam dokumente uglavnom pronalazio u državnim arhivima Zagreba, Zadra i Splita. Ovakav tip istraživanja zahtijeva upornost i sustavnost, posebno zato što dijelovi arhivske građe nedostaju. Naime, takva je vjerojatno sklanjana u neposrednom razdoblju prije i odmah nakon dolaska demokratski izabrane vlasti 1990., vjerojatno s ciljem da se prikriju tragovi djelovanja komunističkoga režima, ali i sudjelovanja pojedinaca u njegovim tijelima vlasti

sudove, uz preporuke najstrožih kazni?! Znali se kako su ti ljudi završavali?

Budimir Lončar je u promatranom razdoblju bio aktivni član i jedan od ključnih aktera u Okružnoj OZN-i Zadar te politički značajna figura. Naime, tijekom 1945. bio je načelnik Okružne OZN-e Zadar, što je bila pozicija s koje je imao ovlasti izdavati napatke svojim podređenima o potrebi i načinu obračuna s onima za koje je to represivno tijelo odredilo da su bili, ili mogli postati potencijalnom smetnjom režimu. U takvim okolnostima dodijelili su sebi ulogu suca i izvršitelja, kao što nam to nedvojbeno potvrđuju dokumenti priloženi u faksimilu na kraju ove knjige, a u kojima je eksplicite navedeno kako je pojedince osudila OZN-a, odnosno nešto kasnije UDB-a. To je zapravo potpuno vjerodostojan dokaz koji upućuje na činjenicu provedbe likvidacija po kratkom postupku, dakle, bez suda i suđenja. Naravno da je sudionništvo u takvoj prošlosti nešto što se treba opravdati, ili ako se ne opravda, onda pokušati sakriti od pogleda javnosti.

Kada imate takav uvid u tijek

događaja, postaje sasvim jasno zašto još uvijek u našem društvu postoji toliki otpor prema rasvjetljavanju događaja i uvažavanju činjenica.

Prvi put se u hrvatskoj historiografiji, konkretno, u vašoj knjizi, u opisu problematike optanata navodi podatak da je među njima zapravo bio najveći postotak Hrvata?

Taj je problem veoma složene naravi, ali i samim time dodatni pokazatelj djelovanja režima, odnosno narodne vlasti. Naime, osnovni razlozi odabi-

ra opcije za talijansko državljanstvo bili su jugoslavensko društveno-političko uređenje i zbog toga za stanovništvo nastalo teško izdrživo životno stanje. U takvom ozračju dio stanovništva koji nije bio sklon i nije vjerovao režimu, odlučio se za mogućnost odabira. Oni kojima bi to bilo onemogućeno, upuštali bi se u pokušaje bjegunstava, odnosno ilegalnoga prijelaza granice i odlaska u Italiju. Narodna vlast je takve čine označavala neprijateljskima i one koje bi uhitili u pokušajima, kažnjavali su zatvorskim kaznama, uz na-

znaku kako je to trebao biti primjer i opomena drugima koji bi se namjeravali upuštati u takve avanture.

U početku ih „narodne vlasti“ nisu puštali u Italiju, a onda su ih, nakon Titove i Krajačičeve sugestije, pustili. Tako su se komunisti riješili građanske oporbe, a Zadar i Dalmacija dijela biološke supstance. Koliko je Hrvata pod egidom „optanata“ napustilo Hrvatsku iz Zadra?

Riječ je o više od deset tisuća Hrvata koji su iz ovoga kraja otišli u Italiju. Naravno da je to bio značajan broj koji je, pored ostalog, imao za posljedicu prorjeđivanje hrvatskoga nacionalnog bića. K tome, rekao bih, to je bio i klasičan primjer pročišćenja stanovništva od onih za koje je narodna vlast smatrala da nisu osobe od povjerenja i da ne gledaju blagohotno na novouspostavljeni komunistički režim. Uglavnom, takvi postupci omogućavali su režimu jačanje pozicije i jamčili lakše nametanje svojih ideoloških određenja preostalom stanovništvu.

Dakle, za režim je to bio dvostruki dobitak.

Vojni pobjednici pod izražajnim revolucionarnim zanosom, u trenucima uspostave i učvršćenja svoje vlasti, nisu marili za poštivanje međunarodnih konvencija o postupanju s vojno poraženima. Pozivajući se na pojam oslobođenja, dodjeljivali su sebi pravo o odlučivanju i kažnjavanju kako pojedinaca, tako i skupina osoba koje su smatrali neprijateljskima. Jedan od najboljih primjera koji rasvjetljava takav način ponašanja, odnosno upozorava na uspostavljeno ozračje, sažet je u izjavi pobjedničke partizanske strane kako su se u NOB-u borili za slobodu, a ne za poštivanje zakona

Katolička crkva je posebno bila na meti komunističkih vlasti nakon Drugog svjetskog rata. Kako se zadarska Crkva odupirala novom režimu?

Crkva je bila osobito izložena pritiscima režima. Takvo je postupanje proizlazilo iz komunističke doktrine koja je religiju smatrala „opijumom za narod“ pa je u tom pogledu Crkvu trebalo po svaku cijenu ostaviti bez njihova „oruđa duhovnog ugnjetavanja“. Tako je, umjesto nje, moralo nastupiti progresivno partijsko duhovno prosvjetljenje, za što je bilo opravdano služiti se svim oblicima podmetanja, denunciranja, difamiranja, u prvome redu, svećenika i redovnica.

U takvom ozračju jačalo je zajedništvo unutar Crkve, kao jedan od preduvjeta za opstanak, čime su se stvarale bitne pretpostavke za održanje crkvenoga utjecaja na duhovno stanje vjerničkoga puka.

Režimski progon Crkve rezultirao je zapravo njezinim osnaženjem pa je tako i Crkva u Zadru u izrazito teškim vremenima uspjela zadržati svoju ulogu u narodnoj svijesti. Oduprla se nasrtaju svjetovne religije prepoznate u komunističkom ideološkom konceptu.

Koliko ste radili na ovoj knjizi i gdje ste pronašli dokumente?

Na ovoj knjizi radio sam nekoliko godina, s tim da sam dokumente uglavnom pronalazio u državnim arhivima Zagreba, Zadra i Splita. Čini mi se ovdje valjanim reći još jednu stvar, a to je da ovakav tip istraživanja zahtijeva upornost i sustavnost, posebno zato što dijelovi arhivske građe nedostaju. Naime, takva je vjerojatno sklanjana u neposrednom razdoblju prije i odmah nakon dolaska demokratski izabrane vlasti 1990., vjerojatno s ciljem da se prikriju tragovi djelovanja komunističkoga režima, ali i sudjelovanja pojedinaca u njegovim tijelima vlasti.

Više od deset tisuća Hrvata pod egidom „optanata“ iz ovoga kraja otišlo je u Italiju. To je bio značajan broj koji je, pored ostaloga, imao za posljedicu prorjeđivanje hrvatskoga nacionalnog bića. To je bio i klasičan primjer pročišćenja stanovništva od onih za koje je narodna vlast smatrala da nisu osobe od povjerenja i da ne gledaju blagohotno na novouspostavljeni komunistički režim. Takvi postupci omogućavali su režimu jačanje pozicije i jamčili lakše nametanje svojih ideoloških određenja preostalome stanovništvu. Dakle, za režim je to bio dvostruki dobitak

Doc. dr. sc. Zlatko Begonja

U fokusu profesionalnog zanimanja doc. dr. sc. Zlatko Begonje s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru je nacionalna povijest 20. stoljeća. Posebno se bavi istraživanjima komunističkih zločina neposredno prije i nakon završetka II. svjetskog rata.

Rođen je u Zadru 1960., gdje se školovao te diplomirao povijest i filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zadru.

Doktorsku disertaciju *Političke prilike i sudski procesi u Zadru od 1944. do 1948.* obranio je 2007. na Sveučilištu u Zadru.

Radio je u Zavodu za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru od 2004. te bio i ravnatelj te ustanove od 2009. Od svibnja 2015. godine zaposlen je na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru.. Na Odjelu za povijest vodi kolegije Hrvatska povijest 1918. - 1945. i Hrvatska povijest poslije 1945., a od 2010. mentor je na posljednjediplomskom doktorskom studiju *Jadran - poveznica među kontinentima.*

Crkva je bila osobito izložena pritiscima režima. Takvo je postupanje proizlazilo iz komunističke doktrine koja je religiju smatrala „opijumom za narod“ pa je u tom pogledu Crkvu trebalo po svaku cijenu ostaviti bez njihova „oruđa duhovnog ugnjetavanja“. U takvom ozračju jačalo je zajedništvo unutar Crkve, kao jedan od preduvjeta za opstanak. Režimski progon Crkve rezultirao je zapravo njezinim osnaženjem pa je tako i Crkva u Zadru u izrazito teškim vremenima uspjela zadržati svoju ulogu u narodnoj svijesti

**FESTIVAL ZNANOSTI 2021. - ZNANOST I KULTURA U VRIJEME PANDEMIJE;
OD 10. DO 15. SVIBNJA 2021. GODINE**

Demistifikacija znanosti te uspostava odgovarajućeg i prijeko potrebnog dijaloga između znanosti i javnosti

U organizaciji *British Councila*, Tehničkog muzeja „Nikola Tesla“ iz Zagreba i hrvatskih sveučilišta, a pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti i obrazovanja, od 10. do 15. svibnja 2021. godine održan je 18. po redu Festival znanosti.

Glavni cilj Festivala znanosti je približiti znanost javnosti, odnosno informirati javnost o aktivnostima i rezultatima iz područja znanosti, poboljšati javnu percepciju znanstvenika te motivirati mlade ljude za istraživanje i stjecanje novih znanja. Festival znanosti doživio je u Hrvatskoj i svoju punoljetnost, a za 18. rođendan tema mu je *Kultura znanosti*. Teme u sklopu Festivala uvijek se interpretiraju na različite načine te su postavljene dovoljno široko kako bi omogućile kreiranje raznolikog, zanimljivog i zabavnog programa. U prošlih godinu dana znanstvenici i znanstvene teme bili su prisutniji u

U organizaciji Sveučilišta provedene su 73 aktivnosti raznolikog sadržaja: radionice, edukacije, predavanja, online sastanci, videoigre, igre, predavanja, demonstracije, druženja s djecom i odraslima, prezentacije, predstave i izložbe. U suradnji s osnovnim i srednjim školama u aktivnosti su uključeni i učenici nižih i viših razreda, kao i studenti, ali i oni najmanji, vrtičke dobi te općenito šira zainteresirana populacija

medijima nego svih dosadašnjih godina održavanja Festivala znanosti. Javnost je u cijelom svijetu postala svjesnija nego ikad područja njihova rada, istraživanja u laboratorijima daleko od očiju javnosti i činjenice da samo znanost može dati relevantne prognoze te dovesti do otkrića i rješenja. Znanstvenici nikada u povijesti nisu bili pred većim izazovom i očekivanjima javnosti nego što je to slučaj tijekom pan-

demije COVID-19. Cilj Festivala znanosti i ove je godine bila demistifikacija znanosti te uspostava odgovarajućeg i prijeko potrebnog dijaloga između znanosti i javnosti.

Sveučilište u Zadru i ove se godine uključilo u provedbu aktivnosti u sklopu Festivala znanosti. S obzirom na ograničene mjere zbog pandemije, broj aktivnosti u odnosu na prethodne godine je smanjen, ali ipak su u organiza-

ciji Sveučilišta provedene 73 aktivnosti raznolikog sadržaja: radionice, edukacije, predavanja, online sastanci, videoigre, igre, predavanja, demonstracije, druženja s djecom i odraslima, prezentacije, predstave i izložbe.

U suradnji s osnovnim i srednjim školama u aktivnosti su uključeni i učenici nižih i viših razreda, kao i studenti, ali i oni najmanji, vrtičke dobi te općenito šira zainteresirana populacija.

PROJEKTI I AKTIVNOSTI U SKLOPU FESTIVALA ZNANJA

 Izv. prof. dr. art. Ana Vivoda, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, sa svojim je studenticama organizirala virtualnu izložbu studentskih slikovnica Šetnja kroz slikovnice, realiziranih unutar kolegija Likovni pristup dječjoj književnosti.

 Izv. prof. dr. sc. Anela Nikčević Milković, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, sa suradnicima je održala radionicu s učenicima prvih razreda *Psihologija kao kultura znanosti* u dvorištu Osnovne škole dr. Jure Turića u Gospiću.

 Izv. prof. dr. sc. Anita Pavić-Pintarić, Odjel za germanistiku, sa studenticama Odjela i nastavnicama njemačkoga jezika iz nekih srednjih i osnovnih zadarskih škola tijekom cijeloga tjedna održavala je radionice za učenike njemačkog jezika. Zajednički im je naziv *Kultura komunikacije*, a bavile su se neverbalnom komunikacijom, pozdravima, naslovima videa na YouTubeu, *fake newsom...* Izvedeno je ukupno devet radionica u osnovnim i srednjim školama.

 Cathy-Theresa Kolega, lektorica, Odjel za anglistiku, sa svojim je studenticama u dvije zadarske osnovne škole - OŠ Petra Preradovića i OŠ Zadarski otoci - održala radionice *Let's Go Green!*

U OŠ Petra Preradovića radionica *Let's Go Green!* održana je s učenicima 8. c razreda kod prof. Branke Mihatov Perkov, a pod mentorstvom prof. Kolega, radionicu su održale studentice 2. godine diplomskog studija anglistike Adriana Petra Blažević i Kristina Dodig.

S učenicima 8. b razreda OŠ Zadarski otoci kod prof. Ivane Bilić Mandić radionicu su održale studentice 2. godine diplomskog studija anglistike Blaženka Juren i Ena Perko, pod mentorstvom prof. Kolega.

Glavni cilj radionice bio je proširiti vokabular vezan uz tematiku na engleskom jeziku te potaknuti učenike da osvijeste probleme vezane uz globalno zatopljenje i usvoje pravilne načine odnošenja prema okolišu.

Za vrijeme radionice učenici su imali prilike vidjeti kratki video o Greti Thunberg, iznijeti svoje mišljenje o problemu globalnog zatopljenja, naučiti novi vokabular koji je usko povezan s tematikom zaštite okoliša te kako se od prirodnih sastojaka može napraviti dezodorans. Nakon praktične izrade ekološkog proizvoda, učenici su mogli pokazati koliko su vješto usvojili nova znanja (vokabular na temu ekologije na engleskom jeziku) u vidu kviza znanja i korištenjem web alata.

 Denis Jurković, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, održao je predavanje preko platforme MS Teams u kojem se studentima, budućim učiteljima, pokušalo približiti prednosti korištenja osnovnih statističkih metoda u svakodnevnom radu učitelja. Predavanje je prošlo uspješno, a slušalo ga je 35 studenata s Odjela za nastavničke studije u Gospiću.

 Doc. dr. sc. Denis Radoš, Odjel za geografiju; radionica *Put oko svijeta* održana u Dječjem vrtiću Maslačak i PO-u Potočnica, uz suradnju studentica Nevije Peričić Kožul, Marije Dundović i Andree Pavić Vuica.

Radionica je počela upoznavanjem djece s geografskom kartom i globusom. Djeca na karti prepoznaju kontinente te razlikuju more i kopno. Upoznaju se s pojmovima grad, država i kontinent te načinima putovanja po svijetu. Djeca, ovisno o dobi, već imaju određene predodžbe o kontinentima te životinjama koje žive na njima. Upoznaju se s različitostima ljudi koji žive na različitim dijelovima svijeta te upoznaju životinje specifične za određene kontinente. Na radionici su, osim crtanja, djeca iskušavala korištenje štapića za jelo, kako bi im se približio dio azijske kulture. Završni dio radionice bila je izrada šešira specifičnih za istočnu i jugoistočnu Aziju.

 Doc. dr. sc. Marijana Mohorić, Teološko-katehetski odjel, u suradnji s doc. dr. sc. Zdenkom Dundovićem, pročelnikom

Teološko-katehetskog odjela; prof. dr. sc. Draganom Primorcem, Specijalna bolnica Sveta Katarina, Zagreb/Zabok; mr. sc. s. Dobroslavom Mlakićem, SCJ - Družba sestara Presvetog Srca Isusova te dr. Antoniom Dokozom, lic. catch. - Teološko-katehetski odjel održala je online aktivnost Teološko-katehetskog odjela na temu *Nužnost interdisciplinarnosti znanosti u službi istine.*

Prikaz slučaja u postupku identifikacije Marije Krucifikse Kozulić (Rijeka, 1852. - 1922.) održan je 11. svibnja 2021. putem Zoom platforme.

U svojim izlaganjima mr. sc. Dobroslav Mlakić govorio je na temu *Proces za proglašenje blaženom Sl. Božje Marije Krucifikse Kozulić* te o važnosti identifikacije njezinih zemnih ostataka.

Prof. dr. sc. Dragan Primorac, dr. med., govorio je o postupku identifikacije zemnih ostataka Sl. Božje Majke Marije Krucifikse Kozulić i njezine sestre Tereze Kozulić.

Doc. dr. sc. Marijana Mohorić govorila je na temu *Utjecaj identifikacije sl. Božje Marije Krucifikse Kozulić na naš život.*

Nakon izlaganja, sudionicima je bilo omogućeno postavljanje pitanja, temeljem čega se razvio razgovor s izlagačima. Online susret moderirala je mr. sc. Antonia Dokoza, lic. catch.

 Dr. sc. Jelena Lončar i prof. dr. sc. Slaven Zjalić, Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, u suradnji s mag. educ. biol. et. chem. Valentinom Zelenika, Prirodoslovno-grafička škola, Zadar, održali su predavanje i radionicu na temu Čista kultura organizama održane u Prirodoslovno-grafičkoj školi u Zadru.

Sudionici su bili učenici četvrtog razreda. Kroz interaktivno predavanje učenici su obnovili znanje iz povijesnog razvoja mikrobiologije. Aktivna radionica uzorkovanja zraka uređajem *Air sampler* održana je u učionici i školskom dvorištu. Učenici su pohranili sakupljene kulture na mikrobiološku hranjivu podlogu, te ih stavili na inkubaciju. Tijekom nekoliko dana pri razvitku kultura učenici

su mogli s prof. mikrobiologije determinirati sojeve mikroorganizama koji se nalaze u zraku koji udišemo.

 Dr. sc. Ines Cvitković Kalanjoš, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, te Ana Nikšić, učiteljica razredne nastave u osnovnoj školi dr. Jure Turića, i studentice Odjela za nastavničke studije u Gospiću Karla Mamić, Katarina Crnković, Marija Poplašen i Iva Baburić

održale su radionicu *Tradicijska kultura* u Osnovnoj školi dr. Jure Turića u Gospiću, a sudjelovali su učenici 4. razreda. Prezentirana je tradicijska kultura ličkoga kraja, a sve je vodilo zajedničkom osmišljavanju stihova ličkih bećaraca.

 Dubravko Pejdo, Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu održao je za učenike OŠ Šime Budinića radionicu *Kultura konzumacije plodova mora*. Učenici 4. razreda upoznali su se s važnošću prehrane morskim plodovima te s načinima na koje se takva hrana može konzumirati.

Fokus je bio na procesu liofilizacije. Učenici su upoznali kako proces utječe na sirovinu, koji su benefiti takvoga procesa ta su na kraju i konzumirali liofilizirane repove kozica i škampa.

 Izv. prof. dr. sc. Irena Radić Rossi, Odjel za arheologiju, i Maja Pavin Radalj, Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, Zadar, s učenicima Škole primijenjene umjetnosti i dizajna proveli su oslikavanje frontalnog zida Stare ambulante u Nevidanima kako bi se osvježilo zgradu i prostor učinilo privlačnijim. Odabrani motivi povezani su sa sadržajima koje na znanstvenoj razini provodi Institut za pomorsku baštinu ARS NAUTICA, koji koristi navedene prostore.

Pet učenica Škole primijenjene umjetnosti i dizajna iz Zadra, pod vodstvom profesorice Maje Pavin Radalj, osmislilo je izgled murala i skicu prenijelo na površinu frontalnog zida.

ZNANOSTI U ORGANIZACIJI SVEUČILIŠTA U ZADRU

Dr. sc. Ivana Zubak Čizmek, Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, te Ivana Jović i Iva Mitrović iz OŠ Bartula Kašića održale su *Edukativnu radionicu o putovanju morske kornjače*. Radionica je provedena je s ciljem upoznavanja učenika sa životnim ciklusom morskih kornjača te s ugrozama koje im prijete. Učenici su naučili kako znanstvenici pomažu kornjačama da uspješno prežive put od gnijezda do otvorenog mora i na trag do iste plaže na kojoj su se izlegle. U kreativnom dijelu radionice učenici su sami izrađivali i ukrašavali morske kornjače od papira.

Doc. dr. sc. Ivica Glavan, Pomorski odjel u sklopu 18. Festivala znanosti održao je virtualno predavanje *Modelica i znanost*. Predavanje je bilo namijenjeno svim zainteresiranim a stručnoj i znanstvenoj zajednici kako bi se upoznali s najnovijim dostignućima iz područja fizikalnog modeliranja te trenutačno najaktualnijim alatima iz tog područja kao što su Open Modelica, ESI SimulationX, Maple MapleSim, Wolfram System Modeler.

Doc. dr. sc. Jadranka Brkić-Vejmelka i izv. prof. dr. sc. Sanja Mataija, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, na svom su odjelu, u dvorištu zgrade Odjela, organizirale prigodnu aktivnost *Radionica/Sadionica*. Sadene su sadnice bobičastog voća koje uspijevaju na području Like: kupine, maline, ribizla, ogrozda. Cilj radionice bio je da se kroz demonstraciju procesa sadnje i upoznavanje osnovnih obilježja bobičastog voća skrene pozornost na pozitivne aspekte uzgoja i konzumiranja pojedinih vrsta voća u svakodnevnoj prehrani. Ujedno su naglašene nutritivne, zdravstvene, financijske, socio-kulturne i estetske vrijednosti uzgoja voća. U Međunarodnoj godini voća i povrća cilj *Radionice/Sadionice* je senzibilizirati i potaknuti buduće učitelje/učiteljice na mogućnosti sudjelovanja u oblikovanju školskih vrtova. Sadnice su nabavljene uz potporu Sveučilišta

u Zadru i donacije lokalnog uzgajivača bobičastog voća. Događaj je prigodno pozdravio i pohvalio prorektor prof. dr. sc. Josip Faričić.

Doc. dr. sc. Kristijan Franin, Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, Ivana Medić i Ivan Hrabrov, Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Nevidane, održali su radionicu *Uloga člankonožaca u agroekosustavu*. Radionica je održana u školskom vrtu osnovne škole, a u njoj su sudjelovali učenici prvog razreda. Cilj radionice bio je osvijestiti kod djece ulogu i važnost kukaca u održavanju stabilnog ekosustavu.

Izv. prof. dr. sc. Lena Mirošević, Odjel za geografiju, i doc. dr. sc. Arkadiusz Krasicki, Teološko-katehetski odjel, u Crkvi Mandalina Zablaće, u Šibeniku, održali su radionicu s učenicima (prvopričesnicima) 3. razreda

osnovne škole na temu *Pustinja*. Kroz uvodno predavanje i interaktivne geografske karte učenicima je predstavljen pustinski tip krajolika. Ciljevi radionice bili su prepoznati i definirati geografske značajke pustinje, odrediti uvjete života u pustinji te definirati pustinju u biblijskome smislu.

Viša lektorica Leonarda Lovrović, Odjel za anglistiku, i studenti Ivana Starčević i Marko Matas, te Lana Kulišić, OŠ Bartula Kašića Zadar, održali su radionicu pod nazivom *Let's Settle This Peacefully* s učenicima sedmih razreda. Cilj radionice bio je potaknuti učenike da diplomatski riješe nesuglasice s kojima bi se mogli susresti u stvarnom životu. Učenici su vježbali upotrebu indirektnih govornih činova kroz komunikativne aktivnosti koje pridonose podizanju svijesti o različitim problemima koji se mogu pojaviti u neformalnim društvenim situacijama.

Izv. prof. dr. sc. Marica Mamut, Odjel za geografiju, te Jadranka Dunatov, Andrea Lovrin i Tamara Bratović, OŠ Šime Budinića, Zadar, održale su aktivnost *Eko kulturom do igracke* koja je odrađena kao dvosatna vođena aktivnost koja se sastojala od uvodne prezentacije i radionice na kojoj su učenici 1. i 4. razreda OŠ Š. Budinića, uz mentoriranje voditeljica, izradili planirane sadržaje za igru (memori karte i staklenke od reciklažnih materijala). Nakon završetka izrade, učenici su testirati svoje uratke kroz igru izrađenih društvenih igara. Rezultati kreativne radionice bit će izloženi u prostorima škole.

Dr. sc. Marijana Fabijanić, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti; Marijana Senkić-Klapan, Znanstvena knjižnica u Zadru; Loreta Šimunić, Odjel za talijanistiku, Katarina Groš i Jelena Rušev Mogilevskij, Sveučilišna knjižnica, ostvarili su 3 webinar na kojima su studenti Odjela za turizam i komunikacijske znanosti promišljali o ulozi pojedinih institucija za kulturu znanosti u Hrvatskoj i u Italiji, kao što su knjižnice, škole, sveučilišta i akademije. Izdvojeni su primjeri muzeja, tematskih ruta, tematskih parkova i događaja povezanih s djelovanjem znanstvenika i njihovih otkrića.

Sva tri susreta ostvarena na hrvatskom i na talijanskom jeziku, a provedena su putem Zooma.

Doc. dr. sc. Marijana Jeleč, Odjel za germanistiku, i studenti germanistike Matea Čurić, Andrea Krivokapić, Dominik Marijačić, Mihaela Perić i Valentina Gudelj održali su virtualne prezentacije i okrugli stol *Književnost x kultura x znanost* na kojem su sudjelovali studenti germanistike s doc. dr. sc. Marijanom Jeleč.

Aktivnosti su bile namijenjene široj javnosti, održane su na hrvatskom i njemačkom jeziku, a zajedno se promišljalo o kulturnoj funkciji književnosti i znanosti o književnosti te o načinu na koji književnost i znanost štite i prikazuju kulturu.

Marina Franić Šimunić, Odjel za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, te studentice 4. godine učiteljskog studija i učenicima OŠ dr. Jure Turića, Gospić, održale su radionicu *Učimo o kulturi govorenja, pisanja, čitanja...*

Vodeći se ovogodišnjom temom Festivala znanosti - kultura znanosti, studentice četvrte godine Odjela za nastavničke studije u Gospiću u sklopu kolegija Metodika hrvatskoga jezika pod mentorstvom asistentice Marine Franić Šimunić provele su radionicu i pričaonicu s učenicima razredne nastave OŠ dr. Jure Turića u Gospiću, kojom su obuhvaćeni pojmovi kulture čitanja, pisanja, govorenja i slušanja.

U skladu s proglašenom Godinom čitanja 2021., cilj je bio promicati i poticati i kulturu čitanja pa su studentice učenicima čitale slikovnicu *Uljudeni vuk, Becky Bloom i Pascala Bieta* koja progovara o važnosti čitanja.

Znanost à la carte poučna je dvojezična igra (aplikacija za Android) na temu važnih dostignuća znanstvenika i izumitelja podrijetlom iz frankofonskih država diljem svijeta, nastala kao plod zajedničkog rada studenata i nastavnika Odjela za francuske i frankofonske studije Sveučilišta u Zadru u travnju 2021. godine u sklopu projekta Festival znanosti. Igra je predstavljena 11. svibnja 2021., a može joj se pristupiti putem sljedeće poveznice: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.BliuzziAndGrizzi.Sciencealacarte>

Prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić, Odjel za talijanistiku, održala je, uz ostale, predavanje namijenjeno učenicima srednjih škola, studentima i zainteresiranoj javnosti, posvećeno univerzalnim i u suvremenoj znanosti i kulturi aktualnim temama prisutnim u remek-djelu Dantea Alighierija *Božanstvena komedija*.

Prof. dr. sc. Zane-ta Vidas Sambunjak, Odjel za germanistiku, u suradnji i na molbu germanistice Maje Špehar Franić, održala je predavanja i prezentaciju pred učenicima i profesorima OŠ Sv.

Filip i Jakov o kulturi znanosti o književnosti koja se temeljila na objašnjavanju radne etike i profila znanstvenika koji se bavi jezikom i književnošću.

Prof. dr. sc. Aleksandra Krajnović i Monika Hordov, mag. oec., Odjel za ekonomiju, održale su raspravu na temu astroturizma kao novom granom turizma. U toj radionici je bilo 12 sudionika, od toga 10 izvrsnih studenata koji su bili oduševljeni temom te su otvoreno raspravljali o svemu.

Izv. prof. dr. sc. Sanja Škifić, Odjel za anglistiku, održala je predavanje *Language and Culture: Euphemisms as Expressions of Politeness* (Jezik i kultura: eufemizmi kao izrazi uljudnosti) u Gimnaziji Vladimira Nazora u Zadru.

Izv. prof. dr. sc. Sanja Vrcić-Mataija i doc. dr. sc. Jasminka Brala-Mudrovčić, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, i studentice s istog odjela pripremile su više lutkarskih aktivnosti koje su predstavile učenicima Osnovne škole dr. Jure Turića iz Gospića.

Tijekom nastave u ovoj akademskoj godini, koja se velikim dijelom zbog epidemioloških uvjeta odvijala u virtualnom obliku, studentice su izrađivale scenske lutke kojima su oživjele brojne likove iz dječje književnosti. Rezultate svoga rada prezentirale su učenicima razredne nastave u školi u kojoj obavljaju svoju stručno-pedagošku prak-

su. Kroz radionicu *Igra s ginjol lutkom kao medijem scenske kulture* prikazale su proces nastanka lutke te načine njezine animacije u sklopu odabranog književnog predloška. Motivirani zanimljivim pričama, učenici su i sami nudili kreativna rješenja u lutkarskoj animaciji, a studentice su ih poticale na osmišljavanje narativnog sloja te oblikovanje komunikacijskih situacija potičući kulturu slušanja, govorenja, gledanja.

Uz radionicu koja se odvijala na otvorenom prostoru, u dvorištu osnovne škole, osmišljena je i videoizložba scenskih lutaka, nastalih u proteklih godinama na Odjelu za nastavničke studije u Gospiću u sklopu brojnih interdisciplinarnih projekata.

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Kos, doc. dr. sc. Andrija Finka, izv. prof. dr. sc. Zoran Šikić, Šimun Kolega, Šime Marčelić, Ana Gašparović Pinto, Marko Zorica, Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, u prostorima grada u caffe galeriji „Gina“ predstavili su projekt SAN radnog naziva *Maslina u slici i riječi kroz znanost*. Uz kratko predstavljanje onoga što se radi u projektu SAN, održan je i kulturni događaj predstavljanja i recitiranja pjesama dr. sc. Andrije Finke *Svemirski vagabundo, Maslina Piknik*. Prolaznici, suradnici i gosti galerije mogli su razgledati izložbu slika i prezentaciju o provedbi znanstvenih aktivnosti na projektu tijekom svibnja.

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Zelić, Odjel za ger-

manistiku, te Martina Perica i Vanja Kurtušić s istoga odjela, održali su izlaganje *Kultura znanosti i umjetnosti u doba njemačkog romantizma*. Izlaganje je održano učenicima trećeg razreda Gimnazije Vladimir Nazor u prostoru škole, i to na njemačkom i hrvatskom jeziku, što je omogućilo lakše praćenje izlaganja. Obradene su teme književnost, umjetnost i znanost te predstavljena dva znanstvenika i njihov rad koji je i dan danas od velike važnosti. Nakon održanog izlaganja, učenici su odigrali kviz koji je sadržavao pitanja vezana za izlaganje.

Izv. prof. dr. sc. Vera Graovac Matassi, Odjel za geografiju, te Dobrića Radeka, Dječji vrtić Žuto pače, planiranu aktivnost u sklopu 18. Festivala znanosti, umjesto u Meteorološkoj postaji Zadar, održale su u prostorijama vrtića Žuto pače. Djeca su u sklopu ove aktivnosti uz pomoć Bee-Bota, malog podnog robota u obliku pčele, savladavala prve korake u kodiranju, snalaženju u prostoru pomoću suvremenih alata, razvijanju planiranja i logičkog zaključivanja te shvaćanju matematičkih pojmova.

Djeca su izradila kartu te iscrtila elemente koje se povezuju s vremenskim prilikama, klimom i godišnjim dobima.

Prof. dr. sc. Zvezdan Penezić, Odjel za psihologiju, održao je predavanje *Evolucija i kultura*. U sklopu predavanja predstavljeni su podaci o tome kako je kultura oblikovanja tijekom evolucije i kakvi su evolucijski utjecaji na neka kroskulturalna ponašanja.

**FESTIVAL ZNANOSTI AKTIVNOST POTRAGA NA ZADARSKOM MURAJU:
TAJNE SKRIVENIH PISAMA POPULARIZIRA UNESCO-om ZAŠTIĆENE BEDEME**

Svrha aktivnosti je na interaktivan način razviti svijest o važnosti zadarske kulturne baštine

Nacionalna manifestacija Festival znanosti održana je od 10. do 15. svibnja 2021. u brojnim hrvatskim gradovima, a program bogat aktivnostima povezuje zajednička tema - popularizacija znanosti.

Jedan od programa koji se u sklopu Festivala provodi na zadarskom području bavi se popularizacijom zadarskih gradskih bedema, koji su prije četiri godine ušli na UNESCO-ov popis svjetske baštine. Aktivnost nazvana *Potraga na zadarskom Muraju: tajne skrivenih pisama* osmišljena je na bazi igre poznate kao *treasure hunt*, odnosno *potraga za blagom*, no koncept je obogaćen mnoštvom informacija o političkom i društvenom stanju u Zadru u vrijeme gradnje fortifikacija.

Tragovi i zagonetke

Cilj aktivnosti *Potraga na zadarskom Muraju: tajne skrivenih pisama* je educirati mlade o povijesti izgradnje zadarskog obrambenog sustava nastalog za vrijeme mletačke uprave nad Zadrom u 16. i 17. stoljeću. Aktivnost je zamišljena kao edukacijska staza koja se proteže od utvrde Forte i gradskih vrata, preko zidina, bastiona i unutarnjih prostora bedema.

Igra koristi elemente narativnog poučavanja kroz pisma te prostornog istraživanja uz pomoć karte. Kombiniraju se elementi klasične potrage za blagom s logičkim zadacima, mozgalicama i šifriranim porukama. Pisma koja će sudi-

onici pronalaziti putem i morati pažljivo iščitati da bi se pronašli sljedeći trag, potpisuju osobe važne za gradnju bedema te značajne povijesne ličnosti iz života Zadra 16. stoljeća.

Sama radnja smještena je u 1570. godinu, netom nakon dovršenja utvrde Forte te sjevernog plašta zidina i bastiona, okrenutih gradskoj luci. Upravo je taj potez zidina očuvan do danas, a na dijelu tog poteza uređena je i nova gradska šetnica (Bedemi zadarskih pobuna). Osim pisama, na lokacijama uzduž obrambenog sustava sudionici će pronalaziti i dijelove povijesne karte koja ilustrira izgled Zadra 1570. nastale na temelju povijesne karte koja se danas čuva u Austrijskom državnom arhivu u Beču.

U provedbi aktivnosti 14. svibnja 2021. sudjelovalo je četrdesetak učenika iz gimnazija Franje Petrića i Vladimira Nazora.

Oni su u grupama od 5 ili 6 članova pratili tragove locirane na relevantnim točkama za temu, a koje će biti postavljene unutar perimetra staze. Svi sudionici počinju priču s iste početne točke, a cilj je obaviti sve zadatke u najkraćem mogućem vremenu, skupiti sve tragove, riješiti zadatke i otkriti sve lokacije.

Učenje direktno na lokalitetu

Svrha igre je na imerzivan i interaktivan način razviti svijest o važnosti zadarske kulturne baštine kod učenika te dodatno potaknuti razvoj kritičkog mišljenja,

kao i induktivnog i logičkog zaključivanja.

Potreba za edukacijom zadarskih učenika o važnosti UNESCO-ove zaštite gradskih bedema te potreba njihova očuvanja i valorizacije jedan je od glavnih poticaja za osmišljavanje ovakvog načina učenja: direktno na lokalitetu, putem istraživanja u vlastitom angažmanu i timskom radu.

Organizatori aktivnosti su: Grad Zadar - Upravni odjel za kulturu i šport Grada Zadra, Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, Udruga Mala filozofija te Muzej antičkog stakla. Autori koncepta igre *Potraga na zadarskom Muraju: tajne skrivenih pisama* te pratećih materijala: pisma, zagonetki i grafičkih rješenja su Zrinka Brkan Klarin, Katarina Batur, Anamarija Eterović Borzić, Filipa Jurković Pešić i Antonio Kovačević. Autori koncepta su osobe stručne na polju povijesti, povijesti umjetnosti, arheologije, turizma i edukacije. Nagrade najuspješnijim učenicima osigurali su Parapark Escape Room Zadar, Palačinka bar Slatka tajna te Muzej antičkog stakla Zadar.

Riječ je o aktivnosti osmišljenoj za srednjoškolce, na bazi igre poznate kao *treasure hunt*, odnosno potraga za blagom, no koncept je obogaćen mnoštvom informacija o političkom i društvenom stanju u Zadru u vrijeme gradnje fortifikacija. Cilj je educirati mlade o povijesti gradnje zadarskog obrambenog sustava, a edukacijska staza proteže se od utvrde Forte i gradskih vrata, preko zidina, bastiona i unutarnjih prostora bedema. U prvoj potrazi sudjelovali su učenici zadarskih gimnazija Vladimira Nazora i Franje Petrića

ZNANSTVENA MONOGRAFIJA *INTEGRALAN PRISTUP DAROVITOSTI - PERSPEKTIVA U ODGOJU I OBRAZOVANJU* PROF. DR. SC. **VESNE MLINAREVIĆ** I PROF. DR. SC. **SMILJANE ZRILIĆ**

Priručnik za sve koji će dati podršku darovitoj djeci i usmjeriti ih novim znanjima i perspektivama

Monografija je objavljena ove godine u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade, Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta J. Jurja Strossmayera u Osijeku, a sastoji se od 12 poglavlja u kojima se određuje fenomen darovitosti, elaboriraju različiti teorijski pristupi i daje pregled istraživanja i njihovih rezultata u Republici Hrvatskoj i u svijetu

Znanstvena monografija *Integralan pristup darovitosti - perspektiva u odgoju i obrazovanju* autorica prof. dr. sc. Vesne Mlinarević i prof. dr. sc. Smiljane Zrilić, objavljena je ove godine u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade, Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta J. Jurja Strossmayera u Osijeku.

Integralan pristup i podrška

Monografija se sastoji od 12 poglavlja u kojima se određuje fenomen darovitosti, elaboriraju različiti teorijski pristupi i daje pregled istraživanja i njihovih rezultata u Republici Hrvatskoj i u svijetu, analiziraju se zakonski i podzakonski akti, obrazlažu problemi darovite djece i učenika u dječjem vrtiću i školi, naglašava partnerstvo odgojitelja, učitelja i roditelja, dok se u zadnjim poglavljima prezentiraju pozitivni primjeri i iskustva iz prakse. Posebno se naglašavaju i elaboriraju fenomeni kreativnosti i talenta, koji ne moraju nužno upućivati na darovitost jer je ona širi pojam. Jednodimenzionalna definicija je neprihvatljiva jer darovitost obuhvaća i visok stupanj inteligencije i posebno ponašanja u socijalnim kontekstima, kao i u području emocionalnosti.

Znanstvena monografija, osim opsežnog teorijskog dijela te iskustva iz vrtičke i školske prakse, sadrži i širok pojmovnik, kao i bilješke o autoricama.

Iako je hrvatski zakonski okvir postavljen tako da daje brojne

Prof. dr. sc. Vesnica Mlinarević

Prof. dr. sc. Vesnica Mlinarević rođena je u Osijeku, gdje je diplomirala na Pedagoškom fakultetu na studiju predškolskog odgoja i studiju pedagogije.

Magistrirala je i doktorirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na poslijediplomskom studiju pedagogije.

Redovita je profesorica na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Predaje na poslijediplomskom sveučilišnom studiju Pedagogija i kultura suvremene škole na Filozofskom fakultetu u Osijeku i na poslijediplomskom doktorskom studiju Kvaliteta u odgoju i obrazovanju na Sveučilištu u Zadru.

Područja znanstvenog interesa su joj slobodno vrijeme djece i mladih, poremećaji u ponašanju učenika, izvannastavne aktivnosti, kompetencije nastavnika, kvaliteta sveučilišne nastave, kultura škole i skriveni kurikulum, vođenje odgojno-obrazovne ustanove te rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Članica je Hrvatskog pedagogijskog društva Republike Hrvatske, članica Sveučilišnog savjeta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te članica Matice hrvatske.

Iako je hrvatski zakonski okvir postavljen tako da daje brojne mogućnosti rada s darovitima, u odnosu na europske i svjetske standarde i prakse, u našem društvu još uvijek nije dovoljno prepoznat potencijal darovite djece, niti razvijena svijest o tom važnom fenomenu

mogućnosti rada s darovitima, u odnosu na europske i svjetske standarde i prakse, u našem društvu još uvijek nije dovoljno prepoznat potencijal darovite djece, niti razvijena svijest o tom važnom fenomenu. Integralan pristup i podrška darovitoj djeci i učenicima u odgojno-obrazovnom sustavu iznimno su važni zbog osjetljivosti i složenosti odgojno-obrazovnog rada i cjelovitog razvoja svih njihovih potencijala i darovitosti uopće.

Neprepoznavanje darovitosti

Darovita se djeca zbog svojih iznimnih mogućnosti nerijetko suočavaju s brojnim teškoćama. One su rezultat neprepoznavanja, neuvažavanja i, često, neprihvatanja njihove različitosti. Suvremena istraživanja bave se temama kompetencija odgojitelja i učitelja u radu s njima, s težnjom mijenjanja visokoškolskih kurikuluma i osuvremenjivanja kolegijima koji jačaju kompetencije odgojitelja, učitelja i nastavnika za rad s darovitom djecom te za izradu diferenciranih kurikuluma i prilagodbu programa. Dakle, uz to što osoba koja je odabrala odgojiteljsku-učiteljsku-nastavničku profesiju treba biti fleksibilna, mora i uvažavati određena pravila i procedure, biti kreativna, inventivna i inovativna.

Često su i roditelji nemoćni, pomalo zbunjeni te ponekad ne prihvaćaju posebnost svoga dje-

Prof. dr. sc. Smiljana Zrilić

Prof. dr. sc. Smiljana Zrilić rođena je u Zadru, gdje je završila studij predškolskog odgoja, studij razredne nastave i Visoku učiteljsku školu. Nakon toga, 2004. godine završava poslijediplomski magistrski studij pedagogije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom fakultetu je i doktorirala 2007. godine.

Prof. dr. sc. Smiljana Zrilić redovita je profesorica na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, gdje predaje kolegije: Inkluzijski odgoj i obrazovanje, Pedagogija djece s posebnim potrebama, Specifične teškoće učenja, Poremećaji u ponašanju djece rane i predškolske dobi te Daroviti učenici. Područja znanstvenog interesa su joj inkluzija i odgoj i obrazovanje djece s posebnim potrebama. Napisala je stotinjak znanstvenih i stručnih radova te sveučilišni priručnik *Djeca s posebnim potrebama u vrtiću i nižim razredima osnovne škole*.

Usavršavala se putem Erasmus programa na učiteljskim fakultetima u Belgiji (Gent), Portugalu (Beja) i Mađarskoj (Šopron). Članica je europske asocijacije učiteljskih fakulteta Kastalija te je sudjevovala na njihovim konferencijama u Beji, Rigi, Kopenhagenu i Debrecinu.

Inicirala je i kontinuirano gotovo dvadeset godina vodi suradnju Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja i Hrvatske osnovne škole u Serdahelju (Mađarska), gdje studenti učiteljskog studija hospitiraju u sklopu metodičke prakse. Također, surađuje s hrvatskom dopunskom školom u Salzburgu, gdje je održala predavanja učiteljima i roditeljima.

U tri mandata članica je Senata Sveučilišta u Zadru, a trenutačno obnaša funkciju zamjenice pročelnice Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja.

teta jer je „lakše“ odgojiti prosječno ili bistro dijete koje nema posebne zahtjeve. Darovita djeca uvijek imaju zahtjeve, pomalo su tvrdoglava, nemirna, a zbog svega i neprihvatljiva, kako u obiteljskom, tako i u vrtićkom i/ili školskom kontekstu.

Identifikacija darovite djece prvi je korak. Nakon toga treba im omogućiti njima usmjeren odgoj i obrazovanje, njihovim potrebama, interesima i mogućnostima. Do sada se više pozornosti pridavalo djeci s teškoćama, dok se na darovite pojedince gledalo kao na djecu koja se mogu lakše nositi sa svakidašnjim situacijama u kontekstu odgoja i obrazovanja.

U odgojno-obrazovnoj praksi uočava se da odgojitelji i učitelji ne prepoznaju darovitost, što zbog nedostatnih kompetencija, što zbog osjećaja nelagode i straha. Oni to postupno mogu prevladati kontinuiranim cjeloživotnim učenjem, radom u timu i refleksijom uz pomoć stručnjaka različitih profila te istraživanjem vlastite odgojno-obrazovne prakse.

Osposobljavanje za rad s darovitom djecom

Kvalitetnim inicijalnim obrazovanjem i kontinuiranim profesionalnim razvojem odgojitelja, učitelja, nastavnika i stručnih suradnika osigurava se potrebna osposobljenost za rad s darovitim djecom i učenicima i njihovim roditeljima.

Poznato je da cjelokupnom na-

Iako je hrvatski zakonski okvir postavljen tako da daje brojne mogućnosti rada s darovitimima, u odnosu na europske i svjetske standarde i prakse, u našem društvu još uvijek nije dovoljno prepoznat potencijal darovite djece, niti razvijena svijest o tom važnom fenomenu

Danas krucijalna tema darovitosti postaje i iznimno važna jer se na globalnom društvenom planu događaju značajne promjene, koje danas, nažalost, nisu u skladu s humanističkom orijentacijom i kurikularnim ishodima suvremenog odgoja i obrazovanja

Darovita djeca uvijek imaju zahtjeve, pomalo su tvrdoglava, nemirna, a zbog svega i neprihvatljiva, kako u obiteljskom, tako i u vrtićkom i/ili školskom kontekstu. Identifikacija darovite djece prvi je korak. Nakon toga treba im omogućiti njima usmjeren odgoj i obrazovanje, njihovim potrebama, interesima i mogućnostima

pretku društva, posebno u području gospodarstva, tehnike, tehnologije te umjetnosti najviše pridonose upravo daroviti pojedinci. Iz toga proizlazi i trajni interes društva za darovite pojedince te posebno za poticanje njihova razvoja, što ovu materiju čini i društveno aktualnom i zanimljivom.

Danas krucijalna tema darovitosti postaje i iznimno važna jer se na globalnom društvenom planu događaju značajne promjene, koje danas, nažalost, nisu u skladu s humanističkom orijentacijom i kurikularnim ishodima suvremenog odgoja i obrazovanja.

Nužnost problematiziranja fenomena darovitosti i integralnog pristupa u odgoju i obrazovanju darovitih pojedinaca upućuje na nove perspektive, čime se pokazala i potreba za tiskanjem ovakve knjige. Usmjeren je i posvećena darovitoj djeci s pozicije suvremenih pedagogijskih motrišta i istraživanja. Naglašava integralan pristup i primjerene načine rada za podršku i razvoj potencijala. Namijenjena je studentima odgojiteljskih, učiteljskih i nastavničkih studija, znanstvenicima, roditeljima darovite djece, odgojiteljima, učiteljima i nastavnicima osnovnih i srednjih škola, stručnim suradnicima i svim zainteresiranim za suvremene pristupe darovitoj djeci u kontekstu odgoja i obrazovanja.

Namijenjena je svima koji će dati podršku darovitoj djeci i usmjeriti ih novim znanjima i perspektivama.

Otok Ošljak

Površina otoka Ošljaka iznosi 0,332 km², otočić ima 4,2 km obalne crte, najviši vrh visok je 89 m. Otok je proglašen zaštićenim dijelom prirode u kategoriji "značajni krajobraz" (od 1985.). Ima crkvicu sv. Marije iz 6. st., ostatke mlinova-vjetrenjača iz 16. st. i kuće tradicionalne arhitekture. Na otoku je stalnih 29 stanovnika (Popis stanovništva i stanova 2011.). Ošljak je od Zadra udaljen 3 milje, 940 metara od Preka i 780 metara od Kali.

Na otoku nema automobila ni trgovine, ali trajektu vezu sa Zadrom preko Preka ima nekoliko puta dnevno.

SVEUČILIŠTE I OPĆINA PREKO SKLOPILI SPORAZUM O SURADNJI PRI OSNIVANJU I RAZVOJU BUDUĆEGA CENTRA ZA OTOČANE NA OŠLJAKU

Revitalizacija i afirmacija Ošljaka, zajednički pothvat na dobrobit sveučilišne, ali i lokalne zajednice

Rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican i načelnik Općine Preko Jure Brižić sklopili su travnja ove godine sporazum o suradnji pri osnivanju i razvoju budućeg centra na Ošljaku, u kojemu će se provoditi interdisciplinarno istraživanje otočnoga stanovništva, ponajprije demografskih obilježja i procesa, a posebno otočnoga iseljništva.

Brendiranje Ošljaka

Sveučilište i Općina Preko surađivat će u zajedničkoj prijavi međunarodnih kompetitivnih znanstvenih i stručnih projekata, aktivnosti popularizacije znanosti, izradi stručnih projekata, studija, elaborata i sl. u domeni civilnoga društva i gospodarskog sektora, izvođenju predavanja i gostovanja na pojedinih kolegijima koji se izvode u

Prostor za interdisciplinarno istraživanje osiguran je u zgradi nekadašnje osnovne škole na Ošljaku, na površini od 187 metara četvornih, za koju će Općina na Sveučilište prenijeti pravo građenja na 25 godina, s mogućnošću produljenja tog roka

sklopu studijskih programa Sveučilišta te ostalim sadržajima od zajedničkog interesa.

Prostor je osiguran u zgradi nekadašnje osnovne škole na Ošljaku, na površini od 187 metara četvornih, za koju će Općina na Sveučilište prenijeti pravo građenja na 25 godina, s mogućnošću produljenja tog roka.

Uz rektoricu Vican i načelnika Brižića, potpisivanju sporazuma u Rektoratu nazočili su prorektor prof. dr. sc. Josip Faričić, predstavnik Mjesnog odbora Ošljak Damir Valčić, pročelnica Upravnog odjela za komunalno

Obnova šetnice oko Ošljaka i mlinova-vjetrenjača

Načelnik Preka Jure Brižić najavio je obnovu šetnice oko otoka Ošljaka koji je nekoć bio izletišta za kupanje Zadranima.

Dogovaramo obnovu šetnice i postavljanje solarne rasvjete oko otoka jer sve mora biti sukladno normama zaštite, a dio rasvjete već smo uredili. Vjerujemo u oživljavanje Ošljaka kao dragog i simpatičnog izletišta blizu Zadru i Preku. Tražimo ima li zainteresiranih za prijevoz čamcem s trajektnog pristaništa do Ošljaka kako bismo ga učinili pristupačnijim. Plan je i obnova mlinova-vjetrenjača, o kojima i Zadrani malo znaju - izjavio je, uz ostalo, načelnik općine Preko te dodao da se čekaju uvidi u fondove EU 2021. - 2027.

Naime, traži se rješenje za gradnju kanalizacije, što je komplicirano zbog uskih ulica i prohodnosti, no, načelnik Preka vjeruje da će se naći rješenje s nekim vidom pročišćivača.

U svakom slučaju, želimo oživotvoriti Ošljak kao specifičan biser, a što će, s obzirom na to da je riječ o najmanjem stalno naseljenom otoku u Hrvatskoj, imati i simboličan odjek u cijeloj zemlji - dodao je načelnik Preka Jure Brižić.

gospodarstvo, razvoj i fondove EU Općine Preko Dražena Stričić te direktor TZ-a Općine Preko Ivan Košta.

U kontekstu oživljavanja Ošljaka, najmanjeg stalno naseljenog otoka u Hrvatskoj, načelnik Preka Brižić smatra da će se cijelu priču o Ošljaku moći brendirati. Ošljak je, naime, i lijep, i zanimljiv i zaštićen, a obnova stare škole na tragu je povezivanja akademske s lokalnom zajednicom.

Otoci nisu samo predmet istraživanja znanstvenika, nego i životni prostor višestrukih interakcija istraživača i profesora s lokalnim stanovništvom i tijekom samouprave, dionicima civilnog društva i gospodarstva. Ističem da je riječ o zajedničkom pothvatu na dobrobit sveučilišne, ali i lokalne zajednice. Zgradu nitko neće otuđiti mještanima, a Sveučilište će je koristiti isključivo za znanstvene i nastavne potrebe. Radujemo se mogućnosti da će se tim našim aktivnostima moći pridružiti i malobrojno, ali dragocjeno lokalno stanovništvo - izjavio je prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić.

Obziran odnos prema otocima

Budući da se zbog depopulacije Ošljaka - uostalom, kao i drugih većih i malih hrvatskih otoka - zgrada ne koristi za potrebe nastave već desetljećima, potrebno

Riječ o zajedničkom pothvatu na dobrobit sveučilišne, ali i lokalne zajednice. Zgradu nitko neće otuđiti mještanima, a Sveučilište će je koristiti isključivo za znanstvene i nastavne potrebe. Radujemo se mogućnosti da će se tim našim aktivnostima moći pridružiti i malobrojno, ali dragocjeno lokalno stanovništvo, izjavio je prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić

Uz znanstvena istraživanja pripadnici akademske zajednice sve više sudjeluju i u različitim programima transfera znanja i tehnologija. Nadam se da će takvim programima biti zahvaćeni i zadrarski otoci, među kojima će Ošljak imati posebno mjesto, istaknuo je prof. dr. sc. Josip Faričić

ju je temeljito obnoviti. Do sada je, zahvaljujući donaciji gosp. Marija Valčića iz Port Lincolna u Australiji, koji je rodom s Ošljaka, uređeno prizemlje i ugrađeni vanjski otvori na zgradi. Međutim, potrebna je cjelovita obnova i uređenje okoliša zgrade. Prije toga, mora se, dakako, izraditi dokumentaciju za obnovu i opremanje zgrade i okoliša te pripremiti projektnu prijavu za nacionalne ili fondove EU.

Zbog sve toga ne može se precizirati vrijeme početka obnove.

U svakom slučaju, vlada od-

lučnost da se Ošljak ne prepusti apartmanizaciji i komercijalizaciji onako kako se to danas radi.

Zanima nas revitalizacija i afirmacija otoka, mimo apartmanštva i vikendica, te koliko ovo može pridonijeti tome, odnosno koliko može biti primjer drugim sličnim depopulariziranim sredinama s nekadašnjim javnim objektima izvan funkcije - istaknuo je prof. dr. sc. Josip Faričić.

Intenzivno vrednovanje otoka kao prostora odmora i rekreacije, nerijetko rezultira nekontroliranom gradnjom koja grubo

Prorektor prof. dr. sc. Josip Faričić: Ne treba udovoljavati komercijalnim agendama

Obnova i nova namjena stare školske zgrade na Ošljaku trebala bi postati primjer kako vrednovati i za javne potrebe upotrijebiti i druge napuštene ili slabo korištene zgrade. Ne bi bilo dobro da se tih prostora domognu oni koji će udovoljavati samo partikularnim interesima, pretvarajući ih u „otoke na otocima“, s isključivo komercijalnim agendama u kojima je na prvome mjestu profit, s kojim domicilno stanovništvo nema nikakve veze, rekao je prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić.

narušava priželjkivani balans između razvoja te potrebe očuvanja prirodne i kulturne baštine. Uz okoliš, akademska zajednica ima veliku odgovornost prema nositeljima otočnog identiteta, a to su otočani. Smatramo da je pridavanje značenja otočanima i obziran odnos prema otocima važan doprinos Sveučilišta otocima. Uz znanstvena istraživanja pripadnici akademske zajednice sve više sudjeluju i u različitim programima transfera znanja i tehnologija. Nadam se da će takvim programima biti zahvaćeni i zadrarski otoci, među kojima će Ošljak imati posebno mjesto - zaključio je prof. dr. sc. Josip Faričić.

Sustavno proučavanje hrvatskih otoka

Naime, znanstvenici sa Sveučilišta u Zadru, geografi, jezikoslovci, arheolozi, povjesničari umjetnosti, agronomi i drugi, sustavno se bave proučavanjem hrvatskih otoka.

Kolegiji Geografija hrvatskih otoka na studiju geografije posvećen je isključivo otocima. Na Sveučilištu u Zadru barem jednom godišnje održava se znanstveni skup, predavanje ili okrugli stol na otočne teme, u što se sve više uključuju i kolege iz inozemnih sveučilišta.

Za te potrebe Sveučilište u Zadru koristit će i zgradu stare škole na Ošljaku.

SVEUČILIŠNI PRIRUČNIK ZNANSTVENO ISTRAŽIVANJE U PSIHOLOGIJI: VODIČ ZA POČETNIKE IZV. PROF. DR. SC. ANE SLIŠKOVIĆ I IZV. PROF. DR. SC. IRENE BURIĆ S ODJELA ZA PSIHOLOGIJU

S priručnikom *Znanstveno istraživanje u psihologiji*: vodič za početnike jednostavno kroz osnovne faze istraživačkog procesa uz odgovore na najčešća pitanja koja se u tom procesu pojavljuju

Naše je višegodišnje nastavno i mentorsko iskustvo pokazalo da se prosječan početnik u znanstvenom radu (student, mladi znanstvenik ili stručnjak) susreće s nizom nepoznanica, nejasnoća i nedoumica u planiranju i provedbi istraživanja te diseminaciji dobivenih rezultata. Stoga nam je misao vodilja bila ponuditi im priručnik u kojem će im „na jednome mjestu“ biti dostupan sveobuhvatan prikaz svih faza istraživačkog procesa; od razvoja same ideje za vlastito istraživanje do krajnjeg produkta - objave znanstvenog članka

Sveučilišni priručnik *Znanstveno istraživanje u psihologiji: vodič za početnike*, urednica izv. prof. dr. sc. Ane Sliško-
vić i izv. prof. dr. sc. Irene Burić s Odjela za psihologiju, u izdanju Sveučilišta u Zadru objavljen je u prosincu 2020. godine, a predstavljen 16. ožujka ove godine preko Zoom platforme.

Koji su razlozi objavljivanja ovakvog vodiča?

Osnovni razlog za objavljivanje ovog sveučilišnog priručnika bio je pružiti početnicima u znanstveno-istraživačkom radu u psihologiji i srodnim znanstvenim disciplinama publikaciju koja će ih „voditi“ kroz osnovne faze istraživačkog procesa i dati im odgovor na najčešća pitanja koja se u tom procesu pojavljuju. Neka od njih pokušale smo zorno predočiti na naslovnici našeg priručnika: *Kako postaviti istraživački problem, kako formulirati hipotezu?; Kako odabrati adekvatnu metodu?; Kako provesti analizu?; Kako citirati?; Kako objaviti rad* itd. U pozadini tih pitanja mnoštvo je osnovnih pojmova iz znanstvene metodologije, statistike i etike istraživačkog rada; naime, u osnovi kvalitetnog znanstveno-istraživačkog rada je razumijevanje velikog broja pojmova, a i najbolji studenti, dok dođu do faze provedbe vlastitog istraživanja, nekako „uspit“ zaborave neke od njih. Iako je studij psihologije visoko saturiran kolegijima vezanima za znanstveno-istraživački rad, naše je višegodišnje nastavno i mentorsko iskustvo pokazalo da se prosječan početnik u znanstvenom radu (student, mladi znanstvenik ili stručnjak) susreće s nizom nepoznanica, nejasnoća i nedoumica u planiranju i provedbi istraživanja te diseminaciji dobivenih rezultata. Drugim riječima, traganje za odgovorima na neka tipična pitanja i dileme koje se nameću u istraživačkom procesu, za početnika podrazumijeva razmatranje velikog broja izvora metodološke literature, pri čemu neke informacije nisu dostupne u izdanjima na hrvatskom jeziku, nailaženje na brojne nekonzistentnosti u dostupnoj literaturi, konzultacije sa stručnjacima i znanstvenicima u određenom području itd. Naša je misao vodilja stoga bila ponuditi im priručnik u kojem će im „na jednome mjestu“ biti dostupan sveobuhvatan prikaz

Dobile smo zaista pozitivne povratne informacije od naših kolega, nastavnika, znanstvenika i stručnjaka u području društvenih znanosti. Pri tome je većina komentara i reakcija vezana za ono što su istaknuli i naši recenzenti, prof. dr. sc. Goran Milas s Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“ i prof. dr. sc. Dragutin Ivanec s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu - osvježen pogled na metodologiju koji nadopunjava praznine u prethodnim izdanjima na hrvatskom jeziku, sveobuhvatnost, kako relevantnih faza istraživačkog procesa, tako i različitih istraživačkih metoda i nacрта, te - ono što je početnicima veoma važno - konciznost i jednostavnost izričaja. Priručnik je, kao što smo se i nadale, i kao su naši recenzenti dobro predvidjeli, naišao na pozitivne komentare i u studentskoj populaciji

svih faza istraživačkog procesa; od razvoja same ideje za vlastito istraživanje do krajnjeg produkta - objave znanstvenog članka. Pritom smo smatrale nužnim podsjetiti ih na osnovne pojmove iz znanstvene metodologije, ali ih i uputiti na neke novije trendove u znanstvenom radu u psihologiji. Dodatno, u pisanju i uređivanju priručnika vodile smo se idejom da sve relevantne informacije o istraživačkom procesu prezentiramo „pitkim“ stilom koji bismo početnicima olakšali snalaženje u kompleksnim metodološkim pitanjima, što će u konačnici, nadamo se, pozitivno djelovati na unaprjeđenje kvalitete njihova istraživačkog rada.

Budući da se mladi ljudi, istraživači i znanstvenici, pogotovo studenti, doista suočavaju s velikim problemima u pogledu metodologije i „pravila igre“ tijekom znanstvenih istraživanja, kakve su reakcije na objavu ove knjige?

Priručnik je relativno mlad, objavljen je u prosincu 2020. godine, no evo, tijekom ovih šest mjeseci nakon njegove objave možemo reći da smo dobile zaista pozitivne povratne informacije od naših kolega, nastavnika,

znanstvenika i stručnjaka u području društvenih znanosti. Pri tome je većina komentara i reakcija vezana za ono što su istaknuli i naši recenzenti, prof. dr. sc. Goran Milas s Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“ i prof. dr. sc. Dragutin Ivanec s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu - osvježen pogled na metodologiju koji nadopunjava praznine u prethodnim izdanjima na hrvatskom jeziku, sveobuhvatnost, kako relevantnih faza istraživačkog procesa, tako i različitih istraživačkih metoda i nacрта, te - ono što je početnicima veoma važno - konciznost i jednostavnost izričaja. Priručnik je, kao što smo se i nadale, i kao što su naši recenzenti dobro predvidjeli, naišao na pozitivne komentare i u studentskoj populaciji. Naime, informacije prezentirane u ovom priručniku relevantne su za više predmeta na studiju psihologije (*Osnove psihološke metodologije, Uvod u deskriptivnu i inferencijalnu statistiku, Osnove inferencijalne statistike, Praktikum eksperimentalne psihologije I, II i III, Psihologijski praktikum I i II, Etika u psihologiji, Teorije mjerenja, Psihometrija, Kvalitativne istraživačke metode u psihologiji*). Iz osobnog iskustva možemo istaknuti da je dostupnost ovog priručnika u ovome semestru zasigurno pomogla studentima na našim praktikumima kojima je jedan od glavnih ishoda učenja oblikovanje znanstveno-istraživačkog izvještaja, studentima koji planiraju i provode kvantitativna, kvalitativna i mješovita istraživanja u sklopu različitih obveznih i izbornih kolegija te u sklopu izrade svojih završnih i diplomskih radova.

S kojim ste se problemima vi kao urednice suočavale u uređivanju ove knjige, ne računajući uobičajene

tehničke probleme i stresne situacije?

Jedan od glavnih izazova u pisanju i uređivanju ovog priručnika svakako je proizašao iz naše početne ideje o formi „vodiča“ koji iziskuje jednostavan, sažet i koncizan izričaj. Naime, zadale smo si zadatak „ne pretjerati s količinom teksta“, što je bio prilično težak zahtjev koji smo si nametnule: u manje od 300 stranica ponuditi početnicima sveobuhvatan prikaz svih koraka istraživačkog procesa, što podrazumijeva i prikaz mnogih različitih istraživačkih pristupa, metoda i tehnika u prikupljanju i obradi podataka u vrlo različitim istraživačkim područjima. Drugim riječima, najizazovniji aspekt bio je postizanje ravnoteže između prezentirane količine informacija, zalaženja u potankosti i ograničenog prostora. S obzirom na to da je naša ideja bila dati sveobuhvatan prikaz, odnosno u prvome redu „pokriti“ sve faze tipičnog istraživačkog procesa na koncizan način, navedene smo izazove rješavale tako da ponudimo izvore literature u kojima je mogući proširiti informacije o određenom aspektu istraživanja koji je manje detaljno obrađen u priručniku.

Kako se priručnik sastoji od pet poglavlja, u čijem je pisanju sudjelovalo šest autora (uz nas dvije koje smo urednice i autorice poglavlja tj. izv. prof. dr. sc. Anu Sliško-
vić i izv. prof. dr. sc. Irene Burić, autori(ce) poglavlja su: doc. dr. sc. Andrea Tokić, doc. dr. sc. Jelena Ombla, doc. dr. sc. Irena Pavela Banai i Benjamin Banai, mag. psych.), dodatan izazov bio je usklađivanje informacija prezentiranih u pojedinim poglavljima u komplementarnu cjelinu, što, naravno, podrazumijeva velik urednički angažman u sadržajnom, tehničkom i stilskom smislu. No, ovdje moramo istaknuti da je, unatoč potrebi za

usklađivanjem informacija, terminologije i stila, koju sa sobom nosi publikacija s većim brojem autora, znanstveno-istraživačko, stručno i nastavno iskustvo naših autora u vrlo različitim područjima psihologije (opća psihologija, biološka psihologija, edukacijska psihologija, psihologija rada i organizacijska psihologija, etika u psihologiji itd.) zasigurno pridonijelo kvaliteti našeg priručnika jer su različiti autori u sadržaj unijeli i vlastitu perspektivu temeljenu na svom dosadašnjem radu. Čitatelji tako mogu dobiti mnogo vrlo korisnih, konkretnih i praktičnih savjeta „iz prve ruke“ naših autora koji će im pomoći u različitim etapama istraživanja.

Knjiga ima pet autorskih poglavlja u kojima su obrađeni „najvažniji istraživački procesi“. Koji su to procesi?

Poglavlje 1. *Što istražiti?* autorice doc. dr. sc. Andree Tokić bavi se prvom istraživačkom fazom, odnosno planiranjem istraživanja. S obzirom na nastavno iskustvo naše kolegice, docentice dr. sc. Andree Tokić, u radu sa studentima prve godine preddiplomskog studija psihologije na metodologijskim predmetima, upravo smo njoj povjerali zadatak opisa prve istraživačke faze. Naime, početnici se često susreću s teškoćama u donošenju odluke o tome što istraživati, odnosno kako formulirati specifična istraživačka pitanja/probleme te kako efikasno pretraživati literaturu. Poglavlje donosi više smjernica usmjerenih adekvatnom oblikovanju oblikovanjem istraživačkih pitanja/problema i hipoteza te konkretne savjete za pretraživanje relevantne literature u području psihologije i drugih društvenih znanosti.

Poglavlje 2. *Kako istražiti?* autorice izv. prof. dr. sc. Ane Slišković, najduže je poglavlje u našem priručniku, s obzirom na to da smo kroz njega htjeli predstaviti širok raspon istraživačkih pristupa i metoda u psihologiji. Autorica, voditeljica metodologijskih predmeta na našem preddiplomskom studiju psihologije, u uvodnom je potpoglavlju predstavila opće smjernice u planiranju i oblikovanju nacrtu psihologijskog istraživanja u kontekstu različitih istraživačkih pristupa i metoda. U tom su potpoglavlju pri-

Jedan od glavnih izazova u pisanju i uređivanju ovog priručnika proizašao je iz naše početne ideje o formi „vodiča“ koji iziskuje jednostavan, sažet i koncizan izričaj, odnosno najizazovniji aspekt bio je postizanje ravnoteže između prezentirane količine informacija, zalaženja u potankosti i ograničenog prostora. Kako se priručnik sastoji od pet poglavlja, u čijem je pisanju sudjelovalo šest autora (uz nas dvije koje smo urednice i autorice poglavlja, autori(ce) poglavlja su: doc. dr. sc. Andrea Tokić, doc. dr. sc. Jelena Ombla, doc. dr. sc. Irena Pavela Banai i Benjamin Banai, mag. psych.), dodatan izazov bio je usklađivanje informacija prezentiranih u pojedinim poglavljima u komplementarnu cjelinu

kazani kvantitativni, kvalitativni i mješoviti istraživački pristupi te opće odrednice osnovnih istraživačkih metoda kako bi se početnicima olakšao odabir istraživačkog pristupa i metode koji će omogućiti primjereno dobivanje odgovora na postavljena istraživačka pitanja. Preostala tri potpoglavlja donose detaljniji prikaz različitih metoda i nacrtu deskriptivnih, korelacijskih i eksperimentalnih istraživanja koji početnicima mogu poslužiti kao vodič kroz njihovu primjenu u vlastitim istraživanjima.

Poglavlje 3. *Kako obraditi podatke?* sastoji se od dvaju potpoglavlja (*Statistička analiza kvantitativnih podataka* i *Kvalitativne metode analize podataka*), koja bi početnicima trebala pomoći u pristupu i provedbi analize podataka dobivenih istraživanjem, kao i u odabiru i primjeni odgovarajućih analitičkih postupaka.

Prvo potpoglavlje napisala je izv. prof. dr. sc. Irena Burić, naša stručnjakinja za statističke postupke, koja je na našem studiju voditeljica obveznih i izbornih statističkih predmeta. U njemu autorica opisuje logičko-matematičku osnovu temeljnih poj-

movi deskriptivne i inferencijalne statistike te pruža sustavan pregled statističkih postupaka i tehnika namijenjenih analizi podataka dobivenih kvantitativnim istraživanjima u psihologiji i srodnim disciplinama.

Drugo potpoglavlje autorsko je djelo izv. prof. dr. sc. Ane Slišković, koja na našem studiju vodi izborni predmet iz kvalitativne metodologije, a ono donosi prikaz kvalitativnih metoda analize podataka, s posebnim naglaskom na njihovim zajedničkim značajkama te međusobnim različitostima i specifičnostima, što je od presudne važnosti pri planiranju i provedbi istraživanja unutar kvalitativnog istraživačkog pristupa.

Poglavlje 4. *Kako napisati znanstveno-istraživački izvještaj?*, čiji su autori Benjamin Banai, mag. psych. i doc. dr. sc. Irena Pavela Banai, upućuje početnike na postupke diseminacije rezultata provedenog istraživanja. U prvom dijelu poglavlja autori nude vrlo precizne smjernice o pisanju znanstveno-istraživačkog izvještaja, sa zasebnim osvrtom na oblikovanje pojedinih elemenata izvornog znanstvenog rada, u skladu s APA standardima. U drugom dijelu

poglavlja autori daju vrlo korisne savjete početnicima o tome kako objaviti članak u znanstvenim časopisima te kako izložiti rezultate istraživanja na znanstveno-istraživačkim skupovima. Pri tome smjernice temelje na općeprihvaćenim normama diseminacije znanstvenog rada, ali i vlastitom bogatom istraživačkom i nastavnom iskustvu.

Poglavlje 5. *Etički aspekti znanstveno-istraživačkog rada u psihologiji* napisala je doc. dr. sc. Jelena Ombla, voditeljica predmeta *Etika u psihologiji* na našem studiju te predsjednica Etičkog povjerenstva na našem odjelu. Autorica u ovom poglavlju donosi prikaz važećih nacionalnih i međunarodnih etičkih kodeksa u radu psihologa koji opisuju standarde postupanja pri planiranju, provedbi i diseminaciji znanstvenih istraživanja. Iako je ovo poglavlje posljednje u priručniku, ono zapravo „prati“ sve prethodne faze istraživačkog procesa (planiranje, prikupljanje podataka, obradu podataka i diseminaciju rezultata). Stoga se mladim istraživačima preporučuje da ga prouče prije nego što počnu s provedbom istraživanja s obzirom na to da se znatan dio etičkih principa odnosi upravo na fazu planiranja u kojoj je nužno razmotriti načine osiguravanja i očuvanja dobroti svih sudionika istraživanja.

Koliko tema istraživanja utječe na samu metodologiju u istraživanju?

Tema istraživanja, odnosno istraživačko pitanje ili postavljeno znanstveno-istraživačko problem zasigurno uvelike oblikuje metodologiju te ima presudnu ulogu u odabiru istraživačkog pristupa i metode istraživanja. Primjerice, ako želimo istražiti uzročno-posljedičnu vezu među nekim pojavama, eksperimental-

Literatura na hrvatskom jeziku koja jezgrovito, ali i s dovoljnom razinom preciznosti opisuje sve faze istraživačkog procesa, u velikoj mjeri nedostaje. Stoga bismo mogle reći, a svakako se mi tome kao urednice i nadamo, da će ovaj priručnik ispuniti određene praznine. Bez obzira na to, treba naglasiti da se znanje u području istraživačke metodologije ubrzano razvija te da je za uspjeh u znanstvenom radu od ključnog značaja konstantno usavršavanje i usvajanje suvremenih istraživačkih i analitičkih pristupa. Rapidan razvoj tehnologije reflektira se i u rapidnom razvoju istraživačke metodologije, a uspješan znanstvenik redovito prati i implementira napredna znanja u svoj svakodnevni rad

na metoda je jedina koja će nam s dovoljnom sigurnošću dati odgovor na takvo pitanje. Ako želimo ispitati stavove u nekoj populaciji prema određenoj temi, kao metoda izbora nameće nam se anketno istraživanje korištenjem standardiziranog instrumentarija na reprezentativnom uzorku populacije. Ako je pak istraživačko pitanje oblikovano na kvalitativan i eksplorativan način, jasno je da je na njega adekvatno odgovoriti istraživanjem temeljenom na kvalitativnom pristupu, primjenom neke od kvalitativnih metoda (npr. dubinski intervju). Međutim, valja naglasiti i da su u praksi istraživača proces oblikovanja istraživačkog pitanja i odabira istraživačke metode zapravo isprepleteni pa se može dogoditi i da se istraživačko pitanje naknadno preoblikuje ovisno o usvojenoj metodi istraživanja. U priručniku je opisan velik broj metoda prikupljanja podataka, pri čemu je jednaka pozornost posvećena metodama temeljenima na kvantitativnom i onima temeljenima na kvalitativnom pristupu. Posebna je pak pozornost usmjerena na tzv. mješovite nacрте zasnovane na kombinaciji kvantitativnog i kvalitativnog pristupa. Kroz ovaj priručnik, u kojem će se početnici upoznati sa širokim rasponom deskriptivnih, korelacijskih, eksperimentalnih i kvaziekperimentalnih nacрта ili ih se prisjetiti, snažno se sugerira da istraživačku metodu biraju ovisno o konkretnom istraživačkom pitanju.

Mladi se istraživači, nakon što u istraživanju dobiju relevantne podatke, često suočavaju s problemom kako ih obraditi. Poglavlju metodologije obrade podataka posvetili ste dosta prostora?

Obrada podataka prikupljenih istraživanjem često je izazov manje iskusnim istraživačima jer zahtijeva specifičan set znanja i vještina koja se često doživljavaju kao zahtjevna i apstraktna. Primjerice, da bi se evaluirale istraživačke hipoteze u tipičnom kvantitativnom istraživanju, istraživač mora poznavati svrhu i logiku prikladnih statističkih testova, znati pravilno interpretirati dobivene podatke, ali i snalaziti se u statističkim programima (npr. IBM SPSS, STATISTICA, STATA). Sva ta znanja i vještine dobro je imati već pri planiranju istraživanja, odnosno formuliranju istraživačkih hipoteza, oda-

biru istraživačke metode i osmišljavanju nacрта istraživanja jer jednom kada se podaci prikuppe, nije ih više moguće mijenjati. Mladi i neiskusni istraživači često tek pri statističkoj obradi podataka shvate da metoda nije bila prikladna ili da nisu na adekvatan način zahvatili konstrukte koje su željeli ispitati. Kada je riječ o obradi kvalitativnih podataka, znanje i vještine koje se stječu formalnim obrazovanjem u ovom području često su vrlo oskudni, što mnoge mlade znanstvenike odbija od provedbe kvalitativnih istraživanja koja su vrlo vrijedna i omogućuju dobivanje odgovora do kojih ne možemo doći kvantitativnim metodama. Upravo smo zbog toga smatrale da istraživači koji su početnici trebaju dobiti kvalitetan uvid u logiku planiranja i provedbe kvantitativne i kvalitativne analize podataka.

Mladim znanstvenicima veliki je problem i kako napisati znanstveno-istraživački rad te ga objaviti u znanstvenom časopisu?

To je, na žalost, često točno. Mnogi mladi istraživači, ali i njihovi iskusniji kolege, veoma su kreativni pri osmišljavanju istraživačkih pitanja te prilično revno i ambiciozno pristupaju prikupljanju podatka. Međutim, kada dođu do dijela diseminacije rezultata i spoznaja koje su prikupili istraživanjem, dolazi do zastoja. Najčešći razlog tome je činjenica da je proces objave znanstvenog rada često dugotrajan i s neizvjesnim ishodom. Objavlivanje znanstvenog rada u kvalitetnom znanstvenom časopisu podrazumijeva recenzentski postupak koji može biti zahtjevan i u pravilu je iterativni proces. Ponekad čak i nakon što su autori uložili velik trud i mnogo vremena u pripremu i doradu rada prema sugestijama

recenzenata i uredništva, uredništvo časopisa odluči ne objaviti rad. Takvi ishodi mogu biti demotivirajući za mlade istraživače i dovesti do toga da vrijedni i zanimljivi podaci zauvijek ostanu „u ladici“. Međutim, želimo istaknuti da je pisanje i objavljivanje znanstvenih radova svojevrsna vještina koju se može graditi i razvijati te se nadamo da će smjernice pružene u ovom priručniku biti korisne manje iskusnim znanstvenicima koji se još uvijek osjećaju nesigurno tijekom pripreme znanstvenih radova i diseminacije rezultata vlastitih istraživanja.

Metodologija neprekidno napreduje i ima veliku dinamiku. Stvari se mijenjaju. Je li ovim udžbenikom popunjena praznina u metodološkoj literaturi na hrvatskom jeziku?

Kao što smo i naglasile u predgovoru našeg priručnika, literatura na hrvatskom jeziku koja je jezgrovita, ali i s dovoljnom razinom preciznosti opisuje sve faze istraživačkog procesa, u velikoj mjeri nedostaje. Stoga bismo mogle reći, a svakako se mi tome kao urednice i nadamo, da će ovaj priručnik ispuniti određene praznine. Bez obzira na to, treba naglasiti da se znanje u području istraživačke metodologije ubrzano razvija te da je za uspjeh u znanstvenom radu od ključnog značaja konstantno usavršavanje i usvajanje suvremenih istraživačkih i analitičkih pristupa. Rapidan razvoj tehnologije reflektira se i u rapidnom razvoju istraživačke metodologije, a uspješan znanstvenik redovito prati i implementira napredna znanja u svoj svakodnevni rad.

Uza sve, javljaju se i etički problemi i aspekti znanstveno-istraživačkog rada u psihologiji? Koji su to „etički problemi“ koji se pojavljuju? Što je etički

kodeks u radu psihologa?

Istraživanja u psihologiji su specifična u odnosu na brojne druge znanosti jer se provode na ljudima (rjeđe i na životinjama). Svako istraživanje koje uključuje humane subjekte kao ispitanike podliježe rigoroznoj provjeri nadležnog, institucijskog, etičkog povjerenstva kojom se utvrđuje potencijalna šteta, odnosno omjer potencijalne koristi i štete. U načelu, istraživanjem se ne bi trebala ni na koji način nanijeti šteta sudionicima. Ta potencijalna „šteta“ može biti vrlo raznovrsna - od izazivanja blage uznemirenosti sudionika zbog, primjerice, izlaganja eksperimentalnom uvjetu do obmanjivanja ispitanika radi osiguravanja uspješnosti eksperimentalne manipulacije. Ako je potencijalna korist istraživanja veća od potencijalne štete, istraživači moraju osigurati i provesti postupak kojim će se nanese šteta ukloniti ili minimizirati (npr. *debriefing*). Istraživači naročito trebaju biti oprezni kada istraživanja uključuju djecu, maloljetnike ili druge osobe sa smanjenom sposobnošću ili mogućnošću donošenja odluka i potpunog razumijevanja mogućih posljedica sudjelovanja u istraživanju. Srećom, postoje nadležna etička povjerenstva te etički kodeks tj. dokument koji jasno propisuje prihvatljivo postupanje istraživača i psihologa praktičara s krajnjim ciljem zaštite sudionika istraživanja, odnosno klijenata.

Koliko dugo ste s kolegama, (su)autorima, radili na ovoj knjizi?

Od same ideje do realizacije cijelog projekta prošlo je malo više od godinu dana. Želimo naglasiti da su naši kolege, odnosno autori(ce) poglavlja te recenzenti bili iznimno korektni u pogledu poštivanja dogovorenih rokova, što je omogućilo učinkovitu i relativno brzu realizaciju priručnika. Kao što smo naglasile, autori(ce) poglavlja posjeduju ekspertizu u područjima pojedinih poglavlja stečenu kroz vlastiti znanstveni i nastavni rad, što je zasigurno ubrzalo cijeli proces. Stoga želimo još jednom zahvaliti svim autori(ca)ma poglavlja (Andrei, Benjaminu, Ireni P. B. i Jeleni) te recenzentima prof. dr. sc. Goranu Milasu i prof. dr. sc. Dragutinu Ivanecu na njihovoj profesionalnosti i vrijednom doprinosu ostvarenju ove ideje tj. objave našeg priručnika.

Naši kolege, odnosno autori(ce) poglavlja te recenzenti bili su iznimno korektni u pogledu poštivanja dogovorenih rokova, što je omogućilo učinkovitu i relativno brzu realizaciju priručnika. Autori(ce) poglavlja posjeduju ekspertizu u područjima pojedinih poglavlja stečenu kroz vlastiti znanstveni i nastavni rad, što je zasigurno ubrzalo cijeli proces. Želimo još jednom zahvaliti svim autori(ca)ma poglavlja te recenzentima prof. dr. sc. Goranu Milasu i prof. dr. sc. Dragutinu Ivanecu na njihovoj profesionalnosti i vrijednom doprinosu ostvarenju ove ideje

MEĐUNARODNA ZNANSTVENO-UMJETNIČKA KONFERENCIJA NOVA PROMIŠLJANJA O DJETINJSTVU / RETHINKING CHILDHOOD U ZADRU 4. I 5. LIPNJA 2021. GODINE

Nove paradigme studija djetinjstva

Konferencija, koju je otvorila rektorica Sveučilišta, prof. dr. sc. Dijana Vican, održana je u virtualnom obliku. Organizirao ju je Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja u Zadru, a Odjel za nastavničke studije u Gospiću, Pedagoška univerza v Mariboru i Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti bili su suorganizatori

Napisale: Jelena Alfrević i Katarina Ivon

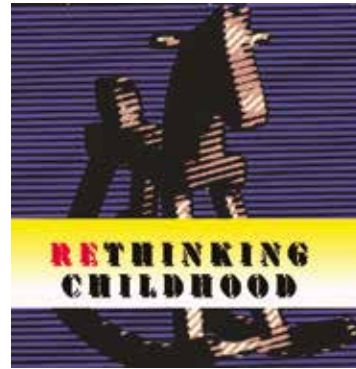
U organizaciji Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja u Zadru na Sveučilištu u Zadru 4. i 5. lipnja 2021. godine održana je Međunarodna znanstveno-umjetnička konferencija *Nova promišljanja o djetinjstvu/Rethinking childhood* u virtualnom obliku. Suorganizatori konferencije bili su Odjel za nastavničke studije u Gospiću, Pedagoška univerza v Mariboru i Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti.

Suvremeni znanstveni postulati

Programski odbor konferencije bio je vođen suvremenim znanstvenim postulatima koji opravdavaju znanstveni dijalog između različitih znanstvenih područja, istodobno težeći cjelovitijem pristupu određenom znanstvenom problemu, a konferencija je bila koncipirana kao interdisciplinarni znanstveni dijalog među kolegama znanstvenicima s ciljem spajanja različitih znanstvenih, umjetničkih i metodoloških perspektiva u njihovim promišljanjima o djetinjstvu. Postmoderna promjena paradigme u percepciji djeteta i djetinjstva, temeljena na promjeni slike djetinjstva - od djeteta kao pasivnog do aktivnog člana društvene zajednice; od djetinjstva kao razvojne faze do poimanja djetinjstva kao društvenog konstrukta - snažno je

utjecala na društvene i humanističke znanosti. Dovelu je to do potrebe za aktivnim promišljanjem o djetetu i djetinjstvu, a zatim i do ideje organiziranja ove znanstveno-umjetničke konferencije. Konferenciju je otvorila rektorica Sveučilišta, prof. dr. sc. Dijana Vican, pritom istaknuvši izazovnost naslova konferencije koja nudi širok spektar istraživačkih i disciplinarnih interesa, a rezultatom ovakvih produbljivanja znanstvenih spoznaja vidi osuvremenjivanje znanja i poželjnu integraciju znanstvenih i stručnih aktivnosti.

Na konferenciji je sudjelovalo stotinjak izlagača iz Republike Hrvatske i ostalih europskih zemalja, a prezentirano je šezdeset i osam izlaganja. Tri plenarne izlagačice bile su: izv. prof. dr. sc. Vanessa Joosen, (University of Antwerp) iz Belgije, s temom *Connecting Childhood Studies, Children's Literature Studies and Age Studies*; dr. sc. Jelena Marković, viša znanstvena suradnica Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, s temom *Djetinjstvo i strah: folkloristički i kulturnoantropološki pogledi* te prof. dr. sc. Mira Klari-

rin s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, s temom *Uloga socijalnih odnosa u arhitekturi mozga*.

Nova interdisciplinarna područja

Izv. prof. dr. sc. Vanessa Joosen (University of Antwerp) predstavila je studije djetinjstva (*childhood studies*) kao novo interdisciplinarno područje u pristupu djetetu i djetinjstvu, posebice atraktivno u zapadnoeuropskim kulturama. Izlagačica je analizirala međusoban odnos dječje književnosti, studija djetinjstva (*childhood studi-*

es) i dobnih studija (*age studies*). Kao zajednički interes navedenih znanstvenih područja istaknula je dob i međugeneracijske odnose, ali i niz specifičnih posebnosti koje u znanstvenoj interakciji mogu obogatiti istaknuta znanstvena područja.

Dr. sc. Jelena Marković (Institut za antropologiju i folkloristiku u Zagrebu) u svom se izlaganju usmjerila na vezu koncepata straha i djetinjstva, razmatrajući je iz dviju perspektiva: prva se oslanja na dosadašnje interdisciplinarne spoznaje o mnogostrukim funkcijama pripovijedanja straha i o strahu u ontogenezi i filogenezi, u svjesnim i nesvjesnim procesima. Naglasak je bio na folklornim žanrovima kojima se strah potiče, prorađuje i rastače u svakodnevnoj komunikaciji i u medijima, a kojima su djeca protagonisti, (pre)nositelji i/ili publika. Druga je perspektiva bila usmjerena na suvremene društvene i roditeljske strahove koji su pokretači suvremenih konstrukcija djetinjstva, suvremenih pogleda na ontogenezu, ontološki status djetinjstva, ali i strahove koje proizvodi suvremena „kultura straha“, a odnose se na djecu.

Mira Klarin (Sveučilište u Zadru) u svom se izlaganju osvrnula na suvremene spoznaje u području psihologije i neuroznanosti koje daju novi uvid u razumijevanje povezanosti socijalnih odnosa i neuralne aktivnosti mozga u kojoj privrženost, definirana kao afektivna vezanost za primarnog skrbnika, zauzima iznimno važno mjesto. Izlagači-

Prof. dr. sc. Mira Klarin (Sveučilište u Zadru) u svom se izlaganju osvrnula na suvremene spoznaje u području psihologije i neuroznanosti koje daju novi uvid u razumijevanje povezanosti socijalnih odnosa i neuralne aktivnosti mozga u kojoj privrženost, definirana kao afektivna vezanost za primarnog skrbnika, zauzima iznimno važno mjesto

ca je istaknula kako odnosi djeteta s njemu značajnim osobama iz okruženja i ponavljajuća iskustva iz tog odnosa, djeluju na formiranje arhitekture mozga, dok se rana iskustva pohranjuju u obliku *mentalnih reprezentacija* koje imaju svoj afektivni ton. Mentalne reprezentacije odraz su odnosa između osjećaja i misli, između afekata i kognicije, čineći tako neuronsku, biološku osnovu doživljavanja svijeta i reagiranja na njega. U tom je kontekstu istaknula dvije razine pamćenja, implicitno i eksplicitno pamćenje, pritom naglašavajući kako implicitna sjećanja, koja su u velikoj mjeri ispod razine svijesti, vrlo snažno oblikuju unutarnji svijet osobe te time određuju njezina ponašanja prema vanjskom svijetu.

Predavanja podijeljena u tri sesije

Nakon iznimno poticajnih plenarnih izlaganja, uslijedio je niz zanimljivih izlaganja, a konferencija se usredotočila na sljedeće opće teme: institucionalni kontekst suvremenog djetinjstva; obiteljski kontekst suvremenog djetinjstva; kultura djetinjstva danas; nova pismenost. Nadalje, dvodnevna predavanja bila su podijeljena u tri sesije - od književnih sesija preko pedagoških, psihologijskih, lingvističkih - sve do sesije medijske pismenosti kao novog izazova djetetu današnjice. Organizirane su i dvije umjetničke radionice, iznimno dobro posjećene. *Radionicu asocijacijskog crtanja* vodio je izv. prof. art. Saša Živković, a radionicu *Aproprijacija umjetničkog djela u oblikovanju likovnoga zadatka za učenike* koordinirala je doc. dr. art. Marina Đira.

U umjetničkom dijelu konferencije sudjelovali su i studenti Odjela s radovima na temu djetinjstva. Pod mentorstvom Jelene Alfirević, mag. philol. croat., i Jakova Prorokovića, mag. philol. angl., održani su književni susreti *Djetinjstvo u Zadru* te *Povratak književnika u djetinjstvo*. Sudionici konferencije imali su priliku pogledati i studentske filmove, *Crvenkapicu* (na hrvatskom i engleskom jeziku) te *Ružno pače*. U suradnji s Odjelom za nastavničke studije u Gospiću organiziran je i studentski *Street Art*, pod mentorstvom izv. prof. dr. art. Marijana Richtera te virtualna Šetnja kroz slikovnice i *Aproprijacija i/ili interpretacija*,

Sveučilište u Zadru
University of Zadar

ODJEL ZA IZOBRAZBU UČITELJA I ODGOJITELJA
DEPARTMENT OF TEACHER AND PRESCHOOL TEACHER EDUCATION

Čast nam je pozvati Vas na Međunarodnu znanstveno-umjetničku konferenciju
We are honored to invite you to attend the International Scientific and Artistic Conference

**NOVA PROMIŠLJANJA
O DJETINJSTVU**

**RETHINKING
CHILDHOOD**

Zadar, Hrvatska, 4. i 5. lipnja 2021.
Zadar, Croatia, June 4-5, 2021

OTVORENJE KONFERENCIJE
Petak, 4. lipnja u 9:00 sati
OPENING OF THE CONFERENCE
Friday, June 4, 2021, 9:00 am

SCAN ME

Pridružite nam se na Zoomu:

pod mentorstvom izv. prof. dr. art. Ane Vivode, a predstavljena je i engleska slikovnica *Figs for Olivera* (autorice Anđele Rončević).

Nastavak znanstvenog dijaloga

U konačnici, u znanstvenom višeglasju suvremenoga konteksta, opravdano je govoriti o kon-

ceptima djetinjstva koji se strukturiraju u različitim znanstvenim diskursima, što potvrđuje i održana konferencija te izlaganja znanstvenika iz različitih disciplina koji su se okupili oko teme djetinjstva. Ovako usmjeren znanstveni interes potvrđuju i inozemni znanstvenici koji se u novije vrijeme okupljaju upravo oko nove paradigme studija djetinjstva o kojoj nam je iscrpno

govorila Vanessa Joosen sa Sveučilišta u Antverpu.

S obzirom na pozitivne dojmove sudionika skupa *Nova promišljanja o djetinjstvu/Rethinking childhood*, cilj nam je ovaj plodonosni interdisciplinarni znanstveni dijalog - djetinjstva - nastaviti i dalje kao prepoznatljivu specifičnost Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru.

Vanessa Joosen (University of Antwerp) predstavila je studije djetinjstva (*childhood studies*) kao novo interdisciplinarno područje u pristupu djetetu i djetinjstvu, posebice atraktivno u zapadnoeuropskim kulturama

Jelena Marković (Institut za antropologiju i folkloristiku u Zagrebu) u svom se izlaganju usmjerila na vezu koncepata straha i djetinjstva, razmatrajući je iz dviju perspektiva: prva se oslanja na dosadašnje interdisciplinarnu spoznaju o mnogostrukim funkcijama pripovijedanja straha i o strahu u ontogenezi i filogenezi, u svjesnim i nesvjesnim procesima

Umjetnički dio konferencije

U bogatom umjetničkom dijelu konferencije sudjelovali su i studenti Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja brojnim radovima na temu djetinjstva.

Izložba Aproprijacija i/ili interpretacija

U sklopu kolegija *Novi mediji suvremene vizualne umjetnosti* studenti Odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru istraživali su mogućnosti vlastitog likovnog izraza u okviru biranih idioma suvremene umjetnosti. Isprobavali su mogućnosti korištenja fotografiranja i fotomontaže, po uzoru na R. Beardena, J. Baldessarija, J. Stezakera, B. Kruger. Pod mentorstvom izv. prof. dr. art. Ane Vivode, izradili su i predstavili varijacije na temu *land art, assemblage*, umjetničku instalaciju i dr.

Izložba Šetnja kroz slikovnice

Izložba *Šetnja kroz slikovnice* u virtualnom obliku rad je studenata Odjela za nastavničke studije Sveučilišta u Zadru, u sklopu kolegija *Likovni pristup dječjoj književnosti*, pod mentorstvom izv. prof. dr. art. Ane Vivode. Promišljanjem likovnosti knjige ili slikovnice, studente se potaknulo na eksperimentiranje sa svim vrstama crtačkih i slikarskih tehnika te različitim tipovima ilustracije. Jednako tako, na ispreplitanje vizualnih i nevizualnih umjetnosti, zavičajne ili dječje književnosti i likovnog stvaralaštva.

Dva hrvatsko-engleska književna susreta

Pod mentorstvom Jelene Alfirević, mag. philol. croat., i Jarkova Prorokovića, mag. philol. angl., održani su književni susreti Djetinjstvo u Zadru te Povratak književnika u djetinjstvo. U sklopu kolegija *Medijska kultura i Strani jezik II*, studenti su na hrvatskom i engleskom jeziku stvarali vlastitu autorsku poeziju inspiriranu drevnom zadarskom poviješću, motivima odrastanja i djetinjstva provedena u Zadru, a na konferenciji su predstavili svoje pjesničke uratke u književnom susretu naslovljenom *Djetinjstvo u Zadru*. U *Povratku književnika u djetinjstvo* studenti su predstavili književne tekstove antologijskih hrvatskih književnika na temu djetinjstva, u formi vlastitih multimedijских radova, pri čemu su primijenili vještine filmskog montiranja naučene na Medijskoj kulturi.

Slikovnica na engleskom jeziku

Koristeći motive iz vlastitoga djetinjstva u Zadru, a istodobno se orijentirajući na univerzalne teme poput suživota djeteta i prirode, autorica Anđela Rončević, podrijetlom iz Zadra, predstavila je slikovnicu *Figs for Olivera* na engleskom jeziku, koja je ujedno bila dijelom njezina završnog rada na američkom sveučilištu College of the Atlantic, gdje je stekla prvostupničku diplomu Bachelor of Arts in Human Ecology, s fokusom na vizualne umjetnosti i kazalište. Slikovnica *Figs for Olivera* dostupna je na YouTubeu.

Studentski filmovi inspirirani dječjom književnošću: *Crvenkapica* i *Ružno pače*

Sudionici i posjetitelji konferencije imali su priliku pogledati i dva studentska filma: *Crvenkapicu* (na hrvatskom i engleskom jeziku) te *Ružno pače*, nastala u sklopu kolegija *Medijska kultura* pod mentorstvom Jelene Alfirević, mag. philol. croat., a filmovi su postavljeni i na YouTubeu. Jedna od najpoznatijih bajki svih vremena - *Crvenkapica* braće Grimm, uči pobjedi dobra nad zlom, a ovaj studentski audiovizualni sadržaj svojom naglašenom odgojno-obrazovnom porukom buduće odgojiteljice i učitelje priprema za rad s djecom u vrtićima i školama. Dječja književnost, poglavito bajka, nerijetko je model utemeljen na mizezi stvarnoga života; ekranizirano *Ružno pače* tako podučava temeljnim humanističkim vrijednostima - dobroti, strpljenju i upornosti.

Izložba Street Art

U suradnji s Odjelom za nastavničke studije u Gospiću organizirana je i zanimljiva studentska izložba *Street Art*, pod mentorstvom izv. prof. dr. art. Marijana Richtera, u sklopu kolegija *Metodika likovne kulture*. Poticaj za istraživanje studenti i mentor pronašli su u poetici subkulture, u stvaralaštvu uličnih umjetnika.

IZV. PROF. DR. SC. **IVANA ŠKEVIN RAJKO**, ODJEL ZA TALIJANISTIKU, AUTORICA
UDŽBENIKA *DESET LEKCIJA IZ LINGVISTIKE ZA TALIJANISTE*

Da bi studenti razumjeli talijansku književnost te formiranje i funkcioniranje talijanskog jezika, moraju shvatiti promjenjivu i prilagodljivu prirodu jezika

Namjena udžbenika je studentima objasniti i približiti funkcioniranje jezika. Jezik je dio njihove svakodnevice kojim se neprekidno koriste, a s obzirom na to da su studenti filoloških usmjerenja, jezik mogu analizirati i o njemu promišljati. U ovom udžbeniku, kao i na predavanjima, nastojim jezik i teorije o jeziku tumačiti tako da im budu bliski, nudeći primjere iz svakodnevne uporabe

Izv. prof. dr. sc. Ivana Škevin Rajko autorica je novoobjavljenoga udžbenika *Deset lekcija iz lingvistike za talijaniste*. Udžbenik je objavljen ove godine u izdanju Sveučilišta u Zadru, a studente uvodi u osnovne pojmove i teorije o jeziku, osigurava im temeljna znanja vezana za jezične razine i lingvističke discipline, prikazuje pojedine modele njegove analize, tumači vezu jezika i društvene stvarnosti te njegove promjene u odnosu na prostor, društvo i komunikacijsku situaciju. Također omogućuje pregled razdoblja formiranja i ujedinjenja talijanskog jezika kroz društvene, ekonomske i demografske okolnosti u Italiji te njihov utjecaj na uporabu i razvoj talijanskog jezika danas.

Koliko ste dugo radili na udžbeniku *Deset lekcija iz lingvistike za talijaniste*?

Na udžbeniku sam radila

dugo, više od deset godina. Počelo je s prvim sudjelovanjem u nastavi iz kolegija Opća lingvistika u svojstvu asistenta, a zatim, intenzivnije, kada sam preuzela predavanja iz kolegija.

Koja je namjena tog udžbenika?

Namjena je studentima objasniti i približiti funkcioniranje jezika. Jezik je dio njihove svakodnevice kojim se neprekidno koriste, a s obzirom na to da su studenti filoloških usmjerenja, jezik mogu analizirati i o njemu promišljati. U ovom udžbeniku, kao i na predavanjima, nastojim jezik i teorije o jeziku tumačiti tako da im budu bliski, nudeći primjere iz svakodnevnice uporabe.

Studenti često preispituju smisao gradiva i svih kolegija koje „moraju“ slušati na studiju. Htjela bih da shvate da struktura udžbenika, kao i poredak lingvističkih kolegija na studijima talijanistike, prate samu strukturu jezika, od najmanjih jezičnih elemenata prema složenijim elementima te da im ovaj udžbenik nudi temeljna znanja za sve te kolegije. Nastojim da im način funkcioniranja jezika ne bude stran i da ne uče stvari napamet. Način na koji jezik funkcionira pratit će ih cijeli život, ne samo kao govornike određenog jezika, nego i zato što su izabrali studirati jezik i baviti se njime.

Jeste li imali predloške, uzore za rad na ovoj knjizi, udžbeniku?

Budući da radim prije svega sa studentima talijanistike, moji su uzori bili brojni udžbenici iz lingvistike talijanskih autora, ali mahom sam se koristila, posebno u samim počecima pisanja, dosad nenadmašenim Tekavčićevim udžbenikom iz lingvistike i Muljačićevim udžbenicima iz fonetike i fonologije. Nisu, naravno, izostali ni mnogi anglosaksonski uzori. Iako to nije bilo pitanje, moram reći da su mi inspiracija za ovaj udžbenik bili studenti mnogih generacija koji su pokazali interes za lingvistiku, sudjelovali u nastavi, postavljali pitanja, govorili kada im nešto nije bilo jasno, pokazivali znatiželju, interes, studenti s kojima sam se smijala i na koje sam se lju-

Inspiracija za ovaj udžbenik bili su mi studenti mnogih generacija koji su pokazali interes za lingvistiku, sudjelovali u nastavi, postavljali pitanja, govorili kada im nešto nije bilo jasno, pokazivali znatiželju, interes, studenti s kojima sam se smijala i na koje sam se ljučila. Sa studentima je uistinu divno raditi, oni vas potiču da budete bolji i da idete stalno ukorak s vremenom

tila. Sa studentima je uistinu divno raditi, oni vas potiču da budete bolji i da idete stalno ukorak s vremenom.

Kazete da bi ovaj udžbenik trebao osigurati osnovu iz opće lingvistike?

Trebao bi. Udžbenik je primarno zamišljen kao udžbenik za prvu godinu preddiplomskog studija talijanskog jezika i književnosti i preddiplomskog studija koji bi studentima osigurao osnovu iz opće lingvistike. Stoga sam pisala o elementarnim temama kao što je opis svih jezičnih razina i glavnih lingvističkih teorija, koje će studentima osigurati osnove za kasnije proučavanje i usvajanje znanja iz drugih područja lingvistike.

Naziv knjige *Deset lekcija... zapravo je deset poglavlja knjige?*

Upravo tako. Dugo sam se dvoumila oko naslova udž-

benika. Ima mnogo izvrsnih uvoda u lingvistiku, a moj je udžbenik zamišljen da bude upravo to. Međutim, smatrala sam da je bolje odmaknuti se od tog naslova jer udžbenik ne pokriva sve teorijske pravce i metode u lingvistici. Mislim da je iz naslova razvidno čime se bavi i kome je namijenjen, a to mi je i bio cilj.

Koji je sadržaj, a koji cilj ovoga udžbenika?

Udžbenik se sastoji od deset poglavlja koja se bave osnovnim jezičnim razinama (fonološkom, morfološkom, sintaktičkom i semantičkom), neverbalnim znakovljem, jezičnom varijacijom u prostoru, društvu i komunikacijskoj situaciji, povijesnim i društvenim aspektima razvoja talijanskog jezika i pregledom razvoja lingvistike. Ciljevi udžbenika su objasniti studentima kako funkcionira jezik, osigurati im osnovna znanja iz svih jezičnih razina

i disciplina, rastumačiti pojedine modele jezične analize, približiti im društvenu stvarnost jezika, njegove promjene u odnosu na vrijeme i prostor, na sredstvo komunikacije te društvenu i komunikacijsku situaciju. Ciljevi su također prikazati društvene, ekonomske, povijesne i kulturne prilike u kojima se razvijao i još se uvijek razvija talijanski jezik te objasniti teorije i pravce koji se smatraju temeljnima za razumijevanje lingvistike.

U poglavljima knjige, osim čisto jezične problematike (fonetike, fonologije, morfologije, sintakse, semantike, semiologije...), bavite se povijesnim i društvenim razvojem talijanskoga i pregledom razvoja proučavanja jezika. Zašto?

Zato što je udžbenik prije svega namijenjen studentima talijanskog jezika i književnosti koji, da bi razumjeli talijansku književnost te formiranje i funkcioniranje talijanskog jezika, moraju poznavati povijesnu i društvenu pozadinu, moraju znati važnost Dantea, oca talijanskog jezika, kao jezikoslovca, a ne samo kao književnika i pjesnika. Trebali bi poznavati povijesnu, društvenu i ekonomsku pozadinu jezičnog ujedinjenja Talijana, poput migracija, dva svjetska rata, medija (novina, radija i televizije, a poslije interneta i mobitela), obrazovanja, ekonomskih promjena od poljoprivrede, preko industrije do uslužnih djelatnosti. Sve to utječe na jezik i njegove promjene, a studentima pomaže da shvate upravo tu promjenjivu i prilagodljivu prirodu jezika.

Kad je riječ o pregledu proučavanja jezika, udžbenik osigurava studentima osnovni povijesni okvir početaka zanimanja za jezična pitanja kroz znanstvene paradigme koje nisu primjenjive samo na razvoj jezikoslovlja, nego i na druge znanstvene discipline. Prikaz pregleda proučavanja jezika često nije bilo jednostavno prikazati jer razvoj lingvistike nije pravocrtan tijekom povijesti, neke se ideje u određenim područjima javljaju prije, a u drugima kasnije. Za studente je važno znati da ideje koje su pokretale razvoj proučavanja jezika nisu izolirane, neke se rađaju u sa-

Izv. prof. dr. sc. Ivana Škevin Rajko

Izv. prof. dr. sc. Ivana Škevin Rajko diplomirala je talijanski i engleski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zadru 2011. Doktorsku disertaciju *Etimološka i leksikološka obrada posuđenica romanskog podrijetla u govoru mjesta Betine na otoku Murteru* obranila je 2010. godine. Godine 2013. izabrana je u znanstveno zvanje znanstvene suradnice, a u 2014. u znanstveno-nastavno zvanje docenta u znanstvenom području humanističkih znanosti, polje filologija, grana romanistika. U ožujku 2020. godine izabrana je u znanstveno zvanje više znanstvene suradnice, a travnju iste godine u znanstveno-nastavno zvanje izvanrednog profesora. Na Odjelu za talijanistiku Sveučilišta u Zadru drži kolegije Opća lingvistika, Uvod u traduktologiju, Talijanska morfosintaksa, Semantika, Sociolingvistika i Jezici u kontaktu. Bavi se istraživanjima iz područja kontaktne lingvistike, dijalektologije i sociolingvistike.

Ciljevi udžbenika su objasniti studentima kako funkcionira jezik, osigurati im osnovna znanja iz svih jezičnih razina i disciplina, rastumačiti pojedine modele jezične analize, približiti im društvenu stvarnost jezika, njegove promjene u odnosu na vrijeme i prostor, na sredstvo komunikacije te društvenu i komunikacijsku situaciju

moj lingvistici, a zatim se preslikavaju i na druge humanističke znanosti i/ili obrnuto. Za njih je, kao studente humanističkih ili društvenih znanosti, važno da ne poimaju stvari izdvojeno, već da su kadri povezati lingvistiku s književnošću, kulturom, prostorom, društvom, ekonomijom i poviješću umjetnosti.

Doktorirali ste 2010. disertacijom *Etimološka i leksikološka obradba posuđenica romanskog podrijetla u govoru mjesta Betine na otoku Murteru*. Koji je razlog i povod vašeg zanimanja za posuđenice govora Betine?

Dva su razloga mojeg zanimanja za posuđenice u govoru Betine. Prvi je znanstvene prirode jer me kao talijanista zanima sve romansko, a posebno mletačko, u našim čakavskim govorima. Drugi je sentimentalne prirode jer kao Betinka osjećam da moram dati ili vratiti nešto mjestu mojeg podrijetla.

Hoćete li nastaviti sa sličnim istraživanjima koja su zapravo veoma zanimljiva?

Švakako. Jezik nam se stalno nudi u svim svojim oblicima i mijenama pa smatram vrlo važnim i zanimljivim to nekako zabilježiti. Nismo ni svjesni koliko ovisimo o jeziku, koliko aktivnosti obavljamo upravo zahvaljujući njemu i kako nas jezik vjerno prati u svim našim procesima. Uostalom, da nije jezika, ja vam ne bih mogla odgovoriti na ova pitanja.

Za studente je važno znati da ideje koje su pokretale razvoj proučavanja jezika nisu izolirane, neke se rađaju u samoj lingvistici, a zatim se preslikavaju i na druge humanističke znanosti i/ili obrnuto. Za njih je, kao studente humanističkih ili društvenih znanosti, važno da ne poimaju stvari izdvojeno, već da su kadri povezati lingvistiku s književnošću, kulturom, prostorom, društvom, ekonomijom i poviješću umjetnosti

PALAVRAS D

A cabeça dos seres humanos nem em que vivem, há pessoas que têm no fundo não passam de espíritos habilmente, para justificar a sua

The minds of human beings are not they live, some people have troubled confused spirits who use words.

ENLAZO SOBRE A LUZIDEZ

IZLOŽBA PLAKATA NOBELOVAC JOSÉ SARAMAGO, KOJU SE U U STUDENTSKOM KLUBU „BOŽO LEROTIĆ“ MOGLA RAZGLEDATI DO KRAJA SVIBNJA

Rektorica Vican: Ovakvim događanjima trebamo unaprjeđivati suradnju i učvršćivati prijateljstvo između Portugala i Hrvatske, posebno Sveučilišta u Zadru

U dvorištu Studentskog restorana „Barbakan“ u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Veleposlanstva Portugala u Hrvatskoj otvorena je izložba plakata Nobelovac José Saramago, koju se u Studentskom klubu „Božo Lerotić“ moglo razgledati do kraja svibnja.

Izložba na kojoj su izložena 22 plakata na kojima se moglo поближе upoznati književnika Joséa Saramaga, prvog portugalskog dobitnika Nobelove nagrade za književnost (1998.), bila je otvorena u povodu predsjedanja

Portugala Europskim vijećem te kao gesta buduće suradnje Veleposlanstva i zadarskog sveučilišta.

- Sveučilište u Zadru kao društ-

tveno i humanističko sveučilište poznato je po svojoj prijemčivosti za književnost, popularizaciji interkulturalnih događaja i otvorenosti za suradnju. Pono-

sni smo što nam je veleposlanica donijela izložbu o književniku koji je ponos Portugala, koji je kao intelektualac razmatrao suvremene probleme današnje

Izložba je otvorena u povodu predsjedanja Portugala Europskim vijećem te kao gesta buduće suradnje Veleposlanstva Portugala i Sveučilišta u Zadru, a pročelnik Odjela za hispanistiku i iberijske studije doc. dr. sc. Mario Županović izrazio je želju da jedan od rezultata suradnje bude i ponovno ustrojavanje studija portugalskog jezika pri odjelu

OSAR SARAMAGO'S WORDS

sempre está completamente de acordo com o mundo
em dificuldade em ajustar-se à realidade dos factos,
são débeis e confusos que usam as palavras, às vezes
cobardia. ENSAIO SOBRE A LUCIDEZ

not always entirely at one with the world in which
able adjusting to reality, basically they're just weak,
sometimes very skilfully, to justify their cowardice.

Europe poput nejednakosti. Problem sljepoće koji je obradio u jednom romanu možemo usporediti s obrazovanjem, preko kojega jedni drugima možemo pokazati put. Trebamo smanjivati razlike u siromaštvu i obrazovanju, a ovakvim događanjima unaprijediti suradnju i učvrstiti prijateljstvo između Portugala i Hrvatske, posebno Sveučilišta u Zadru - rekla je u uvodnoj riječi rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican.

Portugalska veleposlanica Nj. E. gđa Marie Paule Vieira Leal da Silva, u povodu otvaranja izložbe,

izrazila je zadovoljstvo otvaranjem na posebnome mjestu.

- Izložba portretira male aspekte Saramagova života. On je sam rekao da ćemo, ako upoznamo male stvari, upoznati i velike. Od ove male izložbe možemo krenuti prema većim stvarima - rekla je veleposlanica da Silva otvarajući izložbu. Pročelnik Odjela za hispanistiku i iberske studije doc. dr. sc. Mario Županović izrazio je želju da jedan od rezultata suradnje bude i ponovno ustrojavanje studija portugalskog jezika pri odjelu, koji je nekada bio vrlo popularan.

Veleposlanica Republike Portugal u posjetu Sveučilištu u Zadru

Veleposlanica Republike Portugal u Republici Hrvatskoj, Nj. E. gđa Maria Paula Vieira Lael Da Silva, 14. travnja 2021. boravila je u nastupnom posjetu Sveučilištu u Zadru. Ona je s atašoom za obrazovanje Mariom Joséom Homempom i suradnicom Veleposlanstva Meri Grubić Videc izrazila svojim domaćinima, prorektorima prof. dr. sc. Nedjeljki Balić Nižić, prof. dr. sc. Zvezdanu Peneziću i prof. dr. sc. Slavenu Zjaliću, oduševljenje ljepotom Zadra, prvoga grada koji su obišli nakon njezina stupanja na dužnost u studenome prošle godine.

- Došli smo kako bismo postavili kontakte jer više kontakata otvara mogućnost kvalitetnije razmjene znanja. Imamo štošta zajedničko, mentalitet, gostoljubljivost, volimo komunicirati jedni s drugima. Te su poveznice prednost u daljnjem produbljivanju suradnje, približavanju naše zemlje vama i vaše zemlje našoj - izjavila je prigodom posjeta Nj. E. Paula Lael Da Silva.

Portugal je zemlja koja trenutačno predsjedava Europskom unijom te je jedan od zadataka veleposlanice približavanje hrvatskih ciljeva zajedničkim europskim ciljevima.

Tada je i dogovoreno postavljanje izložbe o velikom književniku i nobelovcu Joseu Saramagu.

Prorektori Sveučilišta u Zadru tom su prigodom istaknuli zadovoljstvo suradnjom s portugalskim veleposlanstvom, portugalskim sveučilištima te razmjenom studenata i nastavnika putem programa Erasmus+, uz nadu da će se ona u budućem razdoblju podići na još veću razinu.

PROF. DR. SC. **DIVNA MRDEŽA ANTONINA**, ODJEL ZA KROATISTIKU I SLAVISTIKU; U POVODU 500. OBLJETNICE PRVOTISKA MARULIĆEVE *JUDITE*

Metamorfoza u autorsku renesansnu književnost visokih estetskih dometa utjelovljena u *Juditi* svojevrsan je svjetionik koji je proslijeđeno mu svjetlo prelio u budućnost

Ep je s „pomnjom i nastojanjem“ za prvo izdanje, a prema narudžbi izvjesnog mletačkog knjižara Marka, 13. kolovoza 1521. priredio Marulićev prijatelj i sugrađanin Petar Sričić. To nam obznanjuje kolofon knjige. Zašto tiskanje kasni 20 godina, kolofon ne kaže. Književna povijest tek neodređeno veli „zbog teškoća u tiskanju“. Knjiga će svijet ugledati opet i 1522., a kad se već početkom sljedeće godine pojavilo treće izdanje, svijetu je bilo jasno da je dobiven prvi hrvatski bestseller

Prošle godine 18. kolovoza obilježeno je 570 godina od rođenja Marka Marulića (1450. - 1524.), velikog hrvatskog i europskog književnika i humanista. Nazvan je ocem hrvatske književnosti zbog svojega epa *Judita*, prvoga hrvatskoga epa na narodnom jeziku, a ove će godine 13. kolovoza biti obilježena 500. obljetnica prvotiska tog dragocjenog djela. *Judita* je nastala 1501. godine, a prvi je put tiskana u Mlecima 13. kolovoza 1521. Puni naslov epa glasi *Libar Marka Marula Splitsanina u kom se uzdarži istorija svete udovice Judit u versih harvacki složena*.

Zašto slavimo obljetnicu nastanka i tiskanja *Judite*?

Pismom upućenim 19. srpnja 1501. splitskom kanoniku humanistu Jerolimu Čipiku (čiji nam nijedan tekst, nažalost, nije sačuvan) stiže važan glas u Mletke: „I hrvatski jezik ima svojeg Dantea!“ Tako je Marko Marulić obznanio prijatelju da je „na vlastitom, materinskom jeziku“ 22. travnja iste godine dovršio *Istoriju svete udovice Judit* koja je u *versih harvacki složena*, a priča o tom kako ona ubi vojvodu Oloferna posrću vojske njegove i oslobodi puk israelski od velike pogibli.

Ep je s „pomnjom i nastojanjem“ za prvo izdanje, a prema narudžbi izvjesnog mletačkog knjižara Marka, 13. kolovoza 1521. priredio Marulićev prijatelj i sugrađanin Petar Sričić. To nam obznanjuje kolofon knjige. Zašto tiskanje kasni 20 godina, kolofon ne kaže. Književna povijest tek neodređeno veli „zbog teškoća u tiskanju“. Knjiga će svijet ugledati opet i 1522., a kad se već početkom sljedeće godine pojavilo treće izdanje, svijetu je bilo jasno da je dobiven prvi hrvatski bestseller. Njezinoj distribuciji pomogao je i jedan Zadranin: naslovnica drugog izdanja spominje Jerolima Mirkovića kao

osobu kod koje se u Zadru *Judita* može kupiti, ali nam ništa ne kaže o tome je li se pojavio u ulozi priređivača u samom izdavačkom pothvatu koji datira od 30. svibnja 1522. Možda jest jer se po svemu čini da uloga Petra Sričića u priređivanju drugog i trećeg izdanja nije bila ključna. Nova su izdanja neovisno tiskana iz prvoga.

U kolofonu trećeg izdanja spominje se Dubrovnik, odnosno Ragusa. Naručitelj te naklade bio je Giacomo di Negri rodom iz talijanskoga grada Alessandria della Paglia (današnja Alessandria, u sjevernoj Italiji) koji je živio u Dubrovniku. Jedini primjerak tog izdanja čuva se izvan

Hrvatske, u Bavarskoj državnoj knjižnici, uvezan s nekoliko drugih starih publikacija.

Sva tri izdanja publicirana su u Veneciji, a uključenost Zadra i Dubrovnika u njegovu distribuciju svjedoči o velikoj potražnji za *Juditom* u humanističkim gradovima uzduž Jadranske obale.

Je li samoproglašenje hrvatskim Danteom isključivo primjer Marulićeva autorske renesansne samosvijesti?

Odras je to Marulićeva zauzimanja za ideju koju je dugo isticala jedna struja talijanskih humanista, a koja je zagovarala ulazak vernakulara u visoku književnost, ne samo njegovanje pisanja starim klasičnim jezicima. Od velike je važnosti da se ucijepila u kulturno plodno tlo i na našoj strani Jadrana jer je potaknula ulazak hrvatskog jezika u visoku književnost: značilo je to *Juditinim* čitateljima da čitaju prvi biblijsko-vergilijanski ep u Europi na svome materinskom jeziku, a ne na latinskom, jednako kao što je Talijanima *Božanstvena komedija* značila uživanje u poetskoj snazi talijanskog, umjesto latinskog. Zato suvremena književna povijest Maruliću udjeljuje naslov „oca hrvatske književnosti“. Doduše,

Objava Marulićeva krunskog djela značila je *Juditinim* čitateljima da čitaju prvi biblijsko-vergilijanski ep u Europi na svome materinskom jeziku, a ne na latinskom, jednako kao što je Talijanima *Božanstvena komedija* značila uživanje u poetskoj snazi talijanskog, umjesto latinskog. Zato suvremena književna povijest Maruliću udjeljuje naslov „oca hrvatske književnosti“. Doduše, u toj su paternalizaciji sudjelovali i svi oni pisci koji su rodili književnost na narodnom jeziku, u prvom redu dubrovački pjesnici koji su nasljeđovali Petrarku i/ili drukčije škole ljubavne lirike

Distribuciji *Judite* pomogao je i jedan Zadrnin: naslovnica drugog izdanja spominje Jerolima Mirkovića kao osobu kod koje se u Zadru *Judita* može kupiti, ali nam ništa ne kaže o tome je li se pojavio u ulozi priređivača u samom izdavačkom pothvatu koji datira od 30. svibnja 1522.

u toj su paternalizaciji sudjelovali i svi oni pisci koji su *rodili* književnost na narodnom jeziku, u prvom redu dubrovački pjesnici koji su nasljeđivali Petraraku i/ili drukčije škole ljubavne lirike. Možda u tom pogledu činimo malu nepravdu i svim našim piscima srednjovjekovnih djela koji su pisali na hrvatskoj inačici staroslavenskoga na glagoljici i *začinjavcima* koji su pisali latinicom na hrvatskom jeziku, ali metamorfoza u autorsku renesansnu književnost visokih estetskih dometa utjelovljena u *Juditi* svojevrstan je svjetionik koji je prosljeđeno mu svjetlo prelio u budućnost. Iznimno je važno da je jedan humanistički *poeta doctus* kreirao djelo *po zakonu starih poet* i namijenio ga onima *ki nisu naučni knjige latinske aliti diačke*. Suvremenim jezikom kazano, kultura se tim činom prelila iz elitnih krugova i učinila dostupnom svima koji razumiju *versi harvacke po običaju naših začinjavac*.

Prof. dr. sc. Divna Mrdeža Antonina

Prof. dr. sc. Divna Mrdeža Antonina rođena je u Šibeniku 1960., gdje je 1979. završila srednjoškolsko obrazovanje. Iste je godine upisala studij hrvatskoga jezika i jugoslavenskih književnosti na Filozofskom fakultetu u Zadru. Diplomirala je 1984. godine obranom rada *Lucićeva Robinja kao renesansna drama*. Poslijediplomski studij Teorija i povijest književnosti na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu upisala je 1985., gdje je obranila magistarski rad *Dramsko stvaralaštvo Antuna Bratosaljića Sasina* 1990. te doktorsku disertaciju *Stih u hrvatskim ranonovovjekovnim parafrazama psalama* 1998.

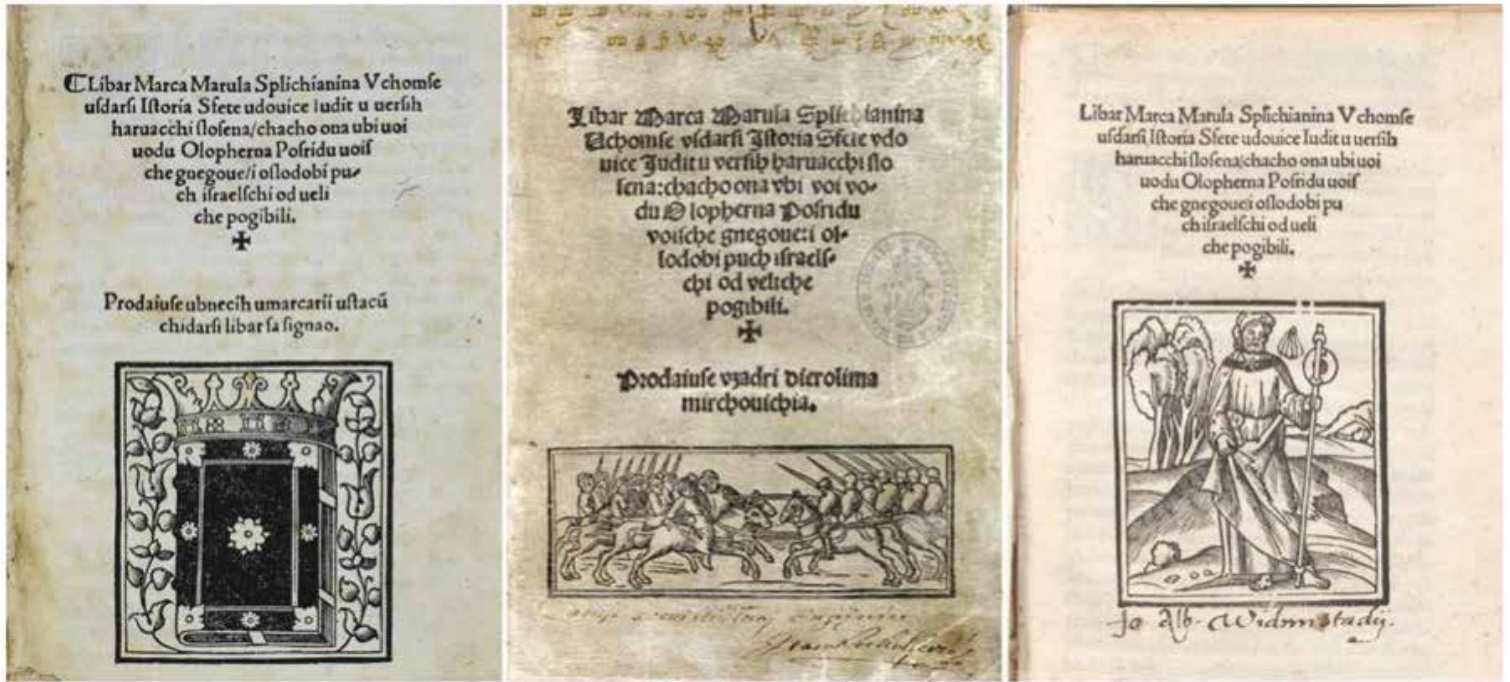
Od 1991. redovito je zaposlena na Odjelu za kroatistiku na Filozofskom fakultetu u Zadru (danas Sveučilište u Zadru), gdje od 2015. predaje kao redovita profesorica u trajnom zvanju na pred-diplomskom i diplomskom sveučilišnom studiju predmete iz područja povijesti književnosti, povijesti stiha i povijesti kazališta.

Autorica je knjiga *Drukčiji od drugih? Nacionalni prostor u hrvatskoj književnosti; Davidova lira u versih harvackih. Problematika stiha u hrvatskim ranonovovjekovnim prijevodima psalama i Čtijuć i mnijuć. Od književnoga ranonovovjekovlja k novovjekovlju, s različitim motrišta.*

Neupućenom čitatelju činit će se da je Marulić u stihove samo pretočio starozavjetnu priču o zanosnoj mladoj udovici koja

je požrtvovno spasila svoj grad Betuliju, iscrpljenu neprijateljskim opsjedanjem, smišljenim odlaskom u asirski tabor da bi

svojom ljepotom zavela neprijateljskog vojskovođu i dekapitala ga na spavanju, obezglavivši tim činom i asirsku vojsku koju su zatim Betulijani lako protjerali i pobijedili. *Judita* doista bez izuzetka nasljeđuje biblijski siže kako je svojstveno renesansnom tekstu za koji je Biblija = Božja riječ = Istina, ali je Marulić događaj što je relativno kratko opisan u Bibliji preveo na poetičku konvenciju renesansnog epa u 2126 dvanaesteraca s dvostrukom rimom kojima se krajevi rime iz jednoga para redaka prenose u sredinu sljedećeg tvoreći tako rimovani lanac od četiri podudarna dočetka. Po ugledu na Dantea, završnoj strofi dvanaesteraca u svakom poglavlju pridodao je i jedan dvanaesterac. Takvim je metričkim postupkom postigao odmak od običnog dvanaesterca posuđenog od prvih pjesnika, *začinjavaca*, i stvorio složenu strukturu osobita digniteta, prikladnu formu uzvišenoj temi. Konvencije renesansnog

epa zahtijevale su i poštivanje načela vergilijanskoga epa.

Sukladno kompoziciji Vergilijeve *Eneide*, valjalo je rasporediti građu *Judite*, u čemu se Marulić pokazao majstorskom renesansne simetrije: Judita ulazi na scenu krajem trećeg od ukupno šest pjevanja, u trenutku kulminacije betulijanskih nevolja kada svećenici odlučuju predati žedni grad neprijatelju koji ih drži u obruču svrnuvši im tijekom vode, ako im Jahve ne ukaže milost. Pobožna udovica koristi njihovu slabu vjeru i postavljanje ultimatumu Bogu te izlaže svoj plan, čiju realizaciju pripovjedač zatim prati. Brojne su epske formule konvencionalne književnosti koje *Judita* slijedi, poput kristijanizirane invokacije, kataloga, metaforičkih slika i uopredbi razvijenih na mitologiji, dinamičnih opisa likova, vojske u pokretu, opisa duševnoga stanja likova, atmosfere, prostora, pejzažnih prizora (primjerice, svanuće, olujno more s prestrašenim brodarom). Uz konvencije epike, Marulić uvodi u djelo i galantne prizore te retoriku iz renesansne ljubavne lirike poput prizora Olofernova padanja u strastvenu ljubav na prvi pogled ili pak Juditina urešavanja prije izlaska.

Marulićev pripovjedač ne izlaže samo priču, nego pravi i izlete u komunikaciji s više adresata: izravno se obraća čitatelju različitim upozorenjima, analepsama i prolepsama, poukama, a obraća se i Bogu. Apepativni sloj u *Juditi* usko je ve-

zan uz njezinu moralističku i didaktičku dimenziju, što Marulić duguje srednjovjekovlju. Nije ograničen samo na stihove, nego prožima i brojne prozne komentare na marginama i u uvodnome dijelu epa koji su pravi biseri poetičkoga razmišljanja autora. Uz tu je dimenziju djela vezana i recepcija epa kakvu danas pretpostavljamo.

Judita je pisana u vrijeme velikih i naglih prodora Osmalija u prostor kršćanske Europe. Prema tadašnjem raširenom uvjerenju, strahotno laka osvajanja inovjeraca tumačila su se kao kazna za grijeh kršćana. Stoga ne iznenađuje što Marulić u trenucima priželjkivanja snažnijeg i organiziranijeg vojnog otpora osvajačima poseže za poetskim oblikovanjem čina snažne žene koja iznimnom hrabrošću utemeljenoj u vjeri kao čudom oslobađa grad od osvajača.

Kako su *Juditu* primili suvremenici?

Tri izdanja zaredom u tri godine svjedoče sama po sebi o iznimnoj potražnji za djelom. Postala je uzor koji je val-

jalo dosegnuti. Poslije njezina izlaska hrvatskim se jezikom pišu značajna djela kojima je Marulić izravan uzor ili je pohvaljen u njima: slavni Ninjanin Petar Zoranić uvodi u svoje *Planine*, prvi hrvatski roman, Marulića u liku Marula pastira koji tuži za propašću *baščine* po uzoru na Marulićevu *Molitvu suprotiva Turkom*. Zadrani Brne Karnarutić, slijedeći Marulićeve stope, piše junački ep iz suvremene povijesti o propasti Sigeta i junaštvu Nikole Zrinskog. Hektorović simbolično hodočasti trodnevnom plovidbom sjeni svog velikog uzora Marulića u Nečujam na Šoltu u spjevu *Ribanje i ribarsko prigovaranje*. Stigao je Marulićev utjecaj i do Dubrovnika skupa s njegovom *Juditom*, iako Dubrovčani ne spominju izriječno Marulića. Iz prve ili druge ruke, čini se da je Ilija Crijević poznao *Juditu*. Govorimo li o sadržaju Marulićeve poslanice Balistriliću, u proznoj se poslanici koju uz svoj govor u povodu smrti Junija Sorkočevića čuveni latinist Ilija Crijević šalje Junijevu sinu Pe-

tru, gradi metafora koja sliči Marulićevoj, a prema kojoj je književno djelo dotjerana i urešena žena.

Što je s *Juditom* bilo poslije?

Dosta je dugo na neki način utjecala na razvoj epike: nasljeđovali su je Pavao Riter Vitezović metričkom formom koja preteže u *Odljetanju sigetskome*, a lektrom je bila još i Ivanu Mažuraniću u *Smrti Smail age Čengića*, epu iz 19. stoljeća.

Zatim se *Judita* seli iz područja obvezatnog poetičkoga uzora u nacionalni književni kanon i postaje simbol nacionalnog identiteta. Njezina čakavica postaje intertekstualni emblematki izazov za suvremene pjesnike: za Ujevićevo pjesmo *Moja plavca*, a zatim joj se kao davnoj vrijednoj ikoni obraćaju i likovni umjetnici i pjesnici, mahom Dalmatinci: Nazor, Marović, Maroević, Paljetak. Djelo je doživjelo brojna suvremena izdanja, adaptirano je i na suvremeni hrvatski jezik prozom i u metričkom mjerilu izvornika, što je plod umijeća Nikice Kolumbića, nekadašnjeg profesora našeg sveučilišta. Poslužila je i kao predložak za nekoliko kazališnih dramatizacija te kao libreto za nekoliko opera. Uvedena je *Judita* u najnovije vrijeme i u europsku književnu povijest prijevodima na engleski, francuski, španjolski, talijanski, mađarski i litavski jezik te je, zahvaljujući tome, posvuda prihvaćena kao značajno renesansno djelo.

Iznimno je važno da je jedan humanistički poeta doctus kreirao djelo po zakonu starih poet i namijenio ga onima ki nisu naučni knjige latinske aliti diačke. Suvremenim jezikom kazano, kultura se tim činom prelila iz elitnih krugova i učinila dostupnom svima koji razumiju versi harvacke po običaju naših začinjavac

STRUČNO USAVRŠAVANJE ZA NASTAVNIKE I STUDENTE NJEMAČKOG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI
ODRŽANO 4. I 5. LIPNJA 2021. ONLINE, ODJEL ZA GERMANISTIKU

Poučavanje njemačkog jezika kroz umjetnost 2.0

Napisale: Dr. sc. Nikolina Miletić i Larissa Holz, lektorica DAAD-a

Lektorica DAAD-a Larissa Holz i poslijedoktorandica dr. sc. Nikolina Miletić organizirale su 4. i 5. lipnja 2021. godine online stručno usavršavanje za nastavnike i studente njemačkog jezika i književnosti pod nazivom DaF und die Künste 2.0 (Poučavanje njemačkog jezika kroz umjetnost 2.0) na Odjelu za germanistiku Sveučilišta u Zadru. Stručni skup podržali su partneri poput DAAD-a, Goethe-Instituta Zagreb te Austrijskog kulturnog foruma Zagreb.

Nastava njemačkog jezika i kazalište

Citatom *Svi smo mi umjetnici* njemačkog umjetnika Josepha Beuysa, čija je stogodišnjica proslavljena ove godine na umjetničkoj i kulturnoj sceni, prof. Manfred Schewe (Sveučilište u Corku, Irska) otvorio je prvo plenarno predavanje usavršavanja *Poučavanje njemačkog jezika kroz umjetnost 2.0*. U uvodnome dijelu svog predavanja potaknuo je učitelje da uključe umjetnost u nastavu stranog jezika. Prof. Schewe zauzima se za performativni nastavni pristup: uz više kretanja, iskorištavanja prostora i, na dasve, kreativnosti treba ponuditi učinkovitije satove stranih jezika koji su, prije svega, zabavni. Na radionici je svoj naum proveo u djelo. Koristeći se oblikom rada poput igre uloge stvaramo scenu koja učenicima

Stručni skup, koji su organizirale lektorica DAAD-a Larissa Holz i poslijedoktorandica dr. sc. Nikolina Miletić, podržali su partneri poput DAAD-a, Goethe-Instituta Zagreb te Austrijskog kulturnog foruma Zagreb

dugoročno zadržava pozornost. Za uspješnu igru uloga nije važno samo podijeliti uloge (npr. *Ti si sada liječnik*), nego i pripremiti vježbe kako bi se učenici upoznali s vanjskim prikazom i unutarnjim emocionalnim svijetom osobe čiji bi ulogu trebali odigrati. Tako mogu zaista suosjećati s njom i prikazati njezinu ulogu u svijetu.

Suosjećanje s drugima ne pomaže samo pri poticanju sudionika na govor, ono razvija i međukulturnu komunikacijsku kompetenciju i svijest o stvarima te događajima oko sebe. *Zamislite da morate prikazati svijet na sceni, kako bi to izgledalo?* Bilo je pridjeva poput *umoran, star, iscrpljen, pohaban*. Jedna je sudionica čak preuzela ulogu svijeta i zagrlila sama sebe kako bi prikazala Zemljin zaobljeni oblik ili se zaštitila... To je sada stvar interpretacije...

Na sljedećoj radionici *Njemački jezik i kazalište*, koju je vodila lektorica DAAD-a Ivana Bašić (FFZG), prikazano je kako nastava njemačkog kao stranog jezika može poticati na komunikaciju i istodobno izvršavanje nekoliko radnji. To je bilo postignuto igrom i tehnikama iz improvizacijskog kazališta i primijenjeno na područjima gramatike, vokabulara i fonetike.

Ivana Bašić u svojoj je radionici pokazala da se pokret i performativno učenje mogu izvoditi i na ekranu i digitalno. Sudionici su se čak i oznojili...

U tom djelu stručnog skupa sudionici su naučili kako se s kazališnom i dramskom pedagogijom može mnogo toga učiniti: umanjiti strah od govora, ponuditi prilike za govor, poboljšati izgovor, učiti gramatiku kroz igru te stvoriti empatiju za druge ljude i personificirane predmete (npr. planete), i to uz obilje zabave.

Umjetnost i nastava njemačkog jezika

Zamijenite učionicu muzejom i omogućite učenicima da tumače umjetnička djela. Mogu opisivati slike, postaviti se u ulogu likova sa slike i komunicirati te tako oživjeti odabrano djelo. Umjetnička djela postaju predlošci koji potiču na igru uloga i interakciju. Učenici također mogu naučiti nešto iz prijašnjih vremena ili o drugim kulturama. *Kako se postavlja stol u Njemačkoj?; Kako se postavlja u zemlji učenika?* - pitao je prof. dr. h.c. Rupprecht Baur sa Sveučilišta Duisburg-Essen na svom plenarnom predavanju. Sudionici su na radionici dobili prijedloge za didaktizaciju slika. Pokazano je koje se slike posebno mogu koristiti za dijaloge u svakodnevnim situacijama i za karakterizaciju ljudi. U grupnom su radu sudionici kreirali igre uloga koje su poslije predstavili u plenumu. Inspi-

rirani slikama, sudionici su u meditativnoj fazi razvijali vlastite dojmove, asocijacije, sjećanja i maštu.

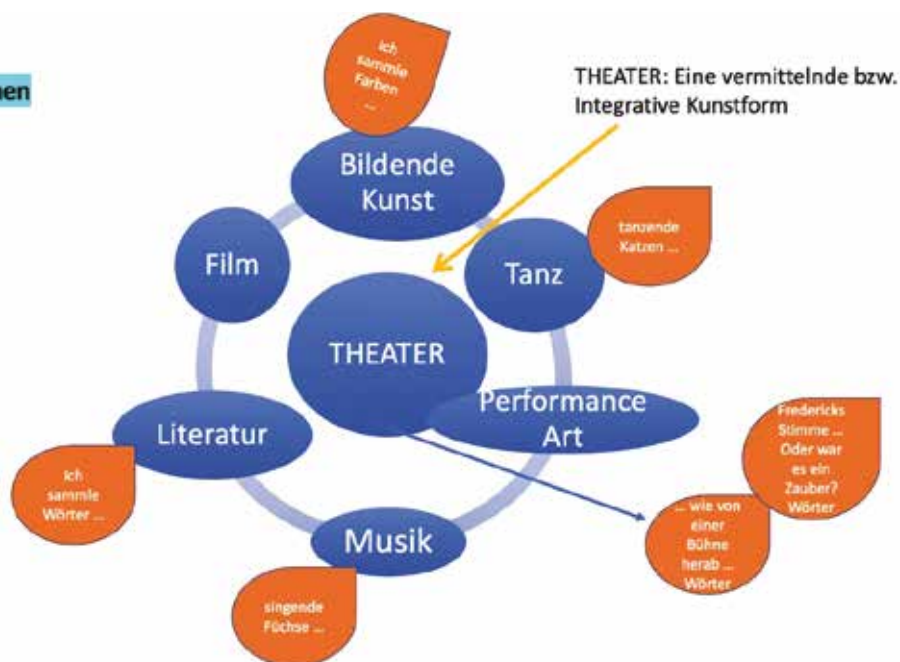
U našoj radionici *Auf Baukunst sprachlich aufbauen* (Graditi jezik na arhitekturi) pokazale smo da nastava njemačkog jezika može biti interaktivna i sa statičnim građevinama. Scena iz filma *Lotte u Bauhausu* koja tematizira prijelaz na modernu arhitekturu, ali i na moderno i liberalno društvo, odvela je sudionike u dvadesete godine 20. stoljeća te ih potaknula na raspravu o klasičnoj i modernoj arhitekturi.

Umjetnost u javnom prostoru: Oldenburgov uvećani pop-art kornet (okus: sladoled od vanilije) na zgradi u centru Kölna i Hundertwasserov objekt za spaljivanje otpada u Beču građevine su koje su uljepšane i pretvorene u umjetnost.

Nakon prvih dojмова, sudionici su počeli sami u digital-

Prof. Manfred Schewe (Sveučilište u Corku, Irska) otvorio je prvo plenarno predavanje usavršavanja *Poučavanje njemačkog jezika kroz umjetnost 2.0*. te je uvodnome dijelu svog predavanja potaknuo učitelje da uključe umjetnost u nastavu stranog jezika

Kunstformen

Lektorica DAAD-a Ivana Bašić (FFZG) vodila je radionicu *Njemački jezik i kazalište*, kojom je prikazano nastava njemačkog kao stranog jezika može poticati na komunikaciju i istodobno izvršavanje nekoliko radnji, a to je bilo postignuto igrom i tehnikama iz improvizacijskog kazališta te primijenjeno na područjima gramatike, vokabulara i fonetike

nom kolažu postavljati uvećane predmete na zgrade u svom gradu, i to u pop-art stilu. Zadarska gradska knjižnica dobila je veliku sovu s knjigom u ruci, a autobusni kolodvor okrunjen je velikim crvenim biciklom. Uslijedio je razgovor u kojem su grupe ostalim sudionicima predstavljale svoje kolaže i namjere. Predstavljene su i didaktizirane i druge zgrade (Muzej umjetnosti u Grazu i dvorac Neuschwanstein), kao i prikriivanje zgrade njemačkog parlamenta koje potpisuje umjetnički par Christos i Jeanne-Claude. Radionica je pokazala sljedeće: svim tim zgradama, njihovim funkcionalnostima i njihovoj povijesti možete pristupiti na maštovit i kreativan način i pritom jezično djelovati te istodobno stjecati kulturna znanja.

Umjetnost i film

Na radionici *Filme im DaF-Unterricht, gerne aber wie?* (Film u nastavi njemačkog jezika - vrlo rado, ali kako?) profesorica Badstübner-Kizik sa Sveučilišta u Poznanu (Poljska) preporučila je da se filmovi integriraju češće, ali u manjim dijelovima u nastavu njemačkog jezika. Ponekad se može prikazati samo najava ili određena scena kao estetski uvod u temu. Osim toga, film nije jedini materijal, on sa sobom

donosi i mnoge druge radne materijale: filmsku glazbu, knjižnice medija, dodjele Oscara, filmske plakate itd. Njih se može dobro koristiti za motivaciju ili analizu. Učenici mogu i prevesti film, stvoriti vlastite podslove pa čak i napisati scenarij ili sami napraviti film. *Svi vole gledati filmove...* - rekla je profesorica za kulturnu i medijsku didaktiku. Filmski materijali stoga nude izvrsno polazište za nastavu njemačkog jezika.

Nastava njemačkoga jezika i glazba

Na radionici *LAUTSTARK - Junge Musik aus Deutschland* (Novija glazba iz Njemačke) Yvonne Kliez (Goethe-Institut Zagreb) pokazala je kako se pjesme Jana Delaya, repera CRO-a, Andreasa Bouranija i grupe *Deine Freunde* mogu učinkovito uključiti u nastavu njemačkog jezika. Učenje je zabavnije uz glazbu, rekla je.

Kao uvod u temu provela je

Kahoot kviz o njemačkoj pop glazbi te tako stekla predodžbu o predznanju sudionika. Uslijedile su razne igre vokabulara i pokreta na pjesmu *Schokolade* grupe *Deine Freunde*, a nakon toga su sudionici u grupnom radu mogli sami didaktizirati pjesmu *Einmal um die Welt* repera CRO-a, odnosno osmisliti vježbe prije, za vrijeme i nakon slušanja pjesme, a zatim ih predstaviti u plenumu.

Erzsebet Pintye sa Sveučilišta u Debrecenu (Mađarska) na svojoj je radionici *Theater und Musik im DaF-Unterricht* (Kazalište i glazba u nastavi njemačkog kao stranog jezika) pokazala koje kriterije treba slijediti pri odabiru glazbe za nastavu stranog jezika. U plenumu su sudionici razgovarali o implementaciji glazbe u nastavi njemačkog jezika: *Koristite li pjesme na nastavi njemačkog jezika? Kako odabirete pjesme? Koje pjesme koristite?* Prije slušanja pjesme *Nonverbale Kommunikation* grupe *Wise Guys* sudionici su imali priliku napisati priču na temelju za-

danih ključnih riječi. Nastale su različite priče s istim vokabularom. Tijekom slušanja sudionici su ispunjavali praznine u tekstu pjesme, a nakon slušanja bio im je ponuđen niz slika za neverbalnu komunikaciju, čija su značenje trebali odgonetnuti.

Na stručnom je usavršavanju kao referent sudjelovao i austrijski glazbenik i umjetnik Erwin R. Na svojoj je radionici *Vom Text zum Song* (Od teksta do pjesme) najprije predstavio osnovne zahtjeve za stvaranje pjesme: ritam, melodija, sklad.

Čak i bez gitare, s loncem ili zvečkom možete stvoriti ritam, kao što su pokazali sudionici u svojim grupama (*breakout rooms*). *Važno je dopustiti tijekom misli, kako bi se postigao flow* - rekao je Erwin R. Trikovi za dobru pjesmu uključuju metafore, frazeme, preokrete, promjene perspektive i igre riječi. Ritmom treba naglašavati pojedine riječi.

U drugom su dijelu radionice sudionici dobili rečenicu koja je predstavljala uvod u pjesmu koju su trebali dovršiti. Nakon toga je Erwin R. pokazao izvorne pjesme koje su se, naravno, razlikovale od izmišljenih verzija. Na kraju su sudionici samostalno pisali svoje pjesme. Erwin R. njihove je pjesme preko noći uglazbio te na kraju stručnog skupa prezentirao kao završetak vrlo uspješnog online stručnog usavršavanja.

Na radionici *LAUTSTARK - Junge Musik aus Deutschland* (Novija glazba iz Njemačke) Yvonne Kliez (Goethe-Institut Zagreb) pokazala je kako se pjesme Jana Delaya, repera CRO-a, Andreasa Bouranija i grupe *Deine Freunde* mogu učinkovito uključiti u nastavu njemačkog jezika

DOC. DR. SC. ARKADIUSZ KRASICKI, TEOLOŠKO-KATEHETSKE ODJEL

Jednom mi je jedan moj sunarodnjak prišao nakon mise na poljskom i pitao me gdje sam tako dobro naučio poljski, mislio je da sam Hrvat!?

Doc. dr. sc. Arkadiusz Krasicki, rođen u Swiebodzinu na zapadu Poljske, 70-ak kilometara od njemačke granice, na Sveučilištu u Zadru na Teološko-katehetskom odjelu predaje biblijske predmete Staroga i Novog zavjeta, a ujedno je i koordinator za Erasmus. Godine 2016., kad je doktorirao, postao je vanjski suradnik Sveučilišta u Zadru, a od 2018. zaposlen je kao docent na Sveučilištu

Proesor biblijskih znanosti na Teološko-katehetskom odjelu Sveučilišta u Zadru, doc. dr. sc. Arkadiusz Krasicki, pripadnik Misijske Družbe Duha Svetoga, svećenik je u šibenskim župama Sv. Nikole biskupa u Mandalini i Sv. Ivana Krstitelja u Zblaću.

Rođen je u Swiebodzinu na zapadu Poljske, 70-ak kilometara od njemačke granice, u mjestu gdje se nalazi najviši kip Isusa na svijetu, visok 36 metara, čak tri metra viši nego križ u Rio de Jaineru.

Arkadiusz Krasicki predaje biblijske predmete Staroga i Novog zavjeta.

Jeste li zadovoljni na Sveučilištu u Zadru?

Prezadovoljan sam i kad je riječ o kolegijalnosti među mojim kolegama s Odjela, i kad je riječ o ljubaznosti, otvorenosti i suradnji svih drugih kolega koje susrećem svaki dan na hodniku. Isto tako, zadovoljan sam i zbog drugih inicijativa koje smo pokušavali i prije ovog pandemij-skog razdoblja poduzeti, a vjerujem da ćemo nastaviti i kad ono završi. Suradnja između odjela traje i dalje, ni ova čudna situacija nije nas usporila. Jednom riječju, prezadovoljan sam.

Vi ste na Odjelu i koordinator za Erasmus?

Tu funkciju obnašam dvije godine. Prije smo imali više studenata, ali trenutačno je na našem odjelu samo jedna studentica,

Stalno žongliram između hrvatskog i poljskog jezika, uglavnom nije teško jer poljski i hrvatski dosta su bliski jezici. Međutim, ima i smiješnih situacija, neke istozvučne riječi u poljskom jeziku na hrvatskom imaju sasvim drugo značenje, i obrnuto. Na primjer, vrijedan na hrvatskom znači pozitivna odlika ljudskoga karaktera, a na poljskom znači nesnosan, čovjek s kojim se teško živi

Magdalena Dubiel sa Sveučilišta u Krakowu. Radimo na promocijama, surađujemo, a prije nekoliko tjedana posjetila nas je delegacija sa Sveučilišta Ivana Pavla II. u Krakowu kako bismo dogovorili sljedeće korake. Nismo samo otvoreni za Poljake, nego i za suradnju s drugim sveučilištima. No, korak po korak, zasad nekako ispada da nam je najbolja suradnja sa Sveučilištem Ivana Pavla II. u Krakowu.

Ima li Teološko-katehetski odjel planove u vezi s razmjena?

Najprije moramo dobro povezati naša dva Sveučilišta. Na žalost, korona nam je poremetila planove, i to pune dvije godine. No, dolaze nam poljski profesori na odjel, neki će ići na razmjenu putem Erasmusa, neki naši ići će u Krakow, a i ja sam već bio u oglednom posjetu u tom poslanju. Pripremam se otići u Poljsku kao predavač, to iskustvo temeljit će se na nekim prvim dogovorima, a svako sljedeće bit će potvrda onoga prvoga.

Gledajući u budućnost, vidim da treba proširiti suradnju

i s drugim sveučilištima, bilo da je to negdje blizu, u našem susjedstvu, ili dalje, ali svakako očekujemo suradnju.

Sa Sveučilišta Ivana Pavla II. u Krakowu profesori rado dolaze u Zadar?

Ovamo su prije nekoliko tjedana stigla dva naša profesora, dakle, čak i tijekom pandemije, i jedna studentica. No, na žalost, održali su predavanja *online*. Ma koliko ta predavanja bila dobra, ona uvode veliki poremećaj među ljudske relacije koje su, zasad, znatno otežane.

Plodan ste autor, objavili ste više knjiga duhovnoga sadržaja?

Objavio sam sedam duhovnih knjiga, biblijskog sadržaja. One su više kao duhovni komentar evanđelja, biblijskih tekstova. No, među njima je i jedna znanstvena knjiga, a spremam se objaviti još jednu.

Moja znanstvena knjiga nosi naslov kao i moj doktorat *Rodeenje odozgor, Ivan 33-8, egzegeza i učinci teksta kod Felixa Porcha i Françoisa Libermana*.

Koliko su biblijske teme zanimljive studentima?

Uvijek nastojim nastavu, koja je ponekad teška i neshvatljiva, učiniti zanimljivom, trudim se probuditi u studentima želju za čitanjem Božje riječi, Svetoga pisma odnosno Biblije. Pritom ne mislim na sama tumačenja biblijskih tekstova jer prva, najvažnija stvar je čitanje. Ako čovjek ne čita, ne može ni tumačiti, a naša egzegeza prilagođena je tome. Prema tome, mnogo truda treba uložiti kako bi se poslije moglo tumačiti i objašnjavati drugima.

Smatrate li da je kršćanstvo u Hrvatskoj u krizi?

Naučili smo govoriti o masovnom kršćanstvu odnosno katoličanstvu, trenutačno prolazimo jedno vrijeme koje pokazuje kakvi smo, jesmo li vjernici, jesmo li Kristovi ili nismo, ja bih to tako gledao. Mnogo sam naučio od Hrvata, njihova katoličanstva. Ima ljudi koji su spremni umrijeti za Isusa, stvarno, koji svaki dan čitaju Božju riječ, koji su aktivni u obiteljskim zajednicama ili nekim drugim pokretima, samo zato što žele probuditi svoju vjeru. Ima onih koji su svaki dan na svetim misama, ima onih koji su svake nedjelje. S druge strane, ima i onih koji sve to gledaju sa strane, koji također kažu „Bog i Hrvati“, ali gledaju sa strane i govore da Crkva nije potrebna.

Koje su razlike u odnosu prema Crkvi u Poljskoj i Hrvatskoj?

Proživljavamo jedno posebno razdoblje. Iz Poljske su mnogi otišli u inozemstvo, u emigraciju na zapad, malo su prorijedili svoje odlaske u crkvu, ali sad se ti ljudi vraćaju, što je osjetila i Crkva po dolascima na misu. Isto tako, liberalizam kroz politički sustav i sredstva masovnoga ko-

Živimo u vremenu koje nije „pogodno“ za vjeru

Danas se sve temelji na prosvjetiteljstvu, suprotnosti prema Bogu koji je za mnoge, na žalost, postao neprijatelj. Treba reći i da takav svjetonazor podržavaju filozofske i političke struje. Riječ je o nekakvom sveopćem kaosu, onakvom kakav je bio prisutan na početku stvaranja svijeta pa tako i sada, u kojemu će mnogima Bog djelovati poput neprijatelja, onoga koji oduzima, sve oduzima, a ništa ne daje. Boga u jednom trenutku smatraju neprijateljem ljudske osobe. Svoju ulogu u svemu tome, kako kaže Ivan u Evanđelju, odigrava i đavao koji upravo čini takvu atmosferu u kojoj se ljudima govori da Bog ne voli čovjeka, da je daleko ili da ne postoji, to su đavolske zamke. Ja sam svjedok onoga što učim i radim, svjedok sam onoga što predajem jer ne bi li bilo čudno da ne vjerujem u to što predajem. Naravno, Biblija je sama po sebi znanstvena disciplina, ali ne možemo čitati Bibliju bez vjere.

municiranja jednostavno ima velik utjecaj na mlade ljude. Sve to zapravo utječe i na vjersko oblikovanje, svakako.

E sad, jesu li Hrvati ili Poljaci bolji katolici, teško je to reći. Svaki put kad čujem da su neki Hrvati bili u Poljskoj na izletu odnosno hodočašću, čujem i kako su se oduševili činjenicom da su crkve u Poljskoj pune. Međutim, kad ja u Poljskoj odem na misu, vidim da stalno netko nedostaje u toj crkvi. Da, ponekad su crkve prazne, ali nastupilo je nekakvo vrijeme dekadencije koja obilježava strukturu društva i strukturu svakog čovjeka.

Malo se razmišlja o tome da je u Kristu i ono ljudsko, ne samo božansko. Možda je problem u približavanju takve istine?

Isus ima u sebi dvije naravi, božansku i ljudsku. Naravno, svaka je zasebna a opet su kompatibilne, međutim, u biblijskim tekstovima, osobito evanđeoskim, nastoji se otkriti upravo taj ljudski identitet Isusa. Mi smo već naučili da je, kad

Isus nešto kaže, onda sigurno tako i nema drugog. Međutim, često, možda čak i propovjednici, vjeroučitelji, ali i svatko od nas kršćana na jedan poseban način zaboravlja na ljudsku Isusovu dimenziju, zaboravlja da je Isus od samoga početka bio sa svojim roditeljima izložen trpljenju, da je morao bježati s roditeljima, da su se kao sveta obitelj morali skrivati od Heroda, da su ga, kad je imao 12 godina, roditelji pronašli u Hramu... Dakle, mnoštvo je situacija koje su vrlo prepoznatljive u današnjem svijetu i to je ta ljudskost u Isusu, ljudska dimenzija koja zahvaća našu dimenziju. Kad bismo se uspoređivali samo s Isusom Bogom, teško bismo povukli paralele, ali Isus čovjek mnogo nam je bliži. Znamo da ga je kao odraslog čovjeka đavao iskušavao, na isti način na koji iskušava nas, a Isus nam pokazuje kako tu kušnju treba odbiti i tako se sve čini drukčijim, jednostavnijim. Ta je Isusova perspektiva bolje shvaćena.

Židovska tradicija kaže da mesija ne može trpjeti, a Isus je tr-

pio. Prema tome, zbacivanje ljudske dimenzije kod Isusa izgurava i njegovo božanstvo, to onda nije Isus kojeg je Bog objavio. Isus je i Bog i čovjek, i svugdje stoji tako, i u evanđelju po Marku, Ivanu, Mateju ili Luki. Svako evanđelje otkriva ljudsku dimenziju Isusa. Također, osobito naglašava ulogu roditelja, danas vrlo značajnu, pošto je godina sv. Josipa. Uloga roditelja iznimno je važna jer roditelji su ti koji moraju dijete naučiti svemu bitnom u životu, najprije ga uče vezati sandale, a onda ga uče Toru, to je veličanstveno. Pa treći stup, poučavanje u radu, što otac prenosi na sina. To su lijepe poruke i dimenzije čovječnosti u Svetom pismu u odrastanju Isusa koji zna baratati drvetom.

Svetost se može dogoditi i na poslu gdje radiš i izmedu knjiga kada učiš. Isus je i učio i studirao, nije da mu je znanje jednostavno ulijevano, učio je kao i svaki drugi čovjek. Bog koji je postao čovjekom preuzeo je svaku dimenziju ljudskog bitka. On je pravi čovjek u svemu, osim u grijehu. Kaže *Luka (2. glava, 52. redak)*, Isus je rastao u milosti i kod Boga i kod ljudi.

Kada ste i kako došli u Hrvatsku?

Član sam Družbe Duha Svetoga pod zaštitom Bezgrešnog Srca Marijina. Godine 2003. poglavari reda poslali su me u Hrvatsku, najprije u Slavonski Brod, u Podvinje. Tada sam upisao i tečaj hrvatskoga jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, koji je trajao godinu dana. Nakon toga počeo sam s radom kao župnik upravo u Podvinju. Tri godine poslije, 2006., postao sam prvi sveučilišni kapelan u Osijeku na Sveučilištu J. J. Strossmayera. Tu funkciju obnašao sam sve do 2016. U međuvremenu, vrlo kratko, bio sam i župnik u Brijestu kod Osijeka. I, evo, od 2016., kad sam doktorirao, postao sam vanjski suradnik Sveučilišta u Zadru, a od 2018. zaposlen sam kao docent na Sveučilištu.

Kako to da su vas poslali upravo u Podvinje?

Tada je u Hrvatskoj bila samo jedna naša župa za koju smo se brinuli, dakle, nije bilo drugih mogućnosti. Ali, nekoliko godina nakon moga dolaska, međunarodna grupa se proširila i bilo je moguće biti i na drugim mjestima. Druga župa u kojoj sam

I kad dolaze na Erasmus, Poljaci najprije idu u Međugorje

Mnogi Poljaci dolaze u Međugorje, odavno se priča o Međugorju, i ja sam bio nekoliko puta. Ipak, čekam što će Crkva reći, čekam potvrdu ukazanja. Uskoro će 40. godišnjica ukazanja, a još nema službene potvrde Crkve. To može samo Papa potvrditi, prema tome, čekamo Vatikan.

U Poljskoj se hodočašća u Međugorje organiziraju gotovo od samih početaka, mnogi naši mladi dolaze na Festival mladih u Međugorju. Neke skupine u Poljskoj žive za Međugorje, a nema Poljaka koji nije čuo za Međugorje. I kad dolaze na Erasmus, Poljaci najprije idu u Međugorje. Velika je povezanost između Poljaka i Međugorja. Ako je netko katolik, traži Majku, to je tako.

služio je Župa mučeništva sv. Ivana Krstitelja u Brijestu u Osijeku, a onda sam prešao u Šibenik, gdje živim danas. U Mandalini i Zablaću privremeni sam župnik.

Otkad su članovi vaše Družbe u Hrvatskoj?

Naša družba dolazi 1980., a prvi misionari ovdje su došli kako bi širili misijski duh Crkve te tako proširili horizonte Hrvatima u ono predratno doba, ali i nakon rata. Naravno, naši misionari ostali su s Hrvatima i tijekom rata, ali to poslijeratno razdoblje ima svoju osobnu dimenziju, stavljen je naglasak na činjenicu da smo s ljudima, da smo njima poslani da širimo poslanje u sili Duha Svetoga koji je naš glavni zaštitnik, a istodobno promičemo našu družbu i, evo, dobivamo i nova duhovna znanja iz Hrvatske.

Normalno je da družbe dolaze, kao što su stigli isusovci, kao što su stigli svećenici don Bosca, ni franjevci nisu nastali u Hrvatskoj, nego su odnekud došli.

U svijetu ima 2500 članova Družbe, radimo na svakom kontinentu, a sada nas je najviše u Africi. U Hrvatskoj smo četvorica, plus dva nova duhovna zvanja u bogosloviji, jedan je u Đakovu, za sada, a drugi svoju formaciju ima u Keniji, studira teologiju u Nairobiju. Također je pri kraju pa vjerujemo da će nam se uskoro priključiti kao svećenik redovnik. Za sada naš su dva Poljaka u Dalmaciji, u Šibeniku, služimo, s tim da ja i predajem na Sveučilištu u Zadru, a imamo i još dva Afrikanca, jednoga iz Tanzanije, a drugog iz Siera Leonea.

Susrećete li Poljake u Mandalini, u crkvi gdje ste na župi?

Da, bude podosta Poljaka, pogotovo u našoj župi u Zablaću, koja je nekako istaknuta na internetu, čak su neki napravili aplikaciju o rasporedu svetih misa. Poljaci se uglavnom okupljaju preko ljeta, u sedmom i osmom mjesecu, i to u velikom broju, ponekad ih je više od stotinu u crkvi nedjeljom. Misa je na poljskom jeziku, a to me nekako vraća u djetinjstvo, u moju nutrinu jer ne govorim poljski svaki dan pa mi je tada baš nekako osobito toplo oko srca. No, kako uglavnom govorim hrvatski, ponekad mi se dogodi da se moram prisjetiti poljskih riječi dok propovijedam, moram do-

bro paziti. Jednom mi je jedan moj sunarodnjak prišao nakon mise i pitao me gdje sam tako dobro naučio poljski jezik!? Neki misle da sam Hrvat!?

Stalno žongliram između hrvatskog i poljskog jezika, uglavnom nije teško jer su poljski i hrvatski dosta bliski jezici. Međutim, ima i smiješnih situacija, neke istozvučne riječi u poljskom jeziku na hrvatskom imaju sasvim drugo značenje, i obrnuto. Na primjer, *vrijedan* na hr-

vatskom znači *pozitivna odlika ljudskoga karaktera*, a na poljskom znači *nesnosan, čovjek s kojim se teško živi*. Ili ono čuveno *skreni pravo* u poljskom jeziku znači *skreni desno*, a na hrvatskom znači *ravno*, a naše *ravno* znači *prsto*. Kod vas *prsto* znači nešto sasvim drugo. Kad dolaze Poljaci, najprije ih upozorim da ne koriste takvu riječ.

Crkva u Mandalini proživljava renesansu?

E sad, jesu li Hrvati bolji katolici ili Poljaci, teško je to reći. Svaki put kad čujem da su neki Hrvati bili u Poljskoj na izletu odnosno hodočašću, čujem i kako su se oduševili činjenicom da su crkve u Poljskoj pune. Međutim, kad ja u Poljskoj odem na misu, vidim da stalno netko nedostaje u toj crkvi. Da, ponekad su crkve prazne, ali nastupilo je nekakvo vrijeme dekadencije koja obilježava strukturu društva i strukturu svakog čovjeka

U Hrvatskoj mi je bilo najčudnije vidjeti kako ljudi kod kuće peku rakiju

Poljska i Hrvatska dosta su slične. Naravno, postoje neki običaji ili ponašanja koji su mrvicu različiti, ali kulturološki šok nisam nikada doživio. Jedino mi je bilo šokantno vidjeti kako ovdje ljudi gotovo na ulici pokraj svoje kuće peku rakiju, i još pozivaju prijatelje na taj domaći alkohol. To u Poljskoj nije dopušteno. E, to mi je bilo vrlo čudno.

Mnogo sam naučio od Hrvata, njihova katoličanstva. Imaju ljudi koji su spremni umrijeti za Isusa, koji svaki dan čitaju Božju riječ, koji su aktivni u obiteljskim zajednicama ili nekim drugim pokretima, samo zato što žele produbiti svoju vjeru. Imaju onih koji su svaki dan na svetim misama, ima onih koji su svake nedjelje. S druge strane, ima i onih koji sve to gledaju sa strane, koji također kažu „Bog i Hrvati“, ali gledaju sa strane i govore da Crkva nije potrebna

Poljaci koji imaju usidrene brodove u marini Mandalina idu u crkvu, crkva u Mandalini doista proživljava svoju renesansu. Mnogi dolaze tamo, a u Mandalini imamo i relikvije svetog Ivana Pavla II., njegovu krv otisnutu u platno, dragocjenu kapljicu osušene krvi na komadu materijala. Vjernici se okupljaju svake srijede, daju pobožnost sv. Ivanu Pavlu II. Organiziraju se hodočašća.

Nažalost, primjećujem da generacije koje se sjećaju Ivana Pavla II. još nekako drže do toga, međutim, djeca sada pojma nemaju tko je Ivan Pavao II.

Odlazite li često u Poljsku?

Odlazim onoliko koliko mi moj godišnji odmor dopusti, u pravilu, jednom godišnje ili, ako uhvatim koji dan, možda i nekoliko puta, ali vrlo kratko. Tamo je moja obitelj, roditelji i brat, a brat ima svoju obitelj.

PREDSTAVLJANJE STUDIJE ZAŠTITE KARAKTERA KRAJOLIKA KANJONA RIJEKE KRUPE, 15. LIPNJA 2021. GODINE

Primjer interdisciplinarnе suradnje i akademskog angažiranog djelovanja

Utorak, 15. lipnja 2021. godine, predstavljena je *Studija zaštite karaktera krajolika kanjona rijeke Krupe*. Studija je objavljena krajem 2019. godine u izdanju Sveučilišta u Zadru. Iako je temeljni povod okupljanja predstavljanje Studije, zapravo je bilo više riječi o Rješenju Ministarstva kulture i medija od 26. studenoga 2019. godine kada je kanjon rijeke Krupe proglašen kulturnim dobrom Republike Hrvatske.

Integrativni pristup krajoliku

Inicijalni motiv i cilj kojim su se vodili autori i urednik Studije, izv. prof. dr. sc. Mario Katić, i bila je zaštita tog prostora kroz koncept kulturnog krajolika. Iako postoje različita tumačenja i razumijevanja o tome što je kulturni krajolik, u ovoj studiji

vodili smo se idejom integrativnog pristupa krajoliku pri kojem su u fokusu svi elementi određenog prostora, njegove prirodne, kulturne, povijesne, društvene i ostale karakteristike koje obuhvaćaju i materijalne i nematerijalne manifestacije. Kulturni krajolik rezultat je međusobnog djelovanja prirodnih i ljudskih čimbenika. Stoga je upravo taj koncept bio najprimjereniji za sveobuhvatnu zaštitu prostora od izvora do ušća rijeke Krupe, koja je bila nužna.

Naime, godinama je u planu bila gradnja pet mini hidroelektrana na toku rijeke Krupe, a ta bi gradnja te korištenje kapaciteta rijeke doveli do potpune devastacije tog prostora, njegovih prirodnih, ali i kulturnih obilježja. Iako je i prije šire područje rijeke Krupe obuhvaćalo pojedinačne prirodne i kulturne elemente pod zaštitom, kao što su Kudin most, manastir Kru-

pa, mostovi u Kaštel Žegarskom te praksa gradnje počivaljki, to nije sprječavalo planiranje gradnje hidroelektrana.

e-izdanje Sveučilišta u Zadru

Interdisciplinarni tim koji se okupio oko ideje stvaranja znanstvene studije kao osnove za zaštitu ovoga prostora činili su Nina Lončar, Marina Jurjević, Mato Ilkić, Marin Čurković, Ante Blaće, Lena Mirošević, Jadran Kale, Matija Dronjić i Mario Katić. Tijekom 2018. godine odrađeno je temeljito rekognosciranje terena, provedene su istraživačke ekspedicije te proučena dostupna arhivska građa i literatura. Dugotrajan proces stvaranja kanjona rijeke Krupe rezultirao je prirodnim osobitostima kao što su luke (zemljište uz rijeku) i sedra, koje su pak poslužile čovjeku u kultiviranju prirode i stvaranju kulturnog krajolika. Krajem 2019. godi-

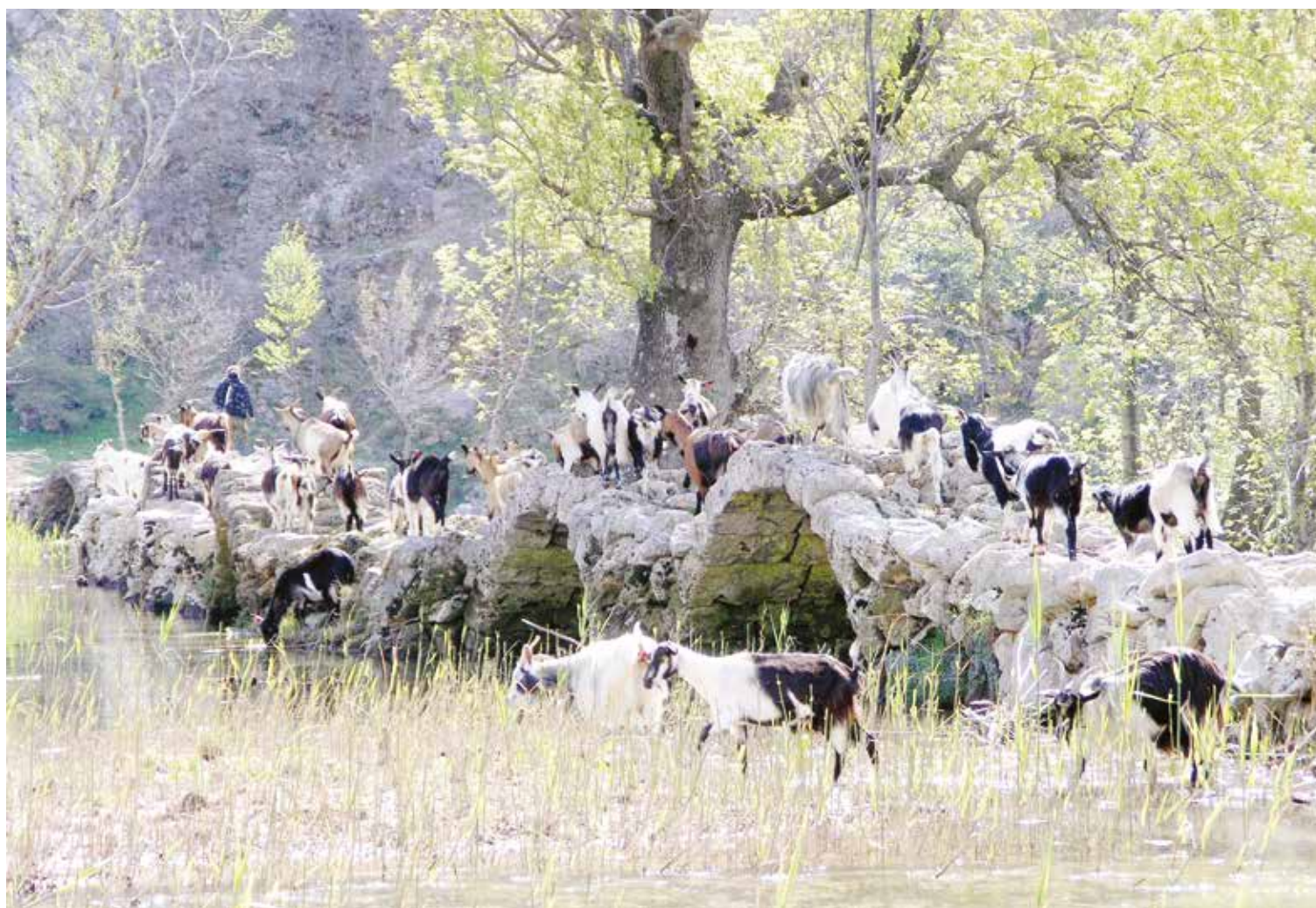
ne konzervatorica Lepa Petri iz Konzervatorskog odjela u Zadru uspješno je predstavila rezultate ove studije povjerenstvu Ministarstva kulture i medija koje je, na osnovu Studije, donijelo rješenje o zaštiti prostora. Predstavljanje, koje se zbog pandemije Covid-a 19, održalo tek 2021. godine, organizirao je Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Uz urednika, Studiju su predstavili i recenzenti prof. dr. sc. Josip Faričić te doc. dr. sc. Vedrana Glavaš, dok je Lepa Petri govorila o mjerama i zonama zaštite. Recenzenti su istaknuli važnost Studije kao primjera interdisciplinarnе suradnje i akademskog angažiranog djelovanja, ali i vrijednost prostora koji je obuhvaćen istraživanjem i obrađen u Studiji. Studija je objavljena kao e-izdanje Sveučilišta u Zadru te je dostupna na stranicama Morepress za slobodno preuzimanje.

*Predstavljajući Studije
Zaštite karaktera krajolika
kanjona rijeke Krupe*

Fotografije: Lepa Petri

SVEUČILIŠTE U ZADRU UZ SVOJE STUDENTE

JAN KRIČKA, STUDENT ZADARSKOG SVEUČILIŠTA PODRIJETLOM IZ SISKA, S POTRESOM ZAHVAĆENOG PODRUČJA

Od Sveučilišta nisam očekivao nikakvu pomoć osim moralne, ali me ugodno iznenadilo kada se Sveučilište obratilo nama s pogođenog područja i ponudilo i konkretnu financijsku pomoć

Pomoć Sveučilišta znači mi izrazito mnogo. Stoga i ovdje želim duboko zahvaliti svima na Sveučilištu koji su sudjelovali u organizaciji i davanju pomoći i podrške stradalima. Veliko vam hvala!

Jan Krička iz Siska student je jednopredmetnog studija arheologije na 1. godini diplomskog studija na Odjelu za arheologiju zadarskog sveučilišta. Podrijetlom je iz Siska, grada teško pogođenog potresom krajem prošle godine.

Gdje i u kojoj situaciji vas je zatekao potres?

Kad se dogodio potres, bio sam u Zadru, u svom podstanarskom stanu koji dijelim s djevojkom.

Kako ste reagirali?

U početku sam mislio da je riječ o lokalnom potresu jer se osjetio i u Zadru, ali kada sam saznao da je epicentar na prostoru Siska i Petrinje, silno sam se zabrinuo i odmah nazvao majku, bake i djedove da vidim jesu li dobro.

Kada sam se čuo sa svima i ustanovio da su dobro, bilo mi je znatno lakše, ali i dalje sam bio vrlo zabrinut jer smo se u svakom našem pozivu jedva mogli čuti od zvukova sirena u pozadini. Zvučalo je doista apokaliptično.

Što se u tom trenutku događalo s vašim bližnjima?

Moja majka je vlasnica frizerskog salona koji se nalazi u istoj kući u kojoj i živimo, u prizemlju. Ona je u trenutku potresa radila u salonu, a bake i djedovi bili su u svojim domovima jer su umirovljenici.

Ja sam student podstanar i primarno me financira obitelj koja je sada dodatno opterećena troškovima sanacije i općenite prilagodbe na tešku situaciju pa mi svaka kuna zlata vrijedi

Kad ste se pribrali, jeste li se i kako uključili u pružanje pomoći?

U pomoć sam se uključio doniranjem potrepština putem Crvenog križa. U Sisak nisam odlazio, k meni su došli baka i djed i još nekoliko članova rodbine jer su njihove kuće bile znatno oštećenije i još su sa mnom. Moji roditelji su ostali jer naša kuća, srećom, nije toliko oštećena da je moraju napustiti.

Kolika je šteta na vašoj kući?

Naša je kuća pretrpjela minimalna oštećenja jer je riječ o novogradnji. Nastalo je nekoli-

ko površinskih pukotina, a stvari unutar kuće poput televizora, vaza, posuđa i ostalih predmeta koji su se pomicali za vrijeme potresa, trajno su uništene, razbijene. Kuća bake i djeda prošla je znatno gore. Kažu da je neće trebati rušiti, ali još nije sigurna za boravak.

Jeste li se iznenadili reakcijom Sveučilišta i pružanjem pomoći?

U početku od Sveučilišta nisam očekivao nikakvu pomoć osim moralne, ali me ugodno iznenadilo kada se Sveučilište obratilo nama s pogođenog po-

dručja i ponudilo i konkretnu financijsku pomoć.

Koliko vam ta pomoć, makar i simbolična bila, znači?

Pomoć Sveučilišta znači mi izrazito mnogo. Ja sam student podstanar i primarno me financira obitelj koja je sada dodatno opterećena troškovima sanacije i općenite prilagodbe na tešku situaciju pa mi svaka kuna zlata vrijedi. Stoga i ovdje želim duboko zahvaliti svima na Sveučilištu koji su sudjelovali u organizaciji i davanju pomoći i podrške stradalima od potresa. Veliko vam hvala!

S POTRESOM ZAHVAĆENIH PODRUČJA

MONIKA CULJAGA, STUDENTICA ZADARSKOG SVEUČILIŠTA PODRIJETLOM IZ SISKA, S POTRESOM ZAHVAĆENOG PODRUČJA

Sveučilište je pokazalo da se brine za svoje studente i u najtežim trenucima

Monika Culjaga studentica je druge godine diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Odjelu za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, a podrijetlom je iz Siska, grada pogođenog jakim potresom koji se dogodio krajem prošle godine.

Gdje bili i u kojoj situaciji vas je zatekao potres?

Kako sam studentica, živim u Benkovcu pa sam tamo bila i za vrijeme potresa. Taj datum 29. prosinca 2020. neću skoro zaboraviti. Sjećam se samo poruke koju mi je poslala prijateljica: „Ajme, Monika, ovdje je bio užasan potres, svi smo vani!“ Tada je počela moja agonija, strah, panika, suze, nešto što ne bih poželjela nikome. U tom trenutku kao da mi se srušio cijeli svijet, sve telefonske linije bile su u prekidu i nikako nisam mogla stupiti u kontakt sa svojim najbližima, mamom, tatom i bratom. Nakon nbrojenih pokušaja, konačno sam dobila tatu, koji mi je rekao: „Monika, dobro smo i brat i ja, ne plači. Mamu ne možemo dobiti, ne znamo gdje je.“ Deset minuta poslije konačno sam čula i njezin glas, bila je uplakana, prestrašena, ali živa, neozlijedena. U tom trenutku jedino mi je to bilo važno, sama sam sebi rekla - dobro su, smiri se, najvažnije je da nisu ozlijedeni.

Što se za vrijeme potresa događalo s vašim bližnjima?

Tata i brat bili su zajedno u stanu, na drugom katu zgrade, a mama je radila u centru grada. Sasvim uobičajen dan, tata i brat su upravo ručali kada je počeo potres. Kada je zatreslo, tata

Kako dečko i ja stanujemo u Benkovcu, organizirali smo se i odmah dan poslije skupljali pomoć. Ne mogu vam opisati taj osjećaj sreće kada sam vidjela koliko ljudi želi pomoći, pogotovo zato što znam da ni sami nemaju dovoljno. Svi su se odazvali. Ljudi su pokazali doista veliko srce, svima veliko hvala

jednostavno nije mogao ustati od stola, sve se ljuljalo lijevo-desno, gore-dolje. Namještaj se odmaknuo od zidova, sve čaše u ormaru popadale i porazbijale se, prevrnuo se naš božićni bor, slike popadale sa zidova. Brat je pokušavao odvući tatu do ulaznih vrata odnosno nosivog zida, gdje je u tom trenutku bilo najsigurnije. Za to vrijeme mama je bila sama u matičnom uredu gdje radi. Silno se prepala, vrištala je od straha, žbuka sa zidova stare zgrade

u kojoj radi je padala, a od bijele prašine ništa se nije vidjelo. Kad je izašla na ulicu, svi su bili u panici i pokušavali nazvati svoje najbliže.

Cijela obitelj mi je bila u Sisku, jednostavno nisam mogla biti mirna. Zastrahujuće, u jednom danu, u nekoliko minuta, ljudi izgube sve što su godinama stjecali.

Kako ste reagirali poslije šoka?

Kako dečko i ja stanujemo u Benkovcu, organizirali smo se i odmah dan poslije skupljali pomoć. Ne mogu vam opisati taj osjećaj sreće kada sam vidjela koliko ljudi želi pomoći, pogotovo zato što znam da ni sami nemaju dovoljno. Svi su se odazvali. Ljudi su pokazali doista veliko srce, svima veliko hvala.

Kolika je šteta u vašem stanu?

Zgrada u kojoj živimo dobila je narančastu naljepnicu. U

našem stanu popucala je keramika, zidovi i polomile se stvari koje su popadale s namještaja. Veću štetu pretrpjelo je stubište i stanovi u prizemlju. Zasad su se u samo tri stana u zgradi ljudi vratili. I moji roditelji su se vratili nakon što su nekoliko mjeseci živjeli kod bake u selu pokraj Siska. Jednostavno im je bilo naporno putovati na posao, a i troškovi su. Kako imamo jedan automobil, brat se često morao buditi u 2 sata ujutro da tatu odveze na posao pa bi u 7 sati morao voziti mamu, i opet po njih nakon posla. Brat je trenutačno nezaposlen, nakon završetka srednje škole za farmaceutskog tehničara nikako ne može pronaći ljekarnu koja bi ga primila da odradi staž. Naišao je na brojna zatvorena vrata, situacija u Sisku nije bila dobra ni prije potresa, a sada je još gora.

Jeste li se iznenadili reakcijom Sveučilišta i pružanjem pomoći?

Da budem iskrena, silno sam se iznenadila reakcijom Sveučilišta, pogotovo pozivom pročelnice Odjela dan nakon potresa. U tim teškim trenucima i poziv je bio dovoljan. Taj poziv pokazao mi je da smo važni, svi mi pojedinačno, da nisi samo broj na Sveučilištu. Naravno, i novčana pomoć Sveučilišta bila mi je i više nego dobrodošla.

Iako sam uvijek za vrijeme studija nešto radila i pokušala biti samostalna, bilo je dana kad sam jednostavno morala računati na pomoć roditelja. A sad mi je pomoglo Sveučilište jer su mi roditelji ionako imali previše troškova izazvanih potresom.

Sveučilište je pokazalo da se brine za svoje studente i u najtežim trenucima.

Silno sam se iznenadila reakcijom Sveučilišta, pogotovo pozivom pročelnice Odjela dan nakon potresa. U tim teškim trenucima i poziv je bio dovoljan. Taj poziv pokazao mi je da smo važni, svi mi pojedinačno, da nisi samo broj na Sveučilištu. Naravno, i novčana pomoć Sveučilišta bila mi je i više nego dobrodošla

IZV. PROF. DR. SC. **IVICA VIGATO**, ODJEL ZA IZOBRAZBU NASTAVNIKA I UČITELJA, JEDAN OD AUTORA MONOGRAFIJE *GLAGOLJSKI SPISI NINSKE BISKUPIJE 1634. - 1750. (ACTA GLAGOLITIC DIOECESIS NONENSIS MDCXXXIV - MDCCCL)*

Zadarsko je područje najbogatije glagoljskim spomenicima, glagoljica se ovdje koristila kada je drugdje odavno već zamijenjena latinicom

Glagoljski ninski spisi uvelike se razlikuju od dosadašnjih izdanja niza *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae*. Prvi put se u sklopu tog niza ne objavljuju kodeksi, već se građa sastoji od neuvezanih spisa koje je trebalo izdvojiti te prema određenim kriterijima posložiti i označiti. Uskoro će se, nadam se, tiskati i drugi dio glagoljskih ninskih spisa koji obuhvaća razdoblje od 1751. do 1819., a u tom će se dijelu naći i kodikološki opis svih spisa iz oba toma te će posebno biti obrađeni vodeni pečati koji su utisnuti u neke dokumente. Tako će se zaokružiti ta vrijedna povijesna građa koja će zasigurno poslužiti za daljnja istraživanja unutar različitih znanstvenih disciplina

Monografija *Glagoljski spisi Ninske biskupije 1634. - 1750. (Acta Glagolitica Dioecesis Nonensis MDCXXXIV - MDCCCL)*, autora izv. prof. dr. sc. Ivica Vigata, dr. sc. Grozdane Franov-Živković, doc. dr. sc. don Zdenka Dundovića i Marije Kero, objavljena je 2020. godine u izdanju Stalne izložbe crkvene umjetnosti i Sveučilišta u Zadru. U monografiji se donose glagoljski rukopisi Ninske biskupije u razdoblju 1634. - 1750. godine, u sklopu niza *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae*.

Objavljena je monografija *Glagoljski spisi Ninske biskupije 1634. - 1750. O čemu je riječ?*

Monografija *Glagoljski spisi Ninske biskupije* 26. je knjiga u nizu *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae*, a koncipirana je tako da se sastoji od faksimila glagoljskih dokumenata, transliteracije tih dokumenata te popratnih članaka koji na neki način olakšavaju čitateljima pristup knjizi, tj. služe za lakše snalaženje u toj povijesnoj građi.

U uvodnom članku autorica dr. sc. Grozdane Franov-Živković rukopis stavlja u povi-

jesni kontekst, a opisuje i nastanak glagoljičnog fonta, tj. načina na koji su se izdvajali pojedini dokumenti iz tada nesređenih Spisa Ninske biskupije. Također, autorica opisuje i teškoće koje je tada trebalo savladati da bi se spisi objavili te objašnjava kako je koncipiran prvi tom i kako je izvedena folijacija. Slijedi rad doc. dr. sc. don Zdenka Dundovića o ninskim biskupima iz razdoblja nastanka ninskih spisa s podacima koji su zaista nužni za razumijevanje i proučavanje rukopisa u ovoj monografiji. U posebnoj poglavlju autorica Grozdane Franov-Živković spominje sve svećenike glagoljaše koji se spominju u rukopisima, pridružujući im sve do sada poznate biografske podatke.

Moj članak posvećen je jezičnim značajkama rukopisa. Budući da su dokumenti različitog karaktera, iako svi, dakako, pripadaju administrativnom funkcionalnom stilu, očekivan je obilniji rječnik manje poznatih riječi nego u prethodnim izdanjima niza. Nakon faksimila dokumenata i transliteracije, slijedi uobičajena opremljenost monografije kao što su popisi mjesta i imena, a što je sačinila Marija Kero.

Glagoljica je itekako bila prisutna u Zadru, Ninu i okolici, ali ta činjenica još uvijek nije dovoljno osviještena?

U pravu ste. Često se u svijesti prosječno informiranoga građanina naše domovine glagoljica i glagoljaštvo povezuju uz Kvarner i Istru, a tek rijetki stručnjaci znaju da je upravo zadarsko područje najbogatije glagoljskim spomenicima te da se glagoljica u ovom dijelu Sjeverne Dalmacije koristila kada je drugdje odavno već zamijenjena latinicom. Prema mišljenju Ma-

rije Agnezije Pantelić, upravo je okolica Zadra sa susjednim Ninom bila živi centar, pravi rasadnik glagoljaške pismenosti. To potvrđuju glagoljskim pismom i hrvatskim jezikom pisani brojni kameni spomenici (nadgrobnne ploče, natpisi na crkvama i natpisi na privatnim kućama) i grafiti, dokumenti i kodeksi: matične knjige (krštenih, vjenčanih, umrlih, krizmanih), knjige stanja duša, godari, anagrafi, bratovštinske knjige (matrikule), knjige računa, propovijedi, zbornici, redovničke regule, likaruše, zaklinjanja, crkvena prikazanja, sudski spisi, zapisnici općinskih administracija, osobna, crkvena i ostala korespondencija. Sačuvan je velik broj zbornika: Tkonski (poč. 16. st.), Šimuna Glavića (1529. - 1557.), Klimantovićev (poč. 16. st.), Grdovićev (poč. 18. st.), Kuzmanićev (1724./1725.), Bilanovićev (iz 17. i 18. st.), Fatevićev (iz 1617.). Na zadarskom području nastaju i razni manji molitveni zbornici i zbirke propovijedi. U drugom izdanju *Popisa glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije*, koji je 2015. godine priredio mons. dr. sc. Pavao Kero, spominje se 541 glagoljski kodeks, ali, nasreću, taj broj nije konačan.

Prema mišljenju Marije Agnezije Pantelić, upravo je okolica Zadra sa susjednim Ninom bila živi centar, pravi rasadnik glagoljaške pismenosti. To potvrđuju glagoljskim pismom i hrvatskim jezikom pisani brojni kameni spomenici i grafiti, dokumenti i kodeksi. Na zadarskom području nastaju i razni manji molitveni zbornici i zbirke propovijedi. U drugom izdanju *Popisa glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije*, koji je 2015. priredio mons. dr. sc. Pavao Kero, spominje se 541 glagoljski kodeks, ali, nasreću, taj broj nije konačan

Znanstvena zajednica veliku zahvalnost duguje pokojnom don Pavlu Keri za očuvanje glagoljske baštine. Kakva je njegova uloga u očuvanju glagoljske baštine?

Tijekom dugogodišnje plodne suradnje s tim svestranim svećenikom pružila mi se prilika doznati mnogo zanimljivih podataka o don Pavlu Keri kao glagoljašu. Sam je više puta spominjao kako je odlučujući poticaj i interes za glagoljašku baštinu dobio od također znamenitoga glagoljaša i znanstvenika don Vladislava Cvitanovića ranih sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća. Cvitanović je tada mladom bogoslovu uspio usaditi ljubav prema glagoljaškoj pisanoj riječi, ali i potaknuti ga da nastavi s aktivnostima koje je i sam tako zdušno godinama radio popisujući i proučavajući glagoljske rukopise sa zadarskoga područja. Od tada don Pavao obilazi župe, traži, pronalazi i popisuje kodekse, dokumente na glagoljici. Ubrzo uviđa da su neki kodeksi koje Cvitanović spominje nestali, a da mnogi nisu niti zabilježeni te da don Vladislavov popis treba revidirati. To će i ostvariti u tiskanju danas već znamenite monografije *Popis glagoljskih spomeni-*

ka Zadarske nadbiskupije, koja je doživjela dva izdanja, 2008. i 2015. godine.

Obilazeći župe Zadarske nadbiskupije u potrazi za glagoljicom, don Pavao često nailazi na nebrigu i neznanje kako treba čuvati glagoljsku baštinu. Tako, primjerice, nailazi na glagoljske kodekse iz 16. i 17. stoljeća nemarno smještene u neadekvatnim pomoćnim prostorijama župnoga dvora koje prokišnjavaju, ili se glagoljski kodeksi, koji su u crkvenom vlasništvu, nelegalno nalaze u privatnim kućama bez adekvatne skrbi. Znao je biti veoma razočaran zbog takvog odnosa prema tom neprocjenjivom blagu hrvatske kulturne baštine. Stoga mi se čine izuzetno značajnim njegova nastojanja - koja bi uvijek urodila plodom - da se te glagoljske spomenike pohrani u arhivu Zadarske nadbiskupije, a mnogi od njih upravo su njegovom zaslugom i restaurirani pa tako spašeni i za buduće naraštaje.

Kao ravnatelj Stalne izložbe crkvene umjetnosti, monsijor Pavao Kero je s prof. dr. sc. Ivom Petriciolijem (članom Vijeća SICU-a) pokrenuo inicijativu da ta ustanova na čijem je čelu bio bude izdavač faksimilnih izdanja glagoljskih spomenika nastalih

na području Zadarske nadbiskupije. I zaista, 2010. godine ustanovljen je niz *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae*. U monografijama spomenutoga niza don Pavao je dao svoj prilog o svećenicima glagoljašima koji se spominju u kodeksima. Dr. sc. Pavle Galić prvi je urednik tog niza, a od samoga početka sa svojim priložima o povijesno-kulturološkim osobitostima rukopisa u izradi monografija sudjeluje znanstvenica dr. sc. Grozdana Franov Živković.

Vješt u komunikaciji, kakav je već bio, don Pavao nije teško dolazio do suradnika pa su mu se, osim Grozdane Franov Živković i mene, u svom nesebičnom radu na očuvanju i promicanju glagoljaške baštine pridružili Marija Kero, Kristijan Juran, s. Blaga Bunčuga, Tonka Bogović, Ines i Sandi Bralić, Marijana Tomić, Mate Bobanović, Danijela Deković, Željka Diklan i mnogi drugi.

Bio je i inicijator osnivanja Udruge glagoljaša Zadar te pokretanja časopisa *Slovo rogovsko*, koji još uvijek izlazi. Mnoge „glagoljaške“ aktivnosti koje su bile ne samo znanstvenoga, nego i kulturnog i edukativnog karaktera, brzo su prepoznate i izvan zadarskog područja, a to zajedništvo i suradnju svih članova

udruge u ostvarivanju jasno zacrtanoga programa prof. dr. sc. Mateo Žagar naziva Zadarski glagoljaški krug.

Po čemu se ovi spisi koje objavljujete razlikuju od dosadašnjih sličnih izdanja?

Glagoljski ninski spisi uvelike se razlikuju od dosadašnjih izdanja niza *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae*. Prvi put se u sklopu tog niza ne objavljuju kodeksi, već se građa sastoji od neuvezanih spisa koje je trebalo izdvojiti te prema određenim kriterijima posložiti i označiti. Razumije se da je takva građa priređivačima bila do sada najveći izazov.

Zanimljivost ovih dokumenata je i u tome što su na istome arku papira nerijetko pisani dvama jezicima (talijanskim i hrvatskim ili latinskim i hrvatskim) te dvama ili čak trima pismima (glagoljicom, latinicom i hrvatskom ćirilicom). Izostavljanje bilo kojeg dijela unutar istoga arka, bilo bi neprimjereno, uostalom, i neznanstveno, pa se pod istom folijacijom pridružuju i prijepisi s talijanskoga i latinskog jezika.

Je li Ninska biskupija u cijeloj svojoj povijesti bila gla-

goljaško žarište, pa i onaj dio koji su poslije osvojili Turci?

Odgovor na to pitanje najjasnije daju upravo ninski spisi, pri čemu se korespondencija između kurije i župa odvijala na glagoljici. Također se iz *Popisa glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije* može vidjeti da se u tim župama, koje su neko vrijeme bile pod Osmanlijama, koristila glagoljica. Naime, biskup Franjo Grassi (1667. - 1677.) uspio je 1672. godine isposlovati od turskih vlasti (od sultana Mehmeda IV.) odobrenje (*ferman*) za pohađanje i duhovnu skrb nad župama Ninske biskupije koje su bile na osmanskom području. Za vrijeme biskupa Ivana Borgoforte (1677. - 1687.) Ninska biskupija je oslobođena od osmanlijske okupacije, a nakon oslobođenja, lički je dio te biskupije priključen Senjskoj biskupiji. Ninska biskupija ukinuta je 1828. godine.

Vi se bavite jezikom glagoljskih Ninskih spisa. O kakvom je jeziku i govornima riječ u tim spisima?

Proučavanje glagoljskih spomenika 16., 17. i 18. stoljeća - pa tako i Ninskih spisa - jasno nam daje do znanja da ne smijemo poistovjetiti jezik glagoljskoga spomenika i nekadašnji govor mjesta na kojemu je glagoljski dokument nastao. Svakako, mnogo je čimbenika koji su utjecali na jezik glagoljskih rukopisa, poput pisarova zavičajnog idioma, njegova mjesta školovanja, staroslavenske tradicije ili nečega trećega. Također, treba pretpostaviti da su glagoljaši promišljali kakav bi jezik trebao biti prikladan.

U brojnim samostanima postojala je skupina ljudi koji su se bavili pisanjem. Oni su o takvim problemima razgovarali i svoja iskustva prenosili na mlade. Dakle, može se pretpostaviti norma koja, doduše, nije kodificirana, a koja se temelji na uzusu kao rezultatu promišljanja i dogovaranja onih koji su se bavili pisanjem ili, drukčije rečeno, glagoljaši su se svjesno odlučivali za oblik jezika za koji su smatrali da je u datom vremenu za konkretnu vrstu teksta najpogodniji. Upravo će te spoznaje omogućiti istraživaču da dade ispravne odgovore na pitanja jezičnih posebnosti glagoljskih tekstova koji se na prvi

pogled poprilično razlikuju i u kojima se, dakako, mogu prepoznati osobitosti mjesnih govora odakle su ti glagoljski tekstovi ponikli.

Je li ovo samo prvo u nizu izdanja spisa Ninske biskupije?

Uskoro, nadam se, tiskat će se i drugi dio glagoljskih ninskih spisa koji obuhvaća razdoblje od 1751. do 1819. Velik dio posla već je napravljen, a u tom dijelu, osim faksimila, transliteracije i uobičajenih znanstvenih prinosa, naći će se i kodikološki opis svih spisa iz oba toma te će posebno biti obrađeni vodeni pečati koji su utisnuti u neke dokumente.

Tako će se zaokružiti ta vrijedna povijesna građa koja će zasigurno poslužiti za daljnja istraživanja unutar različitih znanstvenih disciplina.

Osnovan je Centar za istraživanje glagoljaštva pri Sveučilištu u Zadru. Kako tumačite osnivanje Centra i što očekujete od angažiranih znanstvenika?

Već sam istaknuo koliko je bogata glagoljaška baština za-

darskoga kraja. Unatoč mnogim znanstvenim prinosima izdanih monografija, radovima u periodičnim publikacijama pa i na internetskim mrežama, još uvijek postoje mnogi glagoljski spomenici koje treba znanstveno valorizirati i predstaviti kulturnoj javnosti. Osim toga, postojala je suradnja znanstvenika i svih onih koji su radili na popularizaciji glagoljice i glagoljske baštine u sklopu Udruga glagoljaša Zadar. Također, postojala je uhdana izdavačka djelatnost u vezi s izdavanjem *Monumente*, ali i sličnih izdanja glagoljskih spomenika Šibenske nadbiskupije, poglavito Murtera, i to znanstvenim djelovanjem profesora Jurana. Digitalizacija glagoljskih kodeksa već se pod rukovodstvom prof. Marijane Tomić dobro provodila. Te žive aktivnosti zadarskoga glagoljaškog kruga prepoznali su na Sveučilištu u Zadru i pokrenuta je inicijativa da se osnuje Centar.

Velika je prednost što osnutkom Centra nismo počeli od početka, već smo nastavili raditi ono što smo i prije radili, a sada nam se pružila prilika da i proširimo suradnju sa znanstvenici-

ma izvan Zadra koji proučavaju glagoljašku baštinu. Ukratko, novoosnovani Centar u svom programu predviđa interdisciplinarno proučavanje glagoljaške baštine, poglavito zadarskoga i šibenskog područja. Treba napomenuti da u žiži našega istraživanja nisu samo glagoljski tekstovi, već i latinički i ćirilički koji također spadaju u glagoljašku baštinu. Također, među ciljevima Centra predviđa se i koordiniranje aktivnosti znanstvenika putem zajedničkih projekata svih članova Centra i vanjskih suradnika. Nadalje, jedno od bitnijih obilježja Centra je i primjena suvremenih istraživačkih metoda, osobito onih koji se razvijaju u sklopu digitalne humanistike, za što je najzaslužnija profesorica Marijana Tomić. U programu je, dakako, i nastavak izdavačke djelatnosti unutar niza *Monumenta glagolitica Archidieocesis Iadertinae* koji ja vodim, ali su predviđene i druge izdavačke aktivnosti. Digitalizacija i objavljivanje digitalnih reprodukcija glagoljske građe, kao i uključivanje i edukacija javnosti u čuvanju i promicanju glagoljaške kulture te organiziranje stručnih skupova, bit će glavna obilježja Centra.

Jezične osobitosti Ninskih spisa karakterizira supostojanje čakavskih i štokavskih jezičnih elemenata, ali i utjecaj romanskih jezika na svim jezičnim razinama. Jezik kojim je pisana ta povijesna građa nije normiran u današnjem smislu te riječi, ali se jasno osjeća standardološki proces kojim ga se u okviru administrativnoga funkcionalnoga stila željelo usustaviti kako bi mogao biti razumljiv žiteljima heterogenih jezičnih obilježja u granicama Ninske biskupije

7. DANI ŠIME I ANTE STARČEVIĆA NA ODJELU ZA NASTAVNIČKE STUDIJE U GOSPIĆU SVEUČILIŠTA U ZADRU 21. SVIBNJA 2021. ODRŽAN ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP

Globalne promjene u obrazovanju i očuvanje baštine

Privredila: izv. prof. dr. sc. Anela Nikčević-Milković, predsjednica Programskog odbora skupa

Na Odjelu za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru 21. svibnja 2021. održan je znanstveno-stručni skup *Globalne promjene u obrazovanju i očuvanje baštine* u sklopu 7. Dana Šime i Ante Starčevića. Taj, sada već tradicionalni bijenalni znanstveno-stručni skup obično se organizira u gradu Gospiću i okolici, no zbog aktualne svjetske pandemije virusa COVID-19 ovogodišnji skup odvijao se virtualno putem platforme Zoom. Usprkos pandemijskim okolnostima i izazovima drukčije organizacije, članovi programsko-organizacijskog odbora skup su iznimno uspješno realizirali.

Skup je okupio sedamdesetak znanstvenika i stručnjaka odgojno-obrazovne prakse koji se gotovo svakodnevno bave tim temama. U ime Uprave Sveučilišta u Zadru skupu je otvorio i uvodno se obratio nazočnima prorektor za znanost i informacijsku infrastrukturu prof. dr. sc. Zvezdan Penezić.

Višeetničnost i očuvanje identiteta

Ovogodišnji program skupa obogaćen je pozvanim predavanjima dviju renomiranih znanstvenica i sveučilišnih nastavnica sa Sveučilišta u Zagrebu.

Prva gošća, prof. dr. sc. Dinka Čorkalo Biruški s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, održala je prvo plenarno izlaganje na temu *Izazovi obrazovanja u višeetničkim zajednicama: naučene lekcije i budući izazovi*, u kojem je govorila o ključnom izazovu sustava javnog obrazovanja koji treba osigurati prijenos ne samo većinskih vrijednosti i kulturnih obrazaca, nego i jednaku mo-

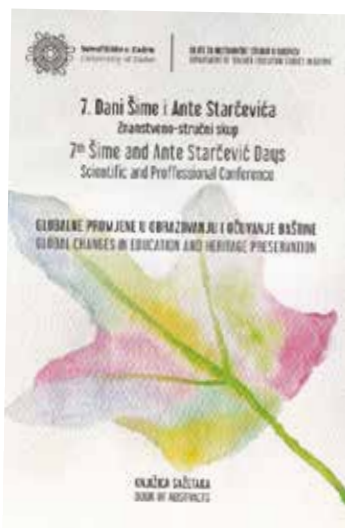
lako se ovaj, sada već tradicionalni bijenalni znanstveno-stručni skup obično organizira u gradu Gospiću i okolici, zbog aktualne svjetske pandemije ovogodišnji skup odvijao se virtualno putem platforme Zoom, a članovi programsko-organizacijskog odbora, usprkos pandemijskim okolnostima i izazovima drukčije organizacije, iznimno su ga uspješno realizirali

gućnost manjinskim skupinama.

Druga gošća, prof. dr. sc. Borina Fuerst-Bjeliš s Geografskog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, održala je drugo plenarno izlaganje na temu *Regionalni identiteti kao baština* u kojem je govorila o regionalnim identitetima kao dijelu naše ukupne baštine - kako pojedinca, tako i naroda i države. Regionalni identiteti, kao prostorni identiteti, rezultanta su naše povijesne interakcije s prostorom, zajedničkog načina života i organizacije u tom prostoru, posebnih odnosa s okolišem i drugim zajednicama s kojima živimo i stvaramo složene odnose, koji su specifični, nama jedinstveni i različiti od drugih. Svjesnost o jedinstvenosti i različitosti tijekom dugotrajnog procesa teritorijalizacije oblikuje prostorne (regionalne) koncepte i identitete, one kojima se

(samo)identificiramo.

U poslijepodnevnom dijelu skupa održano je trideset i pet izlaganja po skupinama iz humanističkog, društvenog i pri-

rodoslovnog područja znanosti te umjetničkog područja. Rezime šesnaest izlaganja prve skupine koja je pokrila humanističko područje znanosti odnosi se na činjenicu da se univerzalne vrednote u formiranju kulturnog identiteta suvremenog djeteta nikako ne smiju napustiti. Razvijanju kulturnog identiteta pridonosi i poznavanje starih hrvatskih rukopisa, početnica i sl. jer „kulturu treba razumjeti da bi se iz nje moglo učiti“.

Uloga škole u očuvanju identiteta

Rezime dvanaest izlaganja druge skupine koja je pokrila društveno i prirodoslovno područje znanosti odnosi se na potvrdu da su škole mjesta nužnih društvenih globalnih procesa, ali i očuvanja prirodne baštine i baštinskog identiteta-

Rezime sedam izlaganja treće skupine koja je pokrila umjetničko područje odnosi se na konkretne zaključke o promjenama obrazovanja koristeći se materijalnom i nematerijalnom kulturnom baštinom u kreiranju kulturnog identiteta djece i mladih te razvoja integriranog kurikula u umjetničkim područjima.

Odjel za nastavničke studije u Gospiću zahvaljuje ustanovama koje su financijski pomogle održavanje skupa: Sveučilištu u Zadru, Gradu Gospiću, Ličko-senjskoj županiji i Nacionalnom parku Plitvička jezera.

Predstavljen zbornik radova sa 6. Dana Šime i Ante Starčevića Učitelj - između tradicije i suvremenosti

Program je obogaćen i predstavljanjem zbornika radova sa 6. Dana Šime i Ante Starčevića *Učitelj - između tradicije i suvremenosti / The Teacher: between Tradition and Modernity* urednica izv. prof. dr. sc. Sanje Vrcić-Mataija i dr. sc. Ines Cvitković-Kalanjoš, koji je objavljen na mrežnoj izdavačkoj platformi Sveučilišta u Zadru Morepress. Zbornik su predstavili prof. dr. sc. Josip Faričić, prorektor za strategiju razvoja i izdavaštvo Sveučilišta u Zadru i izv. prof. dr. sc. Maja Verdonik, recenzentica zbornika te urednice.

U PROSINCU 2020. POKRENUT PROJEKT JAVNA ZNANOST U PODRUČJU GLAGOLJAŠTVA: OD CROWDSOURCINGA DO ZNANJA

Prva javna kampanja masovne podrške u području glagoljaštva - Istražujmo glagoljsku baštinu zajedno!

Svrha kampanje je povezati znanstvenu zajednicu i javnost u radu na istraživanju zadarske glagoljske baštine te identificirati najprikladniji model uključivanja građanstva u znanstvena istraživanja hrvatskoga glagoljaštva kojima bi se građanstvo od pasivnog primatelja nalaza znanstvenih istraživanja glagoljskih rukopisa provedenih u akademskim ustanovama preoblikovalo u aktivnog suradnika u istraživanjima

Hrvatska glagoljica povijesno je hrvatsko pismo i jedan od najvažnijih simbola hrvatskoga identiteta. Ponosni smo što Sveučilište u Zadru baštini snažnu tradiciju istraživanja i promicanja hrvatskoga glagoljaštva te je u svrhu još snažnije potpore i osiguravanja uvjeta za istraživanja ovog važnog odsječka hrvatske kulture i pismenosti osnovalo znanstveno-istraživački Centar za istraživanje glagoljaštva.

Centar izrasta na čvrstim temeljima istraživanja glagoljaštva u Zadru, a u svome planu rada ima ugrađenu i dionicu koja se odnosi na popularizaciju znanosti, osobito znanstvenih istraživanja u području glagoljaštva, te uopće suradnju sa širom zajednicom. Nakanu je Centra da znanstvene aktivnosti koje se unutar njega provode budu čim vidljivije i da čim jače utječu na zajednicu u kojoj djeluje, pri čemu je važno istaknuti da cilj nije glagoljsku baštinu samo promicati i iznositi javnosti rezultate znanstvenih istraživanja, nego uključiti građanstvo, odnosno zainteresirane amatere, kao aktivne partnere u istraživanju.

Znanost za građanstvo

U skladu s takvim stremljenjima, u sklopu Centra u prosincu 2020. godine pokrenut je projekt pod nazivom *Javna znanost u*

području glagoljaštva: od crowdsourcinga do znanja. Iz Centra u projektu sudjeluju izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić, koja je i voditeljica, te izv. prof. dr. sc. Ivica Vigato, a s Odjela za informacijske znanosti doc. dr. sc. Martina Dragija Ivanović i asistentica Laura Grzunov. Suradnica je i Marija Kero, arhivistica zaposlena u Državnom arhivu u Zadru. Projekt se provodi uz financijsku podršku DARIAH-HR konzorcija.

Projekt se temelji na tzv. akademskom *crowdsourcingu*, odnosno masovnoj podršci. Riječ je o inicijativi koja počiva na uključivanju šire javnosti u znanstvena i druga istraživanja, pri čemu se javnost može uključiti kao promatrač i podupiratelj, ali i kao aktivni sudionik u smislu prikupljanja ili pripreme podatke za strojne i druge analize. Masovnu podršku osobito potiče Europska komisija, a uključena je među ostale inicijative koje se provode u sklopu

tzv. znanosti za građanstvo (*Citizen Science*), odnosno aktivnosti unutar znanosti koje se provode u suradnji javnosti i znanstvenika, uz mnoge dobrobiti za obje strane. Riječ je o širokoj inicijativi kojom se znanost demokratizira i stvara nova istraživačka i znanstvena kultura, što se proklamira i kroz strategiju Europske unije.

Kampanje masovne podrške

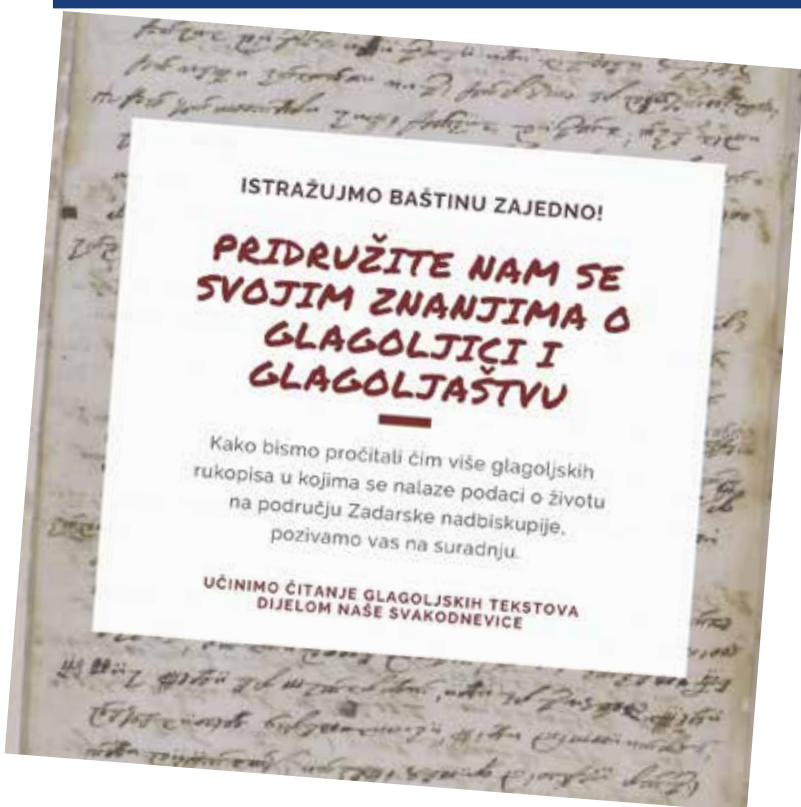
Masovna podrška kao metoda javne znanosti u suvremenom se smislu počela upotrebljavati nakon otkrića interneta, no sama ideja znatno je starija te se prvim projektom masovne podrške smatra izrada *Oxfordova engleskog rječnika* još 1880. godine kada su tzv. amateri bili pozivani da šalju podatke potrebne za izradu tog najpoznatijeg svjetskog rječnika te ga tako izgrađuju i nadopunjuju (na koju temu toplo preporučujem sjajnu knjigu

Simona Winchestera *Profesor i luđak*, kao i istoimeni film!).

U današnje se vrijeme kampanje masovne podrške osobito vežu uz digitalnu humanistiku kao suvremenu znanstvenu disciplinu koja stvara tehnološke preduvjete i platforme za istraživanja u području humanistike u digitalnom okruženju, a onda i za suradnički udaljeni online rad kakav je u podlozi i kampanja masovne podrške. Većinom su te kampanje namijenjene transliteracijama, odnosno prepisivanju tekstova digitaliziranih rukopisa (npr. matičnih knjiga, dnevničkih zapisa, književnih rukopisa, pisama znamenitih osoba i sl.) kako bi tekstovi bili dostupniji, ali i kako bi se omogućila strojna obrada i interpretacija velikog korpusa transliteriranih tekstova. Količine koje „masa“ tako može prepisati znatno nadmašuju one koje može prepisati pojedinac ili bilo koja projektna grupa. U Hrvatskoj su takve kampanje još uvijek mnogo rjeđe nego izvan nje, a posebno u području znanstvenih projekata. U području glagoljaštva nije poznata niti jedna takva kampanja u svijetu.

Stoga je u sklopu Centra za istraživanje glagoljaštva pokrenuta prva javna kampanja masovne podrške u području glagoljaštva pod nazivom *Istražujmo glagoljsku baštinu zajedno!* Svrha joj je povezati znanstvenu zajednicu i javnost u radu

Projekt *Javna znanost u području glagoljaštva: od crowdsourcinga do znanja* temelji se na tzv. akademskom *crowdsourcingu*, odnosno masovnoj podršci. Riječ je o inicijativi koja počiva na uključivanju šire javnosti u znanstvena i druga istraživanja, pri čemu se javnost može uključiti kao promatrač i podupiratelj, ali i kao aktivni sudionik u smislu prikupljanja ili pripreme podataka za strojne i druge analize

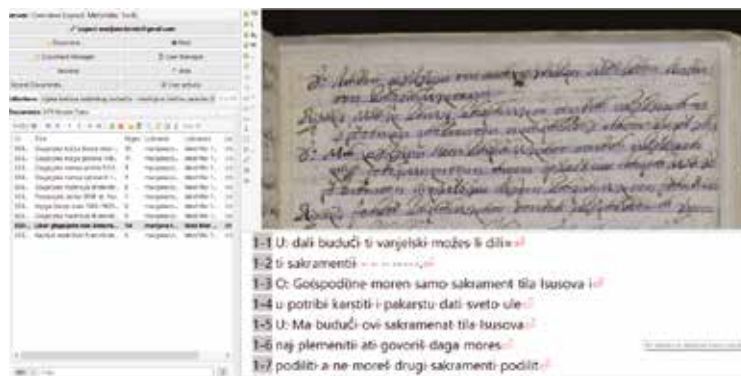
na istraživanju zadarske glagoljske baštine te identificirati najprikladniji model uključivanja građanstva u znanstvena istraživanja hrvatskoga glagoljaštva kojima bi se građanstvo od pasivnog primatelja nalaza znanstvenih istraživanja glagoljskih rukopisa provedenih u akademskim ustanovama preoblikovalo u aktivnog suradnika u istraživanjima.

Poziv javnosti

S obzirom na to da su glagoljskim pismom pisani brojni rukopisi u kojima su sadržani podaci o svakodnevnom životu, kulturi i povijesti zadarskoga područja, a javnost zadarskoga područja oduvijek je zainteresirana za baštinu, osobito glagoljsku, kroz ovaj se pokret nastojalo, a i uspjelo, pružiti platformu javnosti da pokaže svoje znanje u području glagoljaštva i sudjeluje u transliteraciji lokalnih glagoljskih rukopisa. Zadarska je nadbiskupija, naime, izrazito glagoljaška, te su marljivi popovi glagoljaši svoje knjige, koje svjedoče o svakodnevnom životu na zadarskom području, pisali glagoljicom. Bogatstvo takvih izvora skriva tajne o životu ovog područja. Kako bismo pročitali čim više glagoljskih rukopisa u kojima se nalaze podaci o životu na području Zadarske nadbiskupije, pravilima brojnih bratovština, dugovima i ostavštinama naših predaka, njihovim krštenjima, potvrđama, vjenčanjima, god-

vima, događajima koji su obilježavali njihove živote, Centar je kroz ovaj projekt pozvao javnost, odnosno amatere, na suradnju.

U pozivu koji je Centar uputio javnosti navedeno je: *Učinimo čitanje glagoljskih tekstova dijelom naše svakodnevne, kulturnom poslasticom koja će nam otvarati uvijek iznova nova vrata u svijet popova glagoljaša, članova bratovština čije su matricule pisane glagoljicom, uz koja ćemo otkrivati podatke o imeni-*

ma naših predaka koji su upisani po krštenju, krizmi, ali i u knjigama mrtvih. Pročitajmo propovijedi popova glagoljaša, naučimo ponešto o običajima i svakodnevnom životu naših predaka.... I učinimo glagoljicu opet živom, prenoseći pročitano javnosti kroz zajedničke aktivnosti.

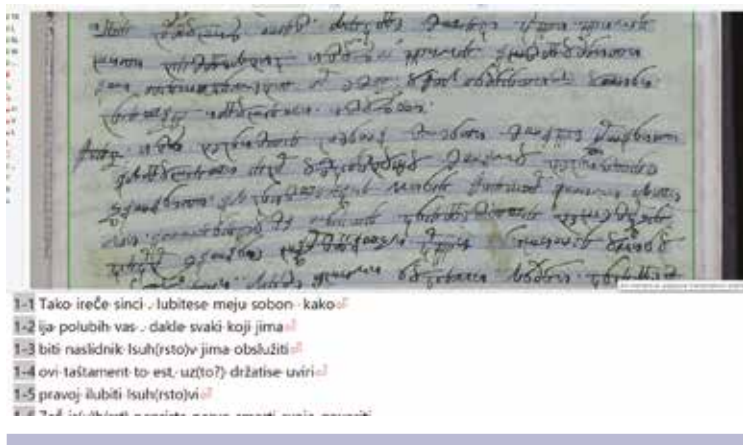
Cilj je projekta čim više glagoljskih rukopisa pročitati na taj način, označiti imena i prezimena upisana u glagoljskim rukopisima i povezati ih s geograf-

skim lokacijama te zajedničkim snagama pokazati hrvatskoj široj zajednici kolika znanja o glagoljskoj pismenosti zadarski glagoljaši imaju i koliko su spremni glagoljsku baštinu još dublje proučavati i o njoj izvještavati.

U transliteraciji sudjelovalo 14 amatera

U svrhu zajedničke online transliteracije osiguran je digitalni alat *Transkribus* uz pomoć kojega su digitalne preslike vrijednih glagoljskih rukopisa, uz dozvolu Arhiva Zadarske nadbiskupije koji rukopise čuva, ušle u domove naših marljivih glagoljaša te im je pružena mogućnost da ih transliteriraju i tako pridonese zajednici. Riječ je o rukopisima koji dolaze iz mnogih mjesta sa zadarskih otoka i šireg zadarskog područja te nose podatke o životu na tim područjima. Projekt *Istražujemo glagoljsku baštinu zajedno* osmišljen je kako bismo našu povijest, upisanu glagoljskim slovima, istraživali zajedno. Svaki prinos tih marljivih suvremenih glagoljaša bit će zabilježen kao poseban prinos našoj zajednici, kulturi i identitetu.

Kroz projekt su javnosti za transliteraciju ponudeni dijelovi deset rukopisa koji se čuvaju u Zbirci glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije. Neki od tih rukopisa su matične knjige (vjenčanih, umrlih), knjige tzv. stanja duša (svojevrsni popisi stanov-

Rezultat je i količinom transliteriranoga glagoljskog teksta i kvalitetom transliteracija nadmašio sva očekivanja te se promišlja o nadogradnji projekta radionicama i zajedničkim raspravama o glagoljskim rukopisima, pismu, jeziku i sadržaju tih rukopisa, kao i teškoćama i specifičnostima takvih prijepisa, a onda i označivanjem osobnih imena naših predaka koja se u rukopisima pojavljuju, kao i toponima i sl.

ništva), a neke su kapituli bratovština zadarskih područja (pravila njihova djelovanja i propisi o ponašanju članova, običajima i sl.) te knjige propovijedi. Rukopisi dolaze iz Biograda, Kali, Oliba, Velog Iža, Vrgade, Silbe, Sali, Premude i Posedarja.

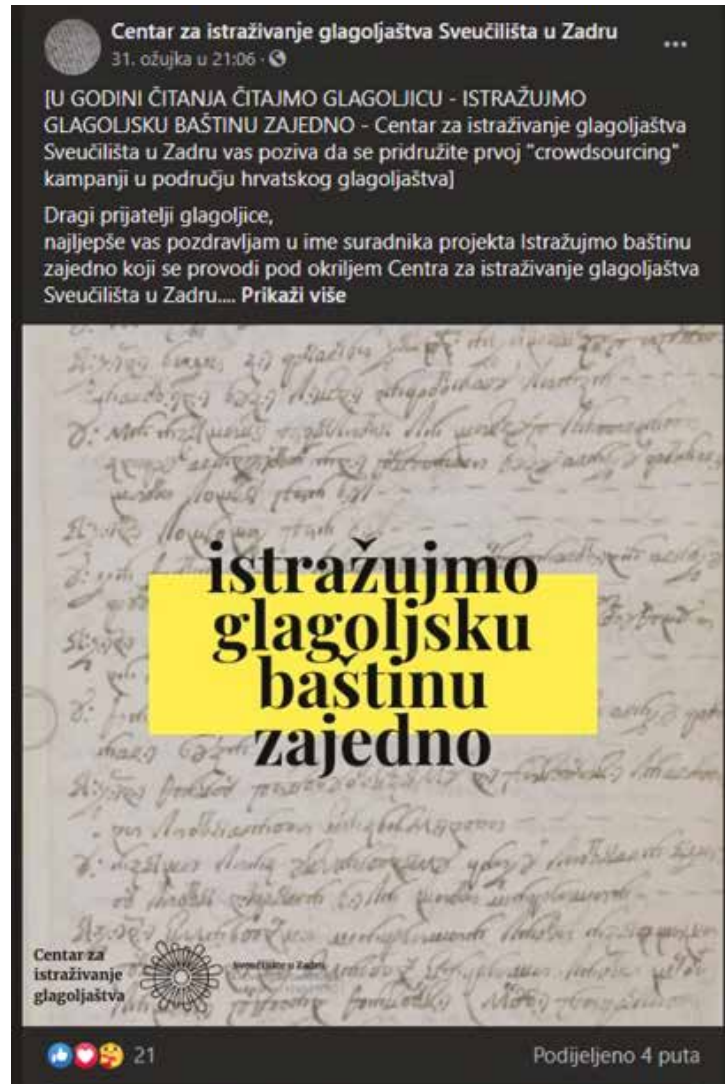
U transliteraciji je sudjelovalo 14 osoba, amatera, koji su zajednički transliterirali sve ponudene tekstove, i to ukupno 74 stranice rukopisa pisanih zahtjevnim glagoljskim kurzivnim pismom, točnije 1789 redaka glagoljskog teksta u kojima je sadržano 7179 riječi. Pri tome je pokazana želja, motivacija i znanje glagoljaša amatera koji su svoje vrijeme poklonili zajedničkom čitanju povijesti zadarskoga područja upisanoj u glagoljskim rukopisima.

Takav je rezultat i količinom transliteriranoga glagoljskog teksta i kvalitetom transliteracija nadmašio sva očekivanja te se promišlja o nadogradnji projekta radionicama i zajedničkim raspravama o glagoljskim rukopisima, pismu, jeziku i sadržaju tih rukopisa, kao i teškoćama i specifičnostima takvih prijepisa, a onda i označivanjem osobnih imena naših predaka koja se u rukopisima pojavljuju, kao i toponima i sl. Time će se stvarati snažna glagoljaška zajednica temeljena na suradnji znanstvenika i amatera koja o glagoljstvu promišlja i koja glagoljske rukopise čita i interpretira. Radujemo se svakom daljnjem radu.

Ostavština mons. Pavla Kere

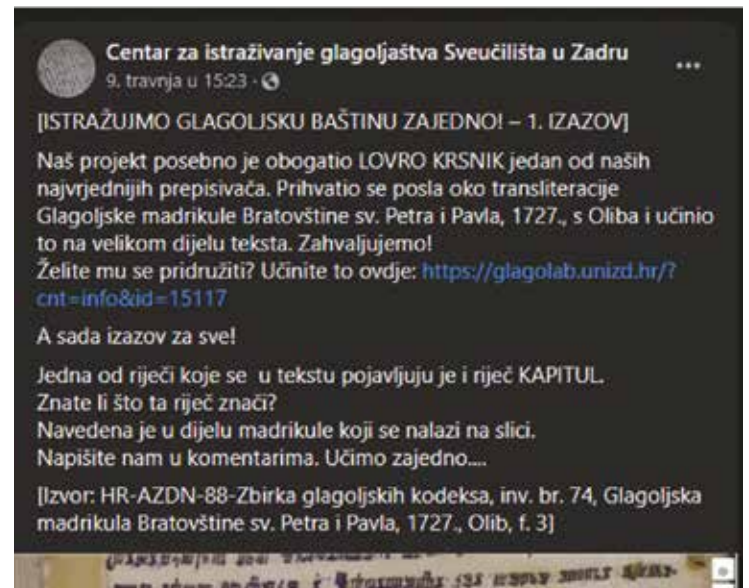
Poziv i sav materijal, uključujući upute za transliteraciju nalaze se na portalu Centra za istraživanje glagoljaštva, *GlagoLabu*, gdje je i pristupna točka za početak rada na transliteraciji. Očekujemo nove tekstove, nove glagoljaše i nove transliteracije! Kampanju smo predstavili na stranici Centra na Facebooku, gdje je objavljen i prvi izazov za naše glagoljaše. Sve aktivnosti se nastavljaju.

Centar za istraživanje glagoljaštva zahvaljuje Zadarskoj nadbiskupiji na dopuštenju da za projekt koristimo glagoljske rukopise koji se čuvaju u Zbirci glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije (HR-AZDN-88). Zbirku čine glagoljski kodeksi koje je obilazeći župe Zadarske nadbiskupije vrijedno prikupljao mons. Pavao Kero (1940. - 2018.), vikar za kulturu Zadarske nadbiskupije i dugogodišnji

ravnatelj Stalne izložbe crkvene umjetnosti. Osim što je prikupljao i opisivao te istraživao i objavljivao glagoljske rukopise u izdavačkom nizu *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertine*, i to u suizdavaštvu sa Sveučilištem u Zadru, mons. Pavao Kero brinuo se i o njihovoj zaštiti i restauraciji, a osobito je pomno pratio i podupirao naš projekt *Pisana baština* koji se provodi na Sveučilištu u Zadru, sada pod okriljem Centra za istraživanje glagoljaštva, omogućio digitalizaciju i obradu glagoljskih rukopisa te objavu digitalnih preslika na portalu *GlagoLab*. Trajno smo mu zahvalni na svemu što je činio za zadarsko glagoljaštvo.

Kroz projekt su javnosti za transliteraciju ponuđeni dijelovi deset rukopisa koji se čuvaju u Zbirci glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije. Neki od tih rukopisa su matične knjige (vjenčanih, umrlih), knjige tzv. stanja duša (svojevrsni popisi stanovništva), a neke su kapituli bratovština zadarskih područja (pravila njihova djelovanja i propisi o ponašanju članova, običajima i sl.) te knjige propovijedi. Rukopisi dolaze iz Biograda, Kali, Oliba, Velog Iža, Vrgade, Silbe, Sali, Premude i Posedarja

Iz Centra u projektu sudjeluju izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić, koja je i voditeljica, te izv. prof. dr. sc. Ivica Vigato, a s Odjela za informacijske znanosti doc. dr. sc. Martina Dragija Ivanović i asistentica Laura Grzunov. Suradnica je i Marija Kero, arhivistica zaposlena u Državnom arhivu u Zadru. Projekt se provodi uz financijsku podršku DARIAH-HR konzorcija

ZNANSTVENI SKUP PREKO I NJEGOVO PODRUČJE, 25. I 26. LIPNJA 2021.

Prikaz Preka u povijesnom hodu od početka do naših dana

Znanstveni skup, čiji je cilj bio razmotriti različite aspekte koji su pridonijeli društveno-gospodarskom i kulturnom razvoju Preka u bližoj i daljnjoj prošlosti, s obzirom na povijesno i geografsko značenje prostora, te osmisliti smjerove kulturno-gospodarskog razvoja, održan je u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Općine Preko, a u pripremi je i monografija s priložima sa znanstvenog skupa

U organizaciji Sveučilišta u Zadru i Općine Preko, 25. i 26. lipnja 2021. održan je znanstveni skup *Preko i njegovo područje*, čiji je cilj bio razmotriti različite aspekte koji su pridonijeli društveno-gospodarskom i kulturnom razvoju naselja u bližoj i daljnjoj prošlosti, s obzirom na povijesno i geografsko značenje prostora, te osmisliti smjerove kulturno-gospodarskog razvoja. Na temelju izlaganja pripremit će se i monografija s priložima sa znanstvenog skupa. Cilj događanja bio je prikaz Preka u povijesnom hodu od početka do naših dana.

S pozicije struke i znanstvenog interesa

Kako je u uvodnoj riječi istaknuo prof. dr. sc. Robert Bacalja, predsjednik Organizacijskog odbora, sudionici su svoje radove temeljili na znanstvenom zahvatu u sadržaj Preka i njegova područja s pozicije svoje struke i znanstvenog interesa. Obradene teme daju slojevit znanstveni obuhvat koji će dati nova i prikladna tumačenja onoga što je Preko iznjedrilo u svojem povijesnom hodu prema budućnosti, izgrađujući specifičan imaginarij kako u kulturi i prosvjeti, tako i u gospodarskom smislu.

- Dugo smo razmišljali o jednom ovakvom skupu koji bi s pozicije znanosti i struke progovorio o tom našem specifičnom mediteranskom prostoru, koji je dao izuzetne prinose i u nacionalnoj kulturi, napose djelovanjem naših fratara sa Školjića,

koji su ovdje, uz mjesto, od 15. stoljeća - istaknuo je prof. dr. sc. Robert Bacalja.

Preko je u svojoj bogatoj povijesti imalo veliki značaj u prostoru sjeverne Dalmacije, prije svega zbog svoga povoljnoga geografskog položaja na sredini otoka Ugljana, nasuprot grada Zadra, povijesnoga središta Dalmacije od Bizanta do 20. st. Odatle potječe i ime naselja - Preko (*Oltre*), koje upućuje na najbližu luku na otoku Uglja-

nu u odnosu na Zadar te svjedoči o bliskoj povezanosti njegova razvitka s gradom, u konačnici, i formiranja Preka kao glavnog otočnog prometnog i administrativnog središta.

Život na prostoru Preka teče od prapovijesti, o čemu svjedoče brojna arheološka nalazišta, ali i srednjovjekovne sakralne građevine te kaštel Sv. Mihovila, najveća srednjovjekovna fortifikacija na zadarskom području. Osnivanje samostana franjevac

Preko je u svojoj bogatoj povijesti imalo veliki značaj u prostoru sjeverne Dalmacije, prije svega zbog svoga povoljnoga geografskog položaja na sredini otoka Ugljana, nasuprot grada Zadra, povijesnoga središta Dalmacije od Bizanta do 20. st. Odatle potječe i ime naselja - Preko (*Oltre*), koje upućuje na najbližu luku na otoku Ugljanu u odnosu na Zadar te svjedoči o bliskoj povezanosti njegova razvitka s gradom, u konačnici, i formiranja Preka kao glavnog otočnog prometnog i administrativnog središta

trećerredaca sv. Pavla Pustinjaka na otočiću Galevcu (Školjiću) u 15. stoljeću pridonijelo je daljnjem duhovnom i kulturnom razvoju naselja, posebice vezanom uz školstvo. Preko se odlikuje i ladanjskom arhitekturom jer su brojne zadarske obitelji od 15. do 19. stoljeća tamo podizale svoje kuće, a jedna od njih pripadala je i poznatom slikaru Franciscu Salghettiju Drioliju.

- Ovaj znanstveni skup uvertira je u izradu monografije koja će imati povijesni značaj za sve nas. Monografija će obuhvatiti različite teme iz povijesti i nekadašnjeg života Preka, ali i neke suvremene pojave. Siguran sam da će žitelji otoka i posjetitelji sa zanimanjem čitati i bolje upoznati vrijedne činjenice i podatke, koji će ostati zabilježeni na jednome mjestu. Ovo je ujedno i prvo značajnije djelo o Preku od 1924. godine, kada je dubrovački biskup porijeklom iz Preka Josip Marčelić napisao *Crtice o Preku*. Hvala svima koji sudjeluju u izradi monografije, pridonose očuvanju povijesti, tradicije i identiteta otoka te očuvanja otočnog života kao našeg nacionalnog blaga - rekao je u uvodu znanstvenog skupa Jure Brižić, načelnik Općine Preko.

Trajna povezanost sa Zadrom

Preko je osobitu gospodarsku snagu dobilo tijekom 19. stoljeća, kada su od pojedinih crkvenih zaklada otkupljeni posjedi. U to doba Prečani su svoje posjede imali od Paga (u Vlašićima) do Sukošana na kopnu. U

Preko je, kao jedna od prvih na zadrarskome području, utemeljena Pučka škola 1842. godine, od kada je Preko središte osnovnoškolskog obrazovanja na cijelom otoku Ugljanu. Iskorak u razvoju mjesnoga gospodarstva učinjen je otvaranjem Uljarske zadruge 1905. godine, u kojoj Prečani djeluju kao dioničari, što donosi nove razvojne potencijale mjestu.

U razvoju Preka posebno je značajno razdoblje između dva svjetska rata. Preko tada, zbog gubitka Zadra koji je prema odredbama Rapalskog ugovora pripao Italiji, postaje administrativno središte otoka. U okolnostima intenzivne litoralizacije nakon Drugoga svjetskog rata glavni pokretač gospodarskog razvoja Preka postaje turizam, a posebno značenje ima i pomorstvo. Prema suvremenom upravno-teritorijalnom ustroju Hrvatske, Preko je središte istoimene općine koje okuplja naselja središnjeg i sjeverozapadnog otoka Ugljana te otoke Rivanj, Sestrunj i Ošljak.

- Povijest Preka i okolnih mjesta obilježena je brojnim događajima koji su utkani i u povijesne knjige zadrarskoga područja. Preko je svojom pozicijom i kroz povijest, ali i dan-danas neizostavno povezan sa Zadrom. Kao upravno središte zadrarskih oto-

ka imalo je poseban povijesni značaj, ali i danas je sjedište jedne od gospodarski najsnažnijih općina u Zadarskoj županiji. Blizina Zadra omogućuje i danas odličnu povezanost, stoga i ne čudi da je demografska situacija u Preku, ali i na cijelom otoku Ugljanu, i dalje dosta dobra. Povijest Preka na brojne načine vezana je uz vjeru i crkvu. To je mjesto dalo čak 129 svećenika, a otočić Galevac ili Školjić, kako ga češće nazivamo, bio je važna karijera u vjerskom i kulturnom životu ne samo našega područja, već, slobodno mogu reći, i Hrvatske - rekao je Božidar Longin, zadrarski župan, dodajući kako je mjesto Preko bilo jedno od predvodnika turizma na Jadranu, a i danas je turizam najvažnija ovdašnja gospodarska grana koja se, iz godine u godinu, razvija novim sadržajima.

Bogata kulturno-povijesna baština

Zadrarski nadbiskup mons. Želimir Puljić osvrnuo se na život dvojice velikih prečkih domoljuba - Ive Mašine, po kojemu ime nosi katolička osnovna škola u Zadru, te posebice biskupa Josipa Marčelića, na čijemu je mjestu (dubrovačkog biskupa) i on proveo dosta godina.

- Biskup Marčelić istaknuo se

na humanitarnom planu, u području prosvjete i odgoja te posebice u borbi za *hrvatsku stvar* jer je zajedno s vrhbosanskim nadbiskupom Josipom Stadlerom imao ključnu ulogu u preustroju Zavoda sv. Jeronima u Rimu kakvog danas poznajemo. Utemeljio je brojne humanitarne institucije za djecu, starije, siromašne, a s Marijom Petković, i Družbu Kćeri Milosrđa, koja je također skrblila o siromasima. Bio je svjestan da u društvu ima previše svađa i nečovječnosti pa je smatrao da vjernici i svećenici moraju živjeti utopiju bratstva, mira i ljubavi. Obnavljao je bratovštine jer je želio da se vjernici aktivnije uključuju u društvo - rekao je nadbiskup Puljić.

Osim poznatih svećenika,

među kojima i dubrovačkog biskupa Josipa Marčelića, mjesto Preko dalo je i poznate znanstvenike, političare, sportaše i umjetnike. Preko ima i bogatu kulturno-povijesnu baštinu te izuzetno zanimljiv mjesni govor s osebujnom intonacijom.

U kontekstu aktualne pandemije može se spomenuti još jedan otok nasuprot Preka, Ošljak ili Lazaret, gdje je karantena zbog pandemije, tada kuge, uvedena još u 17. stoljeću.

Povijest, ali i sadašnjost Preka vezana je uz maslinarstvo. Na otoku Ugljanu niknuli su maslinici od kojih su neki već stoljetni, a ovdašnje maslinovo ulje na cijeni je već desetljećima.

- Kao akademska zajednica dužni smo pridonositi domovini

U pripremi su i monografije o Bibinjama, Sukošanu i Starigradu-Paklenici. Nadamo se da neće biti samo ukras u policama, nego živi dokument, osnova strateškim i prostorno-planskim dokumentima u kojima će se uvažavati riječ znanstvenika, koji do rezultata dolaze iz pisanih izvora, ali i u komunikaciji s dionicima tog prostora. Općina, Nadbiskupija i Županija u Sveučilištu će imati proaktivnog partnera. Mi smo ustanova koja u ovom prostoru zrači više od šest stoljeća. Nadamo se da ćemo i ovim skupom opravdati povjerenje javnosti koje nam pripada, rekao je prorektor prof. dr. sc. Josip Faričić

U Preku je, kao jedna od prvih na zadarskome području, utemeljena Pučka škola 1842. godine, od kada je Preko središte osnovnoškolskog obrazovanja na cijelom otoku Ugljanu, a u razvoju mjesta posebno je značajno razdoblje između dva svjetska rata kada Preko, zbog gubitka Zadra koji je prema odredbama Rapalskog ugovora pripao Italiji, postaje administrativno središte otoka

i zajednici na ovakav način, proučavanjem stvarnog prostora, ali i njegova imaginarija. S Općinom Preko potpisali smo široko zasnovan sporazum o suradnji, što je primjer suradnje sveučilišne i lokalne zajednice, a uključuje i konkretan program obnove stare školske zgrade na Ošljaku, koji bi trebao postati jedan od sveučilišnih centara koji će se baviti otočnim stanovništvom - istaknuo je prorektor prof. dr. sc. Josip Faričić.

Razvoj prema načelima održivog i uključivog rasta

- Preko je postao dijelom urboarhipelaga, s uzajamnom vezom Grada i otočnog prostora. Općina Preko nije samo geografski prostor, nego i ljudi koji tamo stanuju, onih koji tamo rade zahvaljujući dobroj prometnoj povezanosti, ali i iseljenika. Svi oni čine izuzetno bogatstvo prostora i valja ga razvijati prema načelima održivog i uključivog rasta, što i Europa traži. Svjedoci smo izuzetnih potreba za razvojem i korištenjem prirodnih resursa. Veliki je izazov postići ravnotežu između razvojnih potreba i zaštite prirodne i kulturne baštine. To je živi organizam u kojemu imamo izuzetno važnu ulogu. Ne smijemo iznevjeriti naraštaje koji su čuvali prostor. Zbog toga i organiziramo ovakve događaje.

Obuhvatili smo na sličan na-

čin i druge zadarske otoke i pojedine priobalne i zaobalne dijelove zadarske regije pa su tako u pripremi monografije o Bibinjama, Sukošanu i Starigradu-Paklenici. Nadamo se da neće biti samo ukras u policama, podmetač zaslona računala, nego živi dokument, osnova strateškim i prostorno-planskim dokumentima u kojima će se uvažavati riječ znanstvenika, koji do rezultata dolaze iz pisanih izvora, ali i u komunikaciji s dionicima tog prostora. Općina, Nadbiskupija i Županija u Sveučilištu će imati proaktivnog partnera. Mi smo ustanova koja u ovom prostoru zrači više od šest stoljeća. Nadamo se da ćemo i ovim skupom opravdati povjerenje javnosti koje nam pripada - dodao je prof. dr. sc. Josip Faričić.

Zastupljene teme i popratni program

Teme koje su bile zastupljene na znanstvenom skupu vezane su uz prirodoslovlje, arheologiju, povijest, povijest umjetnosti, gospodarstvo, zatim geografiju, povijest Crkve, glazbe i školstva.

U prvom dijelu programa dr. sc. Smiljan Glušćević prezentirao je istraživanje o Dvorini - rimskoj ladanjskoj vili u Preku - i nova razmišljanja o antičkom gospodarstvu na otoku Ugljanu. Prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić obradio je najranije kršćanske tragove na području Preka, koji je u to vrijeme bio dio age-

ra grada Zadra, zbog čega se kršćanstvo vrlo rano trebalo proširiti na taj ruralni gradski dio. Nažalost, ostaci iz ranokršćanskoga vremena na području tog naselja još su uvijek relativno vrlo skromni. Na temelju dosadašnjih spoznaja pretpostavlja se da ranokršćansku crkvu treba tražiti na prostoru današnje grobišne crkve Gospe od Rozarija, koju se na temelju arhivskih dokumenata povezuje sa srednjovjekovnom crkvom posvećenom sv. Andriji. Iz iste su crkve najvjerojatnije i ulomci ranokršćanske kamene plastike koji se danas čuvaju u samostanu sv. Pavla Pustinjaka na obližnjem otočiću Galevcu. U nastavku prvog dana programa obrađene su

brojne zanimljive teme poput glagoljaške baštine samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću, biografije dubrovačkog biskupa Josipa Marčelića, fotografija Preka iz fundusa Galerije umjetnina Narodnoga muzeja Zadar, preškog agrara u 17. i 18. stoljeću, režimске presije prema obitelji Mašina, euharistijskog kongresa u Preku 1925. godine kao svjedočanstva vjerskoga i nacionalnoga identiteta itd.

Drugi dan znanstvenoga skupa održao se u Preku, a i popratnom programu održana je 30. pjesnička manifestacija *Brižičev dvuor* posvećena Pavlu Jerolimovu i Ivici Matešiću Jeremiji te je izveden pasionski oratorij *Križina* Ive Nižića.

DOC. DR. SC. LINDA MIJIĆ, ODJEL ZA KLASIČNU FILOLOGIJU, JEDNA OD UREDNICA ZBORNIKA RADOVA MEĐUNARODNOG ZNANSTVENOG SKUPA NATALES GRATE NUMERAS?

Zbornik na zoran način pokazuje koliko je i dalje živ interes za antiku i njezino naslijeđe

Zbornik Međunarodnog znanstvenog skupa *Natales grate numeras?*, urednica izv. prof. dr. sc. Diane Sorić, doc. dr. sc. Linde Mijić i doc. dr. sc. Anite Bartulović, donosi radove s istoimenoga znanstvenog skupa održanoga 7. i 8. travnja 2017. u organizaciji Odjela za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru u povodu 60. godišnjice osnutka. Autori radova istaknuti su hrvatski i inozemni znanstvenici iz Hrvatske (Zadar, Pula, Slavonski Brod), SAD-a (Cambridge), Italije (Rim, Milano i Parma), Mađarske (Szeged), BiH (Mostar), Srbije (Beograd), Slovenije (Ljubljana) i Portugala (Faro).

O kakvom je međunarodnom znanstvenom skupu bila riječ?

Međunarodni znanstveni skup *Natales grate numeras?* organiziran je u povodu 60. godišnjice osnutka Odjela za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru, a održan je 7. i 8. travnja 2017. godine.

Naime, akademske godine 1956./1957. utemeljen je Filozofski fakultet u Zadru, a tadašnji je Odsjek za latinski jezik bio među prvih šest novoosnovanih odsjeka. Oformio ga je akademik Miroslav Kravar, koji je ujedno bio i prvi dekan tadašnjeg Filozofskog fakulteta. Osamdesetih godina uveden je i studij grčkog jezika.

Nakon tegotnih ratnih i poslijeratnih godina, a posebno na krilima bolonjskog procesa, Odjel je narastao i brojem nastavnika i raznovrsnošću područja proučavanja klasičnih jezika i književnosti pa smo šezdeseti rođendan Odjela odlučili proslaviti na svečan i dostojanstven način pozvavši brojne

kolege i prijatelje. Pozivu su se odazvali klasični filolozi, ali i znanstvenici srodnih struka iz Hrvatske i inozemstva koji su svojim izlaganjem dali znatan doprinos.

Plenarna su predavanja održali uvaženi profesori prof. dr. sc. David Elmer s Harvard Universityja i prof. dr. sc. Stephen Heyworth s Oxford Universityja, a osim uglednih klasičnih filologa, povjesničara, arheologa, povjesničara umjetnosti itd. iz Hrvatske, na skupu su sudjelovali i brojni inozemni filolozi iz Velike Britanije, Italije, Finske, Njemačke, Rumunjske, Mađarske, Srbije, Bosne i Hercegovine, Slovenije, Grčke, Portugala i Dubaija. Ukupno je sudjelovalo pedeset sedam izlagača, a raspravljalo se o raznim klasično-filološkim temama: o poeziji Augustova doba, antičkoj religiji, mitologiji i civilizaciji, kasnoj antici i Bizantu, srednjovjekovnoj i novovjekovnoj latinskoj produkciji, antičkoj povijesti Dalmacije te klasičnoj filologiji danas.

Velik odaziv domaćih i stranih znanstvenika potvrđuje očitu potrebu i interes za organiziranjem skupova iz područja klasične filologije u najširem smislu riječi. S obzirom na velik broj domaćih i stranih sudionika, izlaganja uglednih gostujućih profesora, a osobito zbog raznolikosti tema o koji-

ma su izlagači raspravljali, skup je dao iznimno vrijedan znanstveni doprinos, ali i promidžbu Odjela i neopravdano zanemarene znanstvene discipline kao što je klasična filologija.

Jedna ste od urednica Zbornika. Prema kojim su kriterijima objavljeni radovi u Zborniku?

Od pedeset izloženih radova na skupu u ovom je zborniku objavljeno trinaest, i to deset izvornih znanstvenih radova, jedno prethodno priopćenje i dva pregledna znanstvena rada, koji su prošli postupak dvostruke slijepe recenzije. Osam je radova na engleskom i pet na hrvatskom jeziku. Svaki je članak opremljen sažetkom, na engleskom ako je riječ o članku na hrvatskom jeziku, odnosno na hrvatskom ako je članak inojezičan.

Radovi pokrivaju široko tematsko područje klasične filologije od homerološkog do bizantološkog, od latinističkog pa sve do neolatinističkog. S obzirom na raznolikost tema iz područja književnosti, povijesti, arheologije i filozofije, radovi su u zborniku poredani kronološkim slijedom shodno pripadnosti grčkom ili latinskom jeziku.

Zašto je objavljeno 13 od ukupno 50 izloženih radova na konferenciji?

Na autoru je da u zadanom roku nakon izlaganja pošalje rad napisan prema uzusima struke i uputama uredništva, ali se može odlučiti na objavu rada u nekom časopisu (koji se, u pravilu, brže objavljuje od zbornika) ili proširiti istraživanje tako da ga objavi u obliku monografije ili neke druge publikacije. Osim toga, u objavu se uvrtavaju samo oni radovi koji su uspješno prošli proces stroge recenzije. Zbog toga je, u pravilu, u svim zbornicima manje radova nego što ih je prezentirano na konferenciji.

Objavljeno je i deset izvornih znanstvenih radova koji su, kako ste napisali, prošli slijepu recenziju. Što je to slijepa recenzija?

Svi su pristigli radovi, ne samo izvorni znanstveni, prošli strogu uredničku i recenzentsku evaluaciju i redakturu. Tzv. dvostruka slijepa recenzija (eng. *double-blind review*) standardan je recenzijski postupak u kojem urednik ne otkriva identitet ni autora ni recenzenta: rad se anonimno šalje dvama recenzentima, stručnjacima iz dotičnog područja u istom ili višem zvanju, tako da autor ne zna tko su recenzenti niti recenzenti znaju tko je autor. Recenzenti predlažu kategoriju rada (izvorni znanstveni, prethodno priopćenje, pregledni, stručni) te

Međunarodni znanstveni skup Natales grate numeras? organiziran je u povodu 60. godišnjice osnutka Odjela za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru, a održan je 7. i 8. travnja 2017. godine. Naime, akademske godine 1956./1957. utemeljen je Filozofski fakultet u Zadru, a tadašnji je Odsjek za latinski jezik bio među prvih šest novoosnovanih odsjeka

Radovi pokrivaju široko tematsko područje klasične filologije od homerološkog do bizantološkog, od latinističkog pa sve do neolatinističkog. S obzirom na raznolikost tema iz područja književnosti, povijesti, arheologije i filozofije, radovi su u zborniku poredani kronološkim slijedom shodno pripadnosti grčkom ili latinskom jeziku

rad mogu prihvatiti za objavu, vratiti na doradu ili odbiti. U slučaju odstupanja u kategorizaciji rada ili u slučaju oprečnih recenzija, urednici u pravilu šalju rad na treću recenziju i zatim donose zaključak o objavi rada. Svi su primljeni radovi prošli postupak takve recenzije, a objavljeno je, kao što sam već navela, deset radova kategorije izvorni znanstveni rad, jedno prethodno priopćenje i dva pregledana rada.

U čemu se očituje znanstveni doprinos ovog zbornika?

Znanstveni doprinos zbornika nalazi se u širini tema uvrštenih radova, koji se bave epskom, narativnom, tragičkom te filozofskom i epistolografskom književnošću stare Grčke, utjecajem grčke na rimsku književnost, antičkim izvorima o običajima i rimskoj svakodnevici te nedovoljno istraženim aspektima biografija ili književnih djela pojedinih ranonovovjekovnih autora. Riječ je o znanstveno relevantnim temama i istraživanjima koja prezentiraju važne spoznaje za razumijevanje načina na koje su i književnost i jezik, bilo latinski ili grčki, kao i sveukupna antička tradicija, svojim utjecajem oblikovali kasnije europske kulture.

Doc. dr. sc. Linda Mijić

Doc. dr. sc. Linda Mijić rođena je u Zadru 1973. godine. Diplomirala je latinski jezik i rimsku književnost te grčki jezik i književnost na Odsjeku za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta u Zadru.

Doktorsku disertaciju *Latinitet inventara Veličajne općine zadarske Državnog arhiva u Zadru (godine 1325. - 1385.)* pod mentorstvom prof. dr. sc. Olge Perić i prof. dr. sc. Mirjane Matijević Sokol obranila je 2014. godine.

Od rujna 1995. do listopada 2006. radila je kao profesorica latinskog i grčkog jezika u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji (danas Klasična gimnazija Ivana Pavla II.) u Zadru. U isto vrijeme bila je mentorica studentima klasične filologije i nastavnicima pripravnici.

Od 2000. godine predaje Metodiku nastave klasičnih jezika na Filozofskom fakultetu u Zadru kao vanjska suradnica. Godine 2005. Zavod za školstvo RH promovirao ju je u zvanje profesor mentor. Od studenoga 2006. radi na mjestu asistenta, a od ožujka 2014. na mjestu višeg asistenta na Odjelu za klasičnu filologiju Sveučilišta u Zadru. Izabrana je u zvanje docenta u travnju 2017.

Velik odaziv domaćih i stranih znanstvenika potvrđuje očitu potrebu i interes za organiziranjem skupova iz područja klasične filologije u najširem smislu riječi. S obzirom na velik broj domaćih i stranih sudionika, izlaganja uglednih gostujućih profesora, a osobito zbog raznolikosti tema o kojima su izlagači raspravljali, skup je dao iznimno vrijedan znanstveni doprinos, ali i promidžbu Odjela i neopravdano zanemarene znanstvene discipline kao što je klasična filologija

Osobita je kvaliteta Zbornika interdisciplinarnost te problemski i kontekstualistički pristup razmatranim problemima. Zbog toga Zbornik toplo preporučujem znanstvenicima humanističkih i društvenih disciplina, osobito klasičnim filolozima, povjesničarima, arheolozima, povjesničarima književnosti, filozofima i uopće svima koji se zanimaju za povijest i naslijeđe starog vijeka. Zahvaljujući širokom spektru obrađenih tema i novim uvidima i interpretacijama raznovrsnih tema antičke i nama bliže kulturne prošlosti, Zbornik na zoran način pokazuje koliko je i dalje živ interes za antiku i njezino naslijeđe.

Obranili ste doktorsku disertaciju *Latinitet inventara Veličajne općine zadarske Državnog arhiva u Zadru (godine 1325. - 1385.)*. Otkud interes za takvu temu koju ste, vidim, obradili pod mentorstvom istinskih autoriteta?

Sad kad pogledam unatrag, čini se, spletom okolnosti, kao i sve važne stvari u životu. Najprije, upravo je one godine kad sam upisivala doktorski studij osnovan Poslijediplomski studij medievistike u Zagrebu, prvi interdisciplinarni studij Srednjeg

vijeka kod nas (jedini takav studij u Europi bio je u Budimpešti na CEU-u). Zatim, upravo je te iste godine objavljen prvi dio zadarskih srednjovjekovnih inventara.

U osnovi odluke da krenem tim putem stoji činjenica da sam se na studiju klasične filologije zaljubila u povijest jezika. Tada je to bila latinska historijska gramatika koja prati razvoj latinskog jezika od prvih natpisa sve do tzv. zlatne latinštine, dotjeranog latinskog standarda najvećih rimskih autora kao što su Ciceron, Ovidije, Vergilije itd. No, taj razvoj ide i dalje. Za razliku od drugih jezika koji su izumrli sa svojim izvornim govornicima, nakon propasti Zapadnog Rimskog Carstva latinski je i dalje ostao u živoj upotrebi. S jedne strane, postao je *lingua franca* srednjovjekovne Europe, koristio se u Crkvi, znanosti, književnosti, administraciji, diplomaciji itd, a s druge, iz govornog latinskog jezika na različitim područjima bivšeg Rimskog Carstva nastali su romanski jezici.

U odnosu na klasični latinski, srednjovjekovni je latinski doživio pravopisne, morfološke i semantičke promjene. Neke od njih karakteristične su za cijelu Europu, ali zbog jakog utjecaja različitih govornih jezika, srednjovjekovni je latinski uvijek lokalno obilježen. Povijesno-jezična situacija zadarske srednjovjekovne komune bila je tim složenija jer je ona bila zajednica višejezičnih dodira. U njoj su se isprepletali govorni hrvatski, koji je s vremenom postajao sve dominantniji, te nekoliko govornih romanskih idioma: mletački kao jezik gospodara, govorni jadertinski (autohtoni romanski idiom) koji je postupno bio istisnut mletačkim te ostali govorni talijanski dijalekti kojima su govorili došljaci s Apeninskog poluotoka, među kojima su i bili većinom bilježnici u službi zadarske komune čiji je službeni jezik bio latinski.

Inventari, tj. popisi dobara, koji su se po statutarnoj odredbi u dalmatinskim komunama morali sastaviti za svakog pokojnika bez obzira na njegovo imovinsko stanje, neprocjenjiv su izvor za proučavanje jezičnoga stanja toga vremena. U arhivima dalmatinskih gradova sačuvan je znatan broj srednjovjekovnih inventara.

Dok su u drugim arhivima

S kolegicom Anitom Bartulović trenutačno radim preliminarna istraživanja za stvaranje NooJ modula za srednjovjekovni latinski jezik. NooJ je jezično razvojno okruženje i korpusni procesor koji obrađuje tekst i skupove tekstualnih datoteka na ortografskoj, leksičkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i semantičkoj razini. Do sada su tako stvoreni resursi za 30-ak prirodnih jezika različitih jezičnih skupina, a naš je naum to učiniti za latinski jezik

rasuti među raznim bilježničkim spisima, u zadarskoj arhivskoj građi sačuvan je (uz pojedinačne inventare u bilježničkim spisima) poseban fond pod nazivom *Magnifica communitas Iadre* ili *Magnifica communità di Zara* (na hrvatskom nazivana Veličajna općina zadarska). Iako su ti inventari nastali u doba razvijenog notarijata na istočnojadranskoj obali te su ih sastavljali bilježnici profesionalci koji su školovani na talijanskim sveučilištima na latinskom jeziku, u spisima nalazimo mnogo pogrešaka u grafiji, morfologiji i sintaksi, naravno, polazeći od klasičnolatinske norme. Negdje je bilježnik unio nešto iz svog je-

zičnog diskursa, a neke su odlike već bile postale normom srednjovjekovnog latiniteta. Negdje je na njegov upis utjecao domaći (hrvatski i dalmatski) govor zadarskih građana, a negdje se jednostavno dogodila omaška u pisanju. Takvo mjesto gdje se različiti jezici dodiruju vrelo je za jezična proučavanja na svim razinama, a napose na području leksika. Stoga je cilj moje disertacije bio paleografski, diplomatski i filološki analizirati tada novoobjavljeni korpus inventara tog fonda od 1325. do 1385. godine. Glavni dio rada je lingvistička analiza na svim razinama (fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj) u kojoj su utvrde-

ne pojedine karakteristike srednjovjekovnog latiniteta kojim su dokumenti pisani, zatim romanski utjecaji te kako se u spisima postupa s hrvatskim jezičnim materijalom. Leksička analiza daje podjelu leksema korpusa na semantička polja te se utvrđuju semantičke promjene (semantičke inovacije i neologizmi nastali tvorbom ili posuđenice). Čini mi se da je najkorisniji, ali i najzahtjevniji dio rada glosar koji donosi sve srednjovjekovne riječi iz korpusa odnosno one riječi koje ne spadaju u klasično-latinski repertoar, bilo da je riječ samo o promjeni značenja ili unosu nove leksičke jedinice. Glosarom se, s jedne strane, nadopunjuje naš *Lexicon latinitatis mediū aevi Iugoslaviae*, a s druge, čini spise dostupnijima za daljnja istraživanja, osobito u historiografiji u proučavanju svakodnevnog života u dalmatinskim komunama.

Područje vašeg interesa je srednjovjekovni latinski jezik. Bavite li se trenutačno nečim u istraživanju te materije?

Osim povremenog skretanja u frazeologiju, bilo na antičkim tekstovima, bilo na srednjovjekovnom latinskom korpusu, što je također vrlo zanimljivo područje istraživanja, najviše se bavim srednjovjekovnim latinskim bilježničkim dokumentima. S kolegicom Anitom Bartulović trenutačno radim preliminarna istraživanja za stvaranje NooJ modula za srednjovjekovni latinski jezik. NooJ je jezično razvojno okruženje i korpusni procesor koji obrađuje tekst i skupove tekstualnih datoteka na ortografskoj, leksičkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i semantičkoj razini. No, da bi se ta platforma mogla koristiti u istraživanju određenog jezika, potrebno je računalno opisati jezik kako bi se zatim moglo pristupiti izradi gramatičkih modela i algoritama za prepoznavanje i označavanje leksičkih jedinica u (nestrukturiranim) tekstualnim zapisima. Do sada su tako stvoreni resursi za 30-ak prirodnih jezika različitih jezičnih skupina, a naš je naum to učiniti za latinski jezik. Radimo na korpusu zadarskih srednjovjekovnih oporuka, vrsti bilježničkih pravnih dokumenata koja pruža zanimljiv uvid u različite aspekte svakodnevnog života, poput urbanog, pravnog, ekonomskog, društvenog i privatnog života.

Znanstveni doprinos zbornika nalazi se u širini tema uvrštenih radova, koji se bave epskom, narativnom, tragičkom te filozofskom i epistolografskom književnošću stare Grčke, utjecajem grčke na rimsku književnost, antičkim izvorima o običajima i rimskoj svakodnevici te nedovoljno istraženim aspektima biografija ili književnih djela pojedinih ranonovovjekovnih autora. Njegova osobita kvaliteta je interdisciplinarnost te problemski i kontekstualistički pristup razmatranim problemima

GODINA ČITANJA 2021. ODJEL ZA INFORMACIJSKE ZNANOSTI POZIVA

Čitajte u Godini čitanja! Čitajte i nakon nje!

Na sjednici Vlade 2017. godine usvojen je akcijski plan *Nacionalna strategija poticanja čitanja* koja za cilj ima potaknuti čitanje u što većoj mjeri kako bi se Kulturna pismenost podigla na višu razinu. Za provedbu realizacije nacionalne strategije Ministarstvo kulture dalo je prijedlog da se 2021. godina proglasi *Godinom čitanja*

U javnosti se sve se češće govori o tome kako je posljednjih nekoliko godina interes za knjigu i čitanje u Hrvatskoj u padu. Kako bi se podigla svijest o važnosti kulturne pismenosti u društvu, bilo je potrebno poduzeti određene strategije na nacionalnoj razini. Kultura aktivnog i kritičnog čitanja, pisanja i tečnoga govora omogućuje razvoj kvalitetnijeg i boljeg društva stoga je razvijanje čitateljskih navika jedna od ključnih strategija Ministarstva kulture i medija.

Aktivnosti promicanja čitanja

Na sjednici Vlade 2017. godine usvojen je akcijski plan *Nacionalna strategija poticanja čitanja* koja za cilj ima potaknuti čitanje u što većoj mjeri kako bi se kulturna pismenost podigla na višu razinu. Za provedbu realizacije nacionalne strategije Ministarstvo kulture dalo je prijedlog da se 2021. godina proglasi *Godinom čitanja*. Mnogi dionici u kulturi uključili su se raznim aktivnostima u *Godinu čitanja* kako bi pridonijeli promicanju knjige i čitanja te potaknuli na usvajanje čitateljskih navika. Plan je da se tijekom 2021. godinu osmisle i provedu aktivnosti poput dodjele nagrada za najbolje knjižare, nagrade mladima za književnost, raznih natječaja koji će biti objavljeni vezano za osmišljavanje predstavljanja knjiga za učenike i studente, organizacija čitanja bilo u obrazovnim ustanovama ili noćnih čitanja u knjižnicama, proglaš-

Na Odjelu je u organizaciji studenata druge godine preddiplomskog studija informacijskih znanosti i nastavnika pokrenuta serija događanja pod nazivom *Izazov čitanja*. Jednom na mjesec studentice organiziraju susrete na kojima potiču članove sveučilišne zajednice na čitanje i razgovore o svojim omiljenim knjigama. U sklopu takvih izazova u planu je i jedan usmjeren u prvome redu na djelatnike Sveučilišta

nja "ambasadora čitanja", međunarodnih konferencija za čitanje itd. Cilj je suradnjom dionika kroz razne aktivnosti potaknuti čitatelje svih dobnih skupina na kulturu čitanja, kao i osposobiti ih za aktivno i kritičko čitanje kako bi čitanju pristupili s užitkom i razumijevanjem.

Izazov u rujnu

Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru također se raznim aktivnostima uključio u *Godinu čitanja 2021*. U suradnji s Osnovnom školom Šimuna Kožičića Benje - područna škola Diklo, studenti druge godine preddiplomskog studija čitali su učenicima prvog razreda slikovnice *Crvenkapica* i *Uljudeni vuk*, a učenicima od drugog do četvrtog razreda *Kratke priče* Kęstutisa Kasparavičiusa i *Ljubavne muke jednog luke* Ivanke Borovac. Osim čitanja, studenti su djeci preporučili stripove, knjige i slikovnice koje mogu čitati tijekom ljeta.

Osim toga, na Odjelu je u organizaciji studenata druge godine preddiplomskog studija informacijskih znanosti i nastavnika pokrenuta serija događanja pod nazivom *Izazov čitanja*. Jednom na mjesec studentice organiziraju susrete na kojima potiču članove sveučilišne zajednice na čitanje i razgovore o svojim omiljenim knjigama. U sklopu takvih izazova u planu je i jedan usmjeren u prvome redu na djelatnike Sveučilišta. *Izazov* se planira za rujnu, a članovi akademske zajednice imat će priliku raspravljati o knjizi Manfreda Spitzera *Digi-*

Označi godinu čitanja naziv je natječaja za najkreativniji straničnik koji su osmislili i proveli studenti Odjela za informacijske znanosti. Pobjednica natječaja je Marija Čibarić, studentica treće godine preddiplomskog studija (Odjel za geografiju i Teološko-katehetski odjel), a njezin straničnik bit će otisnut i korišten tijekom Godine čitanja 2021.

talna demencija te o načinu na koji rastuća ovisnost o tehnologiji utječe na čovjeka.

Da se ne izgubite u čitanju

Naposljedku, *Označi godinu čitanja* naziv je natječaja za najkreativniji straničnik koji su osmislili i proveli studenti Odjela za informacijske znanosti, a koji je završio s krajem ljetnog semestra. Za pomoć onima koji rado preskaču stranice ili se često vraćaju na omiljene retke, studenti su pozvali sve kreativne studente Sveučilišta u Zadru na predlaganje i osmišljavanje označivača

Mnogi dionici u kulturi uključili su se raznim aktivnostima u Godinu čitanja kako bi pridonijeli promicanju knjige i čitanja te potaknuli na usvajanje čitateljskih navika. Cilj je suradnjom dionika kroz razne aktivnosti potaknuti čitatelje svih dobnih skupina na kulturu čitanja, kao i osposobiti ih za aktivno i kritičko čitanje kako bi čitanju pristupili s užitkom i razumijevanjem

za čitanje - straničnika. Pobjednički straničnik pomoći će svima da se ne izgube među stranicama i da se lakše snađu među brojnim knjigama koje će ove godine pročitati. Pobjednica natječaja je Marija Čibarić, studentica treće godine preddiplomskog studija (Odjel za geografiju i Teološko-katehetski odjel), a njezin straničnik bit će otisnut i korišten tijekom *Godine čitanja 2021*. Čestitamo i radujemo se svim knjigama u kojima će mjesto pronaći ovaj prekrasan straničnik! Čitajte u *Godini čitanja*! Čitajte i nakon nje!

NAGRADA ZADARSKE ŽUPANIJE ZA ŽIVOTNO DJELO ZA PODRUČJE ZNANOSTI, OBRAZOVANJA, KULTURE, UMJETNOSTI, PROSTORNOG I URBANISTIČKOG UREĐENJA I ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE

Laureat prof. dr. sc. Pavuša Vežić, redoviti profesor Sveučilišta u Zadru u miru

Nagrada Zadarske županije za životno djelo za područje znanosti, obrazovanja, kulture, umjetnosti, prostornog i urbanističkog uređenja i zaštite spomenika kulture dodijeljena je prof. dr. sc. Pavuši Vežiću, redovitom profesoru Sveučilišta u Zadru u miru.

Pavuša Vežić rođen je 18. kolovoza 1947. godine u Makarskoj. Na Filozofskom fakultetu u Zadru diplomirao je povijest umjetnosti i filozofiju. Poslijediplomski studij *Zaštita i revitalizacija graditeljskoga naslijeđa* pohađao je u Splitu od 1977. do 1979. godine, a 1992. godine na Filozofskome je fakultetu u Zadru obranio magistarski rad *Rotonda Sv. Trojstva u sklopu episkopalnoga kompleksa u Zadru*. Godine 1994. na istom fakultetu obranio je doktorsku disertaciju *Episkopalni kompleks u Zadru*.

Godine 1968. zaposlio se u redovitome radnom odnosu u

Prof. dr. sc. Pavuša Vežić dobitnik je i odlikovanja Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića 1996. godine te godišnje nagrade Zadarske županije 2006. godine za knjigu *Zadar na pragu kršćanstva*

Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Zadru. Tijekom konzervatorske karijere sudjelovao je u mnogim manjim i većim konzervatorskim radovima u Zadru i na zadarskome području, među kojima posebno treba istaknuti one na rotondi Sv. Trojstva (Sv. Donata), bazilici Sv. Tome, kući Nassis, utvrdi Citadela, bazilici Sv. Stjepana (Sv. Šime), na katedrali i njezinim aneksima. Brojne konzervatorske zahvate obavio je na povijesnim građevinskim zdanjima diljem Zadarske županije.

Od 1999. godine stalni je zaposlenik Filozofskoga fakulteta u Zadru. U znanstveno-nastavno zvanje izvanrednoga profesora

na Sveučilištu u Zadru izabran je 2003. godine, u zvanje redovitoga profesora 2008., a u trajno zvanje redovitog profesora 2012. godine.

Do umirovljenja 1. siječnja 2017. godine Vežić je uspješno usmjeravao i kvalitetno podučavao brojne generacije studenata, današnje ugledne povjesničare umjetnosti. Bio je mentorom brojnih diplomskih te mentorom ili komentorom doktorskih radova.

Dobitnik je odlikovanja Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića 1996. godine te godišnje nagrade Zadarske županije 2006. godine za knjigu *Zadar na pragu kršćanstva*.

GODIŠNJA NAGRADA ZADARSKE ŽUPANIJE ZA POSTIGNUĆA IZ PODRUČJA KULTURE - A.K.A. CRESCENDO

A.K.A. Crescendo ambasadori su Sveučilišta u Zadru

Sveučilišnoj *a cappella* skupini A.K.A. Crescendo 16. travnja dodijeljena je godišnja nagrada Zadarske županije za postignuća iz područja kulture.

AKA Crescendo osnovan je u proljeće 2013. godine. Svoj prvi nastup studenti bilježe na sveučilišnom koncertu u povodu završetka nastave akademske godine 2012./2013., na kojem su izveli obradu poznate pjesme grupe Silente *Terca na tišinu* i time privukli veliku pozornost publike i medija. Od tada postaju redoviti sudionici brojnih događanja na zadarskom Sveučilištu te raznih manifestacija grada Zadra.

Njihov rad može se popratiti na društvenim mrežama i različitim internetskim platforma-

ma. Izvedbe A.K.A. Crescenda na YouTubeu do sada je pogledalo više od 150.000 ljudi iz 167 država svijeta. Osim u Hrvatskoj, njihove su izvedbe vrlo popularne u susjednim državama, u SAD-u, Njemačkoj, Australiji itd.

Godine 2019. pozvani su na sudjelovanje na jednom od najcjeljenijih *a cappella* događaja u svijetu – *Total Vocal* u organizaciji DINYC te pod vodstvom „oca suvremene *a cappella* glazbe” Dekea Sharona. Na-

stupili su na daskama poznatog Carnegie Halla u New Yorku s pjesmom *Levisice* Danijela Popovića i američkoj publici predstavili važan dio zadarske i hrvatske pop-kulture. Također su posjetili zajednicu Hrvata u New Yorku gdje su razmijenili dojmove i doživljaje na svečanoj misi u crkvi sv. Ćirila i Metoda.

Nedugo nakon nastupa na *Total Vocalu* uslijedio je poziv na svjetsko *a cappella* natjecanje u Moskvi, gdje su među 195 *a*

cappella skupina iz cijeloga svijeta osvojili peto mjesto i zaključili tamošnji boravak svečanim nastupom u svjetski poznatom Zaryadye Parku na velikoj internacionalnoj *a cappella* pozornici.

Ponosni smo na uspjehe naših sadašnjih i bivših studenata, članova A.K.A. Crescendo koji su tijekom višegodišnje uspješne aktivnosti bili i ambasadori Sveučilišta u Zadru koje je podržavalo sve njihove aktivnosti.

Izvedbe A.K.A. Crescenda na YouTubeu do sada je pogledalo više od 150.000 ljudi iz 167 država svijeta. Osim u Hrvatskoj, njihove su izvedbe vrlo popularne u susjednim državama, u SAD-u, Njemačkoj, Australiji itd.

DOC. DR. SC. **BARBARA VODANOVIĆ, MAJA LUKEŽIĆ ŠTORGA**, PROF., ODJEL ZA FRANCUSKE I FRANKOFONSKE STUDIJE, AUTORICE UDŽBENIKA *PHONO-PHONÉ: UDŽBENIK IZ FONETIKE I FONOLOGIJE FRANCUSKOGA JEZIKA*

Naš je udžbenik jedinstven u cijeloj regiji pa se nadamo da će biti koristan ne samo našim studentima, nego i svima koji razumiju hrvatski jezik

Phono-Phoné: udžbenik iz fonetike i fonologije francuskoga jezika autorica doc. dr. sc. Barbare Vodanović i Maja Lukežić Štorga, prof., s Odjela za francuske i frankofonske studije, objavljen je u izdanju Sveučilišta u Zadru ove godine. Udžbenik se sastoji od predgovora, 5 poglavlja i dodatka o izgovoru brojeva, a donosi pregled razvoja i podjelu opće fonetike i fonologije, pregled osobitosti i opis francuskog fonološkog sustava i osvrt na prozodijski sustav francuskog jezika. Namijenjen je studentima različitog predznanja francuskog jezika te nastavnicima francuskog jezika, ali i onima koji se bave romanjskim jezicima na općenitijoj razini.

Koji su razlozi zbog kojih ste se upustile u pisanje udžbenika *Phono-Phoné: udžbenik iz fonetike i fonologije francuskoga jezika*?

Motiv za pisanje udžbenika proizašao je iz potrebe da se, prije svega studentima, ali i svima koji već uče ili žele učiti francuski jezik ili ih pak zanima fonetika općenito pa žele malo bolje upoznati francuski fonetski i fonološki sustav, omogućiti njegov opis na hrvatskome jeziku. Treba znati da se na Odjel za francuske i frankofonske studije upisuju početnici, dakle, studenti koji prethodno nisu učili francuski jezik u školi i koji moraju tijekom prvog semestra usvojiti pravila pisanja i izgovora kako bi nakon toga mogli usvajati morfologiju, sintaksu, čitati književna djela i razgovarati na francuskome. Radom na kolegiju i dobivanjem povrat-

nih informacija od naših studenata, koji su često navodili da im je uistinu teško na početku studija izučavati poprilično zahtjevnu literaturu na francuskom jeziku, odlučile smo raznorazne materijale - koje smo im ionako pripremale za nastavu kako bi im sadržaj kolegija bio što razumljiviji - nekako usustaviti, proširiti i uobličiti u udžbenik.

Odlučili ste se složeni fonetski i fonološki sustav predstaviti na hrvatskome. Kako tumačite činjenicu da je do objave vaše knjige u Hrvatskoj bio samo jedan priručnik iz francuske fonetike i fonologije, i to autorice Nataše Desni-

ce-Žerjavić?

Pisati udžbenik nije lak posao, iz više razloga. Prvo, treba znati mnogo da bi se to znanje moglo sistematično sažeti i didaktično prikazati onima koji od tog znanja moraju imati praktične koristi, tj. naučiti pravila. Drugo, mislim da u našoj sveučilišnoj zajednici udžbenici dugo nisu smatrani potrebnima jer su izvori za učenje bili temeljeni na izvornim i drugim znanstvenim radovima te se smatralo da udžbenik nije nešto iz čega student učiti. Treće, francuski jezik u Hrvatskoj se studira na samo dva Sveučilišta, zagrebačkom Filozofskom fakultetu i našem odjelu u Zadru; ukupno u Hrvatskoj

tek malo više od 1 % učenika učiti francuski u školama, a ne postoji ni adekvatna vertikalna zastupljenost francuskoga kroz sve razine obrazovanja. Dakle, komercijalno gledajući, to je mala populacija potencijalnih korisnika. Treba imati u vidu da u cijeloj regiji ne postoji slično izdanje pa se nadamo da će udžbenik - za koji su interes odmah nakon njegova izdavanja pokazali i neke naše kolege iz susjednih zemalja - biti koristan ne samo našim studentima, nego svima onima koji razumiju hrvatski jezik.

Je li ovaj udžbenik na hrvatskome pisan zbog različitog predznanja studenata?

Radom na kolegiju i dobivanjem povratnih informacija od naših studenata, koji su često navodili da im je uistinu teško na početku studija izučavati poprilično zahtjevnu literaturu na francuskom jeziku, odlučile smo raznorazne materijale - koje smo im ionako pripremale za nastavu kako bi im sadržaj kolegija bio što razumljiviji - nekako usustaviti, proširiti i uobličiti u udžbenik

Svakako. Od svoga osnutka, 1956., na Odjel se upisuju studenti različitog predznanja, od onih koji su pobjeđivali na državnim natjecanjima iz francuskog jezika ili položili međunarodne ispite iz francuskog na razini B ili C do onih koji nikad nisu učili francuski, kao i svih onih između koji su ga učili neko vrijeme i na različitim razinama formalnog, informalnog ili neformalnog obrazovanja. Dakle, svima njima mora biti dostupno temeljno znanje.

Iako francuski jezik zapravo nije jedinstven, posebno se razlikuju govori i dijalekti u prekomorskim zemljama, predmet vašeg udžbenika je službeni jezik Francuske Republike. Zašto?

Mi smo svjesne jezične raznolikosti i činjenice da francuski, kao, uostalom, bilo koji drugi jezik, nije homogen i statičan sustav. Tome podučavamo i svoje studente putem drugih kolegija iz jezika i književnosti. No, svjesno smo izabrale taj normativni pristup pri pisanju udžbenika jer je to sustav koji se podučava u cijelome svijetu i u samoj Francuskoj, to je globalni obrazovni standard za učenje francuskoga.

Kad govorite standardnim francuskim, razumjet će vas i u Švicarskoj, i u Belgiji i u Kanadi, u Kamerunu ili Kongu i Senegalu. Mislim da je znanje standarda preduvjet za znanje i njegovih nestandardnih varijanti. Čar je u otkrivanju. Učinilo nam se zanimljivijim i potrebnijim, umjesto da izlazimo iz okvira francuskog koji se govori u Francuskoj, staviti nekoliko napomena koje se manifestiraju i dolaze do izražaja ovisno o registru, odnosno situacijama kada se govori standardnim ili pak razgovornim jezikom u samoj Francuskoj, a često stvara problem pri razumijevanju.

Konačno, da se malo našalimo, koliko francuski jezik ima fonema, 34 ili 33?

Ovisno o tome kako gledate na *muklo e*. Mi smo ih nabrojale čak 37.

Koje i kakve prednosti pruža fonetika kao samostalna disciplina pri proučavanju jezika, u ovom slučaju, francuskoga?

Goleme. Poznato je koliko su slušanje i oponašanje onoga što se čulo bitni u usvajanju bilo kojeg jezika. Kaže se da sluhisti imaju mnogo bolje šanse da nauče do-

Nadamo se da će udžbenik pronaći put do svih ljubitelja francuskoga jezika. Osim nastavnika, tijekom pisanja udžbenika na pameti su nam bili i svi koji uče francuski jezik (ne samo studenti francuskoga jezika) pa smo nastojale udžbenik učiniti dostupnim, korisnim i razumljivim i svima njima kako bi im koristio i za samostalno učenje

bar izgovor jer, naravno, čuju više nijansi. Kad imate u ovolikoj mjeri različite sustave kao što su francuski i hrvatski, trebate studentima osvijestiti razlike među njima, ali i unutar samoga stranog jezika. Hrvatski standard ne poznaje neke foneme koji su u francuskoj standardni, npr. /y/ ili /œ/, opet, hrvatski poznaje /e/, kao i francuski, no francuski još ima i / / koji se ponekad piše isto kao i onaj prvi, ali se ne izgovara isto, a razlika među njima je tzv. funkcionalna razlika, odnosno znatno utječe na značenje. To treba naučiti razlikovati i izgovarati, a prije toga treba naučiti čuti, uočiti. Za sustavnije bavljenje fonetikom na svim filološkim studijima trebao bi nam fonološki laboratorij koji bi omogućio ciljan rad, usmjeren na svakog studenta pojedinačno i problematiku s kojom se određeni

student susreće.

Kad je riječ o fonetici i fonologiji, s kojim se problemima najčešće, na temelju vašega iskustva, suočavaju početnici i studenti u učenju francuskoga jezika?

Evo, neke od njih spomenuli smo u prethodnom odgovoru. Problem je i s tim nestabilnim poluglasom jer, ovisno o njegovu položaju u govornome lancu, nekad ga morate izgovoriti, a nekad ne. Poznato je da francuski izgovor djeluje dosta vezan, riječi u govornom lancu nemaju svoj naglasak već se on nalazi na kraju ritmičke grupe, a postoje i intonacijske grupe koje se ponekad ne podudaraju s ritmičkim i tako dalje. Nadalje, problem stvara izgovor internacionalizama koji se pojavljuju i u hrvatskome

i u francuskom jeziku. Često je riječ o istim grafemima koji iziskuju potpuno drukčiji izgovor i naravno da je teško nešto što čemu smo izloženi godinama i izgovaramo na jedan način (bilo da je riječ o hrvatskom ili svima poznatom engleskom jeziku) odjednom izgovarati posve drukčije na francuskom. Tu je niz riječi u kojima se javlja npr. <in> (*interaction*, interakcija), pa neke suglasničke skupine, npr. 'ns' (*conserver*, konzervirati); ukratko, sve one riječi koje postoje u vrlo sličnoj grafičkoj varijanti u hrvatskome jeziku.

Naglasile bismo i težnju hrvatskih govornika da izgovaraju završni suglasnik - koji se, u pravilu, u francuskom jeziku ne izgovara, osobito u kratkim francuskim riječima - jer ne izgovorivši ga imaju osjećaj nedorečenosti, odnosno kao da ih se neće razumjeti.

Obično se zanemaruje istraživanje u fonetskim znanostima, ali u vašoj knjizi to nije slučaj. Posvetili ste pozornost glavnim domenama fonetike - artikulaciji, akustici i percepciji. Zašto takav pristup?

Jesmo, ali možda ne onoliko koliko smo zapravo željele jer jezik, što je to nego li zvuk, melodija. I njihove kombinacije, naravno, kao u glazbi. Iako, moramo reći da je to isprva bio čak i intuitivan izbor, smatramo da jedno ne ide bez drugoga. Tom su nas pristupu naučili naši učitelji, profesorica Desnica-Žerjavić, prije svega, ali i drugi naši nastavnici.

Vaša knjiga, kako iznose recenzenti, ima veliku pedagošku vrijednost. Što kažete na takvu pohvalu?

Veoma nam je drago što smo, prema mišljenu recenzentica koje su i same sjajne sveučilišne nastavnice, a jedna od njih predaje i kolegije iz metodike francuskog kao stranog jezika na jednom od francuskih sveučilišta, uspjele u tome. Jedva čekamo reakcije nastavnika koji će se koristiti ovim udžbenikom. Bilo bi sjajno čuti od njih je li to doista tako.

Nadamo se da će udžbenik pronaći put do svih ljubitelja francuskoga jezika. Osim nastavnika, tijekom pisanja udžbenika na pameti su nam bili i svi koji uče francuski jezik (ne samo studenti francuskoga jezika) pa smo nastojale udžbenik učiniti dostupnim, korisnim i razumljivim i svima njima kako bi im koristio i za samostalno učenje.

Doc. dr. sc. Barbara Vodanović

Doc. dr. sc. Barbara Vodanović, rođena u Zadru, završila je studij francuskog jezika i književnosti te talijanskog jezika i književnosti na tadašnjem Filozofskom fakultetu u Zadru 1999. godine.

Godine 2005. magistrirala je na poslijediplomskom studiju iz opće lingvistike na Sveučilištu u Zadru, a 2009. na Sveučilištu u Zadru obranila doktorsku disertaciju Izražavanje rodbinskih veza kod asufikslnih prezimena u francuskom jeziku.

Fonetikom i fonologijom počela se baviti iz potrebe da se na studijskom programu francuskoga jezika i književnosti omogućí kontinuitet nastave iz fonetike i fonologije francuskoga jezika, a sustavnije se bavi pitanjima leksika i pragmatike.

Maja Lukežić Štorga, prof., viši lektor

Maja Lukežić Štorga, rođena u Zagrebu, završila je dvopredmetni studij francuskoga jezika i književnosti i hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Na studiju u Zagrebu sve čari fonetike i fonologije francuskoga jezika otkrila je zahvaljujući prof. Desnica-Žerjavić, a tijekom stipendije u Francuskoj imala je sreću upoznati jednog od sveučilišnih nastavnika, koji svoj više nego predan rad posvećuje fonetici francuskoga kao stranog jezika, prof. Michela Billiersa zaposlenog na Université de Toulouse.

Zaposlena je kao viši lektor na Odjelu za francuske i frankofonske studije, gdje izvodi nastavu iz više jezičnih kolegija na preddiplomskoj i diplomskoj razini. Izvođenje nastave iz više kolegija u vezi s fonetikom i fonologijom koje je izvodila nakon dolaska na Sveučilište u Zadru, najprije su je potaknuli na objavu radova iz tog područja, a u konačnici joj dali i ideju za pisanje udžbenika o kojemu je ovdje riječ.

DOC. DR. SC. KATICA BURIĆ ČENAN, ODJEL ZA ETNOLOGIJU I ANTROPOLOGIJU; AUTORICA MONOGRAFIJE S CD-OM *GLAZBENA BAŠTINA ZADRA U 19. STOLJEĆU*

Zadarska glazbena baština moja je misija i nepresušno vrelo mojih znanstvenih i znanstveno-popularnih interesa

Monografija je rezultat projekta profesora dr. sc. Roberta Bacalje i maestra Ede Mičića sa Sveučilišta za glazbu i dramsku umjetnost u Grazu. Njihov je projekt, pod okriljem Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, zamišljen još 2009., a glavni mu je cilj bio tonski dokumentirati barem dio bogate zadarske glazbene građe koja se danas čuva u arhivima Zadra, Zagreba, Splita... Iako se doc. dr. sc. Burić Čenan u projekt uključila nekoliko godina poslije, njezina knjiga *Glazbeni život Zadra u 18. i prvoj polovici 19. stoljeća* iz 2010. bila je temelj za ostvarivanje tog projekta

Doc. dr. sc. Katica Burić Čenan s Odjela za etnologiju i antropologiju zadarskog sveučilišta, objavila je monografiju i nosač zvuka *Glazbena baština Zadra u 19. stoljeću*.

Objavljena je knjižica s CD-om *Glazbena baština Zadra u 19. stoljeću*. Kako je došlo do toga?

Monografija i nosač zvuka *Glazbena baština Zadra u 19. stoljeću* rezultat je projekta profesora dr. sc. Roberta Bacalje i kolege mu maestra Ede Mičića sa Sveučilišta za glazbu i dramsku umjetnost u Grazu. Njihov projekt, pod okriljem Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, zamišljen je davno, 2009., a glavni mu je cilj bio tonski dokumentirati barem dio bogate zadarske glazbene građe koja se danas čuva u arhivima Zadra, Zagreba, Splita, Dubrovnika, Košljuna i mnogih drugih. Osim toga, cilj je bio i „oživjeti“ ta djela glazbenim izvedbama, ponajprije u Zadru i sa zadarskim glazbenicima.

Iako sam se ja u projekt uključila nekoliko godina poslije, moja knjiga *Glazbeni život Zadra u 18. i prvoj polovici 19. stoljeća* koju je 2010. objavilo Sveučilište, čini se da je bila temelj za ostvarivanje ovoga projekta. Naime, maestro Mičić je, slijedeći saznanja iz knjige, krenuo duž dalmatinske obale, kucajući na mnoga vrata samostanskih i drugih arhiva, te

tako krenuo „u lov“ na djela zadarskih skladatelja 19. stoljeća. Nakon prikupljanja starih, prašnjavih, rukopisnih partitura, trebalo ih je najprije pripremiti suvremenom notacijom pa prosljediti brojnim glazbenicima - dirigentima, pjevačima i instrumentalistima. Uslijedili su brojni koncerti, čiji se audio zapisi nalaze na ovom nosaču zvuka.

Kako se aktualizirala priča o glazbenoj baštini Zadra?

Glazbenim životom Zadra u razdoblju od 18. do početka 20. stoljeća bavim se više od dvadeset godina. Odabравši za temu diplomskoga rada na Muzičkoj akademiji u Zagrebu upravo taj period zadarske glazbene prošlosti, uvidjela sam da je riječ o iznimno bogatom fundusu glazbene građe, ali i njezinih stvaratelja te da je Zadar s dva operna kazališta i katedralom Sv. Stošije, bio žarištem glazbene produkcije i reprodukcije na širem hrvatskome tlu. Od tada, zadarska glazbena baština moja je misija

i nepresušno vrelo mojih znanstvenih i znanstveno-popularnih interesa.

Vi istražujete glazbenu baštinu Zadra. Gdje su sačuvane partiture zadarskih glazbenika i ima li značajnih partitura za koje se zna da su postojale, ali nisu sačuvane?

Partiture zadarskih glazbenika nalaze se velikim dijelom u Državnom arhivu u Zadru u fondu

Muzikalije. Ipak, brojna su djela razasuta diljem drugih arhiva dalmatinskih gradova, ali i drugdje u Hrvatskoj. Zahvaljujući sustavnim arhivskim, muzikološkim istraživanjima koja su počela 1980-ih u JAZU, otkrivene su bogate glazbene riznice diljem Hrvatske: u Krku, Splitu, Korčuli, Dubrovniku, Zagrebu..., u kojima se nalaze djela zadarskih glazbenika. To uopće ne čudi kada znamo da je Zadar obilovao vrhunskim skladateljima čija su djela, svjetovna ili crkvena, bila „tražena roba“.

Ali, istraživanja arhiva nisu dovršena pa i danas gotovo svakodnevno muzikolozi pronalaze nova djela u privatnim, samostanskim i drugim zbirkama! I ne samo to! Istraživanje kojim se npr. bavim posljednje dvije godine dokazuje da se i u mnogim stranim arhivima nalaze djela zadarskih glazbenika. Naime, zahvaljujući svjetskom trendu digitalizacije arhivskih artefakata, u dva talijanska arhiva otkrila sam tri djela Zadrana Antonija Pini-Corsija. Ta djela tiskana su kod vrhunskih talijanskih nakladnika te su bila popularna među talijanskom publikom. Jednu od triju Pini-Corsijevih skladbi snimio je i jedan od najslavnijih opernih pjevača ikad - Enrico Caruso.

Upravo to daje mi nadu da ću u budućim istraživanjima otkriti i mnoga druga vrijedna djela - za koja znamo da postoje, a danas im nema traga. Tu ponajviše mislim na opus Nikole Strmića, naj-

Djela zadarskih glazbenika nalaze se i u mnogim stranim arhivima. Naime, zahvaljujući svjetskom trendu digitalizacije arhivskih artefakata, u dva talijanska arhiva otkrila sam tri djela Zadrana Antonija Pini-Corsija. Ta djela tiskana su kod vrhunskih talijanskih nakladnika te su bila popularna među talijanskom publikom. Jednu od triju Pini-Corsijevih skladbi snimio je i jedan od najslavnijih opernih pjevača ikad - Enrico Caruso

Da bi se dogodilo vrhunsko umjetničko ostvarenje u nekoj zajednici, potrebno je osigurati mnoge uvjete. Zadar je u 19. stoljeću imao te uvjete! Već krajem 18. stoljeća imao je operno kazalište (*Nobile teatro*); na zasadima bogate orguljaške prakse u nekoliko zadarskih crkava te sustavnim glazbenim obrazovanjem u zadarskom sjemeništu i katedrali Sv. Stošije razvila se izuzetna zbarska i orkestralna praksa, a 1860-ih gradi još jedno operno kazalište - raskošno *Teatro Nuovo*

istaknutijeg zadarskog skladatelja i violinista druge polovine 19. stoljeća. Naime, čak više od pedeset posto Strmićeva opusa danas je nedetektirano! Riječ je o komornim, zbarskim i drugim partiturama, ali i o dvije opere čije partiture danas nemamo.

Sudeći prema imenima i djelima (Giovanni Salghetti-Drioli, Nikola Strmić, Luigi Brisinello, Frano Sabalić, Frantz von Suppe, Giovanni Cigala), Zadar se ima čime pohvaliti?

Zadarska prošlost općenito može se pohvaliti iznimnim brojem pojedinaca (umjetnika, znanstvenika, književnika, pjesničara i dr.) koji su mijenjali i unaprjeđivali ne samo gospodarske, kulturne i životne kanone svojih sugrađana, nego i šire zajednice, pa i izvan nacionalnoga konteksta. Kada govorimo o zadarskim glazbenicima u „dugom“ 19. stoljeću, važno je istaknuti da je kulturno-društvena klima, bez obzira na nelake političke i gospodarske prilike, bila podržavajuća i motivirajuća.

Bogat i kvalitetan glazbeni život neke sredine ne događa se slučajno, stihijski! Promatrajući kontekst toga vremena, tadašnju svakodnevicu većine žitelja, njihov status, utjecaj, društvenu angažiranost te mjesto, ulogu i značenje glazbe ali i drugih umjetnosti u društvu, shvatila sam da se do izvrsnih umjetnič-

kih rezultata pojedinaca, a time i zajednice, može doći samo podizanjem kvalitete života većine ljudi.

Da bi se dogodilo vrhunsko umjetničko ostvarenje u nekoj zajednici, potrebno je osigurati mnoge uvjete. Zadar je u 19. stoljeću imao te uvjete! Već krajem 18. stoljeća imao je operno kazalište (*Nobile teatro*) koje je sljedećih desetljeća, njegovanjem ponajprije operne produkcije ali i mnogih drugih manjih glazbeno-scenskih djela, pokrenuo lavinu u razvoju publike, ali i pojavu prvih značajnijih skladateljskih imena. Istodobno, na zasadima bogate orguljaške prakse u nekoliko zadarskih crkava te sustavnim glazbenim obrazovanjem u zadarskom sjemeništu i zadarskoj katedrali Sv. Stošije razvila se izuzetna zborna i orkestralna praksa, a povezano s tim, naravno, i pojava važnih skladatelja i kapelnika.

Ono što je uslijedilo gotovo je zapanjujuće! Zadar 1860-ih gradi još jedno operno kazalište - raskošno *Teatro Nuovo*, koje je imalo čak tri dvorane predviđene za javna događanja - kazališnu (koja je mogla primiti oko 1500 gledatelja) te plesnu i koncertnu. Tih je desetljeća Zadar, iako pod austro-ugarskim „kaputom“, bio pravi multietnički europski grad. Sredinom stoljeća, po uzoru na europski trend, osnovano je Zadarsko filharmonijsko društvo koje je, osim redovitih koncerata zbora i orkestra, nudilo i izuzetno kvalitetnu, i to sustavnu glazbenu nastavu. Osim Filharmonije, vrlo su aktivni bili i orkestri Vojne i Gradske glazbe, a od druge polovine 19. stoljeća niču i druga glazbena i kulturno-glazbena društva (Libera, Koralo društvo, Sokol, Zoranić...).

U takvoj glazbeno-kulturnoj konstelaciji koja zapravo „traži talente“, sasvim je očekivana pojava iznimnih glazbenika svih profila: dirigenata, skladatelja, pjevača, instrumentalista, glazbenih kritičara pa onda i zborova, orkestara.

Na nama je da prepoznamo te vrijednosti, učimo iz njih te ih mudro prezentiramo.

Tri ključna cilja

Kad je riječ o zadarskoj glazbenoj baštini, imam tri vrlo jasna cilja: ponajprije, razotkrivanjem bogate glazbene prošlosti, odnosno modela prema kojemu je funkcionirao nekadašnji glazbeni život Zadra, nastojati makar djelomično pridonijeti istom uspjehu; zatim, odati počast svim onim vrijednim glazbenicima koji su obogatili glazbeni život sugrađana, ali i pridonosili popularizaciji Zadra i Dalmacije diljem svijeta; i treće: napokon ucrtati zadarsku glazbenu baštinu u glazbeno-historiografske kanone Hrvatske, s obzirom na to da je desetljećima zbog političkih ideologija bila minorizirana i/ili potpuno zanemarena.

Predstavlja li Zadar u 19. stoljeću na glazbenoj mapi važno mjesto u srednjoj Europi i ovom dijelu Mediterana?

Hrvatsko je tlo kroz sva stoljeća vjerno pratilo europske glazbene trendove pa tako od srednjega vijeka do 19. stoljeća možemo govoriti da smo bili ukorak sa svim suvremenim glazbenim pojavama. U 19. stoljeću naše su regije bile strahovito opterećene političko-ideološkim pa time i gospodarskim nedaćama te je, shodno tome, patila i glazbena produktivnost. Tek sredinom 20. stoljeća Hrvatska se ponovno izdigla i ucrtala na europsku glazbenu mapu.

Ipak, najnovijim istraživanjima - kojima se oslanjam na ona mojih vrijednih i uvažanih prethodnika, ponajprije Jerka Bezića, Ennija Stipčevića i Zdravka Blažekovića ali i drugih - dolazim do zanimljivih saznanja da su zadarski glazbenici 19. stoljeća bili ne samo upoznati sa svjetskom glazbenom scenom, nego i kreirali vrijedna umjetnička djela u kojima su, tada najpoznatiji europski nakladnici (Riccardi, Lucca i dr.), vidjeli umjetnički potencijal, ali i tržišne vrijednosti. Djela Giovannija Salghetti-Driolija nastala između 1840-ih i 1850-ih, iako malobrojna, pravi su biser solo popijevke. Isto tako, opera Nikole Strmića *La madre slava* iz 1864., parira mnogim europskim romantičnim operama!

Posljednjih desetljeća, sukladno mikrohistorijskim i postmodernističkim istraživačkim trendovima, ciljevi nisu otkrivati i prezentirati „heroje“, velikane

svojege vremena, nego su istraživačima ali i konzumentima kulture jednako zanimljive mikro kulture - folklor i povijest „malih“ zajednica. Bitno je razumjeti povijesni kontekst našega tla, onda nema potrebe za uspoređivanjem s drugima.

Vrijednost naše baštine, iako ima golemu nacionalnu vrijednost i može parirati u širem europskom kontekstu, u prvome redu moramo prepoznati u lokalnoj zajednici te dugoročno promišljati o njezinim potencijalima u kulturnim, obrazovnim pa onda i turističkim kanonima.

Što zadarska glazbena baština znači za hrvatsku glazbenu nacionalnu baštinu?

Zadarska glazbena baština u kontekstu povijesti hrvatske glazbe praktički je donedavno bila marginalizirana, i to prije svega zbog talijanskoga jezika i kulture njezinih nositelja. Glazbeni historiografi desetljećima su, opterećeni prošlošću i dugogodišnjom borbom za vlastitu državu, odabirali teme s isključivo hrvatskim predznakom. Možda je tek danas došlo vrijeme da dublje sagledamo nacionalnu prošlost te napokon s ponosom govorimo o Dalmaciji, pogotovo o nekadašnjem glavnom kraljevskom gradu Zadru, s aspekta kulturne različitosti pa čak i multietničnosti. Iako se u Dalmaciji „hrvatsko“ pitanje sporije razvijalo - s napomenom kako upravo u Zadru nastaju prve novine (dvojezične) na hrvatskome jeziku - zadarski intelektualci bili su itekako upoznati sa svim političkim problemima i aktualnostima.

Zadrani su se prije svega osjećali Dalmatincima što, uostalom, potvrđuju brojni naslovi i stihovi pjesama koje su uglazbljivali, kao i njihova korespondencija koju i danas čuvamo u arhivima.

Hrvatski muzikolog na američkoj adresi Zdravko Blažeković koji se 1980-ih bavio „zadarskim temama“, u knjizi *Glazba osjenjena politikom* već odavno upozorava da se hrvatski muzikolozi ne trebaju bojati onog „najautohtonijeg u hrvatskoj glazbi, a to su različitosti“.

Slijedom najnovijih istraživanja i analizom opusa npr. Giovannija Salghetti-Driolija, Nikole Strmića i drugih Zadrana, svjedočimo o glazbenicima koji su za života uživali ugled ne samo kod svojih sugrađana, nego i diljem Dalmacije, ali i Zagreba. Osim toga, Strmićeva opera praiizvedena je u Trstu pa u Zagrebu, a djela Salghetti-Driolija izvodila su se u Veneciji, Trstu te u Americi (Boston, Philadelphia i dr.). Njihova djela tiskali su najugledniji talijanski (i europski) izdavači, Carl Schmidl u Trstu te Riccardi i Lucca u Milanu. Salghettijeve solo pjesme po svim svojim glazbeno-strukturnim elementima ne samo da predstavljaju pandan onim Lisinskijevim, nego ih ponekad nadmašuju te su, iako je riječ o ranom romantizmu, pravi primjeri hrvatske zrele popijevke! Slično je i sa Strmićem. Već njegova prva opera *Desiderio duca d'Istria* pa *La madre slava*, svježom i znalačkom orkestracijom te bogatom melodioznošću idu uz bok Zajčevim operama.

Kao i produkcija, i zadarska reprodukcija jednako je bila uspješna, a prvi biseri među zadarskim interpretima su pjevači braća Antonio i Gaetano Pini-Corsi (o kojima pišem u novoj monografiji), svojedobno jedni od najutjecajnijih opernih pjevača svijeta, te dirigent Petar Strmić. Svi ti zadarski glazbenici, ali i mnoštvo drugih, iznimna su nacionalna vrijednost koju ćemo, nadam se, u skoroj budućnosti dostojno prezentirati najprije u našem gradu, a zatim i u državi.

Zadarska glazbena baština u kontekstu povijesti hrvatske glazbe praktički je donedavno bila marginalizirana, i to prije svega zbog talijanskoga jezika i kulture njezinih nositelja. Glazbeni historiografi desetljećima su, opterećeni prošlošću i dugogodišnjom borbom za vlastitu državu, odabirali teme s isključivo hrvatskim predznakom. Možda je tek danas došlo vrijeme da dublje sagledamo nacionalnu prošlost te napokon s ponosom govorimo o Dalmaciji, pogotovo o nekadašnjem glavnom kraljevskom gradu Zadru, s aspekta kulturne različitosti pa čak i multietničnosti

DR. SC. **TOME MARELIĆ**, POSLIJEDOKTORAND, ODJEL ZA GEOGRAFIJU; *TOČNOST PRIKAZA JADRANSKOG MORA NA PORTULANSKIM KARTAMA* (DOKTORSKA DISERTACIJA) I PROJEKT *RANONOVOVJEKOVNE POMORSKE KARTE JADRANSKOG MORA: IZVOR SPOZNAJA, SREDSTVO NAVIGACIJE I MEDIJ KOMUNIKACIJE* (NACHAS)

Disertacija dr. sc. Marelića prvi je rad takve vrste čiji prostorni obuhvat istraživanja zahvaća cijeli bazen Jadranskog mora te prvi takav u hrvatskoj znanosti uopće

Disertaciju *Točnost prikaza Jadranskog mora na portulanskim kartama* dr. sc. Marelić obranio je u prosincu 2020. na Sveučilištu u Zadru pod mentorstvom prof. dr. sc. Josipa Faričića. Rad je metodološki temeljno kartometrijski, tj. kvantitativno-analički uz unakrsno referiranje na povijesne izvore, srodna istraživanja, a osim točnosti prikaza Jadranskoga mora na ukupno 12 karata iz uzorka, autor je nastojao utvrditi i kolika je njihova upotrebljivost u navigacijske svrhe

Potreba za pomorskom kartom kao navigacijskim pomagalom je, promatrano iz suvremene perspektive, neupitna. Da bi karta bila učinkovito pomagalo u skladu s tehničkim zahtjevima određene struke, treba zadovoljiti odabrane kriterije vjernosti prikaza pri preslikavanju zakrivljene površine Zemlje (čiji se koordinatni sustav iskazuje u sfernoj geometriji) na kartu (čiji je koordinatni sustav u ravninskoj geometriji). Preslikavanje iz sferne u ravninsku geometriju izvodi se matematički, pomoću različitih kartografskih projekcija, pri čemu se u suvremenom pomorstvu koristi uspravna konformna cilindrična projekcija, poznatija pod nazivom *uspravna Mercatorova projekcija*. Konceptualno ju je razvio flamanški kartograf Gerard Mercator, izradivši 1569. kartu svijeta u toj projekciji, a metodu njezine konstrukcije matematički su precizirali engleski matematičari Edward Wright 1599. i Henry Bond 1645. Kod te se projekci-

je linije konstantnog kursa (tzv. *loksodrome*, koje ne predstavljaju najkraću poveznicu između polazišne i odredišne točke i koje na Zemlji kao sferi imaju spiralni oblik), u ravnini prikazuju kao ravne crte, no s određenim deformacijama prikaza duljina tih linija, koje su izrazitije što je što je prikazani prostor veći, a mjerilo karte sitnije.

Pseudo-Skilakov Periplus

Navigacijska pomagala svoje porijeklo vuku iz staroga vijeka. Za područje Jadranskoga mora

znamenit je, primjerice, *Pseudo-Skilakov Periplus* koji je, čini se, izvorno nastao u 4. ili 3. st. pr. Kr., a postupno je nadopunjavao do 4. st. Riječ je tekstu koji sadrži kompilaciju podataka o dužobalnoj plovidbi Sredozemnim i Crnim morem, opisanu u smjeru kazaljke na satu i koje se može smatrati primitivnom formom suvremenih peljara, a u čijim se poglavljima (p. 14 - p. 28) spominje plovidba Jadranskim morem. Međutim, postojanje pomorskih karata na Sredozemlju, prema sačuvanim izvorima,

moguće je pratiti tek od druge polovice srednjeg vijeka. Najstariji sačuvani zapis o korištenju pomorske karte na brodu datira iz 1270. g., a u njemu se spominje da je brod na kojem je plovio francuski kralj Luj IX. na putu iz Francuske prema Tunisu zbog nevremena bio prisiljen pristati na Sardiniji, pri čemu ga je član posade uz pomoć karte uvjerio da se nalaze blizu obale.

Najstarije poznate (rukopisne) pomorske karte poznatije su pod nazivom *portulanske karte*, a njihovo korištenje na brodovima tijekom kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka usko se vezuje uz uvođenje i širenje upotrebe kompasa na Sredozemlju. Termin je u upotrebi od kraja 19. stoljeća, a izveden je iz naziva *portulan*, što je sinonim za plovidbene upute u tekstualnom obliku koje su bile izrađivane i korištene usporedno s kartama. Prema općeprihvaćenoj dataciji, najstariji sačuvani primjerci izrađeni su krajem 13. i početkom 14. st., dok je najstarije sačuvane por-

Postojanje pomorskih karata na Sredozemlju, prema sačuvanim izvorima, moguće je pratiti tek od druge polovice srednjeg vijeka. Najstariji sačuvani zapis o korištenju pomorske karte na brodu datira iz 1270. g., a u njemu se spominje da je brod na kojem je plovio francuski kralj Luj IX. na putu iz Francuske prema Tunisu zbog nevremena bio prisiljen pristati na Sardiniji, pri čemu ga je član posade uz pomoć karte uvjerio da se nalaze blizu obale

tulanske karte kojima je poznat autor izradio genoveški kartograf Pietro Vesconte početkom 14. stoljeća. Portulanske karte izrađivane su do kraja srednjeg vijeka i u prvim godinama novog vijeka. Specifične su po jedinstvenoj kartografskoj estetici čija su temeljna obilježja: mreža rumba, način upisivanja toponima, standardizirano isticanje pojedinih sadržaja bojama, shematiziran prikaz obalne crte s preuveličavanjem pojedinih geografskih sadržaja, redukcija geografskog sadržaja u unutrašnjosti kopna, ruže vjetrova i kompasne ruže i linearna mjerila bez oznake mjernih jedinica.

Iz geometrijskog aspekta, specifične su po izrazitoj sličnosti među pojedinim kartama, no prije svega po iznimno visokoj točnosti prikaza prostora (bazen Sredozemlja s okolnim morima), koji je izrazito sličan njegovu prikazu na suvremenim kartama nastalim na temelju izmjere prostora i projiciranim u definiranim kartografskim projekcijama, a što je vidljivo već i na razini opažanja. Ono što geometriju portulanskih karata čini dodatno zanimljivom je i nepostojanje sačuvanih kartografskih prikaza ili bilo kojih drugih povijesnih dokaza koji upućuju na evoluciju točnosti prikaza iz onog svojstvenog *mappamundi* (srednjovjekovne karte svijeta temeljene na religijskim i kulturološkim interpretacijama) do prikaza kakav se idućih stoljeća ustalio na portulanskim kartama. Također, geometrijski su točnije i od tzv. ptolemejskih karata, čije se izvorno autorstvo pripisuje helenističkom geografu Klaudiju Ptolemeju (prijelaz iz 1. u 2. stoljeće), a koje su obilježile kartografiju Europe tijekom renesanse, gotovo tisućljeće i pol kasnije.

Portulanske karte

Jadrana iznimno točne

Točnost prikaza *Jadranskog mora na portulanskim kartama* naslov je doktorske disertacije dr. sc. Tome Marelića koju je u prosincu 2020. obranio na Sveučilištu u Zadru pod mentorstvom prof. dr. sc. Josipa Faričića. Rad je metodološki temeljno kartometrijski, tj. kvantitativno-analitički uz unakrsno referiranje na povijesne izvore, srodna

PROJEKT RANONOVOVJEKOVNE POMORSKE KARTE JADRANSKOG MORA: IZVOR SPOZNAJA, SREDSTVO NAVIGACIJE I MEDIJ KOMUNIKACIJE

Voditelj i suradnici

Voditelj projekta je prof. dr. sc. Josip Faričić, redoviti profesor na Odjelu za geografiju pri Sveučilištu u Zadru. Bavi se kartografijom, pomorskom geografijom i historijskom geografijom te je neposredno uključen u sve previdene projektne aktivnosti. Na projektu sudjeluje osam suradnika: Orietta Selva, docentica na Odjelu za humanističke studije pri Sveučilištu u Trstu, bavi se poviješću kartografije i historijskom geografijom; Dragan Umek, docent na Odjel za humanističke studije pri Sveučilištu u Trstu, bavi se poviješću kartografije i migracijama; Dubravka Mlinarić, znanstvena savjetnica, zaposlena u Institutu za migraciju i narodnosti, Zagreb, bavi se historijskom geografijom i ekohistorijom; Josip Kasum, redoviti profesor na Odjelu za forenzične znanosti pri Sveučilištu u Splitu, bavi se terestričkom navigacijom i sigurnošću plovidbe; Ivka Kljajić, docentica na Geodetskom fakultetu, Sveučilište u Zagrebu, bavi se povijesnim razvojem kartografije; Milorad Pavić, izvanredni profesor na Odjelu za povijest pri Sveučilištu u Zadru, bavi se poviješću pomorstva; Lena Mirošević, izvanredna profesorica na Odjelu za geografiju pri Sveučilištu u Zadru, bavi se historijskom geografijom i kulturalnom geografijom te Tome Marelić, poslijedoktorand na Odjelu za geografiju pri Sveučilištu u Zadru, bavi se kartografijom, posebno kartometrijom starih karata.

U projektnom planu predviđeno je i priključivanje doktoranda s ciljem izrade doktorske disertacije povezane s temom projekta, a čije je zapošljavanje u svibnju 2021. odobreno putem projekta DOK-2021-02 *Projekt razvoja karijera mladih istraživača - izobrazba novih doktora znanosti*, koji također financira Hrvatska zaklada za znanost.

istraživanja, a osim točnosti prikaza Jadranskoga mora na ukupno 12 karata iz uzorka, autor je nastojao utvrditi i kolika je njihova upotrebljivost u navigacijske svrhe.

Predmet su portulanske karte predmet znanstvenih istraživanja otprilike od druge polovice devetnaestog stoljeća, glavnina znanstvenog nпора usmjerena u njihovu proučavanju temeljena je na kvalitativnom i deskriptivnom pristupu te s neznatnim udjelom ekstenzivnih kartometrijskih istraživanja, uključujući i ovu disertaciju.

Disertacija dr. sc. Marelića

ujedno je i prvi rad takve vrste čiji prostorni obuhvat istraživanja zahvaća isključivo bazen Jadranskog mora te prvi takav rad u hrvatskoj znanosti uopće.

U radu je ustanovljeno da je točnost prikaza bazena Jadranskog mora na portulanskim kartama iznimno visoka te da su one bile iznimno korisno navigacijsko pomagalo za plovidbu otvorenim morem. Izračunata pogreška položaja odabranih točaka i udaljenosti između njih, izražena relativno u odnosu na ukupne dimenzije Jadranskoga mora u stvarnosti, iznosi tek oko 2 %, dok je pogreška određivanja

kursa u odnosu na (modelirani) smjer magnetskog sjevera iz razdoblja izrade karata oko 9°. Pritom valja naglasiti da su dimenzije prikaza Jadranskoga mora na većini karata iz istraživačkog uzorka izrazito male, oko 130 mm × 130 mm, dok taj prostorni obuhvat u stvarnosti iznosi oko 625 km × 625 km. Slična razina točnosti podataka o udaljenostima i kursovima ustanovljena je i za tekstualne zapise iz 5 odabranih portulana.

Novije portulanske karte kopije starijih

Ono što to istraživanje čini dodatno zanimljivim je i činjenica da njegovi pojedini segmenti na više ili manje izravan način upućuju na nelogičnosti hipoteze o inicijalnom nastanku pomorskih karata i portulana na temelju objedinjavanja brojnih lokalnih mjerenja kursa i udaljenosti tijekom srednjeg vijeka. Prije svega, riječ je o nepostojanju povećanja točnosti prikaza Jadranskoga mora na tim kartama tijekom razdoblja od tri stoljeća, a koja je prisutna i na kartama izrađenim poslije u krupnijem mjerilu. Ujednačena točnost karata, bez obzira na mjerilo, odražava se na njihovu upotrebljivost tako da su karte krupnijeg mjerila, izraženo u milimetrima pogreške na karti, zapravo manje točne od karata sitnijeg mjerila, čak i u slučajevima kada je autor dviju karata različitog mjerila ista osoba. Zaključak izveden iz tih rezultata glasi da su novije portulanske karte kopije starijih portulanskih karata te da su karte na kojima je Jadransko more prikazano u krupnijem mjerilu iz geometrijskog aspekta uvećana kopija prethodnih karata sitnijeg mjerila. Zatim, usmjerenost prikaza Jadranskoga mora prema geografskom sjeveru ustanovljena za najstariju sačuvanu portulansku kartu i kursove iz najstarijeg poznatog portulana, upućuje na to da za njihovu inicijalnu izradu nije bio potreban magnetski kompas, a što je prevladavajuća premisa u znanosti o portulanskim kartama i portulanima. U radu je utvrđeno i da su azimuti prekomorskih linija, duž kojih iz jedne krajnje točke nije moguće vizirati nasuprotnu

Najstarije poznate (rukopisne) pomorske karte poznatije su pod nazivom portulanske karte, a njihovo korištenje na brodovima tijekom kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka usko se vezuje uz uvođenje i širenje upotrebe kompasa na Sredozemlju. Termin je u upotrebi od kraja 19. stoljeća, a izveden je iz naziva portulan, što je sinonim za plovidbene upute u tekstualnom obliku koje su bile izrađivane i korištene usporedno s kartama

krajnju točku, na portulanskim kartama ucrtani točnije od azimuta obalnih linija i azimuta otočnih linija srednjeg Jadrana, koje su kraće i kod kojih postoji mnogo veća mogućnost izravnog viziranja određivih točaka. Ti podaci proizašli su iz provedene digitalne analize vidljivosti obalnog i otočnog reljefa s mora i demantiraju mogućnost da je prikaz Jadranskog mora na portulanskim kartama i u portulanima inicijalno nastao objedinjavanjem brojnih lokalnih mjerena kursa i udaljenosti. U prilog tome idu i rezultati obrade tekstualnih podataka iz portulana za koje je utvrđeno da su geometrijski sličniji portulanskim kartama nego suvremenoj karti te da ne predstavljaju zapise mjerenja provedenih izravno u prostoru na temelju kojih su zatim bile izrađivane portulanske karte, upravo suprotno - portulani su najvjerojatnije nastali preuzimanjem podataka izmjenjenih izravno s (već postojećih) portulanskih karata.

U istraživanju je ustanovljeno i da je prikaz Jadranskoga mora na portulanskim kartama iz geometrijskog aspekta najbliži njegovu prikazu na karti u spomenutoj Mercatorovoj projekciji, a koja je, barem prema konvencionalnom poimanju kronologije razvoja kartografije, izumljena oko tri stoljeća nakon pojave najstarijih sačuvanih portulanskih karata.

Na temelju prikazanih rezultata autor je zaključio da portulanske karte najvjerojatnije nisu izvorni srednjovjekovni kartografski proizvod, tj. da su autori sačuvane karte izrađivali kopiranjem ranijih karata, da najvjerojatnije nisu bili svjesni razine njihove točnosti te da nisu poznavali metodu prema kojoj su izvorno bile izrađene.

Projekt NACHAS

Od prosinca 2020., Tome Marelić je suradnik na znanstvenom projektu IP-2020-02-5339 *Ranonovovjekovne pomorske karte Jadranskog mora: izvor spoznaja, sredstvo navigacije i medij komunikacije (NACHAS)* koji financira Hrvatska zaklada za znanost (HRZZ). Temeljni cilj projekta je dopunjavanje postojećih spoznaja o prikazu Jadranskoga mora na ranonovovjekovnim pomorskim kartama uz primjenu geografskog,

Na temelju prikazanih rezultata dr. sc. Marelić zaključio je da portulanske karte najvjerojatnije nisu izvorni srednjovjekovni kartografski proizvod, tj. da su autori sačuvane karte izrađivali kopiranjem ranijih karata, da najvjerojatnije nisu bili svjesni razine njihove točnosti te da nisu poznavali metodu prema kojoj su izvorno bile izrađene

historiografskog, geodetskog i nautičkog interdisciplinarnog pristupa u svrhu unaprjeđenja dosadašnjih istraživanja pomorskih karata Jadrana i evaluacije kartografskih izvora kao medija komunikacije u prostoru i o prostoru.

Planirani uzorak pomorskih karata, tj. objekt istraživanja unutar projekta kao cjeline, obuhvaća raspon od onih izrađenih u 16. st., zaključno s kartama koje su nastale kao rezultat prve sustavne izmjere

cijeloga Jadranskoga mora. Riječ je o, približno, razdoblju između 1500. i 1800. godine, a pri analizi tih karata u obzir će biti uzeti kvantitativni i kvalitativni aspekt njihove utilitarne vrijednosti, tj. funkcionalnosti.

Detaljniji ciljevi projekta obuhvaćaju nekoliko pristupa njihovu proučavanju. Prije svega, nastojat će se utvrditi elementi matematičke osnove (kartografska projekcija, mjerilo karte) te prepoznati glavne pogreške uvjetovane meto-

dama prikupljanja podataka (opažanja bez primjene postupaka geodetske izmjere, kompilacija, nekritičkih reprodukcija zastarjelih predložaka) ili kartografskim projiciranjem. Također, nastojat će se utvrditi upotrebljivost pomorskih karata Jadrana s obzirom na zahtjeve terestričke navigacije (u pogledu vjernosti kutova, preciznosti prikaza obalne crte i dubina mora i dr.) te tipologizirati karte s obzirom na, primjerice, kartografsku projekciju, mjerilo, generalizaciju prikaza ili toponimiju.

Ciljevi uključuju i utvrđivanje utjecaja pomorskih karata na prikaz obalnoga i morskog prostora na geografskim kartama i obrnuto te prepoznavanje simboličkih elemenata pri dekodiranju sadržaja pomorskih karata Jadrana (razdvajanje podataka namijenjenih aplikaciji u pomorstvu od onih kojima se više ili manje skriveno iskazuju poruke o vojno-političkim prilikama i sferama gospodarskog utjecaja i dr.)

Temeljni cilj projekta *Ranonovovjekovne pomorske karte Jadranskog mora...* je dopunjavanje postojećih spoznaja o prikazu Jadranskoga mora na ranonovovjekovnim pomorskim kartama uz primjenu geografskog, historiografskog, geodetskog i nautičkog interdisciplinarnog pristupa u svrhu unaprjeđenja dosadašnjih istraživanja pomorskih karata Jadrana i evaluacije kartografskih izvora kao medija komunikacije u prostoru i o prostoru

PROJEKT ARHIVIRANJE STUDENTSKOG ŽIVOTA STUDENATA SVEUČILIŠTA U ZADRU; ODJEL ZA INFORMACIJSKE ZNANOSTI, ODJEL ZA ETNOLOGIJU I ANTROPOLOGIJU

Studentski život u Zadru od 2002. do danas u digitalnom arhivu

Projektom će se nastojati u digitalnom arhivu okupiti sadržaji koji ilustriraju različite oblike akademskog i društvenog života studenata, odnosno različite znanstvene, društvene, kulturne, sportske i druge aktivnosti naših studenata, kao i dokumenti vezani uz formalne i neformalne oblike studentskih aktivnosti. Uz sveučilišne odjele, organizator projekta je i Studentski zbor Sveučilišta u Zadru te arhivistički konzorcij ICARUS-HR

Udvadeset godina suvremenog Sveučilišta u Zadru studenti su predstavljali njegovo središte i okosnicu većine sveučilišnih aktivnosti. Ipak, upečatljiv trag koji su ostavili ne samo na Sveučilištu od dana njegova osnivanja, nego i u životu Zadra kojemu su svojim djelovanjem skrojili sliku modernoga sveučilišnoga grada, zabilježen je tek djelomično, a tragovi studentskog života nalaze se razjedinjeni po različitim odjelnim repozitorijima, mrežnim stranicama sveučilišnih odjela, stranicama odjela i udruga na društvenim mrežama, privatnim repozitorijima i sl.

Pridružite nam se!

Budući da je riječ o projektu kojim se okuplja i predstavlja gradivo o studentima cijelog Sveučilišta, molimo sve koji bi mogli prikupiti i dostaviti nam fotografije, snimke, preslike dokumenata kojima se ilustrira studentski život i slično, da nam to i dostave. Namjera nam je da u digitalnom arhivu Topoteka budu zastupljeni sadržaji o studentskom životu svih odjela, sadržaji vezani uz studentske udruge, sportske i sve druge aktivnosti, kako bismo pridonijeli arhiviranju tih podataka, ali i promicali studentske aktivnosti na Sveučilištu u Zadru. Bit će to lijepa slika o zadarskom sveučilištu, ali i lijep podsjetnik na studentske dane mnogim našim alumnijima. Digitalne fotografije svi mogu dostaviti, više informacija nalaze se na mrežnim stranicama Sveučilišta, a rado ćemo vam ih pružiti i ako nam se javite na mail studentski.arhiv.unizd@gmail.com

Unaprijed svima zahvaljujemo na suradnji i radujemo se Digitalnom arhivu studentskog života našeg Sveučilišta.

Svi aspekti studentskog života

Stoga su Odjel za informacijske znanosti i Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, ususret 20. obljetnici suvremenog Sveučilišta u Zadru, pokrenuli projekt *Arhiviranje studentskog života studenata Sveučilišta u Zadru*. Njime će se nastojati u digitalnom arhivu okupiti sadržaji koji ilustriraju različite oblike akademskog i društvenog života studenata, odnosno različite znanstvene, društvene, kulturne, sportske i druge aktivnosti naših studenata, kao i dokumenti vezani uz formalne i neformalne oblike studentskih aktivnosti. Uz sveučilišne odjele, organizator projekta je i Studentski zbor Sveučilišta u Zadru te arhivistički konzorcij ICARUS-HR.

Svrha projekta je identifi-

rati, prikupiti, stručno obraditi i učiniti javno dostupnima dokumente koji svjedoče o studentskom životu i studentskim aktivnostima, a koje je u skladu s mjerodavnim propisima vezanim uz autorska prava i zaštitu osobnih podataka moguće objaviti u digitalnim javno dostupnim arhivima.

S obzirom na to da se planira okupiti i objaviti gradivo kojim se dokumentira studentski život u Zadru od 2002. do danas, u digitalnom će se arhivu arhivirati dokumenti koji svjedoče o svim aspektima studentskog života, od onih vezanih uz studiranje (npr. dokumentacija i fotografije s terenskih i drugih oblika nastave, gostujućih predavanja, prvi indeksi, prve ik-sice, upisni listovi, prve nagrade rektora), do onih vezanih uz studentske udruge (pozivi za osnivanje, uklanjenjem u udruge, pozivi na aktivnosti unutar

studentskih udruga, dolazne i odlazne mobilnosti studenata), izdavačkih (časopisi, blogovi), znanstvenih (studentske konferencije, predavanja, gostovanja) od društvenih, kulturnih (pozivi na društvena i kulturna događanja, fotografije s događanja), sportskih (od treninga do natjecanja i medalja), volonterskih, do svih drugih aktivnosti. Prikupljaju se dostupni dokumenti (digitalne preslike dokumenata, fotografije itd.) i drugi tragovi studentskog života na Sveučilištu u Zadru, uključujući i audio-vizualne zapise te druge modele dokumentiranja studentskog života.

U skladu s europskom praksom i propisima

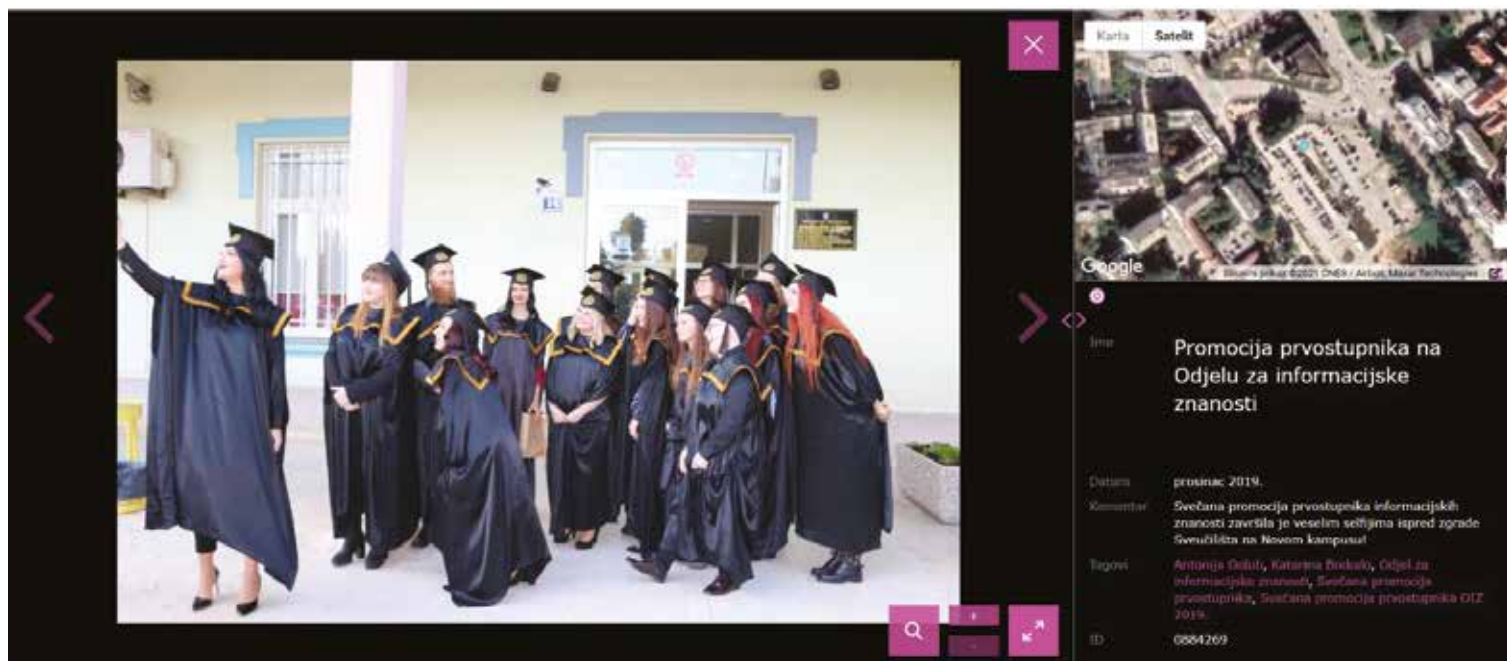
Kao platforma za izradu digitalnog arhiva koristi se digitalni arhiv Topoteka. Riječ je o platformi koja je razvijena un-

tar međunarodnog arhivističkog konzorcija ICARUS, a koristi se za izradu suradničkih društvenih online arhiva raznih zajednica u 15 europskih zemalja, uključujući Hrvatsku. Digitalni arhiv Studentskog života Sveučilišta u Zadru nalazi se na adresi: <https://unizd.topoteka.net/>, a više o projektu možete pronaći na: <http://www.unizd.hr/obavijesti/topoteka>.

Osim samog digitalnog arhiviranja, osigurana je i dokumentacija vezana uz autorska prava i ostale pojedinosti važne za takve participativne arhive. Sve te popratne dokumente izradili su pravnici u sklopu ICARUS-a i koriste se u svim europskim državama, uključujući topoteke do sada izrađene u Hrvatskoj.

Valja napomenuti kako je digitalno arhiviranje uobičajena praksa, a priređeni obrasci za dostavu gradiva i dopuštenja za njegovu objavu izrađeni su u skladu s europskom praksom te propisima vezanim uz zaštitu osobnih podataka koji su na snazi u Hrvatskoj. Kod svih je digitalnih sadržaja na Topoteci naveden podatak o autorskim pravima te o nemogućnosti korištenja sadržaja od strane trećih osoba ili u druge svrhe. Potpisom kojim se dopušta objava sadržaja na Topoteci zaštićeni ste i činjenicom da su administratori Topoteke dužni sadržaje maknuti ako bilo koja strana to zatraži.

doc. dr. sc. Danijela Birt Katić, doc. dr. sc. Drahomira Cupar, izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić

Priređeni obrasci za dostavu gradiva i dopuštenja za njegovu objavu izrađeni su u skladu s europskom praksom te propisima vezanim uz zaštitu osobnih podataka koji su na snazi u Hrvatskoj. Kod svih je digitalnih sadržaja na Topoteci naveden podatak o autorskim pravima te o nemogućnosti korištenja sadržaja od strane trećih osoba ili u druge svrhe

Kao platforma za izradu digitalnog arhiva koristi se digitalni arhiv *Topoteka*. Riječ je o platformi koja je razvijena unutar međunarodnog arhivističkog konzorcija ICARUS, a koristi se za izradu suradničkih društvenih online arhiva raznih zajednica u 15 europskih zemalja, uključujući Hrvatsku. Digitalni arhiv Studentskog života Sveučilišta u Zadru nalazi se na adresi: <https://unizd.topoteka.net/>, a više o projektu možete pronaći na: <http://www.unizd.hr/obavijesti/topoteka>

IZV. PROF. DR. SC. **MIRANDA LEVANAT-PERIČIĆ** I DOC. DR. SC. **ANA GOSPIĆ ŽUPANOVIĆ**, ODJEL ZA KROATISTIKU; UREDNICE *PRVOG BREŠANOVA SVIBNJA*, ZBORNIKA RADOVA S MEĐUNARODNOG ZNANSTVENOG SKUPA O DJELU IVE BREŠANA, ODRŽANOG U SVIBNJU 2018.

Svojim je književnim svjetovima Brešan odredio i mjeru naše zbilje, a dok god se ta zbilja odvija u brešanovskoj dimenziji, i njegovi će tekstovi biti aktualni

Organizaciju skupa i tiskanje Zbornika radova potpomogli su Sveučilište u Zadru, Grad Zadar i Zadarska županija, a posebno bismo zahvalili Kazalištu lutaka Zadar koje je omogućilo održavanje kazališnog programa u svom prostoru te redatelju Vinku Brešanu koji, nažalost, nije mogao doputovati u Zadar održati svoje predviđeno plenarno izlaganje. No, pozivu da održe plenarna izlaganja odazvali su se akademici Boris Senker i Krešimir Nemeć te prof. dr. sc. Nikica Gilić

Zbornik radova *Prvi Brešanov svibanj*, objavljen u izdanju Sveučilišta u Zadru 2020. godine, uredile su izv. prof. dr. sc. Miranda Levanat-Peričić i doc. dr. sc. Ana Gospić Županović sa zadarskoga Odjela za kroatistiku. Zbornik sadrži 18 znanstvenih radova raspoređenih u četiri poglavlja. Premda okuplja radove sa znanstvenog skupa održanog prigodno, u povodu prve godišnjice Brešanove smrti, teme koje su u njemu zastupljene izlaze iz okvira prigodnog rezimiranja dosadašnjih istraživanja, koja su uglavnom bila zakupljena njegovom dramskom poetikom, a veći broj radova posvećen je dosad, gotovo u potpunosti zanemarenom romanesknom opusu. U tom smislu, ovaj je Zbornik prva znanstvena publikacija koja se sustavno bavi fenomenom „brešanovskog“ narativnog rukopisa, a ujedno i inovativna nadogradnja dosadašnjih istraživanja njegova dramskog pisma.

Sveučilište u Zadru ne dopušta zaborav Ive Brešana. Prije tri godine održana je konferencija *Prvi Brešanov svibanj*, ujedno i prvi međunarodni znanstveni skup posvećen nje-

govu stvaralaštvu. Tri godine poslije objavljen je i zbornik. Kome na svemu tome možemo zahvaliti?

Ana Gospić Županović: Inicijativa za organizaciju međunarodnog skupa posložila se unutar uobičajenih stručnih rasprava nekoliko profesora koji rade na književnim kolegijima, a nedugo nakon toga formiran je i Organizacijski odbor unutar Odjela za kroatistiku. Predsjed-

nica Odbora bila je prof. dr. sc. Helena Peričić. Odaziv na skup kolega s domaćih i stranih sveučilišta ili drugih akademskih ustanova bio je vrlo zadovoljavajući, a uz popratni kazališni program, cijeli je skup protekao u lijepom i svečanom ozračju. Organizaciju skupa i tiskanje konačnog Zbornika radova potpomogli su Sveučilište u Zadru, Grad Zadar i Zadarska županija, a posebno bismo zahva-

lili Kazalištu lutaka Zadar koje je omogućilo održavanje kazališnog programa u svom prostoru te redatelju Vinku Brešanu koji, nažalost, nije mogao doputovati u Zadar održati svoje predviđeno plenarno izlaganje.

No, pozivu da održe plenarna izlaganja odazvali su se akademici Boris Senker i Krešimir Nemeć te prof. dr. sc. Nikica Gilić. Također, u prikupljanju popratnog fotografskog materijala za Zbornik pomogli su nam i fotograf Stanko Ferić, Martina Petranović s Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta HAZU i projektantki Spomen-sobe Ive Brešana u Šibeniku - Arhitektonski studio 25 na čelu s gospodinom Markom Paićem.

Posebno valja zahvaliti i svim recenzentima pojedinih priloga, čiji popis donosimo na kraju Zbornika, te recenzentima cjelokupnog rukopisa, profesorici Magdaleny Dyras s Instituta za slavenske filologije Jagiellonskog sveučilišta u Krakovu i profesoru Krešimiru Bagiću s Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Koji su bili kriteriji objavljivanja radova u Zborniku?

Ana Gospić Županović: Kao

što je uobičajeno, iz različitih razloga, u konačnoj verziji Zbornika nisu okupljeni radovi svih izlagača sa skupa, no veoma smo zadovoljni što je većina autora uspjela finalizirati i poslati svoje priloge, tako da u konačnici Zbornik sadrži 18 znanstvenih tekstova. Svi su članci prošli uobičajeni recenzentski postupak s dvostruko slijepom recenzijom. Treba naglasiti i da su dva priloga tiskana na engleskom jeziku, što će zasigurno biti važna pripomoć inozemnim istraživačima Brešanova djela.

Zašto je Zbornik podijeljen u četiri cjeline. Što je što u pojedinoj cjelini?

Miranda Levanat-Peričić: U prvom poglavlju u središtu je razmatranja Brešanova dramska poetika zahvaćena u širokom tematskom rasponu, od Brešanova preoblikovanja kanonske priče preko elemenata postmodernističke poetike i dekonstrukcije ideološkog diskurza. Druga cjelina okuplja radove koji se iz različitih rakursa bave jezikom Brešanove *Predstave*, prijevodi, jezikom filma i samim filmom, tj. Brešanim scenari-

stičkim radom i tragom koji je njegova autorska poetika ostavila na filmskoj tradiciji mediteranske groteske. U trećem su poglavlju pod naslovom *Brešanovski narativni rukopis* uvrštene rasprave koje prate poetičke mijene u Brešanim romanima, produbljujući problemske aspekte koji se učestalo javljaju u njegovim romaneskim svjetovima, u širokom repertoaru od pikarskog i kriminalističkog do distopijskog žanra, a zapliću se uglavnom oko ideološkiosti, karnevalizacije vlasti i političke travestije. Posljednje, četvrto poglavlje posvećeno je autoru, kako teorijskom konceptu smrti autora, tako i stvarnoj činjenici autorove smrti te njegovoj *fortuni*, odnosno sudbini njegova djela izvan granica domovine.

Književni kritičari tvrde da su Brešanova djela zaslužna za dekonstrukciju onodobne ideologije. Slažete li se s tom tezom?

Ana Gospić Županović: Brešan se u mnogim svojim književnim tekstovima doista bavio utjecajem koji politika ili ideologija odnosno mehanizmi

vlasti imaju na pojedinca ili individualne sudbine, najčešće različitim oblicima satire, parodije, travestije i uopće ironizacije dominantnog ideološkog diskursa s obzirom na suvremenu stvarnost. Kako je kao pisac bio aktivan i u SFRJ i u Republici Hrvatskoj, važno je istaknuti da se njegov pristup tim temama, odnosno nekritično povjerenje u „kolektivne istine“ i dogmatizme nije znatnije promijenilo ni nakon raspada SFRJ kada su na vlast došle druge i drukčije, kolektivne mitologije i ideologije poput nacionalizma i sl.

Miranda Levanat-Peričić: Teza da je ideologija glavni katalizator zla često se provlači kroz Brešanova djela, no dok se do devedesetih u većoj mjeri zauzima za dekonstrukciju političkog licemjerja, od devedesetih je zaokupljen razobličavanjem vjerskog licemjerja u kontekstu univerzalnog zla. Posebno se tome posvećuje u romanu *Astaroth* koji faustovsku temu situira u kontekst hrvatske političke povijesti te u romanu *Država Božja 2053.* koji tematizira hrvatsku distopijsku budućnost. Općenito, Brešan i kao dramatičar i

kao romanopisac uzastopce problematizira poguban utjecaj dogmatskog načina razmišljanja bez obzira na to otkud ideološki pritisci dolaze, no najčešće ih vezuje uz religijske i političke sfere.

Kako objasniti fenomen *Predstave Hamleta u Mrduši Donjoj*?

Ana Gospić Županović: Činjenica je da je *Predstava* doista kanonsko Brešanovo djelo i od svoje praizvedbe gotovo je konstantno prisutna na kazališnim repertoarima. Čini mi se da bi se njezin fenomen možda mogao objasniti time što je doista u vrijeme kad se pojavila bila svojevrsan unikat ili senzacija u smislu inovativnosti metode i tehnike pisanja, a tematski je dovoljno univerzalna da može nadrastiti i vrijeme i prostor nastanka. Osim toga, možda i važnije, riječ je o dekonstrukciji Shakespeareova *Hamleta*, jednog od najpoznatijih dramskih tekstova europske književnosti ikad napisanih.

Miranda Levanat-Peričić: U tom smislu prof. Ivan Bošković u svom članku spominje frazu upotrijebljenu u jednom nekrologu u kojem se Brešana naziva „književnom gromadom“ koja je „uhvatila Shakespearea za bradu“. Premda neobična, oblikovana u duhu Brešanova izričaja, ta nas fraza upućuje na neku vrstu izazovnog odmjerenja s kanoniziranim autorima. Pisati na predlošku koji je Shakespeare ispisao može biti izazov, ali pritom postići uspjeh na domaćoj i međunarodnoj sceni potvrda je zrelosti tog kreativnog suočavanja s „velikim“ tekstom. Napomenula bih da se Brešan Shakespearea vratio i u postsocijalističkom periodu u drami *Julije Cezar* iz 1997. godine. No, ni kritičari ni publika još uvijek nisu posvetili dovoljno pozornosti njegovim postjugoslavenskim dramama, a to se zasigurno, jednako kao i uspjeh *Predstave*, može pripisati i društvenim okolnostima.

Mogu li se govori likova u toj predstavi usporediti s onodobnim govorom šibenskoga zaleđa? Kako te govore prevesti, primjerice, na neki veliki svjetski jezik, a da strancima sve to bude jasno?

Ana Gospić Županović: Tom se problematikom u Zborniku detaljnije bave čak tri priloga, iz različitih perspektiva. Članak Ivana Magaša, primjerice, pokazuje da su govori likova iz *Pred-*

stave doista usporedivi s mješavinom govora u šibenskom zaobalju. Glede traduktološke tematike, riječ je, naravno, o vrlo osjetljivoj i kompleksnoj problematici koja vrijedi uopće kada su u pitanju književni prijevodi, a poseban su problem različiti dijalektizmi, regionalizmi i žargonizmi koje je, naravno, iznimno teško prenijeti i presaditi u drugu jezičnu kulturu. O problemu engleskoga prijevoda *Predstava* u filmu Krste Papića piše Helena Peričić, a Josip Galić i Magdalena Nigoević istražili su strategije intenzifikacije u originalnoj Brešanovoj drami i njezinu prijevodnu na istromletački dijalekt.

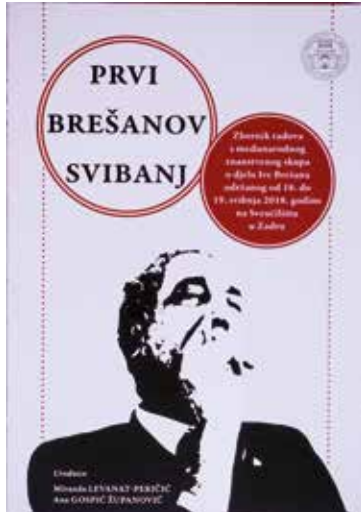
U kojim su zemljama izvan Hrvatske Brešanova djela imala dobru recepciju?

Ana Gospić Županović: Najbolju recepciju Brešan je definitivno imao u Poljskoj, o čemu instruktivno govori prilog kolege Leszeka Małczaka, a jedan od tekstova, autorice Zrinke Kovačević bavi se i recepcijom Brešana u Slovačkoj. Zapravo je o cjelokupnoj recepciji njegova djela, koje je prevedeno na više jezika, teško konkretnije govoriti u nedostatku pouzdanih istraživanja.

Drame su izvođene u svim republikama ili današnjim državama bivše Jugoslavije te u Njemačkoj, Bugarskoj, SSSR-u, Austriji, Danskoj i Švedskoj.

S obzirom na mjesto koje Brešan, kao jedan od stožernih pisaca u posljednjih pola stoljeća, zauzima u suvremenoj hrvatskoj književnosti, kako tumačite činjenicu da mu hrvatske akademske institucije, izuzev Sveučilišta u Zadru, ne posvećuju dovoljno pozornosti?

Ana Gospić Županović: To je doista teško pitanje. Brešan je, s jedne strane, bio dobitnik najvišeg državnog priznanja za životno odnosno umjetničko djelo, Nagrade „Vladimir Nazor“ 2001. godine, a s druge, čini se kako relevantne kulturne i književne institucije doista nisu iskazale dužnu čast i poštovanje u mjeri u kojoj su to vjerojatno mogle i trebale. Prema mišljenju Ivana Boškovića koji se detaljnije pozabavio medijskim odjecima i vijestima o Brešanovoj smrti, Brešanova je pozicija kao pisca specifična za hrvatsku kulturu uopće, odnosno drugim riječima - možda je upravo

činjenica njegova bivanja i djelovanja izvan metropole ili njezinih kulturnih krugova i „klanova“ utjecala na to da mu za života nije odano dostatno priznanje, primjerice, nije izabran za akademika u HAZU (premda neki manje važni književnici jesu) ili u vidu, primjerice, Sabranih ili Izabranih djela i sl. A svemu je vjerojatno pridonijela i činjenica da je Brešan doista i u svojim osobnim uvjerenjima i intervjuima bio samosvojan, odnosno, laički rečeno, „bez dlake na jeziku“.

No ipak, ima i svjetlijih primjera, primjerice, u sklopu Hrvatskog narodnog kazališta Šibenik nedavno je otvorena Spomen-soba Ive Brešana, a u Vodicama, Brešanovu rodnu mjestu, nedavno je održan i mali stručno-znanstveni kolokvij, čime je obilježen i dan njegova rođenja.

Miranda Levanat-Peričić: Brešan je uistinu bio izrazito kritičan prema svim politikama, i u svojim književnim tekstovima i

u javnim nastupima. Njegovi su tekstovi zaokupljeni vlašću, i to na vrlo konkretan i plastičan način. Bez obzira na to što je volio igranje književnim citatima i često svoje tekstove presvlačio arhetipskim i mitskim obrascima, korelacije koje ti tekstovi uspostavljaju sa zbiljom eksplicitne su. On izbjegava mutne aluzije te izravno imenuje društveno-političke pojavnosti, a i kada poseže za alegorijama, uvijek ih sâm izravno objašnjava ne ostavljajući prostora alternativnim čitanjima. Nelagoda onih koji se osjećaju prozvanima ili razotkrivenima zasigurno može biti razlogom institucionalnog izbjegavanja Brešanovih tekstova.

No, napomenula bih također nešto što je za Brešanovu poziciju silno važno. Premda je uvijek kritizirao vladajuće politike, nikada to nije radio iz pozicije određene političke pripadnosti. To mu je moglo osigurati nezavisnu, no i nezaštićenu poziciju. Bio je individualist, umjetnik koji nije pripadao nijednom klanu, nijednoj stranci. U njegovim dramskim i proznim tekstovima uvijek se javljaju likovi idealista i usamljenika koji predstavljaju tragične figure. Dok pokvarenost, nepoštenje i zlo likuju, Brešanovi idealisti propadaju.

Koliko je na bolju recepciju Brešanovih djela otežavajuća okolnost što je bio „portretist Dalmacije i Dalmatinske zagore“?

Ana Gospić Županović: Nisam sigurna da bi Brešana trebalo shvatiti kao isključivo regionalnog pisca, što možda više dokazuje njegova proza od dramskih ili scenarijskih djela. Činjenica je da je Brešanov opus doista velik opsegom i da zapravo nije u cjelini dostatno pročitano i proučeno pa se na osnovu najpoznatijih djela, uobičajeno,

ponekad formira ili „brendira“ pomalo iskrivljena slika o autoru i djelu.

Miranda Levanat-Peričić: Kako je to istaknuo prof. Boris Senker, *Predstava* je oduvijek bila privilegirani Brešanov tekst pa su čitanja uglavnom bila usmjerena na proučavanje njegove „najpovlaštenije“ drame. Budući da je, u skladu s tim, i brešanologija stasala upravo na tekstu koji je vezan uz Dalmatinsku zagoru, percepcija autora donekle se zatvorila u slici regionalnog pisca.

Važnost ovoga Zbornika vidi-mo i u tome što otvara cijeli niz novih tematskih i problemskih mjesta pomičući težište istraživanja prema drugim dramama te osobito prema prozi. Njegovi romani ne zastaju na regionalnim temama niti ih se može promatrati u tom kontekstu. U njima Brešan, često iz aspekta univerzalne zaokupljenosti etičkim pitanjima, prati individualne sudbine tragično upletene u hrvatsku društvenu i političku zbilju.

Dakle, nesporno je da Brešan zaslužuje svoje mjesto u povijesti hrvatske književnosti. No, koliko su njegova djela aktualna i danas?

Ana Gospić Županović: Ap-solutno; zbog univerzalnosti tematike, razobličavanja različitih sustava (velikih i malih) te zbog Brešanove izvrsne detekcije i pronicljivosti u prikazu ljudske naravi i uopće mentaliteta ili mentalitetnih obrazaca.

Miranda Levanat-Peričić: Mi još uvijek živimo u onom kontekstu na kojemu je izrastao i Brešan. Ne mislim pritom samo na politički kontekst kojim je bio zaokupljen, nego i na kulturološki, mediteranski svijet specifičnoga grotesknog humora koji se uvijek razvija uz rub nekog tragičnog iskustva. Ko-načno, danas u razgovoru nerijetko možemo čuti i atribut „brešanovski“ upotrijebljen u opisu određenih aktualnih zbivanja. Odnos umjetnosti i zbilje tema je kojoj se Brešan uzastopce vraćao. U njegovu književnu „zbilju“ stalno se upliće umjetnost, dok u njegovoj umjetnosti neprimjereno intervenira zbilja. Čini se da je svojim književnim svjetovima Brešan odredio i mjeru naše zbilje, a dok god se ta zbilja odvija u brešanovskoj dimenziji, i njegovi će tekstovi biti aktualni.

Teza da je ideologija glavni katalizator zla često se provlači kroz Brešanova djela, no dok se do devedesetih u većoj mjeri zauzima za dekonstrukciju političkog licemjerja, od devedesetih je zaokupljen razobličavanjem vjerskog licemjerja u kontekstu univerzalnog zla. Posebno se tome posvećuje u romanu *Astaroth* koji faustovsku temu situira u kontekst hrvatske političke povijesti te u romanu *Država Božja 2053*, koji tematizira hrvatsku distopijsku budućnost, govori izv. prof. dr. sc. Miranda Levanat-Peričić

Knjiga *Prostor i kretanje u govorima zadarskoga kraja* nastala je na temelju promišljanja o jezičnom konceptualiziranju i izražavanju prostora u kojem živimo. Raznolikost zadarskoga kraja, kako ona geografska, tako i govorna, potaknula nas je na sveobuhvatno istraživanje leksika kojim opisujemo i izražavamo prostor. Osim toga, činjenica da se Zadrani prije svega orijentiraju, primjerice, prema znamenitostima ili nekadašnjim poduzećima, a ne prema nazivima ulica, izvor je brojnih anegdota kako posjetitelja, tako i stanovnika našega grada. I mi smo svjedočile brojnim raspravama lokalnog stanovništva nalazi li se nešto na istoku ili zapadu, jugu ili sjeveru te kamo je okrenuta ta strana svijeta.

IZV. PROF. DR. SC. **ANITA PAVIĆ PINTARIĆ**, PROČELNICA ODJELA ZA GERMANISTIKU; IZV. PROF. DR. SC. **SANJA ŠKIFIĆ**, ZAMJENICA PROČELNIKA ODJELA ZA ANGLISTIKU, AUTORICE KNJIGE *PROSTOR I KRETANJE U GOVORIMA ZADARSKOG KRAJA*

Sveobuhvatno istraživanje leksika kojim opisujemo i izražavamo prostor u kojemu živimo

Ciljevi ove knjige su višeslojni. S jedne strane, željele smo istražiti koji se izrazi za prostor i kretanje u prostoru upotrebljavaju u govorima zadarskoga kraja, a s druge, pokazati pristupe pomoću kojih se mogu analizirati ti izrazi ako ih se promatra kao jezična sredstva koja nam omogućavaju komunikaciju o relevantnim prostornim dimenzijama, odnosno o tome kako doživljavamo prostor

Ciljevi ove knjige su višeslojni. S jedne smo strane željele istražiti koji se izrazi za prostor i kretanje u prostoru upotrebljavaju u govorima zadarskoga kraja, a s druge, pokazati pristupe pomoću kojih se mogu analizirati ti izrazi ako ih se promatra kao jezična sredstva koja nam omogućavaju komunikaciju o relevantnim prostornim dimenzijama, odnosno o tome kako doživljavamo prostor. Dimenzije koje su se nametnule kao relevantne uključuju kategorije poput otvorenog i zatvorenog prostora, blizine-daljine te odnosa gore-dolje. Polazeći od koncepta prostora i kretanja u prostoru u kojem živimo smatralo smo kako je moguće ponuditi model opisa izraza kojima se oni jezično označuju.

Živa dijalektološka i onomastička istraživačka aktivnost

U istraživanje smo krenule prikupljanjem korpusa na temelju dostupnih rječnika govora zadarskoga kraja. Veoma smo sretna i zahvalne što su naši brojni govori zapisani i opisani. Pomogla nam je i živa dijalektološka i onomastička istraživačka aktivnost vezana uz te govore.

Rječnike smo pregledavale s obzirom na izraze za imenovanje dijelova otvorenog i zatvorenog prostora. S obzirom na to, zanimalo nas je kojim se sve izrazima imenuju dijelovi otvorenog i zatvorenog prostora, prostorne dimenzije te kako se izražava kretanje u prostoru. Očekivale smo da će među tim izrazima biti posuđenica zbog povijesnih zbivanja na ovim prostorima, kao i da će biti metaforičnih i metonimijskih izraza, što je sve bilo podloga za sveobuhvatan pregled izraza koji se upotrebljavaju, ne samo s jezikoslovnog, nego i kulturno-specifičnog aspekta.

Pregled obilježja govora zadarskoga kraja

Budući da jezično izražavanje prostora poznaje različite pristupe, iščitale smo brojnu literaturu na hrvatskom, njemačkom i engleskom jeziku kako bismo uspješno prikazale dosadašnja promišljanja i rasprave o prostoru i kretanju, o ljudskom djelovanju i komunikaciji u prostoru te o zaokretu kulturologije i jezikoslovlja prema istraživanju prostora. Nakon toga prikazale smo jezikoslovne pristupe proučava-

Budući da jezično izražavanje prostora poznaje različite pristupe, iščitale smo brojnu literaturu na hrvatskom, njemačkom i engleskom jeziku kako bismo uspješno prikazale dosadašnja promišljanja i rasprave o prostoru i kretanju, o ljudskom djelovanju i komunikaciji u prostoru te o zaokretu kulturologije i jezikoslovlja prema istraživanju prostora

nju izraza za prostor koji obuhvaćaju kognitivni pristup, jezično izražavanje lokacije i kretanja, prostornu deiksu te konceptualnu metaforu i metonimiju. Iako se u svojim jezikoslovnim istraživanjima ne bavimo dijalektologijom, smatralo smo da, s obzirom na raznolikost istraživanih govora te brojne radove iz tog područja, trebamo dati pregled obilježja govora zadarskoga kraja.

Kao izraze za prostor utvrdile smo prije svega imenice, a zatim prijedloge i priloge kao prostorne riječi, glagole kretanja te frazeme. Posebnu smo pozornost posvetile kulturno specifičnim izrazima zabilježenim u obrađenim prostornim izrazima te metaforama i metonimijama. Zanimalo nas je i koliko govornici razumiju i upotrebljavaju utvrđene izraze za prostor i kretanje te smo stoga izradile i provela anketni upitnik među stanovnicima zadarskoga kraja. Rezultati su pokazali da ispitanici izraze vezane za prostor u većini sluča-

jeva dominantno shvaćaju u doslovnom smislu (*zračni prostor*), uglavnom poznaju ponuđene prostorne izraze, a posebno upotrebljavaju one vezane uz šetnju (*baciti đir*; *ići na noge*, *ići u đir*; *učiniti/napraviti đir*).

Analiza izraza za prostor

U analizi izraza za prostor i kretanje pošle smo od morfološkog pristupa opisu tvorbe pojedinih utvrđenih izraza, a dodirno jezikoslovni pristup primijenile smo u opisu utvrđenih posuđenica. Analizirane su imenice vezane za prostor koje su uglavnom jednostavne riječi, među kojima su brojne posuđenice, a vrlo su rijetke izvedenice. Mogu se grupirati kao one kojima se označuje otvoreni i zatvoreni prostor. Otvoreni se prostor pri tome odnosi na obrađivanje zemlje (npr. *griplja*), reljefna obilježja (*draga*), more (*žalo*), čuvanje stoke (*pojata*) i vlasništvo (*starina*), dok se zatvoreni prostor prije svega odnosi na stano-

vanje i gradnju (*dvor*; *podvirič*).

Posuđenice su analizirane prije svega s obzirom na semantičku prilagodbu. Pokazalo se da se talijanizmi koriste za reljefna obilježja (*talaferma*), stanovanja (*pjanterin*), gradnju (*pergul*) i more (*sika*), dakle, i za otvoreni i zatvoreni prostor. Germanizmi su rijetki i označuju zatvoreni prostor (*bajbuk*, *špajza*, *štacija*), a turcizmi *pazar* i *avlija* označuju otvoreni prostor.

Semantički pristup koristile smo i u analizi prostornih prijedloga i priloga te glagola kretanja. Prijedlozi su analizirani s obzirom na lokaciju i orijentaciju u odnosu na lokalizator. Kod priloga se analizirala orijentacija s obzirom na donju ili gornju stranu, prednju ili stražnju stranu, unutrašnjost ili prostor izvan lokalizatora te blizinu, udaljenost i bočnu orijentaciju. Prostorni prijedlozi ne razlikuju se od standardnih prijedloga s obzirom na upotrebu padeža, a uz glagole kretanja označavaju početak kretanja, tijekom kretanja te cilj. Javlja se u naglasnim i izgovornim varijantama (*ciko*, *prama*, *blizun*).

Prostorni su prilozi brojni i mogu se klasificirati prema orijentaciji s obzirom na lokalizator, odnosno njegovu donju ili gornju te prednju ili stražnju stranu, unutrašnji ili vanjski prostor te blizinu i daljinu. Utvrđene su brojne naglasne varijante, kao i posebnosti u tvorbi, a ističemo sufikse *-ka* (*dolika*, *gorika*, *ondeka*), *-er* (*tuder*, *nuder*) i *-ec* (*odondec*). Najbrojniji su zamjenički prilozi te oni koji označuju donju ili gornju stranu lokalizatora, pri čemu valja istaknuti kako prilog *gori* za otočane označava kopno.

Kognitivni i kulturološki pristup

Glagoli kretanja analizirani su s obzirom na subjekt koji se kreće, uzrok, način i smjer kretanja te korištenje udova. Zabilježen je znatan broj glagola za opis besposlenog skitanja (*gaveljati*, *glavinjati*, *hruštati*, *smucati se*, *tumarati*) i šetanja, pri čemu šetnja podrazumijeva druženje s pri-

Prostor kodiran u izrazima koji se odnose na otvoreni i zatvoreni prostor

Prostor se u jezikoslovnim promišljanjima promatra kao podloga za percepciju svijeta koji nam je fizički blizu ili udaljen, a utječe na aktivnosti i međuljudsko djelovanje. To su za govore zadarskoga kraja prije svega geografske odrednice i lokacija, dijelovi gradnje, život uz more i od mora, kretanje i kontakti u životnom prostoru. Pokazuje se da prostor na kojem ljudi žive, oblikuju ga i u kojem obavljaju svoje djelatnosti utječe na to što će se i kako izraziti te kojim će se leksikom imenovati dijelovi prostora i kretanje. Prostor se u govorima zadarskoga kraja kodira u izrazima koji se odnose na otvoreni i zatvoreni prostor. Dijelovi prostora obično su omeđeni i odnose se na geografska obilježja te načine gradnje i stanovanja.

Glagolima kretanja označavaju se načini hodanja, a posebno jedrenja, plovidbe i ribolova. Zabilježeni su i izrazi za različite načine skokova u more. Kulturno specifični izrazi odnose se prije svega na imenice i glagole kretanja koji upućuju na način života i djelatnosti kojima se ljudi bave u analiziranom prostoru.

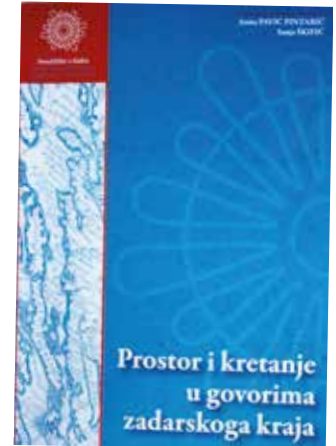
S obzirom na to da se obrađeni govori velikim dijelom odnose na otočke govore zadarskoga kraja, jasno je zašto se i velik dio kulturno specifičnih imenica i glagola koji su obrađeni odnosi na niz koncepata koji su ključni za svakodnevni život na tom području. Tako izrazi uključuju one vezane uz vrstu mreža i ribolova, kretanje po moru, kretanje mora, kulturno bitne lokacije, vrste vjetrova te smjer i vrstu kretanja.

jateljima i obitelji te boravak na otvorenome (npr. *đirati*). Neka su značenja izražena većim brojem različitih glagola u različitim mjestima, npr. *ljuljanje*, *bi-jeg* ili *uspravljanje*. Prefiksima se tvore značenja vezana uz priljez u novo stanje (*izkolibati*, *zarepinati se*) te uz cilj kretanja (*doteći*, *dopeljati*).

Frazemi kao sveze riječi koje su slikovite i mogu dati podatke o prostoru i načinu života, opisani su frazeološkim pristupom opisu sastavnica koje imenuju prostor i kretanje. Oni koji označuju mjesto mogu se podijeliti na dimenzije blizina-daljina (*ima korak mista, di je Bog reka laku noć*), gornji-donji položaj (*na vr vrca, dno dnoce*), vanjski položaj (*pod vedrin nebon*), protežnost (*od kraja do kraja*), mjestičnost (*na mistin*) i neodređen položaj (*ni amo ni tamo*), a oni koji označuju kretanje na dimenzije smjer (*poći vanka*), način (*ići nanoge, ka grom iz vedra neba, na lastavicu*) i svrhu kretanja (*ići na pijacu, ćapati arije*).

Kognitivni se pristup koristio u opisu utvrđenih metafora i metonimija, a kulturološki je primijenjen kod pojedinih opisanih prostornih izraza kako bi se istaknule specifičnosti uvjetovane prostorom življenja. Unatoč činjenici da se metaforička i metonimijska značenja nerijetko iskazuju izrazima koji su karakteristični za pojedine govore, ipak je zabilježena određena sličnost sa standardnim varijetom te drugim jezicima u smislu kognitivnih domena koje se javljaju u izražavanju takvog značenja. To je posebice vidljivo kod pojedinih glagola kretanja te orijentacijskih metafora poput *viši status je gore i niži status je gore; dobro je gore i loše je dolje*. Relevantnim se pokazao i koncept spremnika u strukturiranju izraza koji uključuju koncept kretanja kroz prostor (primjerice, kod izraza *ići u đir* i *ići u špancir*). Metonimijski izrazi zabilježeni kod glagola (uzrokovanog) kretanja također upućuju na pojedine odnose koji se javljaju i u drugim govorima, ali koji se u analiziranim govorima iskazuju izrazima karakterističnim za

Posebnu smo pozornost posvetile kulturno specifičnim izrazima zabilježenim u obrađenim prostornim izrazima te metaforama i metonimijama. Zanimalo nas je i koliko govornici razumiju i upotrebljavaju utvrđene izraze za prostor i kretanje te smo stoga izradile i provele anketni upitnik među stanovnicima zadarskoga kraja

Zabilježen je znatan broj glagola za opis besposlenog skitanja (*gaveljati, glavinjati, hruštati, smucati se, tumarati*) i šetanja, pri čemu šetnja podrazumijeva druženje s prijateljima i obitelji te boravak na otvorenome (npr. *đirati*)

te govore. Nadamo se da knjiga pruža vrijedne podatke ostalim istraživačima, kao i široj zajednici te da će poslužiti kao poticaj za buduća slična istraživanja te osvijestiti povezanost mjesta i načina života s jezičnim izrazima za prostor i kretanje.

Izv. prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić, pročelnica Odjela za germanistiku;
izv. prof. dr. sc. Sanja Škifić, zamjenica pročelnika Odjela za anglistiku

Posuđenice su analizirane prije svega s obzirom na semantičku prilagodbu. Pokazalo se da se talijanizmi koriste za reljefna obilježja (*talaferma*), stanovanje (*pjanterin*), gradnju (*pergul*) i more (*sika*), dakle, i za otvoreni i zatvoreni prostor. Germanizmi su rijetki i označuju zatvoreni prostor (*bajbuk, špajza, štacija*), a turcizmi *pazar* i *avlija* označuju otvoreni prostor

PROJEKT UTJECAJ JAVNIH POLITIKA NA KVALITETU OBITELJSKOG I RADNOG ŽIVOTA TE NA DEMOGRAFSKU SLIKU HRVATSKE - PROSTORI PROMJENE, ODJEL ZA SOCIOLOGIJU

Ovim projektom, kao i drugim našim projektima, afirmiramo stav da kao javno sveučilište i kao sociolozi imamo dužnost djelovati za dobrobit zajednice i društva

Po čemu se razlikuje prosječan dan žena i muškaraca u Hrvatskoj? U što ulažu svoje vrijeme i energiju? Koliko se vremena uloženog u rad odvija u kućanstvu, izvan sfere plaćenog rada? Kako na poslu i kod kuće prolaze muškarci, a kako žene? Koje su posljedice za njihov život i dobrobit? - tim i brojnim drugim pitanjima bavi se projekt *Utjecaj javnih politika na kvalitetu obiteljskog i radnog života te na demografsku sliku Hrvatske - prostori promjene* koji se provodi od listopada 2020. godine na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Zadru. Nositelji projekta su udruga B.a.B.e (Budi aktivna. Budi emancipirana.) i Sveučilište, a u njemu sudjeluju brojne udruge koje djeluju u području zaštite ljudskih prava i zauzimanja za rodnu ravnopravnost iz cijele Hrvatske - Udruga za ljudska prava i građansku participaciju PaRiter (Rijeka), Udruga HERA za zaštitu i promicanje ljudskih prava (Križevci), Centar za građanske inicijative Poreč, Ženska udruga IZVOR (Tenja, Osijek), Domine - organizacija za promicanje ženskih prava (Split), Prostor rodne i medijske kulture K-Zona (Zagreb), Mreža mladih Hrvatske (Zagreb) i Hrvatska udruga poslovnih žena Krug (Zagreb) te predstavnici jedinica lokalne uprave i samouprave, točnije Vukovarsko-srijemska županija i Grad Novska.

Jačanje organizacija civilnoga društva

Projektu je cilj pridonijeti oblikovanju i provođenju javnih politika koje će povećati kvalitetu obiteljske i radne svakodnevice jačanjem kapaciteta organizacija civilnoga društva za suradnju i dijalog s javnom up-

Projekt se provodi od listopada 2020. godine na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Zadru, a trajat će do do listopada 2023. godine. Nositelj projekta su udruga B.a.B.e i Sveučilište, a u njemu sudjeluju brojne udruge koje djeluju u području zaštite ljudskih prava i zauzimanja za rodnu ravnopravnost iz cijele Hrvatske te predstavnici jedinica lokalne uprave i samouprave, točnije Vukovarsko-srijemska županija i Grad Novska

ravom, socijalnim partnerima i visokoobrazovnim institucijama. Istraživački tim Odjela za sociologiju pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Valerije Barada sačinjavaju još doc. dr. sc. Željka Zdravković, doc. dr. sc. Ivan Puzek, doc. dr. sc. Sven Marčević, Marija Šarić, mag. soc., mr. sc. Nensi Segarić, pred., Pavao Parunov, mag. soc., i Jasna Račić, mag. soc. kao stručna suradnica i koordinatorica na projektu. Zadarski je tim zadužen za provedbu nekoliko dionica projekta, odnosno više istraživanja kojima će se ispitati odnos poslovnog i radnog života žena i muškaraca u Hrvatskoj.

Nalazi istraživačkog tima služit će kao baza za rad novoosnovane Mreže koja će koordini-

ranim djelovanjem aktera iz različitih društvenih područja nastojati utjecati na javne politike u cilju povećanja kvalitete privatnog i poslovnog života te suzbijanja diskriminacije na tržištu rada. S istim ciljem, tijekom projekta, uz sudjelovanje svih partnera, provest će se nekoliko ciklusa strukturiranih dijaloga te izraditi smjernice za razvoj javnih politika. Predviđena je i provedba nekoliko medijskih kampanja koje će širu javnost upoznati s ovom problematikom.

Podjela poslova u obitelji i suodnos te podjele

Odnos privatnoga i poslovnog života, tj. obiteljskoga

života i plaćenog rada, predmet je interesa sociologa i drugih znanstvenika već više od pola stoljeća. Iako se podjela poslova potrebnih za reprodukciju obitelji i suodnos te podjele i djelovanja žena i muškaraca na tržištu rada mijenjaju iz godine u godinu - tako se na razini EU recentno bilježe rekordno visoke stope zaposlenosti žena - tema nije ni na koji način izgubila na relevantnosti, bilo među istraživačima, bilo među kreatorima javnih politika. Može se ustvrditi kako neplaćeni rad u kućanstvu i dalje nije adekvatno prepoznat ni vrednovan, a nerijetko se njegovo kontinuirano obavljanje povezuje s idejom o ženskoj prirodi i ljubavi. Jednostavno rečeno, za ženu se smatra da je „prirodno“ da se brine i skrbi o obitelji tijekom cijeloga svog života. Tako se naturaliziraju sati provedeni u kućanskom radu, kao i fizički, emotivni i mentalni napor potreban za njegovo planiranje i provedbu.

Unatoč promjenama na tržištu rada, žene i dalje u svim zemljama EU odrađuju većinu neplaćenog kućanskog rada, uključujući skrb za djecu i starije. O globalnoj relevantnosti te teme govore procjene Međunarodne organizacije rada

Nalazi istraživačkog tima služit će kao baza za rad novoosnovane Mreže koja će koordiniranim djelovanjem aktera iz različitih društvenih područja nastojati utjecati na javne politike u cilju povećanja kvalitete privatnog i poslovnog života te suzbijanja diskriminacije na tržištu rada. S istim ciljem, tijekom projekta, uz sudjelovanje svih partnera, provest će se nekoliko ciklusa strukturiranih dijaloga te izraditi smjernice za razvoj javnih politika, a predviđena je i provedba nekoliko medijskih kampanja koje će širu javnost upoznati s ovom problematikom

kako diljem svijeta žene obavljaju oko tri četvrtine sveg njegovateljskog rada (skrbi). Unutar kućanstva, žene su te koje se najčešće skrbe o djeci, starijim i bolesnim članovima obitelji.

Na području EU, s pojačanim starenjem stanovništva, potreba za njegovateljskim radom postaje sve veća. Trendovi pokazuju i kako roditelji sve više vremena ulažu u brigu o djeci. Na primjeru njege stoga je lako ilustrirati važnost stvaranja aktualnih znanstvenih spoznaja i njihovo uključivanje u javnu raspravu o usklađivanju poslovnog i obiteljskog života. Izostankom pravedne distribucije i organizacije njegovateljskog rada, njegov sve veći teret nastaviti će padati na leđa žena, bilo siromašnih žena koje će ga kao zaposlenice obavljati u boljestojećim kućanstvima za lošu plaću ili onih koje će ga raditi besplatno unutar vlastitog kućanstva. U istraživanjima se stoga posebna pozornost mora pridavati utjecaju šireg društvenog konteksta - uključujući politike, državno uređenje, vrijednosti i stavova pojedinaca - na dinamiku između obiteljskog života i plaćenog rada.

Nacionalno istraživanje

Izv. prof. dr. sc. Valerija Barada, voditeljica istraživačkog tima na Odjelu za sociologiju, naglašava kako ovaj projekt prati stratešku orijentaciju Odjela.

Naš odjel tematski je i vrijednosno usmjeren na istraživanje socijalnih nejednakosti, rodničkih odnosa te lokalnih i regionalnih specifičnosti. Posebno nas zanima analitički i interpretativno povezati te teme sa širim društvenim i ekonomskim kretanjima pa su svi ti elementi prisutni i u projektnim istraživačkim aktivnostima. Ovim projektom, kao i drugim našim projektima na Odjelu, afirmiramo stav da kao javno sveučilište i kao sociolozi i sociologinje imamo dužnost djelovati za dobrobit zajednice i društva.

Kako bi pridonijeli stvaranju aktualnih i relevantnih spoznaja na ovu temu, pred Odjelom za sociologiju je nekoliko godina intenzivnog istraživačkog rada. Ove godine planirana je provedba anketnog istraživanja na uzorku od 3600 ispitanika radnoaktivnog stanovništva sa zavisnom djecom u šest hrvatskih regija (Slavonija i Baranja; Za-

Istraživački tim Odjela za sociologiju pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Valerije Barada sačinjavaju još doc. dr. sc. Željka Zdravković, doc. dr. sc. Ivan Pužek, doc. dr. sc. Sven Marčelić, Marija Šarić, mag. soc., mr. sc. Nensi Segarić, pred., Pavao Parunov, mag. soc., i Jasna Racić, mag. soc. kao stručna suradnica i koordinatorica na projektu. Zadarski je tim zadužen za provedbu nekoliko dionica projekta, odnosno više istraživanja kojima će se ispitati odnos poslovnog i radnog života žena i muškaraca u Hrvatskoj

greb i Zagrebačka županija; Sjeverna Hrvatska; Lika, Pokuplje i Banija; Istra i Primorje; Dalmacija). Uz to, provest će se i nacionalno istraživanje na uzorku od 400 starijih mladih koji prolaze tranziciju u svijet rada te obiteljski život.

Sljedeće godine u planu su još dva istraživačka ciklusa, jedan

metodom fokusne grupe te drugi metodom intervjua. Provedbom svih istraživačkih aktivnosti doći će se do obuhvatnih informacija o odnosu radnog i obiteljskog života u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na regionalne specifičnosti.

Ukupna vrijednost projekta iznosi 3.599.941,69 kn, sufinan-

ciran je iz Europskog socijalnog fonda, a sredstva su odobrena unutar natječajnog poziva Tematske mreže za društveno-ekonomski razvoj te promicanje socijalnog dijaloga u kontekstu unaprjeđivanja uvjeta rada. Trajanje projekta je tri godine, od listopada 2020. do listopada 2023. godine.

PROF. DR. SC. VJEKOSLAV ĆOSIĆ JEZIČNO PITANJE U ZADRU I DALMACIJI 1990. - 1914.

Rasprava o jezičnom pitanju u Zadru i Dalmaciji jedan je od boljih primjera jezičnog zakonodavstva u povijesti hrvatskoga jezika

Hvala Sveučilištu što je ovu knjigu uvrstilo u svoj nakladnički program. Posebno zahvaljujem gospođi Ivani Morić Filipović i gospodinu Damiru Jeliću na trudu oko njezina uređivanja. Moram napomenuti u tom pogledu da je od 2009. ovo moja treća knjiga u nakladi Sveučilišta

Prof. dr. sc. Vjekoslav Ćosić umirovljeni je profesor francuskoga jezika koji je svoj radni vijek proveo na Sveučilištu u Zadru na Odjelu za francuske i iberoromanske studije, gdje je predavao na Odsjeku za francuski jezik i književnost. Autor je više knjiga, mnogih znanstvenih i stručnih radova, sudionik brojnih znanstvenih skupova i kongresa te dobitnik nekoliko nagrada za znanstveni rad.

Što vas je potaknulo da se pozabavite jezičnim pitanjem u Zadru 1900. - 1914?

Postoje povodi i uzroci. Neposredni povod bio je moj rad na priređivanju sabranih radova dr. Jakova Čuke objavljenih između 1905. i 1928. godine. Među temama o kojima je pisao Čuka posebnu pozornost su privukli mi njegovi napisi o jezičnom pitanju u Zadru uoči Prvog svjetskog rata. Korak dalje u prošlost mog bavljenja jezičnim zakonodavstvom bila je knjižica koju smo 2001. godine objavili Ana Mahnić-Ćosić i ja pod naslovom *Zadarski jezični krajolici*. Imena tvrtki u Zadarskoj županiji (Matica hrvatska u Zadru). U toj knjižici popisali smo i opisali nazive tvrtki u Zadru i okolici, dakle čisto deskriptivan pristup, ali smo naveli sve relevantne zakone koji reguliraju postupke imenovanja. Ova knjiga bi u širem smislu jezičnog zakonodavstva bila nastavak te knjižice iz 2001.

U širem tematskom i povijesnom pogledu knjižici iz 2001. godine prethodila su dva moja rada: *Jezična politika u doba Revolucije* (1990.) i *Jezična situacija u Québecu* (Kanada) (1986).

Kad je riječ o književnosti, Talijani će još na početku XX. stoljeća govoriti da Hrvati nemaju ništa osim narodnih pjesama. Tada će im Čuka „staviti pod nos“ Marulića, Zoranića, Barakovića (koje Talijani smatraju epigonima talijanske renesanse), a na primjeru Dubrovnika pokazat će im kako se hrvatska književnost razvijala tamo gdje nije vladao lav svetoga Marka

Preskačući ovdje pokušaj stranačkog lingvocida u Francuskoj u doba tzv. Terora odnosno vladavine Jakobinaca koji su htjeli zatrti sve jezike koji su se govorili u Francuskoj, osim francuskog, zaustavit ću se na „jezičnoj situaciji u Québecu“ u kojem sam opisao

kako je francuski postao službeni jezik u kanadskoj frankofonoj federalnoj pokrajini Québec. U jesen 1983. kao stipendist pokrajinske vlade Québeca boravio sam tri mjeseca u svojstvu *chercheur invité* (gostujući istraživač) na Sveučilištu Laval u (gra-

du) Québecu. Moj glavni cilj bio je rad u Fondu Gustavea Guillaumea u kojem su bili pohranjeni neobjavljeni rukopisi istomišnog francuskog jezikoslovca oporučno povjereni Rochu Valinu, profesoru lingvistike na Lavalu. Međutim, jedna klauzula u odobrenju stipendije obvezivala me da obavim jedno istraživanje o vezama Québeca i moje zemlje. Odabrao sam temu koju sam poslije objavio pod naslovom *Sociolingvistički status hrvatskih iseljenika u Québecu* (1994.). Da bih obavio to istraživanje trebao sam se obratiti Međunarodnom centru za istraživanje dvojezičnosti (CIRB). Tim je centrom te godine ravnao profesor Denis Gendron koji mi je bio od velike pomoći pri organiziranju i ostvarenju anketne među hrvatskim iseljenicima u Québecu. Igram slučaja, profesor Gendron slušao je predavanja Gustavea Guillaumea kao student na Sorboni. No, profesor Gendron je poznat i po jednom revolucionarnom djelu. On je bio predsjednik Kraljevskog povjerenstva koje je pripremljelo Zakon 101, poznatiji kao *Povelja o francuskom jeziku* (*Charte de la langue française*) 1977. godine. Sva dokumentacija o radu tog povjerenstva arhivirana je u seminarskoj knjižnici Centra. Tako sam se našao u epicentru jezičnog zakonodavstva u Kanadi, sredini u kojoj je termin „jezično zakonodavstvo“ sasvim uobičajen, za razliku od ostalog svijeta u kojem se obično rabe termini „jezična politika“ ili „jezično planiranje“. Svim je prirodno da je u to vrijeme jedan od važnijih suradnika u Centru bio Alain Prujiner, profesor na Pravnom fakultetu Sveučilišta Laval kroz čije je ruke prošao

i moj upitnik o sociolingvističkom statusu hrvatskih iseljenika u Québecu. To su bili počeci mog bavljenja jezičnim zakonodavstvom, a rasprava o „jezičnom pitanju u Zadru i Dalmaciji“ jedan je od boljih primjera jezičnog zakonodavstva u povijesti hrvatskoga jezika.

Jezično pitanje Dalmaciju je opterećivalo stoljećima, bit tog sukoba bio je jezik hrvatske većine, ma kako ga zvali, i veneta, varijante talijanskoga, a u Crkvi hrvatskoga i latinskoga?

Dalmaciju su svakako obilježila četiri stoljeća mletačke okupacije (1409. - 1798.). Kažem okupacija, iako obično kažu „mletačka uprava“. Bila je to uredno plaćena okupacija (vlast nad teritorijem) jer je Venecija uredno i po dogovoru platila 100.000 zlatnika Ladislavu napuljskom, ugarsko-hrvatskome kralju okrunjenom upravo uz Zadru 1403. Ona je vladala i upravljala teritorijem od Raba i Karlobaga do Kotora i Bara. Međutim, znamo iz usta ne-Hrvata da na tom teritoriju od davnina žive neki *Croatae*, spominjani u izrazu *pessimus dux Croatorum*, da je to stanovništvo došlo do samih zidina nekada bizantskih gradova (kao što je bila i Venecija), da pored bizantske *Jadere* imamo i hrvatski Nin (*Aenona*), Biograd (*Blandona*), Skradin (*Scardona*) i sl. Znamo da je zadarski biskup Donat išao u Thionville i Aachen razgovarati s novim vladarima svojih susjeda u „Hrvatima“, kako su nekada zvali naše Ravne kotare, da su franački benediktinci živjeli na dvorovima hrvatskih knezova (Riznice, Bijaći, Nin) u IX. stoljeću. I nakon kupnje teritorija i vlasti, Mlečani se nisu micali dalje od Bizantinaca: ostali su *intra muros*, unutar gradskih zidina obalnih gradova. Da se nisu brinuli za zaleđe tih gradova, svjedoči i činjenica da su kopnene komunikacije između tih gradova međusobno i s njihovim zaleđem izradili tek Napoleonovi vojnici između 1806. i 1813. godine. U ranim godinama i stoljećima suživota u Dalmaciji jezik upravnih i sudskih vlasti bio je latinski. On će još dugo ostati jezik znanosti i struke te književnosti, ali će ga u upravi polako zamijeniti talijanski, odnosno mletački.

Renesansa će u XVI. stoljeću probuditi nacionalnu i jezičnu svijest. To se zorno može iščitati u Zoranićevim *Planinama* i u Barakovićevoj *Vili Slovinci*, a najbo-

Prof. dr. sc. Vjekoslav Ćosić: O konkretnom izboru studija francuskoga jezika odlučili su sasvim prozaični razlozi

Prof. dr. sc. Vjekoslav Ćosić rođen je 1939. godine u Dobropoljani na otoku Pašmanu. Osnovnu i srednju školu završio je na otoku Pašmanu i u Zadru.

Njegov prvi izbor za studij bili su povijest, filozofija, hrvatski jezik i književnost. O konkretnom izboru studija francuskoga jezika odlučili su sasvim prozaični razlozi. Nakon odsluženog vojnog roka u 1961., šef recepcije hotela „Beograd“ u Zadru dobio je otkaz zbog pronevjere pa je Ćosić dobio priliku raditi hotelsko računovodstvo.

Kako je radio dvokratno, ujutro rano i navečer kasno, postojala je mogućnost da međuvrijeme iskoristi za neku drugu djelatnost, studij, na primjer, pa je upisao francuski i njemački na ondašnjoj Pedagoškoj akademiji, odnosno Filozofskom fakultetu u Zadru.

Njegovo usmjerenje na francusku lingvistiku odredilo je njegovo zvanje lektora francuskog jezika na Odsjeku za francuski jezik zadarskog Filozofskog fakulteta.

Godine 1971. dobiva stipendiju za studijsku godinu u Parizu na Sorboni. Njegov stipendijski mentor bio je Gérard Moignet, a plod suradnje s njim je Ćosićev doktorat i knjiga (*Psiho)sistematička Gustavea Guillaumea*.

Tema koju je naveo u molbi za stipendiju (polivalentni veznici zavisnosti u francuskom jeziku) bila je u to vrijeme i predmet zanimanja profesora Moigneta. U ožujku 1972. godine prijavio je temu doktorata (doctorat d'Université, za strance), a uskoro je i formalno bio doktorand profesora Moigneta, s pravima i obvezama. Obveze su bile dvogodišnje pohađanje i sudjelovanje u radu doktorandskog seminara. Doktorirao je u prosincu 1975.

lje u Marulićevoj *Juditi*. Hrvati su pokazali da su svjesni svoje posebnosti kad su rekli *mare nostrum Adriaticum* i kad su razmišljali o svojim izvorima u slavenskoj mitologiji (Zoranić i Baraković).

Opća je konstatacija da je izvan glavnih pomorskih puteva Dalmacija za mletačke okupacije bila gospodarski zapuštena pokrajina iz koje je ona dobivala vapno, galiote i besplatnu radnu snagu na javnim radovima. Glagolja je bila tolerirana u liturgiji zbog papinskih odobrenja, ali su se glagoljaši školovali samo u samostanima ili kod pojedinih župnika. Sustavna briga o njihovu školovanju doći će do izražaja tek pojavom biskupa Vicka Zmajevića i osnivanja Ilirskog sjemeništa u Zadru 1748. godine. Javnih svjetovnih škola na hrvatskom jeziku nema. U gradovima je ostavila

znatnih tragova na koje se Talijani i danas pozivaju kao na svoju baštinu pa tako UNESCO ne zaštićuje katedralni kompleks sa Sv. Donatom i rimskim forumom, ali zato zaštićuje „Muraje“ jer su dio mletačkih fortifikacija (!?) na istočnoj obali Jadrana.

Kad je riječ o književnosti, Talijani će još na početku XX. stoljeća govoriti da Hrvati nemaju ništa osim narodnih pjesama. Tada će im Čuka „staviti pod nos“ Marulića, Zoranića, Barakovića (koje Talijani smatraju epigonima talijanske renesanse), a na primjeru Dubrovnika pokazat će im kako se hrvatska književnost razvijala tamo gdje nije vladao lav svetoga Marka. Tada će mu Talijani replicirati da je to srpska književnost i da su Dubrovčani Srbi. Da, upravo tako, i to na početku XX. stoljeća. Srbo-

filija je u Italiji veoma rasprostranjena, a mi se čudimo kako srpska diplomacija ima dobre veze s Vatikanom, koji oni inače stalno sotoniziraju.

Francuzi su za svoje kratke vladavine pokušali nešto napraviti na polju jezične politike pa su pokrenuli „Kraljski Dalmatin“, dvojezični list na talijanskom i s prijevodom na hrvatski jezik. Velik je tada bio problem naći prevoditelja za hrvatski jezik, kao što je i službenom prevoditelju dominikancu Stjepanu Bucoliću bilo teško prevoditi stručnu pravnu i ostalu terminologiju onoga vremena. Dokaz da su vodili računa o jeziku većinskog stanovništva je i činjenica da su don Šimu Starčevića zadužili da napiše gramatiku hrvatskog jezika na hrvatskom (meta) jeziku, dakle, za one kojima je hrvatski materinski jezik, kao i gramatiku francuskog jezika na hrvatskom (meta) jeziku, dakle, za Hrvate koji su do tada učili francuski iz njemačkih ili talijanskih udžbenika. Nažalost, bilo je to kratkog vijeka jer su Francuzi već 1813. napustili Dalmaciju. O tome sam pisao u knjizi Šime Starčević i francuski jezik (Zadar, MH, 2014). Austrijska druga uprava u Dalmaciji sporo je mijenjala jezičnu politiku u odnosu na mletačku okupaciju, talijanski je ostao jezik javne uprave.

U 19. se stoljeću zbog (političkog) pritiska većinskog hrvatskog supstrata jezično pitanje polako regulira zakonima i uredbama, međutim, talijanska manjina ga ne provodi zbog „kruhozborstva“, kako ga vi nazivate?

Politički pritisak većinskog stanovništva pojavljuje se sredinom XIX. stoljeća kao odjek narodnog preporoda u sjevernoj Hrvatskoj, odnosno u Zagrebu. Prva mu je najava „Zora dalmatinska“, simbolizirana Preradovićevom pjesmom „Zora puca“. No, ne treba zaboraviti Preradovićevo pismo Gaju u kojem kaže da u Zadru ne možeš naći 5 ljudi koji dobro govore hrvatski (???). Taj će pritisak dobiti i svoj politički forum - Dalmatinski sabor, ustanovljen 1861. godine. Njegova prva desetljeća obilježit će don Mihovil Pavlinović svojim rodoljubnim i domoljubnim govorima. Kroz sabor i izbore Narodna stranka u Dalmaciji osvajat će vlast u općinama i gradovima, tako da će na kraju stoljeća vladati cijelom Dalma-

Renesansa će u XVI. stoljeću probuditi nacionalnu i jezičnu svijest. To se zorno može iščitati u Zoranićevim *Planinama* i u Barakovićevoj *Vili Slovinci*, a najbolje u Marulićevoj *Juditi*. Hrvati su pokazali da su svjesni svoje posebnosti kad su rekli *mare nostrum Adriaticum* i kad su razmišljali o svojim izvorima u slavenskoj mitologiji

cijom, osim Zadrom, gradom u kojemu su Talijani sačuvali većinu po broju stanovnika i vlast u gradskom vijeću. Ta će činjenica biti pogubna za Zadar sve do 1943. godine.

Usporedno s time, austrijske vlasti polako će se prilagođavati novim prilikama. Ključni događaj bio je ustav iz 1867. koji određuje dva „zemaljska jezika“: talijanski i hrvatski. Time su ta dva jezika izjednačena u pravima, a pokrajina je neizravno proglašena dvojezičnom, s izričitim pravilom da svaki državni službenik mora znati oba jezika, što se potvrđuje ispitom pred državnim povjerenstvom.

Zašto se, unatoč tome što su zakonska rješenja u pitanju uporabe hrvatskoga (ilirskoga, slovinskoga, narodnoga...) jezika bila donesena, u administraciji nisu poštovala i provodila u djelo? Zar središnja vlast nije mogla nametnuti poštovanje zakona?

Odgovor na to pitanje dao je Vjekoslav Maštrović u radu *Od nos činovnika prema jezičnom pitanju u Dalmaciji u preporodno vrijeme* (1961). On jasno imenuje kastu viših činovnika koja se opirala ustavnoj dvojezičnosti. Zašto? Zato što oni nisu dolazili u neposredni kontakt sa strankama kojima je bilo zajamčeno pravo da na podnesak na svom (materinskom) jeziku dobiju odgovor na istom. Za njih bi problem bile hrvatske građanske stranke čiji jezik nisu poznavali, to su radili niži činovnici. Ako je nečiji podnesak trebalo razmatrati u daljnjem (internom) postupku, taj se postupak odvijao na talijanskom jeziku, a većina viših činovnika bili su Talijani, talijanaši ili Nijemci koji su govorili talijanski, ali ne i hrvatski, iako su ga morali znati. Najbolji primjer za to je Prizivni sud u Zadru. Prizivni (žalbeni, kasacijski) sud ne komunicira sa strankama, nego razmatra njihove žalbe. Prvostupanjski sud koji žalbu prosljeđuje Prizivnome morao je to (po običajnom pravu) činiti na talijanskom jeziku. Prvi koji je to odbio učiniti bio je mladi sudski pristav u Vrgorcu Juraj Ferri i „zaradio“ stegovnu kaznu premještaja. Kad se Ferri žalio Vrhovnom sudu u Beču, ovaj je potvrdio stegovnu kaznu, ali nije osporio njegov postupak komuniciranja s Prizivnim sudom u Zadru te time prešutno odobrio njegov postupak.

Na djelu je „retalijanizacija Zadra“

Kad je svojedobno Club Méditerranée iz Pakoštana objavio na engleskome poziv studentima Filozofskog fakulteta u Zadru da se jave za posao u ljetnoj sezoni, to nikoga od domaćih nije uzbuđivalo. Francuz iz Francuske to je prokomentirao riječima: „Kad bi to objavili u Francuskoj, platiti li bi gadnu globu.“ Takvih primjera ima napretek u samom Zadru. Prošetajte samo ulicom koja ide od Kopnenih vrata do Foruma. Pobrojite natpise na hrvatskom jeziku. Dovoljni su vam prsti jedne ruke, ali ćete na dva mjesta vidjeti natpis *Casa croatica* i pitat ćete se u kojoj smo ovo zemlji. Međutim, neće vam biti dovoljni prsti ruku i nogu da pobrojite sve tvrtke, vile i osobe u Zadru koje nose ime Zara. Ja to zovem „retalijanizacija Zadra“ i mislim da to nije pitanje (samo) za jednog romanista, nego za pravnike, kroatiste i - zadarske političare. To bi trebala biti tema jednog ozbiljnog programa nacionalnog osvještenja. Naši preci iz predvečerja Prvog svjetskog rata već bi reagirali na takve pojave.

Postojao je i moment prestiža, odnosno prestižnog jezika, uočen i među Hrvatima. Tragove te pojave nalazimo u dva članka u *Il Popolu*. U jednom se govori o jednom visokom činovniku Hrvatima (*croatissimo*) koji ne dopušta svom podređenom da molbu za povišicu napiše na hrvatskom, izričito traži da to bude na talijanskom. U drugom (Lingue straniere) iznose se zapažanja o jezičnom ponašanju Hrvata u Zadru: jedni u društvu govore talijanski ako je samo jedan Talijan u društvu; drugi pak i u Hrvatskoj čitaonici razgovaraju talijanski.

Koji su pojedinci, političke stranke i ustanove najzaslužniji u borbi za hrvatski jezik u Dalmaciji?

Od pojedinaca naveli bismo don Mihovila Pavlinovića (iako ga u knjizi ne spominjemo jer pripada XIX. stoljeću), Gaju Bula, poznatog po Lex-Bulat, Mihi Klaića, Jurja Biankinija, Jurja Ferrija, Franu Ivaniševića, dr. Josipa Carića, don Ivu Prodana, dr. Jakova Čuku i mnoge druge koji se redovito potpisuju pseudonimima.

Od stranaka tu je najjača stranka u Dalmaciji Narodna stranka, koja je osvajajući vlast u dalmatinskim gradovima i općinama stvarala prostor za javnu uporabu hrvatskoga jezika, zatim Stranka prava, a poslije njihove fuzije s Narodnom strankom, Hrvatska stranka te osobito Hrvatska čista stranka prava na čelu s don Ivom Prodanom. Od novina tu su *Narodni list*, *Hrvatska kruna*, *Hrvatska rieč* (Šibenik) i *Il Popolo*.

Od ustanova svakako treba na-

vesti Hrvatsku čitaonicu, Sokola i Hrvatskog sokola te Hrvatski akademski klub; to su bila najpoznatija okupljališta zadarskih Hrvata.

Zašto je jezično pitanje kulminiralo na prijelazu iz 19. na 20. stoljeće?

Dva su se važna događaja zbila na tom prijelazu: slučaj Ferri i obrana glagoljice u crkvama 1898. godine. Na svjetovnom planu pojavljuje se naraštaj mladih hrvatskih činovnika koji su osnovno i srednje školovanje završili na hrvatskom jeziku, nacionalno su osviješteni kroz manifestacije narodnog preporoda u Dalmaciji, pogotovo sudjelovanjem u aktivnostima Sokola koji je imao svoje kulturne i sportske sekcije. Iz kulturnih sekcija poslije će nastati pjevačko društvo Zoranić, a iz veslačke sekcije istodobno i veslački klub Jadran. Oni cijelo vrijeme predstavljaju hrvatsku posebnost u kulturnom i sportskom pogledu, aktivni i danas.

S druge strane, Sveta Stolica krajem XIX. stoljeća uvodi restrikcije u uporabi glagoljice, što je izazvalo živu reakciju narodnog svećenstva. Jakov Čuka piše i polemizira o temeljnom pitanju, čija je Dalmacija, o hrvatskoj posebnosti njezine književnosti i umjetnosti.

Kakve pouke možemo izvući iz jezičnoga pitanja koje je opterećivalo Dalmaciju (Kvarner i Istru) u prošlosti?

Mnoge se pouke za sadašnjost mogu izvući iz iskustava naših predaka u njihovoj borbi za uporabu hrvatskoga jezika u državnim uredima i javnom živo-

tu. Primjerice, ne primjenjuje se jezično pravo samo na manjinske jezike, jezike nacionalnih manjina, kao što je to slučaj u RH. Jezičnim zakonodavstvom moraju se štititi i prava većinskoga naroda. Vidjeli smo da je jezik 3 % stanovništva Dalmacije bio jezik unutarnje komunikacije državnih službi praktički do 1. siječnja 1912. godine, a i poslije tog datuma imao je niz ustupaka u pogledu dvojezičnosti u 25 obalnih gradova i mjesta. Nadalje, manjinska jezična prava prostorno su ograničena. Ne može jedna manjina nameštati dvojezičnost cijeloj županiji. Toponim Pula-Pola može se rabiti samo u Puli, ali ne i u emisijama koje prelaze granice manjinskih prava. Ne može jedna nacionalna manjina nametati svoje pismo (kojeg se i matična zemlja već odrekla) cijeloj jednoj državi, opravdavajući se da to nikome ne šteti, a obogaćuje pismenost. Sjećam se starijeg vodnika prve klase koji je govorio da je onaj koji ne zna ćirilicu - polupismen. Dotični je bio poznat i kao sadist.

Kad je riječ o dopuštenoj prikladnoj dvojezičnosti, mora se znati koji je službeni jezik sredine (države). I u dvojezičnosti postoji hijerarhija! Kad se na ulazu u zgradu Namjesništva u Zadru pojavio natpis *Portir*, a ispod njega *Portaio*, Talijani su digli halabuku: tražili su da *Portaio* bude iznad, a *Portir* ispod. Reći ćete da su to finese. Međutim, ako pogledate natpise na zadarskim brijačnicama (ne svima) gotovo posvuda ćete vidjeti *Barber shop - Brijačnica*. Vjerojatno ste se zapitali: Koga šišaju zadarski brijači? Šišaju Hrvate, rijetko strance. Njih šišaju konobari i barmeni. A koga ne šišaju zadarski brijači? Oni ne šišaju jezično zakonodavstvo, ako uopće postoji, ni običajno pravo prema kojemu je službeni jezik zemlje na prvome mjestu, a ostali jezici iza njega. Programi međunarodnih znanstvenih skupova, na primjer, tiskaju se obično na engleskom, i samo na engleskom, ponekad samo na njemačkom (kao na našem Sveučilištu početkom svakog rujna). Kad to radi pomoćnik ministra za znanost ili bivši pomoćnik ministra za znanost, to dobiva dodatnu zabrinjavajuću notu. Oni se obično izvlače na argument praktičnosti, a što je s pravom na informaciju u javnom prostoru. Ti skupovi nisu privatne prirode.

29. LJETNA ŠKOLA KINEZILOGA REPUBLIKE HRVATSKE – RADIONICA SINERGIJA SPORTSKE KULTURE, OLIMPIJSKIH VRIJEDNOSTI I DVOJNE KARIJERE U SPORTU; ANA BURAZER I TEA TURIĆ, ZADARSKÉ STUDENTICE I VRHUNSKÉ SPORTAŠICE, SUDJELOVALE U RADIONICI

Sveučilište u Zadru istaknuto kao primjer dobre prakse

Sveučilište u Zadru ima svoj *Pravilnik o studiranju studenata sportaša* na Sveučilištu u Zadru kojim se utvrđuju pravila i uvjeti studiranja sportaša na Sveučilištu u Zadru te dodjeljuju stipendije studentima aktivnim sportašima

U sklopu 29. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske od 23. do 26. lipnja u hotelu Kolovare u Zadru, 24. lipnja održana je teorijsko-praktična radionica *Sinerģija sportske kulture, olimpijskih vrijednosti i dvojne karijere u sportu*.

Na radionici su sudjelovali Romana Capak Jogunica, koordinatorica za dvojnú karijeru HOO-a, članica znanstvenog odbora Europskog *fair play* pokreta i predstavnica HOO-a u Europskoj mreži potpore sportaša; Danira Bilić, ravnateljica Hrvatskog športskog muzeja i predsjednica Hrvatskog *fair play* odbora; Biserka Vrbek, članica IO-a Europskog *fair play* pokreta i Hrvatskog *fair play* odbora, koordinatorica za dual karijeru HOO-a; Ana Popovčić, Hrvatska olimpijska akademija, edukatorica za dual karijeru MOO-a te Stjepan Crnkokić iz Ministarstva turizma i sporta.

Na radionici su sudjelovale i studentice Sveučilišta u Zadru, vrhunske sportašice Ana Burazer (plivanje) i Tea Turić (košarka) kao primjer dobre prakse u dualnoj karijeri kad je riječ o vrhunskom sportu i obrazovanju. Ana Burazer studentica je Odjela za kroatistiku, a Tea Turić Odjela za geografiju. Na radionici su govorile o svojim pozitivnim iskustvima sa Sveučilišta u Zadru i izvrsnoj suradnji s Centrom za tjelovježbu i studentski sport gdje, uz akademski razvoj, uspijevaju uskladiti i svoje sportske obveze u vrhunskom sportu.

Romana Capak Jogunica na radionici je posebno istaknula Sveučilište u Zadru kao primjer dobre prakse koji ima svoj *Pravilnik o studiranju studenata sportaša na Sveučilištu u Zadru* kojim se utvrđuju pravila i uvjeti studiranja sportaša na Sveučilištu u Zadru te dodjeljuju stipendije studentima aktivnim sportašima.

Ana Burazer (plivanje), studentica Odjela za kroatistiku, i Tea Turić (košarka), studentica Odjela za geografiju, na radionici su govorile o svojim pozitivnim iskustvima sa Sveučilišta u Zadru i izvrsnoj suradnji s Centrom za tjelovježbu i studentski sport gdje, uz akademski razvoj, uspijevaju uskladiti i svoje sportske obveze u vrhunskom sportu

NACIONALNO PRVENSTVO U E-SPORTU, KOJE SE ODRŽALO U OŽUJKU, ORGANIZIRANO PRVI PUT U POVIJESTI REPUBLIKE HRVATSKE

Zadarski student Mišel Sanjicki viceprvak u e-sportu

Student 3. godine Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru osvojio je drugo mjesto na nacionalnom prvenstvu sveučilišta u e-sportu. Tako je Sveučilištu donio prvu medalju iz *gaminga*

Mišel Sanjicki, student 3. godine Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru, osvojio je drugo mjesto na nacionalnom prvenstvu sveučilišta u e-sportu. Natjecao se u nogometnoj igri FIFA. Tako je Sveučilištu u Zadru donio prvu medalju iz *gaminga*.

Nacionalno prvenstvo u e-sportu, koje se održalo u ožujku, organizirano je prvi put u povijesti Republike Hrvatske. Igralo se pet igara: *League of Legends*, *Counter-Strike - Global Offensive*, *Rocket League*, *FIFA* i *PES 21*.

Od tridesetak predstavnika Sveučilišta u Zadru, Sanjicki je bio najbolji, osvojio je drugo mjesto na nacionalnoj razini bez obzira na to što su protivnici bili izuzetno jaki.

S obzirom na pandemiju bolesti COVID-19, *gaming* igre dobivaju posve drugo značenje, a *gaming* industrija poticaj za razvoj.

Igralo se pet igara: *League of Legends*, *Counter-Strike - Global Offensive*, *Rocket League*, *FIFA* i *PES 21*, a od tridesetak predstavnika Sveučilišta u Zadru, Sanjicki je bio najbolji

Luka Gerlanc/Cropix

ZAVRŠNICA UNISPORT FINALSA ODRŽAT ĆE SE OD 17. DO 20. SRPNJA 2021. U SPLITU

U završnici rekordan broj zadarskih studentskih ekipa

Završnica studentskog prvenstva Hrvatske UniSport Finals održat će se od 17. do 20. srpnja 2021. godine u Splitu. Studentske ekipe Sveučilišta u Zadru ove godine će sudjelovati s rekordnim brojem sportskih ekipa koje su se plasirale na završnicu.

Na završnici će nastupiti sljedeće ekipe Sveučilišta u Zadru: košarka (m, ž), odbojka (m), futsal (ž), tenis (m, ž), stolni tenis (m, ž), badminton (m, ž), odbojka na pijesku (m, ž) i košarka 3x3 (m, ž).

PRVA VIRTUALNA UTRKA EU-CONEXUS, 8. DO 18. TRAVNJA 2021. PUTE M APLIKACIJE STRAVA

Studenti Sveučilišta u Zadru postigli odlične rezultate

Prva virtualna utrka EU-CONEXUS održana je od 8. do 18. travnja 2021. godine preko aplikacije STRAVA.

U utrci je sudjelovalo devet europskih sveučilišta, a među njima i Sveučilište u Zadru. Utrke su bile na 4 km, 7 km i 10 km te je ukupno sudjelovalo 419 trkača u muškim i ženskim kategorijama.

Odlične rezultate postigli su studenti Sveučilišta u Zadru: u kategoriji 10 km Dora Kralj osvojila je drugo mjesto, u kategoriji 7 km Nika Begić treće mjesto, a u kategoriji 4 km Reza Javidi treće mjesto.

**STUDENSKO PRVENSTVO HRVATSKE U PLIVANJU, VUKOVAR, 19. OŽUJKA 2021. GODINE;
ZADARSKA STUDENTICA OSTVARILA NEZAPAMĆEN USPJEH**

Ana Burazer osvojila devet medalja - tri zlatne i šest srebrnih

Fenomenalan uspjeh vrijedan divljenja ostvarila je plivačica Sveučilišta u Zadru Ana Burazer na Studentskom prvenstvu Hrvatske u plivanju u Vukovaru održanom 19. ožujka 2021. godine. Ona je osvojila ukupno devet medalja, i to tri zlatne i šest srebrnih.

Prvo mjesto i zlatne medalje osvojila je na 100 m prsno, 50 m leptir i 100 m leđno, a drugo mjesto i srebrne medalje osvojila je na 50 m leđno, 50 m prsno, 50 m slobodno, 100 m slobodno, 100 m leptir i u štafeti 4x50 m slobodno.

Ana Burazer, studentica Odjela za kroatistiku, ovim je uspjehom ispisala ne samo povijest studentskog sporta na Sveučilištu u Zadru, nego i povijest studentskog sporta u Hrvatskoj jer nitko nikada na studentskom prvenstvu Hrvatske u bilo kojem sportu nije na jednom natjecanju osvojio devet medalja.

Odličan uspjeh ostvarila je i štafeta 4x50 m slobodno u sastavu Ana Burazer, Ana Bajok, Nika Pancirov i Nika Begić, osvojivši drugo mjesto i srebrnu medalju.

U ukupnom poretku ženskih plivačkih ekipa Sveučilište u Zadru osvojilo je drugo mjesto.

Odličan uspjeh ostvarila je i štafeta 4x50 m slobodno u sastavu Ana Burazer, Ana Bajok, Nika Pancirov i Nika Begić, osvojivši drugo mjesto i srebrnu medalju, a u ukupnom poretku ženskih plivačkih ekipa Sveučilište u Zadru osvojilo je drugo mjesto

Studentica Odjela za kroatistiku ovim je uspjehom ispisala ne samo povijest studentskog sporta na Sveučilištu u Zadru, nego i povijest studentskog sporta u Hrvatskoj jer nitko nikada na studentskom prvenstvu Hrvatske u bilo kojem sportu nije na jednom natjecanju osvojio devet medalja